Carl G. JUNG'un
Gnostik ve Gizemli Dünyası

BİLİNMEYEN JUNG

Stephan A. HOELLER

BİLİNMEYEN JUNG

Stephan A.

Stephan A. Hoeller

BİLİNMEYEN JUNG

Çeviren
Sezer Soner

EGE META YAYINLARI

Kitabın Orijinal Adı
The Gnostic Jung
Copyright © 1982 by Stephan A. Hoeller
The Theosophical Publishing House
306 West Geneva Road Wheaton, IL 60187 USA

Bu Kitabın Türkçe Yayın Hakları The Theosophical Publishing House, America izniyle
DÖNÜŞÜM BASIM YAYIN TANITIM TİC. LTD. ŞTİ.'ne aittir.
Yazılı İzin Alınmadan Hiçbir Alıntı Yapılamaz ©
İzmir, 2004

ISBN 975-8519-42-5

• **İç Baskı ve Cilt**
Kurtiş Matbaacılık San. ve Tic. Ltd. Şti.
Maltepe Mah. Litros Yolu Fatih Sanayi Sitesi No: 12 / 74
Topkapı / İstanbul
Tel: (0 212) 613 68 94 - 5 Faks: (0 212) 613 68 96

• **Kapak Baskı**
Sevgi Ofset Matbaacılık & Ambalaj San. ve Tic. Ltd. Şti.
1471 Sk. No: 7/A-B Kenet Sitesi - Alsancak / İzmir
Tel & Fax: (0 232) 463 70 20 - 463 31 85

• **Kapak Tasarımı**
Hakan ESMERGÜL

• **Yayın**
DÖNÜŞÜM BASIM, YAYIM, TANITIM TİC. LTD. ŞTİ.
Kıbrıs Şehitleri Cad. 1452 Sok. No: 7/A Alsancak / İZMİR
Tel: (0 232) 421 44 49 • Fax: (0 232) 422 72 12
http://www.egemeta.com
e-mail: info@egemeta.com

İÇİNDEKİLER

Sunuş 7
Başlangıç 9

1. Bölüm C. G. Jung'un Gnosis'i 29
Gizemden Doğmuş Bir Bilim 29
Ölülere Vaaz Vermek 35
Dünyada Neler Gnostiktir? 39
Jung ve Gnostisizm 46
Jung ve Pansofik Gnosis 52
Jung ve Yeni Gnostisizm 62

2. Bölüm Ölülere Yedi Vaaz 77
Birinci Vaaz 77
İkinci Vaaz 81
Üçüncü Vaaz 83
Dördüncü Vaaz 86
Beşinci Vaaz 87
Altıncı Vaaz 89
Yedinci Vaaz 90

3. Bölüm Dr. Jung'un Gizemli Tezi 93
Yedi Vaaz'ın Yorumu 93
Giriş - Bilge, Şehir ve Ölüler 93
İlk Vaaz - Boş Tamlık 100
İkinci Vaaz - Helios: Tanrı İmgesi 112
Üçüncü Vaaz, 1. Kısım - Abraxas, Göksel Horoz 120
Üçüncü Vaaz, 2. Kısım - Jung'un Bilinmeyen Tanrısı ... 129
Dördüncü Vaaz - Yanan Çalı ve Hayat Ağacı 146

Beşinci Vaaz - İki Topluluk: Anne Şehir ve Baba Kale . . .172
Altıncı Vaaz - Yılan ve Beyaz Güvercin 194
Yedinci Vaaz - Yıldızların Arasındaki Evine Dönen 224

Epilog 253
Ek Çevirenin Notu 273
Özet Bir Gnostik Sözlük 275
Notlar . . .277
Bibliyografya 281

SUNUŞ

Dünya insanlığı olarak her alanda çok çeşitli görüş ve anlayışlarla karşılaştığımız bir zamanı yaşıyoruz. Bu çeşitlilik aynı zamanda gizliliğin de ortadan kalkışını beraberinde getiriyor. Bundan dolayı artık her şey apaçık bir şekilde sorgulanıp irdeleniyor ve bu da çağımız insanına geniş bir zihinsel özgürlük imkanı tanıyor. Böylesi bir imkanlar sistemine sahip olan insanlığın artık kendi varlıksal nitelikleri ile ilgili her türlü görüş ve anlayışı özgürce gözden geçirip tartışabilmesi gerektiğini düşünüyoruz.

Carl G. Jung kendi devri için gerçek anlamda yenilikçi bir düşünce adamıdır. Onun çok yönlü kişiliği içerisinde farklı bilgi alanlarıyla ilgilendiğini ve tüm bunları insan psişesinin derin yönlerini araştırmak için kullandığını görebiliriz. Geride bıraktığı eserleri ve düşünceleri hem terapistler için, hem de insanı ve onun iç hayatının derinliklerini anlamak isteyen araştırmacılar için çok zengin bir kaynak olmuştur.

Jung'un fikirleri ülkemizdeki dar görüşlü anlayışlar sebebiyle, her yönden layıkıyla incelenmiş değildir. Onun ruhsal yönü genelde görmezden gelinmiş ve yalnızca belli konularda yazdığı eserler yayınlanmıştır.

Elinizdeki bu eser Jung'un yaşamının belli bir kesitinde sezgisel olarak yazmış olduğu gnostik eğilimli metinlerin inceleme ve yorumlarından oluşmaktadır. Bu yorumlar değerli Jung araştırmacısı Stephen A. Hoeller tarafından kaleme alınmış ve Jung'un diğer pek çok eserlerinde ifade ettiği fikirlerle zenginleştirilmiştir.

Jung'un yaşamış olduğu tecrübelerin ürünü olan bu bilgileri sizlerin yüksek anlayışlarına sunarken onu ruhsal dünyasıyla

birlikte tanımanın konuyla ilgilenenlere önemli bir zihinsel genişlik kazandıracağını umuyoruz.

Çok özel bir dille yazılmış olan bu kıymetli eseri dilimize kazandırmak için gösterdiği gayretlerden dolayı çevirmenimiz Sn. Sezer Soner'e teşekkür ederiz.

Ege Meta Yayınları

Başlangıç

Gölgelerin Kaçınılmaz Dünyasına Ait Önsezi

Yıl 1949'du. Kalın bir kar örtüsü yaşlı Innsbruck şehrindeki görkemli barok binaların ana hatlarını gözden saklıyordu. Tyrol topraklarının nezih başkentinde, Alp Kışının amansız gücü yüzünden kimse kalmamış gibi görünüyordu. Adını Doğu Avrupa'nın uzun süre önce ortadan kaybolan birleşmiş devletlerinin sevilen lideri Maria Theresia'dan alan geniş cadde, her öğleden sonra gözlenen kötü havanın etkisinden kaçarak sığınabilecekleri bir korunak bulmak için koşuşturanlardan yoksundu. Korunak, özellikle de sıcak bir korunak kesinlikle az bulunuyordu. Isıtma malzemelerinin kıtlığı kamu binalarının büyük çoğunluğunu, özel binaların da birçoğunu soğuğa mahkum etmişti. Innsbruck'un ünlü üniversitesinin tarihi odaları bile, ilminden çok hissettiği rahatsızlığın etkisinden profesörlerinin çevresinde, çok sıkı giyinmiş oldukları halde titreyen birbirlerine sokulmuş öğrenci yığınlarını barındırıyordu. Manavlar, cesaretleri kırılmış bir şekilde, küçücük dükkanlarında soğuktan donmuş sebzeleri satmayı beklerken, Fransız işgal kuvvetlerinden Faslı sipahiler ve Senegallı piyadeler, generallerinin kendilerini bu kar ve buz ülkesine yerleştirmeye karar verdikleri güne bağıra çağıra lanet ediyorlardı. Böyle bir günde sıcak bir odaya çekilme imkanı bulmuş olan kadını, erkeği, çocuğu, herkes gerçekten mutluydu.

Şehrin merkezinde yoksulların oturduğu mahallenin küçük, kıyıda kalmış bir sokağında, şapkalı, paltolu ve geniş atkılara sarınmış iki silüet hızlı adımlarla Amerika Birleşik Devletleri Bilgi Teşkilatı tarafından nüfusun entelektüel açıdan zenginleştirilmesi ve tesadüfen -belki de o kadar tesadüfi değildir- fiziksel rahatlığı için yapılmış halka açık okuma salonuna benzer

bir yere gidiyorlardı. Orada, hepsi de dört işgal kuvvetlerinin en zengin ve en cömert olanın ideallerini taşıyan, birkaç dilde basılmış kitapların ve süreli yayınların arasında, Tyrol kışından kaçan yorgun ve üşümüş sığınmacılar sıklıkla biraraya geliyordu. Söz konusu iki silüet, sadece kötü hava koşullarından değil, devam eden başka sıkıntı ve zorluklardan da kaçan iki sığınmacıydı. Onlar yakındaki anavatanları Macaristan'dan kaçıp kardeş ülkede, birçok Doğu Avrupa'lının artık ikinci anavatanı haline gelmiş olan Avusturya'da geçici de olsa ikamet etmeye gelmiş mültecilerdi. Bu iki yurttaştan yaşlı olanının oldukça etkileyici bir görünümü vardı, üstelik ilim, din ve halk yaşamı alanlarında da aynı derecede etkileyici bir itibara sahipti. Profesör J. Katolik Kilisesinin bir papazı ve son zamanlara kadar papazlık statüsünü sürdürmekle birlikte, kilisenin resmi onayıyla terk ettiği Cizvit Tarikatının bir üyesiydi. Yıllardır ülkesinin akademik dünyasının seçkin, önde gelen kişilerinden biri ve bir Macar üniversitesinde kürsü sahibi en genç profesör olarak biliniyordu. Felsefe üzerine ayrıntılı bilgilerle dolu pek çok kitabın yazarıydı ve Heidegger, Jaspers ve Jean Paul Sartre'la şahsen tanışmış, varoluşçuluk konusunda uzmanlığı kabul edilmiş biriydi. 1945 yılında ismi Macaristan'ın, tüm ulusun kilisesinin önderliğini de beraberinde getiren başpiskoposluk bölgesi için aday gösterilenlerin arasındaydı, ancak birkaç yıl sonra hapsedilmesi tüm dünyada skandal yaratacak olan bu kahraman, trajik piskopos Kardinal Mindszenty'den yana adaylıktan çekilmişti. O sıralarda Profesör J. Avusturya'da, sadece birkaç vatandaşının haberdar olduğu, kişisel temasının ise daha da az sayıda kişiyle devam ettiği sakin bir yarı emeklilik hayatı içinde, çok sade ve gizemli bir silüet olarak yaşıyordu. Sürekli sohbet ettiği seçilmiş kişilerden biri, bu kış gününde yürüyüşüne eşlik eden, papaz olma yönünde büyük emelleri olan genç yaşına rağmen kendini iyi yetiştirmiş bir öğrenciydi. Bu genç adam, yani bu bilimsel incelemenin yazarı garip bir şekilde, geleneklere uymayan düşünüş tarzı ve gençliğin verdiği hararetli davranışlarıyla birlik-

te din konusundaki büyük ilgisine şaşırmış görünen münzevi profesörün dikkatini çekmişti. "Sizi çok takdir ediyorum, genç Baronum," demişti ilk karşılaşmalarında; "Daha eski bir çağda olsa, gerçek bir aykırı(*) olabilir ve Dominikanlar tarafından yakılabilirdiniz!" Bu umut verici açılış sözleri, Amerikan kütüphanesinin okuma salonunda neredeyse her gün gerçekleşen buluşmalara, arada bir de yakınlardaki bir cafe'de Türk kahvesi ve Fransız konyağı zenginliği eşliğindeki kısa süreli arkadaşlığa yol açmıştı.

"Bu öğleden sonra size bir ikramım olabilir," dedi profesör yol arkadaşına. "Mutlaka ilginizi çekecek garip bir kitap geliyor."

"Garip bir kitap mı? Ne hakkında? Yazarı kim?"

"Bana, göklere çıkarmaktan hiç vazgeçmediğin eski arkadaşlarınla, Gnostik aykırılarla ilgili olduğu söylendi, üstelik ilgilendiğin bir başka adam, saygıdeğer Dr. Jung tarafından yazılmış."

"İsviçreli psikolog mu?" diye sordu genç adam heyecanla, "Bu dağların karşısında yaşayan ve büyücülerle simyacıların eski gelenekleri konusunda çok usta olduğu söylenen kişi mi?"

"Ta kendisi. Zürichli 'Büyücü' [sihirbaz]."

Profesörün vermiş olduğu bu ilgi çekici haberle, soğuktan donmuş iki yolcu okuma salonuna girdi, karla kaplı paltolarını ve şapkalarını çıkardıktan sonra salonun uzak bir köşesinde, büyük ve üzeri yeterince boş olan masaya rahatça oturdular. Avusturyalı kütüphaneci kız profesörün her zaman okuduğu birkaç yayını masaya koyarken alışılmış biçimiyle "Hochwurdiger Herr" (Sayın Beyefendi) diyerek saygılı bir şekilde reverans yaptı. İki arkadaş kendilerini Marshall Planının fonlarıyla cömertçe ısıtılan odanın güzel sıcaklığının fazlasıyla artırdığı sessizliğe ve bilimsel rahatlığa bıraktılar. Bir saat geçti.

* ing. heretic. Kabul olunmuş doktrinlere karşı olan kimse.
Ayrıca metin içinde aykırılık olarak geçen ing. heresy sözcüğü de, dince kabul olunmuş inançlara aykırı düşünce anlamına gelmektedir. çn.

Profesör J.'ye göre kapının açılması ve kütüphanecinin heyecanlı fısıltıları, o anki sığınaklarında kendilerine katılmak üzere bekledikleri aykırı ve psikolojik harikaları taşıyan kişi olduğunu haber veriyordu. İki sıra dışı özelliğiyle; büyük ve şişkin evrak çantasıyla, siyah eski püskü paltosundan çıkan papaz yakasıyla, Avusturya, İsviçre ve İtalya'ya sık sık kısa geziler yapan gezgin Macar papazı Peder Z.'den başkası olmadığı hemen anlaşılan, ufak tefek, pek de alımlı olmayan adam onlara doğru yaklaştı.

Sessizce masaya yanaşan ziyaretçi resmi bir şekilde başını eğerek profesörü selamladı.

Macaristan'ın manastır sınıfının geleneksel Latince selamlama tarzıyla "Laudetur Jesus Christus," (Mesih İsa'ya şükürler olsun) dedi.

Ziyaretçi, vatandaşlarının oturduğu masadaki boş bir koltuğa sessizce yerleşirken profesör ve arkadaşı "In aeternum. Amen," (Her ebediyette. Amen) diyerek Pederin selamına uygun bir şekilde karşılık verdiler. Bu selamlaşmayı sessiz, tedbirli, ama işitilebilir tonlarda devam eden dikkate değer uzunlukta bir sohbet izledi. Sohbetin konusu başlangıçta, anlaşılır bir şekilde gündemde bulunan ve kaygılı kalpleri çok yakından ilgilendiren meselelerdi. Macaristan'daki Komünist diktatörlüğün en son hareketleri anlatıldı; papazlar ve rahibelerden en son tutuklananlar, din adamları sınıfının üst düzey üyelerinin gösteriye dönen duruşmaları, talihsiz arkadaşların ve akrabaların yakalanışı ve hapsedilişi. Sürgün topluluğun fısıltılı umutları, Batı uluslarından kaynaklanan politik baskılar nedeniyle Rus destekli tiranlığın olası çöküşü, Vatikan'ın umutları, dünyanın her yerindeki politikacıların tereddütleri, bütün Batı Avrupa'daki kamplarda ve diğer tesislerde bulunan pek çok mültecinin yaşamakta olduğu kötü durum... bunlar ve ilgili diğer konular kırışık alınlar ve sıkıntılı bakışların eşliğinde konuşuldu, tartışıldı. Sonunda, konuşulması gerekenler azaldıktan ve kaygılı sorular yanıtlandıktan sonra, uzun süredir bekleyen konuya eğilmenin zamanı gelmişti.

"Sevgili dostum," dedi profesör, sesinde hayret verici bir ölçülülük göze çarpıyordu, "bu sabah bana Doktor Jung'un küçük bir kitabından söz etmiştiniz. Yanınızda getirdiniz mi?"

Peder Z dikkatli bir şekilde tıka basa dolu evrak çantasını ağır ağır açarak içini karıştırmaya başladı. Birkaç dakika sonra, ufakça bir cilt çıkardı ve masanın üzerine, profesörle genç arkadaşının kolaylıkla görebileceği bir yere koydu. Profesör cildi açıp ışığın sayfaları en iyi biçimde aydınlatacağı bir açıya çevirdi. Üç adam da kendinden geçmiş bir ilgiyle bakıyordu. Önlerinde pahalı bir cilde sahip, parşömene benzer, estetik bir kağıt üzerine oldukça süslü harflerle basılmış küçük bir kitap duruyordu. Kısa bölümlerin başlangıç harfleri tamamen Orta Çağ el yazmalarındaki sözcüklerin karmaşık ilk harflerini andırıyordu, her sayfadaki metin ise sayfa numaralarının Roma rakamlarıyla yazıldığı, kenar boşlukları geniş olacak biçimde bırakılmış bir çerçeveyle çevrelenmişti. Kitabın metni, bakanın uzun zamandır kullanılmayan eski tarz Gotik Almanca türünde bir anlatı olduğunu ilk bakışta fark edebileceği gibi Almancaydı. Almanca metne karşın, kitap ön sayfaya özenli ve sanatkarane bir şekilde yazılmış Latince bir başlık taşıyordu:

VII Sermones ad Mortuos.

Yazarın adı başlığın altındaki satırda Basilides, yazıldığı yer ise *İskenderiye, Doğu'nun ve Batı'nın Buluştuğu Şehir* olarak görülüyordu.

Genç adamın yanakları kızardı ve sanki çarpılmış gibi kitaba yaklaştı. Zar zor, nefesi kesile kesile, papaza sordu: "Profesör J. bize, sanırım siz de aynı fikirdesiniz, bu kitabın Dr. Jung tarafından yazıldığını söylemiştiniz. Öyleyse niçin Mısır'daki İskenderiyeli ünlü Gnostik Basilides'in adını taşıyor? Bunun doğru kitap olduğundan emin misiniz?"

"Evet Baron, bu doğru kitap, *Ölülere Yedi Vaaz*. Sana öyküsünü çabucak anlatmama izin ver, o zaman sen de anlayacaksın. Bu kitap 1916 yılında Dr. Carl Jung tarafından yazıldı ama halkın

kullanabileceği şekilde hiç basılmadı. Elimizdeki, Jung'un en yakın arkadaşlarından bazılarının kullanması için özel olarak hazırlanmış bir baskıdan alınan az bulunur bir kopya. Aslında, bu cilt Jung tarafından uzun zaman önce Hollanda'da bir doktora verilmiş, doktor da ölmeden önce onu en büyük ilgisi psikoloji olan ve Hollanda kilisesini ziyaret eden İtalyan bir piskoposa vermiş. Şimdi Vatikan'da olan yaşlı *piskopos* da çok benzer nedenlerden ötürü kitabı bana verdi. Belki işitmişsinizdir, Dr. Jung'un eski Gnostiklerin öğretilerine normalin üstünde bir ilgisi var, bu yüzden bu özel durumda bir *nom de plume* (takma ad ç.n.) olarak Basilides'in adını kullanmış."(*)

"Gnostiklere yönelik büyük merakı olan yalnızca o değil," diye gülümsedi Profesör J. "Genç Baron da oldukça aykırı. Gelin şimdi kitaba biraz daha bakalım."

Kitabın metni de kesinlikle başlık sayfasının gösterdiği kadar garip ve çekiciydi. "Sermo I" başlıklı ilk bölüm Almanca yazılmış uğursuz cümleyle başlıyordu:

> *Die toten kamen zurück von Jerusalem, wo sie nicht fanden, was sie suchten. Sie begehrten bei mir Einlass und verlangten bei mir Lehre und so lehtre ich sie:*
>
> *Höret: ich beginne beim Nichts, das nichts ist dasselbe wie die fülle. In der Unendlichkeit ist voll so gut wie leer. Das Nichts ist leer und voll. Ihr konnt auch ebenso gut etwas anderes vom Nichts sagen, z.b.es sei weiss oder schwarz oder es sei nicht, oder es sei. Ein unendliches und ewiges hat keine Eigenschaften, weil es alle Eigenschaften hat*
>
> * * * * * * *
>
> *Ölüler aradıklarını bulamadıkları Kudüs'ten geri geldiler. Benden içeriye kabul istediler, onlara öğretmemi istediler, ben de onlara öğrettim:*
>
> *Beni Dinleyin: Hiçlikle başlıyorum. Hiçlik tamlıkla aynı şeydir. Sonsuz halinde tamlık boşlukla aynı şeydir. Hiçlik*

* Çevirenin notu için bk. Ek 1.

hem boştur, hem tamdır. Hiçlik hakkında pekala başka şeyler de söylenebilir, yani beyaz ya da siyah olduğu, var olduğu ya da var olmadığı. Sonsuz olanın, ebedi ve ezeli olanın niteliği yoktur, çünkü bütün niteliklere sahiptir.

Genç adam profesöre dönüp sorana kadar ilk bölümü, ya da vaazı okudular: "Tüm bu belirsizlik de ne? *Pleroma* sözcüğünü tanıdım, eski Gnostiklerin yazdığı Plenum'u (Latince; doluluk ç.n.), Gnostikler hakkında daha doğrusu Gnostiklere karşı şeyler yazan Papazların ifade ettiğini gördüğüm birkaç fikri de çıkarabildim. Vaaz adındaki bu şeyi hiç anlayamıyorum!"

Profesör hemen yanıtladı: "Bu Mutlak'ın, tanımlanamaz'ın tarifi. Doktor Jung'un bununla güç anlar yaşaması hiç garip değil. Areopagite Dionysius tarafından üstü kapalı söylenen mistik karanlığı hatırlıyor musun? Ya da Meister Eckhart'ın betimlemelerindeki şiirsel belirsizliği? Jung'un bu eski mistiklerin de karşılaşmış olduğu bir vazifeyle karşı karşıya olduğuna hiç kuşku yok. Okumaya devam et!"

Bundan sonra "Sermo III" başlığını taşıyan bir sayfa dikkatlerini çekti:

Ölüler bataklıklardan yükselen dumanlar gibi yaklaştılar ve haykırdılar: "Bize en yüce tanrı hakkında daha fazla şey anlat!"

– Abraxas bilmesi zor tanrıdır. Onun gücü en fazladır, çünkü insanlar onu hiç kavramazlar. İnsanlar güneşin summum bonum'unu (en büyük iyiliğini) görür, şeytanın da infinum malum'unu (sınırsız kötülüğünü), ama Abraxas, o görmez, çünkü o, hem iyilik hem de kötülüğün annesi olan tanımlanamaz yaşamın kendisidir.

Profesör J. metni okumayı bıraktı. "O, evet, Abraxas. Başı bir horozunkine benzeyen Gnostik evren hükümdarı. Bu tuhaf Gnostik tanrısal varlıkların bazılarını hatırda tutmuş olsak kutsal tablolarımız ve statülerimiz ne kadar da renkli olurdu. Elbette,

insan İsa'mızın imgesinden usandırılıyor, özellikle de burada her zaman altın yaprakla kaplandığı Avusturya'da. Ama, önemli değil, Jung gerçekten de eski horoz tanrıyla ilgili tarifiyle bir şeyler başarmış. Bunun, en azından etkileyici bir şiir olduğunu söylemeliyim! Şunu dinleyin!"

Sonra da zorla kontrol altında tuttuğu belli olan, sabit bir sesle okumaya başladı:

O kendini boşlukla birleştiren tamlıktır.
O kutsal düğündür;
O aşktır ve aşkın katlidir;
Mukaddes olandır o ve ona ihanet edendir.
Günün en parlak ışığı, deliliğin en derin gecesidir.
Onu görmek körlük demektir;
Onu bilmek hastalık;
Ona tapınmak ölümdür;
Ondan korkmak bilgelik;
Ona karşı durmamak özgürlük demektir.

Kısa bir sessizlikten sonra yeniden yüksek sesle okumaya başladı:

İşte korkunç Abraxas da böyledir.
O kendini gösteren en kudretli varlıktır ve onda yaratılış kendisinden korkulur hale gelir.
O, Pleroma'ya ve onun hiçliğine karşı yaratılışın açığa vurulmuş itirazıdır.
O, oğulun dehşetidir, kendini annesine karşı hisseden oğulun.
O, annenin oğluna duyduğu sevgidir.
Yeryüzünün hazzı ve cennetin acımasızlığıdır o.
İnsan onun yüzü karşısında felce uğrar.
Onun karşısında ne soru ne de yanıt vardır.
O yaratılışın hayatıdır.
O farklılaşmanın faaliyeti.

İnsanın sevgisidir o.
İnsanın konuşması.
O hem aydınlığıdır insanın, hem de karanlık gölgesi.
O hilekar gerçekliktir.

"Bu Jung gerçek bir şair," diye araya girdi büyük evrak çantalarının ve az bulunur kitapların taşıyıcısı papaz. "Bu pasaj Goethe ile eşdeğer ya da en azından Tanrı'dan korkunç bir köpekbalığı olarak söz eden felsefi şairimiz Endre Any ile."

"Köpekbalığı ya da horoz, ikisi de tamamen aynı şey. Tanrı sevgi ve ışık olduğu kadar dehşet ve karanlıktır da. Yoksa Auschwitz nasıl açıklanabilir ya da Stalin ve uşaklarının yönettiği Sibirya ve Budapeşte'deki işkence odaları?" Profesör J. başını salladı, uzun beyaz saçları alnına doğru düzensiz dalgalar halinde yayıldı.

"Ama bu karanlık ve korkunç eylemler Tanrı'dan çok şeytanın alanına girmiyor mu?" diye sordu Peder Z.

"Asla, dostum. İsviçreli doktor bu küçük kitapta sayısız tanrı ve şeytan var derken doğru söylüyor. Hem bir şeytan nedir ki zaten? Kilise onun düşmüş bir melek olduğunu söylüyor, öyle de. Ama nereden düşmüş? Tanrı'nın büyüklüğünün aleminden ya da burada söz edildiği biçimiyle *Pleroma*'dan veya tamlıktan. Düşmek inmek anlamına gelir, yüksekten alçağa inmek. Bu yüzden şeytanlar Tanrı'dan tüm yaratılış düzeylerinin en altına, cehennem denen yere düşmüş varlıklardır. *Diabolos* sözcüğünün gerçekte *küçük tanrı* anlamına geldiğini bir düşün. Bu küçük kötü tanrılar aslında bazı yanlışları teşvik etmekten sorumlu olabilirler, ama tüm iyi ve kötü şeyler için nihai sorumluluk mutlaka Tanrı'ya kalır. İşte, Jung'un Abraxas'ının bizim "kötü sadece iyinin olmamasıdır" diyen Aziz Thomas ve teologlarımızı kavradığımızda inandığımız Tanrı'dan daha doğru bir Tanrı imgesi olmasının nedeni de tamamen budur. Alman ve Rus ölüm kamplarıyla bunları yaratanlar sadece iyiden yoksun değiller; onlar *kötüler*."

Üçlünün en gencinin çekingen bir şekilde yaşça büyüğünde kusur bulmasının zamanıydı: "Öyle görünüyor ki Profesör, bu kez Gnostik bir aykırı gibi konuşan sizsiniz. Aynı anda hem iyi hem de kötü olan bir Tanrı insanlar için hiç de tatmin edici olmayan bir tapınma nesnesi olurdu elbette."

"'İnsanlar' derken inananların oluşturduğu yığınları kastediyorsan, tabii ki haklısın. Yine de eski günlerden Gnostik arkadaşların Tanrı bilgisinin Tanrı'ya tapınmaktan daha önemli olduğunu söylerlerdi ve Tanrıyı bilmek için kötünün bilinmesi gerektiğini de."

"Gnostiklerin bunu söyleyeceği konusunda sizinle aynı fikirdeyim Profesör, ama *sizin* söylemek istediğiniz ne?"

"Söylediğim şeyin hem akıllıca hem de gerekli olup olmadığını kendime sormam gerek. Bu yüzden bir şey söylemeyeceğim."

"Yine bir Cizvit gibi konuştu," diye mırıldandı Peder Z., düşüncesizce ifadesinden hemen pişmanlık duyarak.

"Öyle olsun, Cizvitlerin, diğerleri dayanamayıp yenildiğinde yine de varlıklarını sürdükleri bilinir." Profesör dikkatini bir kez daha kitaba çevirdi.

Kitabın gözden geçirilmesi neredeyse sona yaklaşıyordu. Son bölüm üç okuyucunun bakışını da üstüne çekti. "Sermon VII" başlıklı olan ve sayfa numarası olarak Roma rakamıyla XVII'yi taşıyan bu bölüm bir Gotik *D* harfi olan çok iri, tezhip edilmiş bir harfle başlıyordu:

> Des nachts aber kamen die Toten wieder mit kläglicher gebärde und sprachen: noch eines, wir vergassen davon zu reden, lehre uns vom Menschen...
>
> * * * * * * *
>
> *Gece ölüler yeniden geldi ve yakınmalar arasında şöyle dediler: "Bilmemiz gereken bir şey daha var, çünkü onu tartışmayı unutmuşuz: Bize insanı öğret!"*
>
> *İnsan tanrıların, iblislerin ve ruhların dış dünyasından iç dünyaya, büyük olan dünyadan küçük olan dünyaya girilen*

ana kapıdır. Küçük ve önemsizdir insan; geride kolayca bırakılabilir ve böylece bir kez daha sınırsız uzaya, mikrokozmosa, iç ebediyete girilir.
Tahmin edilemeyecek bir uzaklıkta, cennetin en yüksek *noktasında kendi başına bir yıldız hafifçe parıldar. Bu, yalnız olanın tek Tanrı'sıdır. Bu, onun dünyasıdır, onun Pleroma'sı, onun tanrısallığı.*
Bu dünyada, insan Abraxas'tır, kendi dünyasını yaratan ve mahveden.
Bu yıldız insanın Tanrı'sı ve amacıdır.
O onun yol gösteren tanrısallığıdır; onda insan sükunu bulur.
Ruhun ölümden sonraki uzun yolculuğu ona gider; insanı harika bir ışığın parlaklığına sahip daha büyük dünyadan koruyabilecek her şey onda parıldar.
Bu Tek'e insan dua etmelidir.
Böyle bir dua yıldızın ışığını çoğaltır.
Böyle bir dua, ölüm üzerinde bir köprü kurar.
Mikrokozmosun hayatını çoğaltır; dış dünya soğuduğunda, bu yıldız yine de parıldar.
İnsan bakışlarını Abraxas'ın coşturan oyunundan başka tarafa yöneltebilirse, onu kendi Tanrı'sından ayırabilecek hiçbir şey yoktur.
İnsan burada, Tanrı orada. Zayıflık ve önemsizlik burada, ebedi ve ezeli yaratıcı güç orada. Burada sadece karanlık ve nemli bir soğuk var. Oradaysa her şey güneş ışığında yıkanıyor.
Bu sözler üzerine ölüler sessizleştiler ve gece sürüsünü koruyan çobanın ateşi üzerinde yükselen bir duman gibi ayaklandılar.

Metin, Dr. Jung tarafından görünüşte biraz gizli ve özel bir mesajı saklama girişimine işaret eden, ama büyük olasılıkla geç dönem Mısır kaynaklarında sıkça görülen bir tarzda majik bir

Gnostik formüller dizisi de içeren "Anagram" başlıklı kaba sözcüklerden oluşan dört heceyle sona eriyordu.

Üç okuyucu aynı tarzda anlamlı bir şekilde birbirlerine baktı. Masada huşu ve hayret dolu ürkütücü bir ruh belirmiş gibiydi. Yıllardır kitabın içeriğini bilen sahibi bile görünür biçimde etkilenmişti. Birkaç dakika boyunca kimse konuşmadı.

Sessizliği Profesör J. bozdu: "Dr. Jung Rönesans majisyenleri tarzında bir kahin (seer) ve bir mistik. Onda akademik gözün gördüğünden daha fazlası olduğunu bir süredir biliyordum. O, Freud'un tersine, ruhun karanlık gizemlerinden korkan biri değil. Arkadaşları ve yandaşları arasında geleneklere uymayan, garip ilişki ve ilgilere sahip insanlar var. İtalyan öğrencilerinden birinin bir teozof, aynı zamanda doktor olan bir İngiliz yandaşının da bir Rus üstadın meraklısı olduğunu duymuştum.(*) Merkezi İsviçre'de olan Avusturyalı mistik Rudolph Steiner tarafından kurulmuş grupla onun arasında bir ilişki de olmalı. Pek çoğumuz Dr. Jung'un spiritizmle ilgili olgulara kendini kaptırdığını ve okült olgular üzerine bir tez yazarak doktorasını aldığını biliyoruz. Bazı kişiler onun spiritüel bir pagan olduğunu düşünüyor, bazıları da onu Hristiyanlığa karşı önyargılı olmakla suçluyor. Bu küçük kitap her iki düşüncenin de yanlış olabileceğini gösterebilir, çünkü Jung'u pagan ya da Hristiyan kategorilerinin dışına çıkararak onun bir tür Gnostik olduğunu gösteriyor. Bu olağanüstü belgeyi dikkatle okumuş olmaktan kesinlikle çok mutluyum, size müteşekkirim Peder."

Genç arkadaşları her zamanki ateşliliğini bile geride bırakır bir şekilde konuşmaya girerken, ılımlı bir tavra sahip papaz, profesörün yorumlarına teşekkür etme fırsatı bulmuştu: "Ben de gerçekten son derece müteşekkirim, sözcüklere sığmaz bu. Yine de fazlasıyla endişeliyim, çünkü bize bu kitabın çok zor elde

* Roberto Assagioli, The Unfinished Autobiography of Alice Bailey (Alice Bailey'in Tamamlanmamış Otobiyografisi New York: Lucis Publishing Company, 1951) ve Maurice Nicoll'ün Psychological Commentaries on the Teachings of Gurdjieff and Ouspensky (Gurdjieff ve Ouspensky'nin Öğretileri Üzerine Psikolojik Yorumlar. London: Vincent and Stewart, 1964.)

edildiğini söylediğinizi hatırlıyorum. Her sözcüğü hatırda tutacak şekilde içeriğini ezberlemek isterdim. Hayatta sahip olmak isteyeceğim bir kitapla karşılaşsaydım, o mutlaka bu olurdu!"

"Hafızanızı bu kadar zorlamanız gerekmeyebilir Baron, çünkü yarın geceye kadar Innsbruck'tan ayrılmayacağım, siz de o zamana kadar çok güçlük çekmeden bu az sayıda sayfayı kopya edebilirsiniz. Sadece bir iyilik yapıp yarın saat beşten önce kitabı bana geri verin. Fransiskan manastırında kalıyorum, buradan çok uzak değil."

Kitabı mutlu arkadaşına uzattı, o da titreyen elleriyle kitabı kavrayıp dikkatlice paltosunun iç cebine gizledi. "Bu gece kopyasını çıkaracağım. İstediğiniz kadar erken bir saatte, hatta sabah ayininden önce onu alabilirsiniz."

Dışarıda kışın erken karanlığı çökmüştü. Müdavimleri okuma salonunu neredeyse boşaltmıştı, belli ki kütüphaneci de kapıları kapatmaya hazırlanıyordu. Nazikçe iyi dileklerini ifade eden, üç arkadaş paltolarını giyip şapkalarıyla atkılarını taktıktan sonra binadan çıktılar. Kış akşamı onları sarıp sarmaladı, birlikte kısa bir yürüyüşün ardından, her biri kendi yoluna gitmek için dağıldı. Olağanüstü bir gün sona ermişti.

Ama tamamen değil. Üç arkadaştan biri kendi adına kesinlikle günü sona erdirmeye niyetli değildi. Hiçbir yuvarlak masa şövalyesi Kutsal kase'yi Jung'un *Ölülere Yedi Vaaz*'ının kopyasını taşıyan Macar öğrenciden daha büyük bir saygı ve arzuyla taşımamıştır. Ağır ağır giden soğuk tramvay, terminalden şehrin uzak bir bölgesi olan kaldığı yere yürüyüş, telaşlı hazırlıklar ki bu hazırlıklara yeterli miktarda kağıt ve sağlam bir dolmakalem edinmek de dahildi, tüm bunlar sıkı sıkıya bir çalışma ve beklentiyle dolu bir ömrün ödüllendirileceği ve taçlandırılacağı bir yere yapılan yolculukta yerlerini almıştı. Yemekle ilgili simyasal işlerin kutsal yeri olan mutfak, hızlı bir şekilde bir geceliğine skriptoryum(*) haline getirildi, ateşli katip ise kendini tamamen adayarak genç ömrünün en büyülü uğraşlarından birine daldı.

* Manastırlarda hattatlara mahsus oda ç.n.

Yaşlı pansiyoncu kadının, köpeğinin tüylerini fırçalamasından günlük yemeklerin hazırlanması ve yenmesine, giysilerin ütülenmesinden *Tarot* olarak bilinen büyülü destenin bir başka biçimi olan Orta Çağ'a özgü *Tarock* kartlarıyla oynanan oyunlara kadar sayısız iş için kullandığı en değerli eşya olan büyük mutfak masasının üzerinde, şimdi dikkatlice yazılmış sayfalar üst üste yatıyordu. Bu saygıdeğer masa daha önce hiç bu kadar büyük bir çabaya ve daha ateşli bir kendini işine adama örneğine tanık olmamıştı.

İş bittiğinde gece yarısını bir hayli geçmişti. Kısa bir süre sonra güneş doğacak, günün ilk ayinine giden Fransiskenlerin manastırına aceleyle gidilecek, en sonunda da bu değerli cilt, sacristy(*)'de hala biraz uyku sersemi olan Peder Z.'ye verilecekti.

Evet, iş bitmişti ama gizem henüz başlıyordu. Gölgelerin kaçınılmaz dünyası, günlük yaşamın gün ışığı dünyasına girmişti.

* * * * * * *

Zaman geçti ve dünya değişti; *Yedi Vaaz* bir zamanlardaki katibi için bir hayret ve merak nesnesi olarak kalmayı sürdürdü. On üç yıl sonra uzak California'da, ölüler bir kez daha hararetli hayranına "geri döndü". Kudüs'ten değil, Zürih'ten geliyorlardı ve Rascher Verlag yayınevi tarafından *Erinnerungen Traume Gedanken von C. G. Jung* (Anılar, Rüyalar, Yansımalar; C. G. Jung) başlığı altında yeni yayınlanmış bir kitapta görünmüşlerdi. Yayınlanmadan önceki Almanca bir kopyası ona İsviçreli bir arkadaşı tarafından verildiğinde, başkahramanımız bu kitabın ek bölümünde gizemli *Vaazlar*'ın Almanca metninin bulunduğunu hemen fark etmişti. *Vaazlar*'ı takdim eden sayfada nahoş bir dipnot vardı: "Yalnızca Almanca basımda yayınlanacaktır." Katibimizin şevki bir kez daha kabarmıştı. Aklına Almanca metnin yalnız İngilizce okuyabilen, ama sırf bu nedenden ötürü bu kitabı okuma şansından mahrum kalmaması gereken birçok kişiye ulaştırıl-

* Kiliseye ait eşyanın muhafaza edildiği yer. ç.n.

ması gerektiğine dair bir fikir geldi. Şimdi önünde daha az romantik olmakla birlikte yine de ilgi çekici bir iş duruyordu: Metnin Almanca orijinalinden İngilizce'ye çevrilmesi. Jung'un kendisi tarafından dağıtılmış olan Almanca orijinaline oldukça benzer bir biçimde, bu çeviri de gizli bir şekilde basılacak ve sınırlı sayıda birkaç yakın arkadaşa dağıtılacaktı. O sıralarda, elbette, Zürih ve Kusnack'lı yaşlı bilge adam dünyevi hayatının sahnesinden ayrılmıştı. Hala spekülasyona ve garip dedikodulara maruz kalan kişiliği, daha önce olduğundan çok büyük bir açıklıkla ortaya çıkmıştı. Jung psikolojisi yavaş yavaş Almanca konuşanlarla sınırlı dünyanın dışına çıkmaya ve hareket kazanmaya başlamış, kurucusunun geleneklere uymayan ruhsal ilgileri de simya üzerine yaptığı fevkalade çalışmaların ortaya çıkması ve *Answer to Job* (Göreve Cevap) ile geleneksel teolojiye Gnostik saldırısıyla kısmen belgelenmişti.

Ancak, *Yedi Vaaz*'ın çevirisi yine de gizli bir konu, Gnostisizmle ve Jung'un psikolojisiyle ilgilenen az sayıda kişi tarafından okunacak bir metin olarak kalmıştı. Uzun süredir mevcut aynı zamanda bilinmeyen bir çeviriydi. İşin bir parçası daha bitmişti, ama esrar devam ediyordu ve gölgelerin dünyası daha da büyümüştü.

* * * * * * *

Yine zaman geçti ve dünya daha çok değişti. 1960'lar geride kalmıştı, 1970'lerin büyük bölümü de; geçen yıllarla birlikte bir karışıklık ve daha spiritüel bir yaratıcılık çağı geldi. Vietnam savaşı kaybedilmiş (Amerika Birleşik Devletleri'nin kaybettiği tek savaş) ama çağdaş Batı kültürünün sıradan bilinci ve ruhunu yitirmiş denebilecek yapısına karşı olan savaş neredeyse kazanılmıştı. Çocukların bazılarının Kova Çağı demekten hoşlandığı türdeki haçlı seferi, daha önceki haçlı seferlerine benzer şekilde, ruhun koruyucu gücünün yattığı Kutsal Kabiri geçici süreyle serbest bırakmıştı. Yeni çağın şaşkın çocukları kayayı yuvarlamış ve tarifsiz bir büyüklüğün ortaya çıktığını ilan etmişlerdi. Bir zamanlar şair Yeats'in haber verdiği, kaba ama harikulade bir hayvan,

doğmak için ağır ağır Bethlehem'e yaklaşmıştı. Ozanlar "Günler, siz bir değişimsiniz" diyorlardı ve gerçekten de değişmişlerdi. Meleklerin kanatları havadaydı.

Bu yeni günlerde, Dr. Jung hiç olmadığı kadar öne çıkmıştı. Fiziksel olarak uzun bir süre önce bu dünyadan ayrılmış olmasına rağmen, varlığı yıldan yıla giderek daha fazla hissedilmeye başlamıştı. Psikologlar ve psikiyatrlar Freud ve Skinner'ın oyunlarını oynamaya, libidodan ve nevrotik farelerin labirentlerinden zevk almaya devam ediyorlardı ama edebiyat, mitoloji, şiir ve gittikçe artarak eğitimsizleşen bir dünyada varlığını sürdüren bu tür kültürlerin dünyası Jung'un daha çok farkına varmıştı. Jung kendi terapisinden, hatta kendi analitik psikolojisinden daha önemli bir hale gelmişti, üstelik işin tuhaf yanı, bu durum tamamen normalmiş gibi görünüyordu.

Jung'un ve daha önceki saklı figür ve konuların yükselişiyle birlikte, dünya da Jung'un *Yedi Vaaz*'da kendisiyle ilişkilendirdiği eski bir spiritüel disiplin olan Gnostisizm konusuna duyulan ilginin alçakgönüllü canlanışına tanık olmuştu. Uzun süredir toprak altında kalmış el yazması kitaplar Mısır'da gün ışığına çıkmış ve bunlar birçok bilginin, hatta meslek dışından olan hayal gücü kuvvetli ve yaratıcı kişilerin ilgisini çekmişti. *Pleroma*, *Abraxas* ve *Basilides* gibi sözcük ve adlar, içgörülü ve yaratıcı çok sayıda kişi için artık tümüyle yabancı bir şey değildi. Jung'un ve Gnostiklerin zamanı gelmişti. *Ölülere Yedi Vaaz*'ın zamanı gelmişti.

İşte, ölülerin bir kez daha Kudüs'ten geri gelişi ve ilgi gerektirişi de bu zamana denk geliyordu. *Vaazlarla*, bunların gelecekte nasıl kullanılacağına dair önceden herhangi bir bilgisi olmaksızın kendini adayarak bunları kopyalamış kişi arasında bağ kurmada aracı olan o orijinal küçük dramanın temsilcileri üzerinde, aradan geçen otuz yıl çok şeyi değiştirmişti. Profesör J.'nin asil silüeti dünya akademisinden ayrılmıştı. Kalbinin, Bavaria Munich'teki sürgün yerinden kaygıyla izlediği halkının 1956 yılındaki vatansever isyanının feci başarısızlığına dayanamadığı

söylenmişti. Kitabın taşıyıcısı olan Peder Z. de, tıpkı yaşayışına benzer bir şekilde, dikkat çekmeden ve gösterişiz biçimde yabancı bir bağda mütevazı bir işçi olarak ölmüştü. Sürgün, belki de kadim Gnostiklerin gönderildiği o daha büyük sürgünü bir ışığın tamlığından yayılan kıvılcımların sürgününü yansıtarak devam ediyordu. Bir zamanlar kopyayı çıkarmış olan genç katip ise, onlarla ilk karşılaştığı Tyrol Alplerinden çok uzakta, ölüler ve Bilge Basilides'in onlara verdiği vaazlar tarafından sık sık ziyaret ediliyordu. Yeni bir dünyadaki yeni arkadaşların verdiği cesaret, çok uzun zaman önce ve çok uzaklarda karlı bir kış gününün öğle sonrasında tutuşturulan alevi körüklemişti. Burada anlatılan ilk olayların üzerinden otuz yıl geçtikten sonra, *Yedi Vaaz*'da da telaffuz edildiği gibi, Dr. Jung'un Gnosisi artık daha geniş bir çevre için ulaşılabilir hale getirilmişti.

İnsanlık tarihinin her çağında, özel bir bilme vasfı ya da Gnosis ile dolu kişiler olmuştur. Carl Jung da böyle bir kişiydi. Bu bilme, onun da tekrar tekrar ifade ettiği gibi, kendi zamanının ya da herhangi bir zamanın, eldeki bilim ve din gelenekleri içinde bulunamazdı. Açık olan tek bir yol vardı, geriye kalan tek bir seçenek; Jung ilk deneyimi yaşamak zorundaydı. Onun verdiği isimle bu *Urerfahrung* (arşetipik deneyim), yani Gnosis deneyimi, onu Basilides'in ve söz konusu ölülerin gölge dünyasına götürmüştü. Yaşamının ilk yıllarının parlak gün ışığıyla dolu dünyasında yaşarken bile, daha sonraları kaçınılmaz bir gölgeler dünyasının önsezisi olarak tarif edeceği bir durumdan hiç kurtulamamıştı. Bu önsezi elbette sadece Jung'a özgü bir deneyim değildir, belli bir dereceye kadar tüm insanlığın paylaştığı bir deneyimdir. İnsan istidadının gnostik doğası, herkeste, bu gölgeler dünyasına dair bir hissin bulunmasıyla açığa vurulur. Rasyonel olmama ve olasılık dışı olma özelliği taşımasına karşın, aşkın bir içsel Gnosis öğesi insanın kalbine silinmez bir şekilde yazılmıştır; her günkü dünyanın, dikkatsizlik ve bunun sonucunda ortaya çıkan bilgisizliğe bağlı tüm saçmalıkları ise onun hatırlanmasını engelleyemez. Gnosis'in inkar edilmesi sadece onun gücünü

gizlice doğrular. Meister Eckhart'ın da dediği gibi, "Ne kadar çok sayıda kişi Tanrı'ya küfür ederse, o da Tanrı'ya o kadar dua eder."

Gnosis unutkanlığı hali, onun birçok yanlış ve sahte nesne yerine tek bir gerçek nesnesini yeniden bulunana kadar dinmeyecek olan sıkıntılı bir yoksunluk duygusunu daima beraberinde taşır. Gölgeler ülkesinden Jung'un *Yedi Vaaz*'ı yarattığı kadim Gnostikler, çoğu kez kişilerin hissettiği tüm arzuların, herhangi bir şeyden ya da herhangi bir deneyimden, heyecan, mutluluk ve sevgi kazanmak için yapılan tüm girişimlerin ruhun gerçek yurdu olan *Pleroma*'ya, yani "Varoluşun tamlığı"na duyulan bitmek tükenmek bilmeyen bir sıla hasretinin göstergelerinden başka bir şey olmadığını söylemişlerdir. Sadece evin yolunu bulmuş olanlar bu yolu başkalarına gösterebilir. Kendi yolunu kaybetmiş bir kişi kötü bir rehberdir. Bilgisi olmayanların, iyi niyetli oldukları sürece dünyaya iyilik edebileceklerine inanan eşitlikçi iddiayı geçersiz kılan da bu gerçektir. Uzun vadede, yalnızca *bilenler* işe yarar iyilikler sunabilir, çünkü onlar yürüdükleri için yolu bilen kişilerdir.

C. G. Jung ruhların; kültürün iyileştiricisiydi. Dünyanın nadiren görmüş olduğu insanlığa hizmet eden çok etkili bir kişi. Bu etkililik ve bilgelik kalıtımın, çevrenin ya da eğitimin değil, canla ilgili gizli bilginin bulunduğu gölgelerin ülkesine giden yolu yürümüş olmasının bir sonucuydu. Bu yolu yürümek ve amacını bulmak, makul ve mümkün olanın fikirlerine ve dünyaya ters düşmek anlamına gelir. Jung bir zamanlar bizim dünya resmimizin, ancak ihtimal dışı olanın içinde bir yer bulduğunda gerçeklikle birbirine uyacağını yazmıştı. Düzenin kaosa üstün gelmesi ve anlamın sonuçta anlamsızlığa galip çıkması ihtimal dışıdır. Yine de, ihtimal dışı olan şey gerçekleşir; o mümkündür ve menzilimizin dışında değildir. Gerçek anlamıyla bakıldığında, ihtimal dışı olan şey aslında insanoğlunun otantik yazgısı, gerçek istidadıdır. Bunun, insan olmamızı sağlayan istidat olduğu da söylenebilir, çünkü onu önemsemedikçe ya da bilmezlikten gel-

dikçe, insan olmaktan da daha uzağızdır. Kendi yazgılarını izleyen ağaçlar ve çiçekler, kuşlar ve hayvanlar kendi yazgısına ihanet eden insandan daha üstündür.

Artık sonuna gelen bu giriş, doğasında kişisel bir ifadedir. Yazarına göre, *Yedi Vaaz* ve onun bir zamanlar bu vaazları keşfetme tarzı, aynı anda hem oldukça kişisel hem de bütünüyle evrensel olan garip bir yazgının ihtişamlı bir sembolüydü, öyle de kaldı. Alplerdeki o soğuk ve karlı kentteki sıcak okuma odasında yaşanan büyülü andan sonra yaşam eskisi gibi olmamıştı, olamazdı da. Tıpkı kutsal yazı ya da dönüştürme gücü olan bir formülün yazılı olduğu el yazması gibi, o gizemli küçük kitabın kopyası çıkarılan sözcükleri de bir yaşamın gidişatını değiştirmişti. Gelenekselliğin güvenli limanı tüm çekiciliğini kaybetmişti; onunla birlikte eskiliğinden dolayı saygın olan inanç ve gelenek kurumları da. Geleneksel inanç ve bağlılıkların yitirilmesi pekala spiritüel anlamda köksüzlüğün işaretlerini de beraberinde getirebilir; inançla düşünce ve gelenekle araştırmayı değiştirenlerin özelliklerini de. Böyle bir zamanda kişi kendini kolayca Uçan Hollandalı'nın kaderine mahkum edebilir ve her zaman asla bulamayacağı bir limanı ararken, fırtınalarıyla dehşete düşüp dinginliğiyle büyülenerek yaşam okyanusunda bitmek tükenmek bilmeksizin bir o yana bir bu yana yelken açabilir! Jung'un ve Gnostiklerin ruhuyla temasa geçmiş kişinin kaderi böyle olmayacaktır; Gnosisin kılıcını kuşanmış arşetipik gölgelerin büyülü dünyasına giren bir kişinin kaderi böyle olmayacaktır. Yaşam, bir önseziden, bir farkındalık ve deneyim yaratmıştır. Çoğunlukla böyle olur; başlangıçta ilgi çekici fakat uzak bir önseziden başka bir şey olmayan gerçekliklerin, kişinin hayal edebildiğinden daha da yakında olduğu ortaya çıkar. Çölün etkili ve güzel sözleriyle konuşan İslamiyet'in Peygamberinin de söylediği gibi bunlar "şah damarınızdan daha yakın"dır. Gölgelerin kaçınılmaz dünyası Jung'un odasında olduğu kadar herkesin odasındadır. Üzücü olan tek nokta, birçok kişi için bunun sonsuza dek görünmez kalmasıdır. Bununla birlikte, önsezi ve rüyada,

gün ışığının büyülü eşzamanlılığında ya da uykunun karanlık büyücülüğünde bu gölgelerle etkili bir şekilde temas kurmuş olanlar için, bunlar yalnızca görünür kalmaz, aynı zamanda gerçekten varoluşun kaynakları haline gelirler. Jung'un Laurens van der Post'a "Rüya, bir kadın gibidir. İlk sözü söylediği gibi, son sözü de söyleyecektir" derken anlatmak istediği şey de gölge dünyanın bu zorunlu niteliğiydi belki de.

Bir önsöz ilk söz olarak tanımlanır. Bir başka anlamda son söz de olmalıdır, çünkü izleyen çalışmanın başlangıç ve bitişi kendi içinde özetlenmek durumundadır. Bu satırların bunu başarıp başaramadığı yazarının hüküm vereceği bir şey değildir. Onun tüm yapabileceği, okuyucunun çalışmalarının harekete geçiren gücü olarak görev yapan zihinsel durum ya da ruhsal havayla ilgili bir önsezi almış olacağı umudunu beslemektir. Jung ancak bir şairin onu anlamaya başlayabileceğini söylemişti, bu yüzden garip Gnosis ülkesinde gezinen bir başka kişi olan şair A. E.'nin dizeleriyle bunu sonlandırmak belki de uygun olacaktır:

Zamansız bir dünyadan
Gölgeler saldırıyor Zaman'a,
Dünyadan daha eski bir güzellikten yapılmış,
Ruhun tırmanabileceği bir merdiven.
Tırmanıyorum hayali basamaklardan
Zaman'dan daha eski bir beyazlığa.

1. BÖLÜM

C. G. Jung'un Gnosis'i

Gizemden Doğmuş Bir Bilim

Yirminci yüzyılın bu son çeyreğinde, çok az kişi derinlik psikolojisinin çağımız kültürünün en güçlü dönüştürücü kuvvetlerinden biri olduğunu inkar edebilir. On dokuzuncu yüzyılı nitelemiş olan karanlık bilinç yabancılaşmasından çıkarak, insanoğlunun zihnindeki bilinçdışı gizeminin yeniden keşfi, geçmiş kuşakların gözleri önünde yükselen tamamen yeni bir ruh dünyası oluşturan biblik (incile ait, çn.) bir mayaya çok benzer hale gelmiştir. Alman filozof Martin Heidegger on dokuzuncu yüzyılı modern çağın tüm yüzyılları içindeki en karanlık yüzyıl olarak nitelerken büyük bir gerçeklikten söz ediyordu; ancak yine de bilinçdışının iki öncü devi Sigmund Freud ve Carl Gustav Jung'un, sırasıyla 1856 ve 1875 yılında dünyaya gelişi tam da ruhun ışığının en fazla karartıldığı bu zamana denk gelmiştir.

Freud, kaderin birçok şeyin maskesini kaldırmaya yönelttiği büyük bir kaşifti. Halkın yanı sıra psikologlar da ona borçlu oldukları büyük minnettarlığın hala yeni yeni farkına varmaktadır. Eski, dar materyalist bilim ekolünden bir adam, üstelik iyileştirme sanatları için pratik zorunlulukları yalnızca biyoloğun laboratuvarından elde edebiliyorken Freud, zamanının düşünce örüntülerini kullanmaktan başka bir şey yapamazdı. Kaderin trajik ve ironik bir oyunuyla, buluşları eninde sonunda bilimsel rasyonalizm dünyasını tam temellerinden sarsmış olan bu adamın kendisi de umutsuz bir inançla koruyup savunduğu rasyonalist ve indirgemeci dogmaya zincirlenmiş kaldı. Tıpkı Musa gibi, o da başkalarını götürdüğü vaat edilmiş topraklara giremedi, böylece son fetih görevi daha genç bir adama, zihnin yeni bir rehberine kaldı; adı Carl Gustav Jung'du.

Jung kimdi ve bu onurlu psişik öncülük görevini nasıl başardı? Ruhun en gizli yerleri hakkındaki kahince içgörüsünün kaynakları nelerdi? Bilgeliği nereden geliyordu?

Uzun yaşamı boyunca (26 Temmuz 1875 - 6 Haziran 1961) insanlar Jung'un çalışmalarının merak uyandıracak kadar ezoterik ve majik fikirlerine daima çok şaşırmıştır. Aydınlanma çağından beri aydın sınıfı dünyasında o ana dek işitilmemiş bir olguydu bu. Karanlık ve kadim gücün sembol ve imgeleri binlerce yıllık kabirlerinin toz toprağından kurtulup yeniden meydana çıkarılmıştır. Aykırılar ve simyacılar, mistikler ve majisyenler, Taocu bilgeler ve Tibet lamaları kendi saklı araştırmalarının hazinelerini modern İsviçreli Hermes'in büyücülüğüne borçludur. Çocukluk dönemi travmaları ve bebeklik dönemine aşırı ilgi duyan Psikoanalizin ilk dönemlerinin sıradan, şahsi geçmişin tanrıları ve kahramanları da çocukluk döneminin arzu ve korkularına yüceltilmiş maskeler olmaktan çıkmıştı. Tıpkı denizin köpüklerinden yükselen Venüs ya da Zeus'un alnından doğan Athena gibi, arşetipler de kolektif bilinçdışının *prima materia*'sından ortaya çıkmış ve Tanrılar bir kez daha insanlarla birlikte yürümüştür. Psişenin bu tarih öncesi yaratıcı sularında bir adamın ruhu, Jung'un dehası dolaşmıştı. Bilgili olanlar merak, bilge olanlar hayret edebilirdi pekala, çünkü yeni bir zihin çağı gelmişti.

Kimi zaman daimi felsefe ya da *teosophia* (tanrısal ilim, çn.) olarak adlandırılan alternatif gerçeklik geleneğinin kuramları ve arkan disiplinler konusunda bilgisi olanlar için, Jung'un öğretileriyle uzun süredir inisiyasyon yolu olarak bildikleri şey arasında belirli paralellikler olduğu çok geçmeden açığa çıkmıştı. Ünlü ezoterik şair ve diplomat Miguel Serrano'nun yeni ufuklar açan *C. G. Jung and Hermann Hesse* adlı küçük çalışmasında gözlemlediği gibi, Jung'un çalışmalarının tümünde sanki ilkinin temelini oluşturan ikinci bir dil var gibidir. Analist bir gizemler kahini olurken, hasta da bir acemi bir mürit ya da izdeş olur. Hastalık kendisini bölünmüş ya da eksik bir durum, sağlık ise spiri-

tüel bir bütünlük hali olarak gösterir. Analitik psikoloji, bazı Budist ve Hindu kuramları tarzında kişiliği ya da egoyu ortadan kaldırmaksızın, birey ve evren arasında bir diyalog olarak görünmeye başlar.

Jung'un çalışmalarının kaynakları uzun yıllar boyunca bir tahmin konusu olarak kalmıştır. Ömrü boyunca, Jung keşiflerinin kökenlerini, çoğu kez Hermetik gizleme eğilimine çok benzeyen bir tedbir örtüsü altında tutmuştur. Yazdığı her şeyin, çalışmalarının büyük bölümü ne kadar ezoterik ya da mistik görünürse görünsün daima psikoloji alanındaki deneyime dayandığını işaret ederek deneysel kanıtlara dayalı olduğunu defalarca söylemiştir. Pek çok kişi bunu Jung'un birçok hastayı tedavi ettiği, aynı zamanda birçok genç meslektaşının pratik araştırmasından yararlandığı ve kitaplarının hiç kuşkusuz bu kaynaklardan toplanmış verilerin sonucu olduğu şeklinde yorumlamıştır. Elbette, onun aslında geleneklere pek uymayan bir bilim adamı olduğunu, astrologlar ve din adamlarıyla görüştüğünü ileri süren söylentiler olmuştur. Ayrıca, kendisinin okült ve esrarengiz deneyimler yaşadığı, hayaletler gördüğü ve kahinlerle görüştüğü de kulaktan kulağa fısıldanmıştır.

Jung'un 1961 yılında ölümünden, özellikle de dikkate değer *Anılar, Rüyalar ve Yansımalar* başlıklı otobiyografik fragmanlarının yayımından sonra, giderek daha da cesur açıklamalar sürekli olarak izdeşlerinin kalemlerinden ve Jung'un ölümünden sonra yayımlanan notlarıyla mektuplarından dökülmeye başlamıştı. Açığa çıkarılan bu çeşitli materyalden, 1912 ile 1917 yılları arasında Jung'un içeriden kendisinin arşetipik olarak adlandırdığı, ama önceki çağların tanrısal ve demonik olduğunu belirttiği kuvvetlerle bilincinde muazzam bir coşku yaşamasını da içeren şiddetli bir dönem geçirdiğini de öğreniyoruz. Bu deneyimlerle ilgili belli miktarda bilgiyi Jung, güven temelinde bazı arkadaşlarına anlatmıştır ama kuşkusuz anlattığından ve anlatılacak olanlardan çok daha fazlasını yaşamıştır. Bu büyük kaşif çoğu kez bu deneyimden, daha doğrusu bu deneyim döngüsünden,

Homer'in Odysseus'un ölüler dünyasına inişini betimlemek için kullandığı terimi kullanarak *Nekyia*'sı olarak söz etmiştir.(*) Bu sıralarda, bizim de duyduğumuz biçimiyle, çok az sayıda psikiyatrik uygulaması dışında pek çok dış etkinlikten çekilmiştir. Hatta bu dönem boyunca herhangi bir kitap okumadığı söylenmiştir; her tür yazın biçiminin hevesli bir öğrencisi olan böyle bir kişinin yaşamında bu mutlaka çok büyük bir olaydır. Her ne kadar okumasa da, yazmayı sürdürmüştür. Bu zamana denk gelen yazıları, garip, içsel deneyimlerinin anlatıldığı kendi el yazısıyla yazılmış 1330 sayfayı dolduran kayıtlardan oluşmaktadır. Bu sıralardaki el yazısı on dördüncü yüzyılda kullanılanla değişmiş; resimleri de eski çağların sanatçıları gibi kendisinin yaptığı boyalarla boyanmıştır. En güzel resimleri ve yazılarından bazılarını kırmızı deriyle ciltlemiş ve eşyaları arasında çok özel bir yerde tutmuştur; bu nedenle bunlar *Red Book* olarak bilinir olmuştur. Görgü tanıklarına göre, yaşamının bu dönemindeki yazılar iki ayrı kategoriye girer; biçim ve içerik açısından bazıları aydınlık ve meleksi, bazıları da karanlık ve demoniktir. İnsanın aklından Jung'un, diğer majisyenlerin tarzında, tanrılara Teurjik (ruhlarla ilişki kurmaya yönelik ritüel, çn.) Yakarış ve ruhların Goetik Uyandırma kategorilerine giren deneyimler yaşadığını ve bunların "majik kayıtları"nı kaydettiğini söylemek geçiyor.

Jung'un ilk dönüşümleri hakkındaki bu gerçekler kendi başlarına çok ilginç olmakla birlikte, bunların gerçek önemi, ancak onun bilimsel çalışmalarının, tamamı değilse de büyük çoğunluğunun vizyon tarzındaki ilhamlar temeline dayanıyor olabileceği yönünde kanıt olduğunu fark edersek ortaya çıkacaktır. Jung'un çalışmalarının kaynaklarını karakterize eden çokça tekrar edilen bir sıfat olan *deneysel* sıfatı, böyle olunca tümüyle yeni bir ışık altında görülecektir. Jung'un psikoloji bilimi gerçekte deneysel öğelere dayanmıştır, ama bu öğeler esasen dışsal bir doğaya sahip değildir, Jung'un, kendi gizli dünyasında, bilinçdışının en derinlerinin okült bölgelerinde yaşamış olduğu deneyim

(*) Bk. James Kirsch, Remembering C. G. Jung, Psychological Perspectives, Vol 6, s.57.

ve deneylerden oluşmuştur. Elbette, Jung günümüzde kullanılan kelimenin daha dar anlamıyla bakıldığında "bilimsel" değildir, yani değişkenleri kontrol etmemiş ve dikkatli, tekrarlanabilir deneyler yapmamıştır. Onun "bilim"i, nesnelliğin bilimsel standartlarını kullanarak, araştırmalarının alanının ardındaki ilkelerin ve anlamın gözlem, inceleme ve keşfinden elde edilen sistematikleştirilmiş bir bilgi yığını geliştirmeye dayanmıştır. O (ve Freud), savunucularının insan bilincinin çeşitli biçimlerini birincil verileri sayıp kuram ve açıklamaları bunlara dayandırdığı fenomonolojiyle kabul edilebilir bir çağdaş bilimsel müttefikliğe sahiptir.

Freud'un araştırmalarının büyük çoğunluğunu Jung'unkine benzer bir tarzda yaptığını hatırlamakta fayda olabilir. Viyanalı büyük doktor rüyaların sırlarını kendi rüyalarını analiz ederek bulmuş ve aslında Amerika'ya yolculukları sırasında Jung ile yaptıkları birkaç rüyasıyla ilgili kısa bir tartışma sayılmazsa, belki de başka biri tarafından hiç analize alınmayan tek psikoanalist olarak kalmıştır. Jung okültistlerin ve gelenek dışı mistiklerin arkadaşlığına başvurma konusunda yalnız değildi, çünkü Freud da kahinlere sıkça uğrayan hevesli bir ziyaretçiydi, Wilhelm Fliess adlı garip bir bilim adamıyla da önemli bir arkadaşlık sürdürmüştü.(*) İnsanın aklına Freud için oldukça irrasyonel bir rasyonalist demek, Jung'u da son derece rasyonel bir anti-rasyonalist olarak nitelendirmek geliyor. Bununla birlikte, her ikisi de aynı şeyi arıyordu: Psişenin gizemleri konusunda "Daha Fazla Işık" (Goethe'nin ünlü *Mehr Licht*'i).

1917 yılında kendi kişisel, spiritüel yer altı dünyasına inişinin sonunda, Jung zorlu bir seçimle karşı karşıya kaldı. İlham yoluyla gelen bu materyali alacak, belki de bunları bir tür olağandışı dinsel kitap olarak yayınlayacak, böylece zamanının H. P. Blavatsky ve Rudolph Steiner gibi büyük okült yazarlarının arasına katılacaktı. Jung, bunun yerine seçmiş olduğu bilim dalı alanında, yani derinlik psikolojisinde kalmaya karar verdi, ama

* bk. Ernest Jones, Life and Works of Sigmund Freud (New York: Basic Books, Inc.

bilimsel çalışmasını zenginleştirmek için 1330 sayfalık gizemli ve arşetipik, ilham niteliği taşıyan materyalden yararlanmayı da ihmal etmedi. Jung'un, tüm yaşamı boyunca, gizli bir ilmi olan bu kayda başvurmaya devam ettiğinden ve çok sayıda kitabına uygun olduğunu düşündüğü zaman bundan parçalar kattığından kuşkulanmak için geçerli nedenler bulunmaktadır. Kişisel dönüşümünden sonra yazdığı ilk büyük çalışmasında, yani, 1921 yılında yayımlanan *Psychological Types* (Psikolojik Tipler) adlı kitabında, böyle yaptığına dair inkar edilemez kanıtlar vardır. Bulaşıcı boğmacaya yakalanıp bu yüzden her zamanki hastalarından uzak durmak zorunda kalırken, bu çalışmanın taslağını inanılmaz bir hızla, altı haftalık bir zaman sürecinde ilk 583 sayfayı tamamlayarak yazdırmıştı. Daha sonra Hollandalı şair Roland Holst'a yaptığı itirafa göre, *Psikolojik Tipler* tümüyle *Red Book*'unun otuz sayfasında bulunan materyal üzerine yazılmıştı.(*)

Tahmin edilebileceği gibi, Jung yaşamı boyunca *Red Book*'una ilham veren gizemli kaynaklarla sürekli bir temas halindeydi. Günlerinin geri kalanında gizli şeyleri gösteren, ilham almış bir kişi olarak kaldı. Bilimsel çalışmaları, hiçbir zaman varoluşunun, mistik ya da kahince yaşamından ayrı tutulabilecek bir bölümünü göstermedi; bu ikisi ayrılmaz bir şekilde birbiriyle ilişkiliydi. Mistik Jung, bilim adamı Jung'a rehberlik etmiş ve ilham vermiştir, diğer yandan doktor ve psikolog Jung da arşetipik tanrılar ve iblislerin mesajlarını kullanılır hale getirmek ve pekiştirmek için denge ve sağduyuyu sağlamıştır. Böylece Carl Jung'un yeni çığırlar açan çalışması tasarlanmış ve uygulanmıştır. Hem içerik hem de amaç olarak, değerli *coniunctio oppositorum*, yani mutlak anlam iksirini meydana getiren zıt kutupların birliği ilkesinin bir örneği olmuştur.

Jung'un o büyük dönüşüm döneminden ilk bilinçdışı deneyimlerini içeren külliyat kendisi tarafından insanların yararlana-

* G. Quispel tarafından 1975 yılında Los Angeles'da yapılan ilk Panarion Conference of Jungian Scholars'daki bir konuşmada anlatılmıştır.

bileceği bir şekilde sunulmamıştır. Varislerinin tutumu bu konuda Jung'un benimsemiş olduğu tutumdan daha da ketum gibi görünmektedir. Bu sözlerin yazıldığı zamanda (1982), bu materyalin yayımı için duyulabilecek herhangi bir umut ya da beklentinin bir süre daha giderilmesi mümkün değil gibi görünmektedir. Bu yüzden, elimizde sadece Jung'un bilimsel çalışmaları ve belki çok az daha *fazlası* var. Yine de bu daha fazlası kategorisinde en azından bize Jung'un psikolojisinin kaynakları hakkında çok şey anlatan oldukça önemli bir belge görüyoruz. İçeriğinin önemi onu kolaylıkla Jung'un mesaj ve misyonuyla ilgili araştırmada başlıca önemi olan bir unsur haline getirmekle birlikte bu, küçük bir çalışma, neredeyse minicik bir monografidir. Sözünü ettiğimiz çalışma *Ölülere Yedi Vaaz* olarak bilinmektedir.

Ölülere Vaaz Vermek

Carl Jung kariyerinin ilk bölümünde yaşadığı gizemli bir ilham altında yazdığı büyük miktarda arşetipik materyalden yalnızca tek bir parçanın yayımlanmasına izin vermiştir. Bu parça 15 Aralık 1916 ile 16 Şubat 1917 arasındaki bir tarihte, kısa bir sürede yazılmıştır. Otobiyografik notlarındaki kendi ifadesine göre, üç gecede yazılmıştır.(*) Bu küçük kitabın yazılmasına tamamıyla parapsikolojik doğası olan esrarengiz olaylar öncülük etmiştir. İlk olarak, Jung'un çocuklarından birkaçı evde hayalete benzer varlıklar görmüş ve hissetmiş, o sırada Jung da kendi çevresinde tamamen tekinsiz bir atmosfer hissetmiş. Çocuklardan biri hem bir melek hem de bir şeytanın olduğu dinsel içerikli ve biraz tehditkar bir rüya görmüş. Daha sonra bir pazar günü öğleden sonra ön kapının zili şiddetle çalmış. Zilin hızlı bir şekilde hareket ettiği görülebiliyormuş, ama görünürde hareket ettiren kimse yokmuş. Bir "ruhlar" ordusu odayı, aslında evi, doldurmuş gibiymiş ve hayaletlerin istila ettiği koridorda hiç kimse normal

* bk. C. G. Jung Memories, Dreams, Reflections, Aniela Jaffe, ed. New York Random House, Inc., Pantheon Books.

bir şekilde nefes bile alamamış. Dr. Jung titrek ve rahatsız bir sesle bağırmış: "Tanrı aşkına, bu da ne oluyor?" Yanıt hayalet seslerinin oluşturduğu bir koro şeklinde gelmiş: "Bizler aradığımızı bulamadığımız Kudüs'ten geri geldik." Bu sözlerle birlikte, Latince başlığı *Septem Sermones ad Mortuos* olan bilimsel inceleme başlamış ve Almanca olarak şu alt başlıkla devam etmiş: "Ölülere yedi vaaz, Doğu ile Batı'nın buluştuğu şehir İskenderiye'de Basilides tarafından yazılmıştır."

Bu bilimsel incelemenin şöyle yüzeysel bir okunması bile onun ikinci yüzyıl Gnostisizmi tarzında yazıldığını ve büyük ölçüde o çağın terminolojisini kullandığını gösterecektir. Alt başlık da yaklaşık olarak M.S. 125-140 yıllarında Helenistik Mısır'da İskenderiye'de ders veren ünlü gnostik bilge Basilides'in adını açıkça göstermektedir. Aslında Jung belgenin yazarlığını Basilides'e mal etmiş gibi, bu da akla bir medyomluk ve (veya) otomatik yazma unsurunu getiriyor. Bu açıdan bakıldığında, yüzyıllar boyunca spiritüel bir ton taşıyan eserlerin yazarlarının bu tür çalışmaları kendi adlarıyla imzalamamalarının, bunları şairane bir şekilde kendilerinden üstün bir konumda bulunduklarını düşündükleri başka bir kişiye atfetmelerinin, alışılmış bir şey olduğunu hatırlatmak gerekebilir. Kabalistik *külliyatın* ünlü *Zohar*'ı da gerçek yazarı bilinmemekle birlikte hayali bir şekilde Rabbi Shimon ben Jochai'ye atfedilmiştir. C. G. Jung'un *Vaazlar'ın* yazarı olarak Basilides'in adını kullanırken şairane bir alçakgönüllülükle bu çok eski uygulamadan yararlanmış olması da oldukça mümkün. Yine de, söz konusu bilimsel incelemenin yazımı çevresindeki olgularda görülen parapsikolojik öğe Jung tarafından serbestçe kabul edilip vurgulanmıştır, hatta *Faust*'un ikinci bölümündeki Goethe'nin şu sözcüklerine atıfta bulunur: "Ortalıkta dolanır, havadadır!" Tek bir şey kesin ki bu olağandışı bir çalışmadır ve hiç alışılmadık koşullar altında yazılmıştır.

Jung ekolü düşünüşü bağlamında *Yedi Vaaz*'ın önemi, görüşlerin farklılık gösterdiği bir konudur. Yaşamının ilerleyen dönemlerinde Jung'a sorulduğunda, bir "gençlik boşboğazlığı"

diyerek bundan yakınmıştır. Aniela Jaffe gibi daha tutucu izdeşlerinden bazıları bir "gençlik boşboğazlığı" mitini devam ettirmekle birlikte, bazıları da farklı düşünmüştür. Doğrusu çok önemli bir takipçisi olan M. L. von Franz, Jung'un *Vaazlar*'ın *yayımlanmasından* bir gençlik budalalığı olarak söz ederken bunun hiçbir şekilde içerdiği düşünceleri kapsamadığını iddia etmiştir. 1975 yılında Los Angeles'da yapılan ilk Panarion konferansında düzenlenen Jung Ekolünden bilginler panelinde, *Yedi Vaaz*'ın Jung'un çalışmasının "kaynak ve kökeni" olduğu konusunda fikir birliğine varılmıştır. C. G. Jung'un 1975 yılındaki doğumunun 100. yılında dünyayı dolaşan yüzüncü yıldönümü sergisinde *Vaazlar*'ın orijinal basımının ilk sayfası gösterilmiş ve bu vaazlar şu şekilde anlatılmıştır: "*Septem Sermones ad Mortuos* Jung'un bilinçdışından imgelerle yaşadığı deneyimlerin bir özetini sunmaktadır." Daha da önemlisi, Jung'un kendisi de *Red Book* ve *Vaazlar*'ın içerikleri konusunda, tüm çalışmalarının, tüm yaratıcı etkinliğinin bu inisiyatik vizyonlardan ve rüyalardan geldiğini ve yaşamında daha sonra yaptığı her şeyin bunlarda zaten bulunduğunu ifade etmiştir.(*) Bunlar pek de bir gençlik boşboğazlığı olarak kabul edilebilecek sözler değildir.!

Bu küçük, şiirsel, bilimsel inceleme, Jung tarafından özel olarak arkadaşları arasında dağıtılmak için yayımlanmış, kısa bir süre sonra da H. G. Baynes tarafından Almanca'dan İngilizce'ye çevrilmiştir. 1962 yılında Zürih'te Rascher Verlag tarafından yayımlanan *Anılar, Rüyalar ve Yansımalar*'ın orijinal Almanca basımının ekler bölümüne dahil edilmiş, ama Pantheon Books tarafından aynı zamanda yayımlanan İngilizce basımda buna yer verilmemiştir. Bu kasıtlı dışarıda bırakma olayı ancak mistik ve okültün sınır komşusu olan bir şeyi yanlış anlama ve yanlış yorumlama eğilimleri taşıyan İngilizce konuşan insanlara karşı Avrupalı zihnin duyduğu bildik kuşkunun bir kanıtı olarak açıklanabilir. Yine de, *Vaazlar*'ın, sanatkarane bir şekilde tasarımlanmış

* bk. C. G. Jung, Memories, Dreams, Reflections.

ayrı bir cildi Baynes'ın çevirisini içererek Londra'da Stuart & Watkins tarafından yayımlanmıştır. Bu yüzden günümüzde el altında dolaşan birkaç farklı basım bulunmakta; bu da metnin kendisine dair daha fazla şeyin aydınlığa çıkarılmasını gerektirmektedir.(*)

Arşetipik vizyonlarıyla ilgili küçük kitabını yayımlamayı gençlik boşboğazlığı olarak görüp kolaylıkla pişman olmuş olabileceğine göre, Jung'un kariyerinin gidişatında elbette bazı olaylar meydana gelmiş demektir. Böyle bir olay Jung'la hiçbir zaman iyi geçinemeyen ve ayrıca Jung'un en değerli izdeşlerinden birini kendi tarafına çekmeyi de başaran Yehova benzeri Martin Buber ile ilgilidir. Adı Martin Trüb olan bu vefasız izdeş Buber'e *Vaazlar*'ın bir kopyasını vermiştir; Buber'in Eski Ahit gazabı, Jung'un Gnostik aykırılıkları olarak düşündüğü bu şeyler yüzünden korkunç boyutlara ulaşmıştır. Buber tekrar tekrar Jung'a saldırmış ve *Eclipse of God* (Tanrının Düşüşü) adlı kitabında onu ciddi biçimde bir Gnostik olmakla suçlamıştır. Jung bu olaya fazlasıyla üzülmüş ve adeta kendi Gnostisizmini aynı zamanda hem inkar edip hem de doğrulayan karışık bir yanıt vermiştir.(**) Bir diğer garip olay ise Nobel ödüllü Alman yazar Hermann Hesse ve onun açıkça Gnostik olan birçok temayı özellikle de Gnostik arşetipik tanrı Abraxas'a yapılan ve Jung'un *Vaazlar*'da aynı figürü işleyiş biçimine oldukça benzeyen bazı göndermeleri dahil ettiği ünlü romanı *Demian*'la ilgilidir. Gnostisizm iki dünya savaşı arasındaki yirmi yıl süresince kesinlikle ortalıklarda dolanırken, Hesse tarafından *Demian*'da desteklenen Gnostisizm *türü* öylesine eşsiz derecede Jung tarzında görünmektedir ki, birçok kişi arada bir bağlantı olmasından kuşkulanmıştır. Aslında, yaklaşık 1916'da Jung ekolünden bir analist, Lang adıyla Hesse'yi tedavi etmiş ve o zamanlar henüz ortaya çıkmamış bu genç edebiyat dehasına Vaazlar'ın bir kopyasını kolaylıkla vermiş olabilir. Jung ve Hesse arasındaki ahenkli bağlan-

* Yayımın tam öyküsü için bk. çevirenin notu: Ek 1.
** İlk Panarion Conference'de bildirilmiştir.

tı uzun yıllar varlığını sürdürmüş, en sonunda da Şilili diplomat ve şair Miguel Serrano tarafından *C. G. Jung and Hermann Hesse* adlı güzel eserinde ölümsüzleştirilmiştir. Ölülerin 1916 yılında Jung'u ziyaretinin neden olduğu şairane Gnostisizm ile ilgili bu küçük kitap muhtemelen Jung'un düşündüğünden daha büyük bir etki yapmış ve daha fazla tepki uyandırmış gibi görünmektedir. Bununla birlikte, tüm bu tepkiler hem anlaşılması güç hem de tartışmalı olan tek bir konuyla ilgilidir, bu konu da elbette Gnostisizm'dir.(*)

Dünyada Neler Gnostiktir?

Gnostik ve *Gnostisizm* sözcükleri tam olarak günümüz insanının sözcük dağarcığındaki standart özellikler değildir. Aslında, pek çok kişi *Gnostik* sözcüğünün karşıt anlamlısı olan ve kelime olarak bilinmezci ya da bilgisiz anlamına gelen, mecazi olarak ise dine inancı olmayan, ama ateist denmesine içerleyen bir kişiyi betimleyen, *agnostik* sözcüğünü yakından tanıyor. Yine de Gnostikler agnostiklerden çok önce ortalardaydılar, ayrıca agnostiklerle karşılaştırıldıklarında genel olarak çok daha ilgi çekici bir grup olmuşlardır. Bilinmezcilerin tersine kendilerini, bilenler olarak saymışlardır. Yunanca'da *gnostikoi*, *Gnosis*'e ya da bilgiye sahip olanları belirtir. Gnostikler genel olarak Hristiyan çağı denen dönemin ilk üç dört yüzyılı boyunca yaşamış olan kişilerdir. Bu kişilerin pek çoğu muhtemelen kendilerine *Gnostik* adını vermemişler, ama kendilerini Hristiyan ya da daha nadiren Yahudi veya antik Mısır, Babil, Yunanistan ve Roma kültlerinin geleneklerine üye olarak görmüşlerdir. Aleyhlerinde olanların iddia ettikleri gibi, belirli yeni bir dinin taraftarları ya da üyeleri değildiler, daha çok birbirleriyle yaşama yönelik belirli bir tutumu paylaşmış kişilerdi. Bu tutumun, varoluşun otantik gerçeklikleriyle ilgili doğrudan, kişisel ve mutlak bilginin insanoğlu için erişilebilir bir

* Okuyucu Hermann Hesse'in Jung ve Ölülere Yedi Vaaz ile ilişkisi hakkında daha ayrıntı için bu çalışmanın III. Bölüm sayfa 93-95'e bakabilir.

bilgi olduğu, ayrıca bu tür bilginin elde edilmesinin daima insan yaşamının en önemli başarısı olması gerektiği inancından oluştuğu söylenebilir. Onlar bu bilgiyi, yani *Gnosis*'i, bilimsel türde rasyonel bir bilgi, hatta gerçeklikle ilgili felsefi bilgi olarak kafalarında canlandırmamışlar, daha çok kişinin kalbinde sezgisel ve gizemli bir biçimde ortaya çıkan bir bilgi olarak düşünmüşlerdir, bu yüzden de en azından bir Gnostik yazıda *(Gospel of Truth) Gnosis kardias*, kalbin bilgisi olarak adlandırmışlardır. Bu elbette aynı zamanda oldukça psikolojik olan dinsel bir kavramdır, çünkü böyle bakıldığında yaşamın anlamı ve amacı ne körü körüne bir inanç ya da aynı derecede kör bir baskıya vurgu yapan iman, ne de dışa dönük iyilik yapma özelliklerini taşıyan işler biçiminde görülür, daha çok kısa, derin bir psikolojik süreçte yaşanan içsel bir içgörü ve dönüşümdür.

Gnostikleri ilk derinlik psikologları olarak zihnimizde canlandırmaya başlarsak, Gnostik öğreti ve uygulamaların Yahudi ve Hristiyan ortodoksluğunun öğreti ve uygulamalarından kökten bir şekilde farklı olmasının nedeni de hemen açığa çıkacaktır. Gnostiklerin bulmaya çalıştığı kalbin bilgisi Yehova ile anlaşmaya vararak, bir dizi kuralı yerine getiren köleler olma yönündeki değiş-tokuşta insanın fiziksel ve ruhsal olarak iyi ve sağlıklı olmasını garantiye alan bir antlaşma ya da akit yaparak kazanılamaz. Gnosis, yalnızca tarihte tanrısal bir insanın kendini feda etme niteliği taşıyan eyleminin, kişinin omuzlarından suçluluk ve engellenme duygusunun yükünü kaldırabileceğine ve fani varoluşunun sınırlarının ötesinde ebedi bir mutlak mutluluğu sağlama bağlayacağına ateşli bir şekilde inanarak da kazanılamaz. Gnostikler Tevrat'ın yararlılığını ya da Christos figürünün, en yüce Tanrı'nın kutsadığının, ihtişamını yadsımamışlardır. Yasa'yı günümüzde psikolojik egonun oluşumu ve güçlenmesinin kuralları denebilecek belirli bir kişilik tipi için gerekli olarak görmüşlerdir. Tanınmamak için Nazareth'li Rabbi Jehoshuah olarak bilinen gizemli şahsiyetin misyonunun büyüklüğünü de reddetmemişlerdir. Yasa ve Kurtarıcı, Yahudilik ve Hristiyanlığın en

çok saygı gösterilen bu iki kavramı, Gnostik için kendilerinden daha büyük bir amaca yönelik araçlar haline gelmiştir. Bunlar bir kez elde edildikten sonra artık yasa ya da iman gerektirmeyen kişisel bilgiye bir şekilde sebep olabilecek nedenler ve yollar olmuştur. Onlara ve aynı zamanda yüzyıllar sonra Carl Jung'a göre, teoloji ve etik kendini tanıma yolundaki atlama taşlarından başka bir şey değildir.

Yaklaşık on yedi ya da on sekiz yüzyıllık bir süre bizi Gnostiklerden ayırmıştır. Bu yüzyıllar süresince, Gnostisizm sadece unutulan (yorumcularından birinin, G. R. S. Mead'in söylediği biçimiyle) bir inanç değil, aynı zamanda bastırılmış bir inanç ve gerçeklik olmuştur. Neredeyse hiçbir grup, mutsuz Gnostikler kadar aşağı yukarı iki bin yıl boyunca acımasızca ve sürekli biçimde korkutulmamış ve kendilerinden nefret edilmemiş gibi görünmektedir. Teoloji ders kitaplarında onlardan hala tüm aykırıların içinde ilk ve en zararlıları olarak söz edilmektedir, ekümenizm(*) çağında da Hristiyanlık sevgisinin getirdiği yararların hiçbiri onlara kadar ulaşmamış gibidir. Hitler'den çok önce İmparator Constantine ve onun zalim piskoposları Gnostiklere karşı dinsel soykırım uygulamasına başlamış ve ilk katliamlarını zaman içinde daha pek çoğu takip etmiştir. Son büyük soykırım ise 1244 yılında Fransa, Montségur şatosunda dönemin Gnostiklerinden 200'den fazlasının yakılmasıyla son bulmuştur; Laurence Durell'in Gnostik ruhun Thermopylae'si olarak betimlediği bir olaydır bu. Bununla birlikte son soykırımın kurbanlarının bazı öndegelen temsilcileri, gnostikleri -Martin Buber'in Jung ve Gnostisizm'e saldırılarının da gösterdiği gibi, talihsiz bir arkadaşlık sonucu- tarih içinde en çok zulüm gören dinsel azınlık biçiminde görmemişlerdir. Halbuki Yahudiler ve Hristiyanlar, Katolikler, Protestanlar ve Doğu Ortodoksu (hatta Manichaen Gnosis vakasında, Zerdüştiler, Müslümanlar ve Budistler) ısrarlı bir kararlılıkla Gnostiklere kin beslemiş ve onlara eziyet etmişlerdir.

* Hristiyan kiliselerinin evrensel birliği için uğraşanların düşünce ve prensipleri. ç.n.

Niçin? Bunun tek nedeni rabbi'leri skandalize eden ahlaksal yasayı önemsememeleri ya da buna karşı gelmeleri mi, yoksa İsa'nın fiziksel enkarnasyonu konusundaki kuşkuları ve dirilişle ilgili papazları öfkelendiren yorumları mı? Aleyhlerinde olanlardan bazılarının iddia ettiği gibi, evlilik ve üremeyi reddetmeleri mi? Yoksa bazılarının ileri sürdüğü gibi ahlaksızlık ve sefahat yüzünden mi nefret edildiler? Ya da bunun nedeni Gnostiklerin belki de gerçekten bazı bilgilere sahip olmaları ve bu bilginin onları hem dünyevi hem de kiliseyle ilgili kurumlar üzerinde büyük ölçüde tehlikeli bir hale getirmesi olabilir mi?

Bu soruya yanıt vermeye kalkışmak kolay değil, ama yine de denemek gerek. Gnostiklerin, yalnızca inanç ve etik ilkelerin ayrıntılarında değil, aynı zamanda varoluş ve varoluşun amacı konusundaki en temel ve en asıl görüşlerinde de insanlığın büyük bölümünden ayrıldıklarını söyleyerek bu tür bir yanıt verme işine kalkışabiliriz. Kelimenin en gerçek anlamıyla Gnostiklerin ayrılıkları *radikal* bir ayrılıktır, çünkü insanoğlunun yaşama ilişkin varsayım ve tutumlarından kökten (Latince: *Radix*) ayrılmışlardır. Dinsel ve felsefi inançlarına bakmaksızın, pek çok kişi bilincin formülatif, odaklanmış birimlerinden kaynaklanmayan, zihnin derin, bilinçdışı bir alt tabakasından yayılan insanoğluna özgü belirli bilinçdışı varsayımlar besler. Bu zihne psikoloji değil, biyoloji hükmeder; bilinçli seçimler ve içgörülere bağlı değildir, daha çok otomatiktir. Bu varsayımlar arasında en önemlisi, ki diğer tüm varsayımları özetlediği de söylenebilir, dünyanın iyi olduğu ve dünyayla ilgimizin bir şekilde istek uyandıran ve sonunda yararlı bir ilgi olduğu inancıdır. Bu varsayım başka birçok varsayıma yol açar; bunların tümü az çok dış koşullara ve onları yönetir gibi görünen yasalara boyun eğmeyle karakterize edilir. Yaşamımızın sayısız mantıksız ve kötü olayına, inanılmaz sonuçlarına, gizli, dolambaçlı yollara, insanlık tarihinin, hem kolektif hem bireysel, tekrar eden deliliklerine karşın, dünyayı kabul etme sorumluluğunun bize düştüğüne inanacağız, çünkü yine de, bu Tanrı'nın dünyasıdır, bu yüzden de ayırt etmesi ne ka-

dar güç olursa olsun kendi işleyişleri içinde gizli olan anlam ve iyiliğe sahip olmak zorundadır. Bu nedenle, sistem içinde elimizden gelenin en iyisiyle rolümüzü yerine getirmeye, söz dinleyen çocuk, sebatla çalışan baba, görevlerini bilen ve yerine getiren anne, terbiyeli kasap, fırıncı, şamdan imalatçısı olmaya, bu anlamsız tekdüze yaşamda her nasılsa bir anlam açığa çıkacağı umudunu kesmemeye devam etmek zorundayız.

Böyle olmamalı diyor Gnostikler. Para, güç, hükümetler, ailelerin büyümesi, vergilerin ödenmesi, koşulların ve yükümlülüklerin tuzağına düşmenin bitmek tükenmek bilmeyen sürekliliği... bunların hiçbiri insanlık tarihinde Gnostiklerin yaptığı kadar tümüyle ve su götürmez bir şekilde hiç reddedilmemiştir. Gnostikler hiçbir zaman herhangi bir politik ya da ekonomik devrimin, ruhun tuzağa düşmüş olduğu bu sistem içindeki tüm günahkar öğeleri ortadan kaldırabileceği, hatta kaldıracağı beklentisinde olmamışlardır. Onların reddi bir yönetim ya da mülkiyet biçiminin bir başkasından yana reddedilmesi değildi; tersine, yaşamın ve deneyimin geçerli tüm sistemleştirmeleriyle ilgiliydi. Bu yüzden Gnostikler aslında öyle bir sırrın bilicileriydiler ki bu dünyanın hükümdarları yani, kurulu bir toplum sisteminden her zaman yarar sağlamış olan, dünyevi ve dinsel güçler bu gizli bilgiyi elde edemez, hatta bunu kendi nüfuz alanlarında açıkça ilan edemezlerdi. Doğrusu, Gnostiklerin bildiği bir şeyler vardı: İnsan hayatı vaat ettiği şeyleri toplumun yapıları ve kurumları içinde yerine getiremez, çünkü toplumun yapı ve kurumlarının hepsi, en iyi ihtimalle, başka ve daha temel bir gerçekliğin belirsiz yansımalarıdır. Hiç kimse toplumun kendisinden olmasını istediği kişi olarak ya da yapmasını istediği şeyi yaparak kendi gerçek kendiliğine ulaşamaz. Aile, toplum, kilise, ticaret ve meslek, politik ve vatansever bağlılıkların yanı sıra ahlaksal ve etik kural ve emirler, gerçekte, ruhun hakiki spiritüel refahına ulaşmada hiçbir şekilde neden olmaz. Tersine, bunlar daha çok bizi gerçek spiritüel yazgımızdan uzak tutan engellerin ta kendileridir.

Gnostisizm'in bu özelliği eski zamanlarda aykırı olarak görülmüştür; günümüzde bile çoğu kez "dünyayı yadsıma" ve "anti-yaşam" olarak adlandırılır, ama elbette hem iyi bir psikoloji hem de iyi bir spiritüel teolojidir, çünkü makuldür. Politikacılar ve sosyal felsefeciler dünyayı çözülmesi gereken bir problem olarak görüyor olabilirler, oysa Gnostikler psikolojik sezgileriyle birlikte dünyayı, kendimizi içgörüyle kurtarmamız gereken bir durum olarak görürler. Çünkü psikologlar gibi Gnostikler de dünyanın dönüştürülmesini değil, kendi doğal sonuçlarıyla birlikte zihnin dönüştürülmesini, dünyaya yönelik değiştirilmiş bir tutumu amaçlarlar. Pek çok din de genellikle teoride içselcilikle ilgili benzer bir tutumu onaylar, ama toplumun yapıları içinde var olmalarının sonucu olarak, bunu uygulamada her zaman yadsırlar. Dinler genellikle spiritüel bir çizgide radikal bir kurtuluş hareketi olarak başlar, ancak kaçınılmaz bir şekilde en sonunda ruhlarımızın gardiyanı olan toplumsal sütunlar halini alırlar.

Gnosis'i, insanoğlunu özgürleştiren kalbin bilgisini elde etmeyi istiyorsak, kendimizi koşullandırılmış zihinlerimizin yarattığı sahte kozmoslardan kurtarmalıyız. Çoğunlukla hatalı bir şekilde *dünya* olarak çevrilmekle birlikte İbranicede (olam), hem de Yunanca *kozmos* sözcüğü, daha çok bir *sistemler* kavramına işaret etmektedir. Gnostikler çevrelerindeki *sistemin* kötü olduğunu, gerçeği bilmek ve anlamı keşfetmek için bundan çıkılması gerektiğini söylerken, St. Francis'ten bitnik ve hippilere kadar yabancılaşmış pek çok kişinin öncüleri olarak davranmakla kalmamış, aynı zamanda çağdaş derinlik psikolojisi tarafından yeniden bulunan psikolojik bir gerçeği de ifade etmişlerdir. Jung, dışa dönük insan egosunun bilinçdışıyla daha yakın bir birlik haline geri dönmeye başlamadan önce, ilk olarak o daha büyük Benlik'ten yabancılaşmasının tümüyle farkına varması gerektiğini söylerken, eski bir Gnostik görüşü yeniden ifade etmiştir. Dışa dönük halin eksikliğinin ve onun derin spiritüel gereksinimlerimiz açısından yetersizliğinin tam olarak farkına varana kadar daha geniş ve daha olgun bir kişiliğin ortaya çıkacağı bireyleş-

meye bir parça olsun ulaşamayız. Yabancılaşmış ego bireyleşmiş egonun habercisi ve onun kaçınılmaz bir koşuludur. Jung gibi, Gnostikler de zihnin Demiurge'unun kendi aldatıcı sistemini yansıttığı bir perde olarak kabul ettikleri gerçek dünyanın kendisini elbette yadsıyamazlar. Gnostik yazılarda dünyanın kınanması olarak bulduğumuz ölçüde, kullanılan bu terim kaçınılmaz bir şekilde *kosmos* ya da bu *aeon*'dur(*), tamamen iyi olarak değilse de yansız olarak gördükleri *ge* (yeryüzü) sözcüğü asla değildir.

Gnostiklerin hem evrensel bir varoluş imgesi hem de bu imgeden çıkacak tutarlı bir sonuçlar sistemi oluşturmak için güvendikleri bilgi şuydu: Dış dünyanın kurumları ve kurulu değerlerinin mutlak yetersizliği ile spiritüel kısırlığa dair kişinin kalbinde bulunan bilgi. (Tahmin edilebileceği gibi, bunu felsefe ve teolojiden çok, mit, ritüel ve ruhlarının mitik şiirsel ve yaratıcı niteliklerinin geliştirilmesi için başarmışlardır.) İçinde bulundukları zamanın dışında olan birçok duyarlı ve düşünceli kişi gibi, onlar da kendilerini garip bir ülkedeki yabancılar, sınırsız ışığın uzak dünyalarının ümitsiz ve harap, yalnız ve üzgün bir soy olarak hissetmişlerdir. Bazıları, 1960'ların yabancılaşmış gençleri gibi, komünlere ve inziva yerlerine, uygarlığın kıyısındaki marjinal topluluklara çekilmiştir. Bazıları ise, belki de sayıca daha fazlası, içte farklı bir üstada hizmet ederken dışta toplumdaki rollerini yerine getirerek dünyada ama dünyalı olmadan İskenderiye ve Roma gibi büyük şehirlerin metropoliten kültürünün ortasında kalmışlardır. Bu kişilerin büyük bir çoğunluğu eğitimli, kültürlü ve sağlıklıydı, yine de tüm bu edinimlerin ve hazinelerin, kalbin Gnosis'inde yani var olana dair bilgi önünde sararıp solacağı yönündeki su götürmez gerçeğin farkındaydılar. Çocukluğundan beri kendi Gnosis'ini arayan ve bulan Küstnacht'lı ustanın da kendini bu yabancı ve yalnız insanlara, yıldızlar arasındaki evlerine dönen bu ebediyet hacılarına yakın hissetmesinde pek de şaşılacak bir şey yok.

* aeon, eon: çağ, ebediyet, ç.n.

Jung ve Gnostisizm

Jung, psikoanalitik kariyerinin ilk günlerinden ölümüne kadar Gnostiklere büyük bir merak ve ilgi duymuş, onların görüşlerini anlayıp paylaşmıştır. 12 Ağustos 1912'de Freud'a, Gnostikler hakkında yazdığı bir mektupta, Gnostik Sophia (Kendini bilmenin bilgisi; bilgelik anlamındadır ç.n.) kavramından, modern psikoanalizde bir kez daha ortaya çıkabilecek kadim bir bilgeliğin yeniden vücut bulması olarak söz etmiştir. Ayrıca Jung'un elinde, Gnostiklere olan merakını ve ilgisini tahrik edecek literatür de bulunmaktaydı, çünkü Almanya'daki on dokuzuncu yüzyıl bilginleri (neredeyse başka hiçbir yerde olmamasına karşın) özenle ve sebat ederek kendilerini Gnostik incelemelere adamışlardı. Kısmen Bismarck Almanya'sının katılığına ve onun hem entelektüel hem de teolojik konformist etkilerine karşı bir tepki olarak, en azından Fransız aydın sınıfından bazı kişilerin (M. Jacques Matter, Anatole France) yaptığı gibi, çok sayıda başarılı bilginle (diğerlerinin yanı sıra Reitzenstein, Leisegang ve Carl Schmidt) yaratıcı yazar ve şair (Hermann Usner, Albrecht Dieterich) Gnostik bilgileri araştırmıştır. Jung'un biyografisini yazan biyografi yazarlarının tümü, onun Gnostik konulara duyduğu büyük merak ve ilgiden söz etmiştir. Bu açıdan bakıldığında, durumu en iyi açığa vuran ifadelerden biri zamanında iş arkadaşı olan ve Gnostikler hakkında anlatılar yazan Barbara Hannah tarafından aktarılmıştır: "Kendimi en sonunda beni anlayan bir arkadaş çevresi içinde bulduğumu hissettim sanki." Aynı biyografi yazarı Jung'un Schopenhauer'a ilgi beslediğinden de söz eder; bunun nedeni kesinlikle bu büyük Alman filozofunun Jung'a dünyanın ıstırap içindeki yönüne yaptığı vurgularla Gnostikleri hatırlatmasıdır. Ayrıca, şu ifadedeki gerçeği de içtenlikle kabul etmiştir: Schopenhauer "ne bir Yaratıcının her şeyiyle iyi ve her şeyiyle bilge takdirinden ne de kozmosun ahenginden bahseder, temel bir kusurun insanlık tarihinin kederli gidişatının ve doğa-

nın acımasızlığının asıl nedeni olduğunu açıkça ifade eder; dünya yaratan İrade'nin körlüğü..." Tüm bunların tamamen Gnostik ifadeler olduğunu söylemeye gerek yok. Jung'un Schopenhauer'a ilgisi çocukluk dönemine dek uzandığı için Jung'un birçok açıdan, Gnostisizm'in bazı öğretileriyle tanışmadan çok önce bile Gnostik bir tutuma sahip olan "doğal" bir Gnostik olduğu şeklinde düşünebiliriz.

Jung Gnostisizm'e ilgisini teşvik eden belli bir bilimsel literatür ve şiir literatürüne yaşamının oldukça erken bir döneminde erişmiş olmasına karşın, neredeyse elinde Gnostik bir doğası olan hiçbir temel kaynak olabilecek materyal yoktu. Diğer birçok kişi gibi Jung da Gnostikler hakkındaki bilgisi için anti Gnostik kilise rahiplerinin, özellikle Irenaeus ve Hippolytus'un, parça parça ve yalancılıkla bilerek çarpıtılmış olan anlatılarına güvenmek zorundaydı. Akademik bilimin hantal tekerlekleri, aşırı bir yavaşlık, hatta gönülsüzlükle, yalnızca üç el yazmasını (Agnew El Yazması, Bruce El Yazması, Askew El Yazması) içermeye başlıyor, sonra da çeşitli müzelerde çevrilmek ve yayınlanmak için beklerken çürüyüp gidiyordu. Jung'un aykırılık avcısı kilise rahiplerinin polemiklerinden Gnostisizm lehine bu kadar değerli bilgiler çıkarabilmesi ve bu kadar içgörü sağlayabilmesi özünde bir tür mucize olarak görülebilir. O'nun genelde Gnostik çalışmalara, özeldeyse aydın, çağdaş bir Gnostisizm yorumuna katkısı, kapsam ve anlam açısından hiç de azımsanacak bir katkı değildir. Bu katkının değerinin, biblik çalışmalar alanında Gnostisizm konusunda giderek artan sayıdaki uzman tarafından hala büyük ölçüde anlaşılmaması ne kadar üzücüyse de söz konusu uzmanların pek çoğunun geleneksel dinsel eğilimleri olan din okulları ve ilahiyat fakültelerinden geldikleri gerçeği göz önünde bulundurulduğunda hiç de şaşırtıcı olmamaktadır. Ayrıca, bu uzmanların pek çoğu psikolojinin, özellikle de Jung'un açığa vurduğu türde psikolojinin değerini anlamaktan da tamamen yoksundur. Savaş, generallere emanet etmek için gereğinden çok önemlidir, diye bir söz vardır, Gnostisizm'in de Kutsal Kitap bilginlerine ve

Kıpti sözler üzerinde duranlara teslim edilmek için fazlasıyla değerli bir gelenek olduğunu söylemek de aynı şekilde doğru olabilir. Bu bilimsel şahısların bazılarının Jung'a karşı saygı ve dikkat eksiklikleri daha da inanılmazdır, çünkü Jung'un etkisi, tarihte şimdiye dek keşfedilmiş en büyük orijinal Gnostik yazı deposunun, Nag Hammadi Kütüphanesinin, yayımlanmasıyla ilgili önemli projeden neredeyse tek başına sorumludur.

Gnostikler dinsel bilgisi olan üretken yazarlardı. Onların düşmanları, Gnostik öğretmen Valentinus'un takipçilerinin genellikle her gün yeni bir incil yazdıklarından ve literatürlerine yeni bir katkı yapmadıkça saygı görmediklerinden büyük bir kınamayla söz etmişlerdir. Yine de, tüm bu metinlerin sayıca çokluğuna karşın, pek azı incelenmiştir, bunun nedeni Kilisenin kitap yakıcıları ve aykırılık avcıları tarafından Gnostik literatürün sürekli yok edilmesi olmuştur ki böylece imparator desteği rakipleri üzerinde üstünlük kazanmıştır. Yüzyıllar boyunca hiçbir orijinal Gnostik kutsal yazının var olduğu bilinmemiştir. Cesur ve romantik İskoçyalı James Bruce gibi gezginlerin bu metinleri içeren antik papirüs parçalarıyla Mısır ve komşu yerlerden Avrupa'ya geri dönmeye başlaması on sekizinci ve on dokuzuncu yüzyılı bulmuştur. Muhtemelen orijinalde Yunanca yazılmakla birlikte, bunlar Gnostik katipler tarafından Helenistik Mısır'ın halk dili olan Kıpti diline çevrilmiştir. Kıpti bilginler, tıpkı Gnostisizm'e ilgi duyan kişiler gibi aslında sayıca az olduğu için, bu tür metinlerin çevirileri gerçekten bir salyangoz hızıyla ilerlemiştir. Sonra neredeyse bir mucize olmuştur. 1945 yılının Aralık ayında, II. Dünya Savaşının sonunun yaklaştığı bir dönemde, Mısırlı bir köylü, Yukarı Mısır'da Nil nehri yakınlarındaki Jabal al-Tarif dağındaki bazı mağaraların civarında gübre için kazı yaparken, Gnostik el yazmalarından oluşan eksiksiz bir koleksiyona rastlar. Bu hazineler görünüşe göre bir zamanlar, Hristiyan manastır sisteminin babası aziz Kıpti keşiş Pachomius tarafından o bölgede kurulmuş olan büyük bir manastır kompleksinin kütüphanesinin parçasıdır.

Öncekiler gibi Nag Hammadi keşfinin de gün ışığını görmesi son derece yavaş oluyordu. Bununla birlikte, bilginleri ağır tarzları bir adamın etkisiyle büyük ölçüde hızlanmıştı; bu adam ne bir Kıpti alimdi ne de bir incil uzmanı, o sadece bir ruh arkeoloğuydu. Bu adam elbette Carl Jung'dan başkası değildi. Jung, Nag Hammadi keşfine en başlarda ilgi göstermişti, Nag Hammadi kitaplarının çevirisi ve yayımlanmasına öncülük eden de Jung'un uzun süredir dostu ve iş arkadaşı olan Profesör Gilles Quispel'di. 10 Mayıs 1952'de, politik krizlerin ve akademik ağız kavgalarının el yazmaları üzerindeki bütün çalışmaları durdurduğu bir sırada, Quispel Brüksel'de el yazmalarından birini ele geçirmişti. Bu el yazması, ilk çevirilerin büyük çoğunluğunun yapıldığı o muhteşem kütüphanenin bir parçasıydı ve bilimsel topluluğu utandırarak uzun süredir erteledikleri işi hızlandırmaya mecbur bırakmıştı. Bu el yazması, ismiyle Jung El Yazması, Dr. Jung'un sekseninci doğum günü nedeniyle Zürih'teki Jung Institute'a sunuldu, böylelikle ellilerdeki Mısır'ın karmaşık ve işbirliği yapmayan ortamının dışındaki bilginler ve sıradan insanlar tarafından açıkça görülebilecek Nag Hammadi keşfinin ilk parçası oldu. Profesör Quispel'in kendisi, Jung'un değer biçilmez Nag Hammadi el yazmaları koleksiyonuna dikkat çekilmesinde ve yayımlanmasında etkili olduğunu ifade ederek çalışmalarına devam etti. Jung'un etkisi olmaksızın, bu koleksiyonun görünüşte bilimsel savsaklamanın sürekli aktif komplosuyla unutulmaya teslim edilebileceğinden kuşku duymak için geçerli bir neden vardır. (Nag Hammadi Kütüphanesinin tarihi ve Jung'un bununla bağlantıları konusunda daha fazla ayrıntı için bk. H. S. Puech, G. Quispel, W. C. Van Unnik: The Jung Codex, Londra, M. R. Mowbray, 1955.)

Jung'un gerçek Gnostisizm görüşü neydi? Oldukça yakın zamanlara kadar aktarılan pek çok bilginin tersine Jung, Gnostisizmin ikinci ve üçüncü yüzyılların bir Hristiyan aykırılığı olduğuna asla inanmamıştır. Ayrıca, uzmanların Gnostisizmin olası Hint, İran, Yunan ve diğer kökenleri hakkında bitmek bilmeyen tartışmalarına da hiç ilgi göstermemiştir. Gnostik incelemelerle

ilgili çalışan herhangi bir otoriteden daha önce, Jung Gnostiklerin, onun bilinçdışı adını verdiği gizemden orijinal, asıl yaratılar meydana getirmiş görücüler olarak görmüştür. 1940 yılında Jung'a Gnostisizmin felsefe mi yoksa mitoloji mi olduğu sorulduğunda, o da ciddi bir şekilde Gnostiklerin gerçek, orijinal imgelerle ilgilendikleri ve pek çoğunun sandığı gibi uzlaşmacı filozoflar olmadıkları yanıtını vermiştir. Gnostik imgelerin bugün bile psişenin bireyleşmesiyle bağlantı içinde, kişinin iç deneyimlerinden ortaya çıkacağını fark etmiştir ve bunda Gnostiklerin, zamana ve tarihsel koşullara bakmaksızın devam edeceği ve var olacağı bilinen gerçek arşetipik imgeleri ifade ettikleri gerçeğinin kanıtını görmüştür. Gnostisizmde insan zihninin kudretli ve kesinlikle asli ve orijinal ifadesinin, ruhun en derin ve en önemli görevi olan bütünlüğe ulaşmaya yönelmiş bir ifadenin farkına varmıştır. Jung'un algıladığı biçimiyle Gnostikler özellikle tek bir şeyle ilgilenmişlerdir: Varolmanın tamlığının yaşanması. Bu onun hem kişisel ilgisi hem de psikolojisinin hedefi olduğu için, Gnostiklere ve onların bilgeliğine benzerliğinin gerçekten de çok büyük olması kendiliğinden belli olmaktadır. Bu Gnostisizm görüşü Jung'un kendi psikolojik çalışmalarıyla sınırlı kalmamış, kısa bir sürede, Gnostisizmin bir felsefe ya da bir aykırılık değil, kendini mitte ve (veya) ritüelde dile getirecek *özel bir dinsel deneyimi* ifade ettiği tezini sunduğu önemli çalışması *Gnosis als Weltreligion*'da (1951) yukarıda adı geçen iş arkadaşı Gilles Quispel ile Gnostik incelemelerin dünyasına girmiştir. Aslında bu çalışmanın yayımlanmasından sonra yirmi beş yılı aşkın bir süre çok az kişinin bu çalışmanın ima ettiklerini anlamış olması üzücüdür.

Bu düşünceler ışığında bakıldığında, "Jung Bir Gnostik miydi?" sorusu sorulabilir. Martin Buber gibi yanlış yoldaki kişiler, bu terimin ortodoks dinsel anlamı içinde Jung'un hem daha az saygı duyulur bir bilim adamı hem de pek iyi bir adam olmadığını ima ederek bu soruya evet yanıtını vermiştir. *Gnostik* teriminin bu aşağılayıcı kullanımının sonucu olarak, Jung'un takipçilerinin birçoğu hatta zaman zaman Jung'un kendisi bile bir

Gnostik olduğunu inkar etmiştir. Bu kaçamak yanıtla ilgili daha tipik bir örnek Gilles Quispel'in "Jung terimin olağan anlamında bir Gnostik değildi" ifadesinde de görülebilir. Bununla birlikte, *terimin olağan anlamında* tek bir Gnostiğin bile olup olmadığı oldukça kuşkuludur. Gnostisizm bir doktrinler topluluğu değil, mitolojik bir içsel deneyim ifadesidir. Jung psikolojisi açısından, Gnostiklerin bireyleşme süreci içinde deneyimlerine şiirsel ve mitolojik bir ifade kattıklarını söyleyebiliriz. Böyle yaparak, psişenin yapısı, kolektif bilinçdışının içeriği ve bireyleşme sürecinin dinamikleri konusunda zengin içgörüler içeren çok önemli bir materyal yığını ortaya çıkarmışlardır. Jung'un kendisi gibi, Gnostikler de sadece insan psişesinin bilinçli ve kişisel bilinçdışı yönlerini ifade etmemiş, aynı zamanda kolektif bilinçdışını deneysel olarak araştırmış ve çeşitli arşetipik imgelerle güçlerin tanımlarını ve formüllerini vermişlerdir. Jung'un da belirttiği gibi, Gnostikler Benlik'in uygun bir sembolik ifadesini bulmakta ortodoks Hristiyanlardan çok daha başarılıdır, onların sembolik ifadeleri Jung'un formülleştirdiği ifadelere oldukça benzemektedir. Jung, kendini herhangi bir dinsel akımla özdeşleştirmediği gibi dinsel bir ekol olarak Gnostisizm ile de açıkça özdeşleştirmemekle birlikte, Gnostik imgelem ve sembolik uygulamanın asıl etkisini aydınlatmak için hiç kuşku yok ki herhangi bir kişiden çok daha fazlasını yapmıştır. Jung Gnostisizmde, bütünlüğe yeniden ulaşmak için insanın evrensel mücadelesinin özellikle değerli bir ifadesini görmüştür. Onun için bunu söylemek hem yapılamaz hem de ölçüsüz bir hareket olacaksa da, bütünlüğe yönelik bu Gnostik dürtünün ifadesinin Batı tarihinde yalnızca bir kez kopyalandığına ve bunun Jung'un kendi analitik psikoloji sistemi içinde olduğuna hiç kuşku yoktur.

Jung hangi Gnostik tavırdandı? Kesinlikle, Gnosis'in kadim öğretmenlerinden herhangi birinin tam anlamıyla takipçisi değildi; böyle olsa bu öğretmenler ve onların öğretilerine ilişkin ayrıntılı bilginin yetersizliği görüşünü herhangi bir durumda üstlenmek imkansız olurdu. Diğer yandan, eskinin Gnostikleri

gibi, Jung da en azından, herhangi bir dış kaynağa (ister İsa olsun ister Valentinus) duyulan inanç değil, her gerçek Gnosis'in her zaman kaynağı olmuş olan ruhun doğal, içsel deneyimi temeline dayanan bir dönüşüm ya da bireyleşme sisteminin esaslarını kesin ve açık olarak belirtmiştir.

Gnostik'in sözlük tanımı bir *biliciyi* takip eden kişiden çok, kendisi bir bilici olandır. Böyle biri varsa, Jung kesinlikle bu tür bir biliciydi. Bu anlamda bakıldığında Jung'un bir Gnostik olduğunu inkar etmek onun bütün yaşamı ve çalışmalarıyla ilgili kabul edilmiş her verinin inkar edilmesiyle aynı anlama gelecektir. Bununla birlikte, Jung'un yöneliminin, özellikle Gnostik karakterinin, belki de en açık işareti, Jung ekolünden önde gelen kişilerin de itiraf ettiği gibi, Jung'un sonraki çalışmalarının kaynağı ve kökeni olacak olan *Ölülere Yedi Vaaz* adlı bilimsel incelemesinden başka bir şey değildir. Bu vaazlar gibi bir çalışmayı bir Gnostikten başka kim yazabilirdi? İskenderiye Gnosisinin terminolojisi ve mitolojik çerçevesinde, Jung'un hayatının ve çalışmalarının iskeletini oluşturan, kendi kişisel arşetipik keşiflerini üstüne almayı kim seçebilirdi? *Vaazlar*'ın yazarı olarak herhangi bir figür yerine Basilides'i seçmeyi kim tercih edebilirdi? Oldukça soyut psikolojik durumları sembolize etmek için *Pleroma* ve *Abraxas* gibi terimleri, ustaca bir anlayış ve incelikle kim kullanabilirdi? Bu sorulara sadece tek bir yanıt verilebilir: *Sadece bir Gnostik bunları yapabilirdi.* Carl Jung tüm bunları, aslında daha fazlasını, yaptığına göre, öyleyse hem psişik varlığın derindeki gerçekliklerinin hakiki bir bilicisi olarak genel anlamda, hem de Hristiyan çağının ilk yüzyıllarının Gnostisizminin modern bir dirilticisi olarak daha dar bir anlamda bir Gnostik olarak düşünülebilir.

Jung ve Pansofik Gnosis

Secret Gospel of Mark'ın (Mark'ın Gizli Gerçeği) ünlü kaşifi Morton Smith'e göre, elbette *gnosis* teriminin İskenderiyeli Clement ve Origen gibi ortodoks kilise rahipleri de dahil başka ekollerden

birçok yazarın yazılarında görülmesine karşın, *gnostikoi* terimi genel olarak Eflatuncu ve/veya Fisagorcu yönelimli kişiler için kullanılırdı. Nag Hammadi Gnostik Kütüphanesi, günümüzün seçkin bilimsel püristlerinin Gnostik külliyata katılmasının asla hayal edemeyeceği bazı Hermetik metinlerin ve Eflatun'un *Devlet*'inin kopyalarını içermiştir. Bunların hepsi Gnostik okulların hala fiziksel olarak hayatta oldukları ilk zamanlarda Gnostisizmin dikkate değer bir evrensellik ve esneklikle karakterize edildiği iddiasıyla ilgili kanıtları sağlamaktadır. Yukarı Mısır'da olduğu varsayılan Gnostik topluluğun üyeleri muhtemelen Gnostik literatürü, okuyucuda Gnosis'i ortaya çıkarabilme kapasitesine sahip, spiritüel açıdan değer taşıyan herhangi bir kutsal yazı olarak tanımlayacaktır. Gnostisizm konusundaki akademik uzmanlar püristlerin statüsüne talip olabilirler, ama Gnostiklerin kendileri asla böyle değildir, hiçbir zaman da olamaz. Bu yüzden, sonraki yüzyıllarda orijinal Gnostik toplulukların ve onların kutsal yazılarının yok edilmesinin ardından, Gnostik ruh hala kendi özgün ve asla solmayacak amaçlarına hizmet ederek birçok ad ve birçok kılık altında yaşamaya devam etmiştir. İnsan doğasının en içteki kişiliği içinde bir ışık olduğu ve kendini bu ışığa yakın hisseden kişiler olduğu sürece dünyada her zaman Gnostikler olacaktır. Gnosisin devam eden varlığının, çok büyük bir ölçüde, kolektif bilinçdışındaki Gnostik arşetiplerin varlığını sürdürmesi ve psişenin kendisinin büyüme ve gelişme sürecinin doğası yüzünden olduğunu düşünebiliriz. Jung, gölge ile yüzleşme sürecinden (benliğimizin kabul edilemez ya da "kötü" parçasının kabul edilmesi) bir "gnostik süreç" olarak söz ederken kuşkusuz bunu biliyordu. Kilise rahipleri *anima naturaliter Christiana* (kendi Hristiyan doğasıyla olan ruh) ifadesini türettiler, ama daha büyük bir geçerliği olan Gnostikler ruhun içeriğinin ve gelişme biçiminin kendi doğal Gnostikliği ile olduğunu söyleyebilmiştir. Gnostisizmin inkar edilemez arşetipik karakteri, varlığını sürdürmesinin tek sebebi değildir. Kendiliğinden Gnostik gerçeklik sistemleri üretme eğiliminde olan bilinçdışının

Gnostik karakterine ek olarak, aynı zamanda kadim Gnostikleri daha sonraki tarihsel dönemlerdeki varisleriyle birleştiren bir tarihsel gelişim ve devamlılık da söz konusudur.

Gizli hareketler nadiren tarihçilerin çalışma konusu olur. Düşmanca çevresi yüzünden gizliliğe zorlandıkları için, asıl uğraşları varlıklarını sürdürmektir, bu nedenle tarihin topraklarında nispeten çok az sayıda fark edilebilir izler bırakırlar. Üçüncü ve dördüncü yüzyıldan sonraki Gnostik tarihin, tamamı olmasa da büyük bölümü gerçekler yerine spekülasyon ve sezgilerden oluşmaktadır. Yine de bu gizleme ve manevranın, kurtulmalar ve arada sırada görülen cesurca ilanların incecik dokusu içinde, belli başlı önemli veriler dikkate değer bir güç ve açıklıkla öne çıkar. Bunlardan biri yıldızı ilk Gnostiklerin düşüşüyle yükselmiş olan görkemli Persli kahin Mani'nin (M.S. 215-277) hayatı ve çalışmalarıdır. Mani hem karakterinin doğası hem de geleneği yüzünden bir Gnostikti. On iki yaşındayken, kendisine büyük işler için seçildiğini bildiren bir melek tarafından ziyaret edilmişti. Yirmi dört yaşındayken bu melek yine onu görmeye gelmiş, onu halkın önüne çıkmaya ve kendi doktrinini açıklamaya itmişti. Bu meleğin Farsça adı *ikiz* anlamına geliyordu ve Mani'nin spiritüel ikiz kardeşi ya da yüksek benliğiydi. *Pistis Sophia* olarak bilinen gnostik incelemede, İsa'nın yaşamındaki benzer bir olay anlatılır; gençliğinde İsa da tıpkı bir ikiz kardeş gibi kendisine benzeyen ve kucaklaştıktan sonra İsa'nın içinde kaybolan bir melek tarafından ziyaret edilmiştir. Bu mitler, karşıtların sonraki birleşmesiyle, ego ve Benlik arasındaki Jung düşünüşü anlamındaki karşılaşmayı ifade etmektedir. Bununla birlikte, son zamanlardaki buluşlar Mani'nin babası Patiq'in Suriye ve Filistin'e gittiğini ve orada Gnostik karakterde bir Mandaean ya da Yahudi grubuna katıldığını göstermektedir. Dolayısıyla her olasılıkta Mani babasından ya da babasının öğretmenlerinden Gnostik bir nakli almıştır.

Mani, Zerdüşti papaz kurumlarının kışkırtmasıyla hain bir kral tarafından zalimce öldürülmüştür, ama onun dini birkaç yüzyıl boyunca birçok ülkede gelişmeye devam etmiş ve Gnos-

tik geleneğin başlıca taşıyıcısı haline gelmiştir. 1813 yılında, Beyaz Lotus ve Siyah Bulut Manichean mezhepleri Çin'de politik olarak aktifti, 1911 yılında Vietnam'da var olan Manichean kalıntılarının varlığına dair işaretler de var gibi görünmektedir. İlk Gnostik öğretmenlerin tersine, Mani becerikli bir düzenleyiciydi ve onun kilisesinin misyonerleri yorulmak bilmez birer gezgin ve vaizdiler. Avrupa'da Manichean Gnosis gözüpek bir kuvvetle iki kez boy gösterdi: Biri kendini buna adayanlara Bogomil'ler dendiği Balkanların Bulgaristan ve Arnavutluk bölgelerinde, diğeri de takipçilerinin Cathar ya da Albijensiyenler olarak bilindiği Fransa'nın güneyinde. Hep kanda boğulmalarına karşın etkileri birçok ülkede kültürel ve dinsel alanlara sızmış ve gizlilik içinde varlığını sürdürmeye devam eden Gnostik geleneklerin gizli akımını pekiştirmeye yardımcı olmuştur.

Mani'nin spiritüel varisleri böylece kendilerine özgü Gnostik iletiyi açıkça taşırlarken, başarı ihtimali çok düşük olmasına karşın, tamamen gizli çeşitli gelenekler özellikle Avrupa ve Orta Doğu'da varlığını sürdürmüştür. Carl Jung'un çok önemli bir bağ kurduğu gelenek de bu gizli Gnosis geleneklerinden biridir. Sözünü ettiğimiz gelenek simyadır. C. G. Jung Institute'a Nag Hammadi koleksiyonunun Jung El Yazması'nın sunulması sırasında yapılan bir konuşmada Jung, Gnostik geleneğin iki temel temsilcisini diğerlerinden ayırmıştır: Biri Yahudi Kabala'sı, diğeri ise "felsefi simya" adını verdiği şey. Jung, Kabala'yı iyi biliyordu ve Knorr von Rosenroth tarafından çevrilip *Kabbalah Denudata* olarak bilinen en büyük çalışmalarından biri olan Zohar'ın Latince çevirisini sık sık okumuştu. Bununla birlikte, Jung'un büyük ölçüde ilgilendiği başlıca Gnosis örneği Kabala değil, simyaydı. Birçok kitapta, en güzel yazılarında simyanın karmaşık sembolizmi ve muhteşem dönüşümsel metaforları hakkında kapsamlı yorumlar yapmıştır.

Birçok kişi Jung'un araştırmalarının en gözde konularından biri olarak niçin anlaşılması güç ve uzun süre eğlence konusu olmuş okült simya disiplinini seçtiğini merak etmiştir. Bu ikilemin

yanıtı, Jung'un kendisi tarafından açıkça verilmiş olsa da, gerektirdiği tepkiyi uyandıramamıştır. I. Dünya Savaşından 1926 yılına kadar yaklaşık on iki yıl boyunca, Jung, kendini büyük bir şevkle, o sıralarda ulaşabildiği Gnostisizm literatürünün incelenmesine adamıştır. Bu yazınsal materyalin parça parça ve çarpıtılmış karakterine karşın, *Ölülere Yedi Vaaz*'ın içeriğinin de kanıtladığı gibi, Jung hem Gnostisizm hakkında epey bilgi edinmiş hem de tamamen Gnostisizmin ruhuyla dolmuştur. Bununla birlikte, Jung'un ilk başta bulamadığı şey, eskinin Gnosisini günümüz de dahil, daha sonraki dönemlerle birleştirme ihtimali olan bir tür köprü ya da bağlantıydı. Bir zamanlar Valentinus ve Basilides gibi üstatlar tarafından kullanılan kıymetli iksirin korunduğu ve çağımızda muhtemel Gnostik Parsifal'lerin ilgisini uyandıracak biçimde yüzyıllarca taşındığı Kutsal Kase'ye benzer bazı kaselere gerek vardı. Sezgileri Jung'a ona bu tür bir köprünün, bilgelik zincirinde böyle bir halkanın olması gerektiğini söylüyor, ama nerede arayacağını mantığıyla çıkaramıyordu. Sonra, her zamanki gibi, bir rüya ona yardımcı oldu.(*) Bu rüyada simyanın Avrupa'da gelişmeye devam ettiği on yedinci yüzyıla geri dönmüştü. Birden bir şeyi fark etti. İşte, diye düşündü, Gnosisin soyunun kayıp halkası! Böylece, en sonunda onu simyanın aslında Gnostisizmle tarihsel bağlantıyı temsil ettiğini ve bu yüzden geçmişle şimdi arasında kesin bir devamlılığın var olduğunu ilan etmeye götürecek olan büyük araştırmasına başladı. Jung, Orta Çağların doğal felsefesi temelinde, simyanın bir yandan geçmişe, Gnostisizme, diğer yandan geleceğe, çağdaş derinlik psikolojisine köprü oluşturduğunu ifade etti. Böylece ezoterik tarihsel incelemenin önemli işaretlerinden biri meydana gelmiş oldu. Eskinin Gnosisinin çağları aştığı ve Jung'un bilinçdışı psikolojisi olarak çağdaş dünyaya girdiği köprünün, simyadan başka bir şey olmadığını buldu. Jung'un düşüncesinin Gnostisizmle bağlantılarına ilişkin içermeler, geçmişte nadiren söz edilmesine karşın, artık herkesin görebileceği açıklıktadır.

* bk. C. G. Jung, Memories, Dreams, Reflections.

Bunlar aşağıdaki gibi özetlenebilir: Jung hem içsel dönüşümü hem de Gnostisizm literatürü doğrulayıcı incelemesi yüzünden Gnosisi benimsemiş bir günümüz Gnostiği olarak görülebilir. Psikolojisinde çağdaş bir görünüm altında aslında Gnostik bir dönüşüm disiplini ileri sürdüğünü biliyordu. Kendi çabalarıyla kadim zamanların Gnostik öğretmenlerinin çabaları arasında tarihsel bir bağ bulması gerekiyordu. Ayrıca Gnostik dönüşüm yönteminin parça parça olmadığını, günümüzde insan zihninin incelenmesi konusunda işe yarayabilecek psikolojik açıdan geçerli sembollerden oluşan yeterli bir söz dağarcığı içerdiğini ifade etme ihtiyacı duyuyordu. Simyada tam olarak aradığını buldu. Böylece, rüyalarına yanıt yine bir rüyayla gelmiş oldu.

Jung simyada, bir zamanlar Gnostik, Hermetik ve Yeni Eflatuncu kaynaklardan, daha sonraki çok sayıda belirmesi aracılığıyla çağdaş zamanlara miras bırakılan bilgelik mirası ya da Pansofik Gelenek olarak adlandırılan şeyin en önemli dallarından biriyle temas kurdu. Jung bu Pan-Sofik ya da Teo-Sofik geleneğin çağlar boyunca birçok biçim aldığını, ama aynı zamanda, bir Rus soylusu ve dünya gezgini Madam H. P. Blavatsky tarafından telaffuz edilmiş olan çağdaş Teozofi hareketi içinde on dokuzuncu yüzyılın sonları ve yirminci yüzyılın başlarında da özellikle kendini gösterdiğini düşünüyordu. *The Undiscovered Self* (Keşfedilmemiş Benlik) ve *Civilization in Transition* (Geçiş Dönemindeki Uygarlık) gibi çalışmalarında, açıkça çağdaş Teozofiyi Gnostisizmin önemli bir çağdaş belirmesi olarak kabul etmiş ve bunu sadece Madam Blavatsky, Annie Besant, Krishnamurti ve diğerlerinin dikkat çekmesiyle giderek daha görünür hale gelen zirveleri olan, hakim kültürün dalgaları altında yayılan bir denizaltı dağ sırasına benzetmiştir.

Jung'un tekrar tekrar vurguladığı gibi, ortodoks Hristiyanlık (buna ortodoks Musevilik de katılmalı), kanıtlanabileceği üzere, Batı insanlığının en derin ve en temel ruhsal ihtiyaçlarını karşılayamamıştır. Hristiyan teolojisi ruhun derinlerine ulaşmada çok rasyonalist, indirgemeci ve duyarsız olmuştur. Kilise kendisini,

Constantine'den Mussolini'ye kadar, hep umutsuzca spiritüel olmayan laik kurumlarla birleştirdiği için, ruhu da kişisel psişik dönüşüme inananların arzularını boğan Aristotelesçi mantık ve diğer düşünce yapılarının zararlı etkisi altında körelmiştir. Yaklaşık 1700 yıl süren bu spiritüel kuraklık ikliminde, bireyleşme isteği sıklıkla, genel anlamda özellikle Gnostik olmamakla birlikte, Gnostisizmin çokça öğesini içeren alternatif Pan-sofik ya da Teozofik dönüşümün spiritüelliğine yönelmiştir.

Jung'un kendini simya rüyasında gördüğü on yedinci yüzyıl, bu alternatif spiritüellik geleneğinin hızla yükseliş tarihindeki en önemli noktalardan biri olmuştur. Frances Yates'in *Rosicrucian* (Aydınlanma) adını verdiği hareketin, Helenistik simyayı hem Gnostisizm hem de Yeni Eflatunculuktan gelen Teurjik majik yöntemler ve Yahudi Kabala Gnostisizmiyle ortak bir birleşmeye getirmesi de bu zamana denk gelir. Bu sanatkarane ve yazınsal Rönesans'ın bu spiritüel karşılığının en büyük ilk aydını, Jung'un esrarengiz ve karşı konulmaz bir içsel yakınlık hissettiği, kendisi gibi İsviçreli bir hekim ve bilimin karşıtlıklarıyla spiritüelliği tek bir etkili birlik halinde birleştirmeyi amaçlayan bir adam olan Hohenheim'lı Phillippus Aureolus Theophrastus Paracelsus Bombastus'tu.

Spiritüel amaçların yanı sıra bilimsel merakla da dolu olan, eşit derecede kahramanca oranlardaki fiziksel ve duygusal isteklerden söz etmeye gerek yok, göze çarpan ve büyük bir Rönesans adamı olmasına karşın, Paracelsus birçok açıdan gerçek bir Gnostikti. Kavgacı, mağrur, bağımsızlığına şiddetle düşkün (ilkesi, "başka birinin değil, kendinin olabilen"di) bu adam, kurulu güç, dogma ve değerlerin dünyasına mutlak bir küçük görme duygusu beslemişti. Yalnız ve evsiz bir başıboştu, zamanının neredeyse bilinen bütün dünyasını dolaşmış ve yıllar sonra mezarının boş bulunacağı Avusturya, Salzburg'da gizem içinde ve yalnız başına ölmüştü. Jung'a çok benzer bir şekilde, o da hastalığı majik bir kozmos içinde yaşamın evrensel anlamına ilişkin spiritüel bir olgu olarak görüyordu. "Maji Büyük Gizli

Bir Bilgeliktir, Akıl Büyük Aşikar Bir Budalalıktır" epigramı, kolaylıkla, eşzamanlılığın harikalarında kendini açığa vuran ve kendine ait sembolik majisiyle dolu, Jung'un bilinçdışının anlamlı rasyonel olmama durumunu keşfini karakterize etmek için uyarlanabilir. Kariyerinin oldukça erken bir noktasında (1929), Paracelsus'un İsviçre, Einsiedeln'de doğduğu evde konuşurken, Jung tekrar tekrar bu büyük okült hekimle Gnostisizmin öğretileri arasında karşılaştırmalar yapmıştır. Jung, Paracelsus tarafından ortaya atılan ve onun Hylaster, Gnostik bir demiurge biçimi ya da kimi zaman kötülüğün yaratıcısı olduğu düşünülen üstün tanrısal varlıktan sonra gelen tanrısal varlık adını verdiği kozmogonik ilkeyi kabul etmiştir. Karartılmış kozmosa dağılmış Gnostik ışık kıvılcımları kavramı konusunda gizli kalmış olan arşetipik gizilliklerle ilgili simyasal görüşü izlemiştir. Fevkalade bir açıklıkla, Paracelsus'un ve simyacıların okült materyalizminin, Gnostiklerin göze çarpan uç noktadaki idealizminin yeni bir biçimini nasıl oluşturduğunu algılamıştır. Jung, Gnostiklerin aeonik alanlarda ruhun yolculuğu olarak sembolize ettiği aynı dönüşüm sürecinin, Paracelsus'cu bir sembolizmde karanlık *prima materia*'nın simyasal çalışmanın parıldayan altınına adım adım biçim değiştirmesi olarak göründüğünü fark etmiştir. Görünüşe göre kutuplar ayrılmakla birlikte, Gnostikler ve simyacılar ortak bir araştırmayı paylaşmışlardır. Bunlar aynı zamanda ortak bir düşmana, maddenin dönüşümsel potansiyellerini ya da insan psişesinin otantik, doğal olarak aslında var olan kutsallığını, aslında tanrısallığını anlamayı hiç başaramayan ortodoks Hristiyanlığa da karşı gelmişlerdir. Bu simyasal ve Gnostik girişimlerin birini ya da her ikisini de anlamak yerine, kilise ahlaksal yasaları ve emirleri olan Sami obsesyonunu ve Aristoteles mantığından oluşan psikolojik zindanda çürümeyi seçmiştir. Paracelsus ve simyacılar Jung'a göre değerli kişilerdi, çünkü Jung bu kişilerde kadim Gnostisizmin bir devamı olan Pansofik Geleneğin fevkalade bir yansımasını görmüştü.

Paracelsus, Pico de la Mirandola, Fichino ve yoldaşları dönüşümün majik felsefi Pansofik bileşimini başlatmış olabilirlerdi. Bununla birlikte, bu Pansofik ya da T ozofik sentez en büyük meyvesini, İngiliz Rönesansı okültistleri John Dee, Thomas Vaughan ve Robert Fludd'un yazıları ve etkinliklerinin yanı sıra *Fama Fraternitatis, Confessio Fraternitatis ve Chymical Wedding of Christian Rosenkreuz*'un bilinmeyen yazarlarıyla on yedinci yüzyılda vermiştir. Daha önce sözü edilen tarihçi Frances Yates en ikna edici bilimsel çalışmalarında *(Giordano Bruno and the Hermetic Tradition, The Art of Memory, The Theatre of the World ve The Rosicrucian Enlightenment)* Rönesansın sanat, bilim, literatür ve dramasının Pansofik bir çabayla organik bir bağa sahip olduğunu ve bir anlamda bu çabanın bir parçası olduğunu kanıtlamıştır. Galileo'dan Shakespeare'e Batı kültürünün en büyük aydınlarının esinlerini ve spiritüel devamlılıklarını aldıkları canlı bir su kaynağı görevi yapan şeyler Hermetik ve Gnostik maji, simya ve heterodoks mistisizmdir.

On yedinci yüzyıl böylece Martincilik, Farmasonluk, İlluminati ve yeni Templar'ların alternatif spiritüel geleneğin meşalesini Akıl Çağı'na taşıdığı on sekizinci yüzyıla geldi. Fransa ve başka yerlerdeki Jacobin kulübüyle diğer antimonarşist ve antiklerik(*) kurumlar, heterodoks spiritüelliğin temsilcilerinin tahtın ve mihrabın güçlerince gördükleri eziyetlerle geçen yüzyılların öcünü alma eğilimindeki ezoterik grupların politikleşmiş yan dallarıydı. Kral XVI. Lui'nin darağacına gönderildiğinde, "Bu Jacques de Molay'ın intikamıdır" diye bağırdığı söylenir. Ama tahtlar çöküp mihrabın mumları da söndüğünde, ruhun yeni şafağının savunucuları, bilgeliğin zaferinin hala çok uzak olduğunu fark etmeye başlamışlardı. Eskinin krallarının ve mezhepsel dogmaların yerini alan yeni tiranlar, küstah ve kibirli genç bir bilimin ruhu öldüren materyalizmine yol vermişlerdir.

Karanlık çağı başlamıştı. Can çekişen din bilimle savaşmaya devam ediyordu, diğer yandan Endüstri Devriminin kirli ba-

* anticlerical:kilisenin yönetimdeki nüfuzunu artırma eğliminin karşıtları ç.n.

caları köylüyü emekçiye indirmiş, tüccar ve tefeciyi ise kapitaliste çıkarmıştı. Yalnızca sanatçılar ve şairler diğer bir spiritüel geleneğin titreyen alevini körüklemeye devam etmişti. William Blake, Shelley, Goethe, Holderlin, daha sonraki W. B. Yeats ve Gustav Meyrink'in yanı sıra Pre-Raphaelit'ler ve diğer sanatkarane ezoterikçilerin adımlarını takip eden ressam Moreau ve Mucha bilinçli ve o sıralar umutsuzca, Pansofik geleneği savunuyorlardı. Hatta, yaşamının sonlarına doğru Jung, Miguel Serrano'ya ciddi bir şekilde "Beni kimse anlamaz, ancak bir şair anlamaya başlayabilir," demiş, bunu derken de on dokuzuncu ve yirminci yüzyıldaki kötü durumu içinde tüm bir ezoterik dönüşüm akımının lehinde konuşmuştu.

Şafağın ışıkları daima gecenin en karanlık zamanını parçalar. On dokuzuncu yüzyıl kültürünün uyuşukluğundan yeni figürler çıkmış ve tıpkı horozlar gibi büyülü bir şekilde güneşin bu yeni, ancak eski ışığını ortaya çıkarmışlardır. Wagner, Nietzsche, Kierkegaard ve daha az öne çıkmış çok sayıda kişi, hepsi kendi tarzıyla, Pansofik geleneğin unsurlarını göz önüne koymuşlardır. Tıpkı Engizisyonun odun yığınından yükselen bir Cathar ozanı gibi, Richard Wagner de mistik Kutsal Kase'nin görkemini anlatmış ve pagan geçmişin uyanmış tanrılarını selamlamıştır. Nietzsche, o tutkulu yeni pagan, yabancılaşmış, bozulmuş bir Hristiyanlık olarak gördüğü şeyin ödlek yapılarından hakiki bir Gnostik küçük görme duygusuyla söz ederken, Kierkegaard, kasvetli Danimarkalı da ilk Gnostiklerin o yürek isteyen başarısını tekrarlayarak varoluşçu acı ve yabancılaşmayı akla getirmiştir. Bununla birlikte, tüm bu çabalar, çok uzun bir zaman önce, bir inanca sıçrama ya da bir umutsuzluğa dalma değil de insan psişesinin eonik alanlarına bir giriş olan Valentinus, Basilides, Marcion ve diğer Gnostiklerin attığı nihai adımı atamamışlardır. Burada, arşetipik tanrılar gizeme inisiye etmek için acemi egoyu beklerler. Derinlik psikolojisi böylece Pansofik geleneği Akdeniz'in güneşli kıyılarından Avrupa ve Amerika'ya ve Orta Çağla diğer yüzyıllarda klasik antikiteden yirminci yüzyılı

oluşturan iki Dünya Savaşının, Nazizm, Faşizm ve Marksizm ile diğer garip öğelerin paradoksal zamanına getiren uzun süreli bir sürecin mantıksal sonucu olmuştur.

Din, bilim, felsefe, sanat ve literatür sadece ruhun büyük gizemine kısmi yaklaşımlar olmuştur; bunların her biri kendi yalıtımı içinde parça parça olan kesilmiş bir değerli taştaki bir yüzeyi gibiydi. On dokuzuncu ve yirminci yüzyılda, ruhun çok yüzeyli elmasının merkezindeki yangına hitap eden ve onun ışığının parlaklığının dinamiklerini anlamak için kendi yolunda çabalayan yalnızca iki güç ortaya çıkmıştır. Bu iki güç, Madam Blavatsky'nin Teozofisi ile başlayan modern okültizm ile Freud tarafından başlatılıp Jung tarafından yeni yaratıcı boyutlara taşınan modern derinlik psikolojisiydi. İlki özel, yarı dinsel bir yaklaşım sürdürerek alternatif spiritüel geleneğin yaşlı örüntüsünü izlemiştir. İkincisi ise kendini daha çok bir bilim benzeri, yarı bilim yarı sanat olarak açığa vurmaya başlamasına karşın bir bilim olmayı amaçlamıştır. Bu modern ruh bilim dalının kendi yüksek beklentilerini gerçekleştirip gerçekleştiremeyeceğini ve seçkin vaatlerini yerine getirip getiremeyeceğini sadece geçen zaman ortaya çıkaracaktır. C. G. Jung'un kişiliği ve çalışmalarında, modern derinlik psikolojisi o büyük sırrı açığa çıkarmaya -Gnostik-simyasal çalışmayı mükemmelleştirmeye- çok yaklaşmıştır. Bildiğimiz gibi, dünyanın C. G. Jung adını verdiği zihnin eski büyücüsü, artık başladığı büyük deneyi devam ettirmek için dünyada değildir. Onun psikolojisi hala bizimledir, bu yüzden iki bin yılın Gnostik seçkinlerini içeren bir bilgeler kuşağından onun tarafından aktarılan genel Pansofik mirası da. Gece hala uzun, bekçilerin sayısı da çok az. Bu başyapıt kendini tamamlamaya doğru yeni bir evreye taşınacak mı? Geleceğin Gnostikleri, simyacıları kimler olacak?

Jung ve Yeni Gnostisizm

Jung'un, özü Gnostisizm olan Pansofik adı verilmiş, iletme zincirindeki otantik, çağdaş halka rolünü oynadığı ifade edilen bu

görüş kabul edilirse, bu durumda zorunlu olarak belli sonuçlar ortaya çıkacaktır. Bunlardan biri Jung psikolojisi ya da analitik psikolojinin psikoterapötik pratik ve teori alanıyla sınırlı kalamayacağı ve kalmamak zorunda olduğu, bunun yerine Jung'un düşüncesinin daha geniş kültürel ve spiritüel içermelerinin incelenmesi ve yerine getirilmesi gerektiğidir. Bu gereklilik, Jung'un mesajının geneline verilen ve kamunun tek başına Jung terapisine verdiği tepkiden çok daha uzak olan artan genellenmiş kamu tepkisi düşünüldüğünde giderek açık bir hale gelir. Meslekten olmayan ama iyi eğitimli kişilerin oluşturduğu büyük kesimlerin yanı sıra, literatür, mitoloji, karşılaştırmalı dinler ve benzer bilim dallarında uzmanların oluşturduğu akademik topluluk Jung'un içgörülerine büyük ölçüde olumlu bir tepkiyle yaklaşmıştır, diğer yandan psikolojinin tıbbi ve klinik dalları ise bunlardan nispeten etkilenmeden kalmıştır. (Bu değerlendirme öncelikle Amerika'nın entelektüel hayatı üzerine anlaşılmalıdır, ama Avrupa'nın görüntüsü de bir dereceye kadar Amerika'nınkine benzer.) Son yirmi-otuz yıldır Jung'un kitaplarının popülerliğinde olağanüstü bir artış görülmüştür, ancak Jung disiplinini izleyen uygulamadaki psikiyatr ve psikologların sayısı, diğer psikolojik modellere bağlı olanlarla kıyaslandığında hala önemsizdir. "Vox populi, vox Dei" (İnsanların sesi, Tanrı'nın sesidir). Bu yüzden, tanrıların çeşitli kesimlerden insanların ağzından konuşmuş olması ve yargılarının, sadece birkaç kişi Jung terapisinden yararlanırken birçoğunun, belki de hepsinin, Jung'un "Weltanschauung,"dan, onun gerçeklik ya da dünya kavramı modelinden yararlanabileceğini bildirmesi de pekala söz konusu olabilir.

Bir diğer sonuç da Jung'un asıl mesajının yalıtılmış, çağdaş bir olgu değil, daha çok hem zamana bağlı olmayan yapısı hem de büyük bir antikitesi olan ayrı bir spiritüel geleneğin organik bir gelişimi, hatta belki de doruğu olarak görülebileceğinin düşünülmesi gerektiğidir. Kısacası, Jung'un içgörüleri, Gnostiklerden gelen alternatif spiritüellik akımının en son ve en büyük

belirmelerinden biri olarak düşünülmelidir. Bu konumu eleştirenlerin olacağı ve bu eleştirmenlerden bazılarının Jung psikolojisine oldukça bağlı olan ve hatta onun terapisinin uygulayıcıları olan kişilerden olaması da beklenebilir. Jung'un adını su götürmez bir şekilde Hristiyan tarihinin en nefret edilen aykırılığıyla birleştirmek, bir ölçüde Jung'a ve onun psikolojisine verilen bir zarar olarak ortaya çıkabilir. Belki de ürkek ve yüreksiz olanlara, eldeki avantajların çoğu kez uzak ama daha büyük hedeflerden yararlanmak amacıyla feda edilmek zorunda olduğunu hatırlatmak gerekir. Pek çok çağdaş insan hala onun kayıp ruhunu araştırıp dururken, kabul görme ve akademik saygınlık açısından tüm dünyayı kazanmaları durumunda, Jung'un hayranları bundan ne kazanç sağlayacaktır?

Dünya, özellikle de Batı dünyası açıkça yeni bir Gnosis, hatta yeni bir Gnostisizm ihtiyacı içindedir. Ne kadar ilginç ve ilham verici olsa da 1700 yıl öncesinin eski Gnostisizmi, günümüz spiritüel sorunlarına uygulanabilirliği düşünüldüğünde, bazı açık sınırlamalar altında güçlükle ilerler. Yine de aynı zamanda belirli arkaik ve modası geçmiş tarihi özellikleri dışında, Gnostisizmin hala çağdaş insanlığa sunacak çok şeyi olduğu önyargısız herhangi bir öğrencisi için açıktır. Zorunlu görünen bu özellikler yüzünden, Gnostisizmin geriye dönük bir antika meraklılığının sınırlı ilgileriyle kısıtlanmaması gerekmektedir. Kadim Gnostisizmi, gerçekte Gnostiklerin kendilerinin değindiği ruhun yaşayan gerçekliklerine oranla, Kıpti ve Yunan deyimlerin inceliklerinden daha çok haz alanların fildişi kulelerinden kurtarmak için bazı yollar bulunmalıdır. Bize böyle bir yol bulunabilir gibi geliyor, bu da zorunlu olarak iki ana kaynaktan meydana gelmelidir.

Bu kaynakların ilki, M.S.'nın ilk yüzyıllarının klasik Gnostisizmidir; buna Pansofik gelenek içindeki çeşitli Gnostik dürtülerin belirmelerinin ortaya çıkardığı belli açılımlar da eklenmelidir. İkinci öğe ise Jung'un formülleştirdiği Gnosisten başka bir şey değildir. Muhtemelen, hem Jung ekolünde hem de Gnostik

türde olduklarını ilan etmiş püristlerin her ikisinin de bu iki öğenin birleşmesine direneceği düşünülebilir. Bununla birlikte, böyle bir doğası olan direnç ve itirazların, kadim Gnostisizm ile modern Jung Gnosisinin yaratıcı bir birleşmesinden elde edilecek potansiyel yararlarla karşılaştırıldığında pek de önemi olmadığı düşünülmelidir. Mutlaka Jung'un bilgeliğini danışma odasının o küçük işleyiş alanıyla sınırlamak isteyecek kişiler olabileceği gibi, Gnostisizmi bilim uzmanlarının dosyalarına ve onların masraflı ve anlaşılması güç akademik incelemelerine bağlamak konusunda ısrar edecek kişiler de olacaktır. Jung'un derinlik psikolojisinin terapötik bir disiplinden fazlası olduğu gerçeği olduğu gibi durmaktadır, tıpkı Gnostisizmin kadim bir dinden daha fazlası olduğu gerçeği gibi. Her ikisi de bir Gnosisin, insan psişesinin en özüne yönelmiş ve psişenin gerekli dönüşümüne yönelik hedefleri olan kalbin bilgisinin varoluşuna ait gerçekliğiyle ilgili kendilerine özgü düzeylerde birer ifadedir.

Şimdi, bizim için kadim Gnostiklerin metinleri içinde göründüğü ve bize Jung tarafından önerilen modern Gnosis ifadesinin yararlı bir şekilde genişlettiği biçimiyle, gerçekliğin modeline bazı ifadeler katmak gerekli hale gelmektedir. Gnosis biçimsizdir, çünkü mutlak gerçeklik her zaman kavramsal anlayışın ötesindedir. Kadim Gnostisizm öğretmenleri ve yazarlarına esin veren ve spiritüel alanda onları çok şaşırtıcı özgün, yaratıcı başarılara teşvik eden de kesinlikle bu mutlak gerçeklik algısı olmuştur. Modern psikoloji ve kadim Gnostisizm, aslında çok önemli kişisel psişik dönüşüm deneyiminde karşılaşılan gerçekliklere işaret eden şeylerdir. Bu deneyimin kendisi her zaman bireyseldir ve kavramlarla doktrinlerden oluşturulmuş bir toplulukla asla yeterince ifade edilemez ya da yorumlanamaz, çünkü kavramlar sadece deneyimin içindeki benzerliklerin göstergeleridir. Hem Gnostik ve hem de psikolog, bilgelik formüllerini yanlış anlama ve böylece teolojinin ölümcül bir şekilde balıklama daldığı aynı karanlık kuyuya düşme tehlikesine karşı tetikte olmak zorundadırlar.

Eğer kişi Jung'un kelimenin alışılmış anlamıyla yeni bir Gnostik "sistem" oluşturmuş olduğu beklentisi içindeyse, böyle bir beklenti kesinlikle hayal kırıklığıyla karşılanacaktır. Aslında Jung, bireysel gelişimin gerekli olduğu yerlerde tüm yöntemler bırakılmalıdır derken, yeni Gnostisizmin çok önemli bir özelliğine giden yolu işaret etmiştir. O bireyselliği yegane, öngörülemez ve yorumlanamaz olarak düşünmüştür. Onun görüşüne göre, her insan sık bir ormanda yolunu zahmetle açarak ilerleyen bir kaşiftir. Kurulu bilgi sistemleri ve biçimleri, işaret direkleri kurmak ve tek kişilik keşif görevinin başladığı bu ormanın kıyısına giden keşfedilmiş yolları göstermek dışında bir şey yapamaz. Bu yüzden, hem din ve yarı dinsel bilimler hem de modern psikoloji Gnostik tarzdaki araştırmada önemli, sıkça rastlanan durumlara işaret edebilirler, ama gerçekte bunlar, yalnızca ruhun daha derin tabakalarıyla gerçek bir temas kuruldukça bırakılacak olan ruhun dilinin notlarıdır. Her sistemin tehlikesi, işaret ettikleri gerçekliklere işaret eden sözcükleri yanlış anlama eğiliminde olmasıdır. Sophia ya da Abraxas gibi Gnostik bir kökeni olan terimler ya da diğer yandan anima, animus ve gölge gibi psikolojik terimler kullanabiliriz, ama her durumda, kendimizi otantik Gnosisten mahrum ederek, bunları adlandırıldıkları için bilinen bir şey olarak bir yana koymama konusunda son derece dikkatli olmak zorundayız. Hayat asla statik değildir, en azından içsel yaşam da, bu yüzden tanımlanabilir herhangi bir Gnosis ya da bireyleşmeden nihai başarı olarak söz etmek uygun olmayacaktır. Bizler hep olmaya devam ederiz, ama olma süreci asla tamamlanmaz. Her sistem gerçeklik hakkında doğru ifadeler oluşturduğunu varsaymaktan sakınmalıdır. Sembollerini rasyonelleştirmeye ve bunları gerçeklik olarak görmeye başladıklarında, bu sistemler kısa bir sürede içgörülerini fosilleştirecek ve de yolun üzerindeki işaret levhaları olarak deneysel değerlerini ortadan kaldıracaklardır. Gerçek Gnosisin kapısında, tüm "izm'ler", hatta Gnostisizm bile yok olmalıdır. Aynı şekilde, psikolog da gerçek bireyleşmeyle ilgilenmeye başladığında, bir psikolojik sisteme olan bağlılığını feda etmeye razı olmalıdır.

Bu noktada, kendilerine ait sembolleri gerçeklere dayanan ve felsefi hakikatle karıştırma yönünde sıkça gösterdikleri eğilim nedeniyle, Jung'un modern çağdaki Pansofik geleneğin temsilcilerinin tenkitçisi olduğuna dikkat çekmek ilginç olacaktır. Teozofi ve ilişkili sistemler hakkında sarf etmiş olduğu küçük düşürücü sözlerin pek çoğu bu bağlamda yorumlanmalıdır. Genel olarak modern okültistler, hatta eğilim gösterenler, kendi sembolik gerçeklik modellerine psikolojik dilde bir ifade veremezler. Diğer yandan Jung, onlarınki gibi metafizik formülleştirmelerin yararlılığını da ciddi biçimde sorgulamıştır. Onun çabası, metafizik görünümünde olan her şeyi, akademik metafizikçilerin ve okültistlerin belirsiz güç sözcüklerinin kullanımından çok daha iyi olduğunu düşündüğü ve "psikolojik anlayışın gün ışığı" adını verdiği şeye getirmekti. Jung, sonrasında hem bazı ezoterikler tarafından (özellikle son yıllarda Rene Guenon ve Frithjof Schuon okulları tarafından) hem de yaygın dinlere bağlı kişiler tarafından bu yaklaşımı için eleştirilmiş, dinsel ve metafizik ifadeleri sadece psikolojik terimlerle ifade etme çabası yüzünden "psikolojizm" suçlaması ile karşı karşıya kalmıştır. Yine de Jung'un bu bakımdan da bir Gnostik gibi davrandığı açıkça görülmektedir. Adlandırmak, bilmemek demektir. Kilise, bilginin yerine inancı geçirmiştir, birçok ezoterikçinin yanı sıra bazı metafizikçiler de spekülasyon gözüyle bakmaya ve kişinin doğrudan kendini bilmesi yerine kullanılacak terminoloji sistemleştirmelerini incelikle işlemeye başlamıştır. Bilmek için, mutlaka yaşamalıdır. Günümüzde sayıları giderek artan elde edilebilir Gnostik belgelerden çıkarabildiğimiz kadarıyla, kadim Gnostiklerin konumu da tam olarak buydu; bu nedenle de hem kiliseye inananlar hem de felsefi spekülatörler tarafından adları kötüye çıkarılmıştır. Sanskritçe sözlerin serpiştirildiği, eterik bedenler ve astral düzlemlerden oluşan ayrıntılı diyagramları kullanan okültistler, en az "gölge", "anima" ya da "yaşlı bilge adam" gibi kısa notlarla zekice oluşturulmuş iki boyutlu psişe haritalarını kullanan psikologlar kadar Gnosisten uzaktır, onlara göre sanki bunlar bilinçdışının o muazzam geniş-

likteki gizli yerlerinde bulunan anlaşılmaz sırlara işaret eden sembolik göstergeler değil de somut gerçekliklerdir.

Kadim Gnostiklerin ve Jung'un yaklaşımlarının birleşmesinden ortaya çıkan Gnosisi gösterecek geleneksel türde bir "sistem" olacağını düşünemediğimize göre, bizim için en azından bu Gnosisin mesajının asıl göstergeleri olarak görev yapacak belirli temel aksiyomlar ifade etmek mümkün olabilir. Aşağıda, bu öğelerin kısa bir özetini sunacağız; buradaki umudumuz, yeni Gnostik gerçeklik modelinin diğer tüm öğelerinin biraraya gelebileceği temel fikirleri oluşturan en kısa taslağı ifade edebilmeleridir. Burada numaralandırılmış ifadelerden bazıları merhum Eleanor Bertine'in, Jung'un psişenin dinsel yanı hakkındaki temel çıkarımlarını ana hatlarıyla ifade ettiği *Jung's Contribution to our Time* (Jung'un Zamanımıza Katkısı) başlıklı çalışmasına benzer bir özete dayanmaktadır.

1. İlk sonuç şudur: Bir *pnömatik* (spiritüel ya da kişiselden daha fazla) *unsur insan psişesinin organik bir parçasıdır*. Kadim Gnosis insan varlığının sadece bir maddilikten (*hyle*) ve özel bir zihin duygu kompleksinden (*psişe*) oluşan bir yaratı olmadığını, burada kişide bulunan üçüncü bir kuvvetin, yani ruhun (*pnöma*) da bulunduğunu bildirmişlerdir. Gnosis bu öğenin etkili bir halde uyanışına bağlıdır. İnsanoğlunun bilinçdışı materyalinin, en yüksek spiritüel olma olanaklılığının kanıtlarını açığa çıkardığını söylerken Jung da oldukça benzer bir şey ifade etmiştir. Bu spiritüel parça bir ilham, içgörü ve eninde sonunda bütünlüğe yönelik dürtüden oluşan bir kaynaktır.

2. İkinci sonuç şudur: *Bu spiritüel öğe sembollerin kullanımı yoluyla kişiliğimizin kişisel öğeleriyle aktif bir diyalog sürdürür*. Bu spiritüel öğe hayatın uğraşıları içinde sessiz bir ortak değildir, bireyin gelişimi ve dönüşümüne aktif katılım gerektirir. Zihin duygu kompleksinin tersine, pnömatik öğe kendini sözcüklerle ya da alışılmış duygularla ifade etmez. Rüyalar, vizyonlar, değiştirilmiş bilinç durumları ve Jung'un eşzamanlı deneyimler adını verdiği deneyimler, bu sembolik iletişimin en önemli yollarıdır.

3. Üçüncü sonuç şudur: *Ruhun pnömatik bileşeninden kaynaklanan semboller sadece geriye, geçmişteki bir nedene doğru değil, aynı zamanda ileriye, gelecekteki bir hedefe doğru da uzanabilen bir spiritüel ya da psikolojik gelişme yolu açığa çıkarır.* Gnostikler insanoğlunun varoluşsal durumunun iki faktör tarafından belirlendiğine inanmıştır: İnsan ruhunun geçmişteki ışık-dünyadan inişi ya da düşüşü ve ruhun görkem ve zafer içinde bu ışık-dünyaya geri dönüşü olan teolojik yazgısı. Bizler yalnızca belirsiz geçmişimiz tarafından yönlendirilmeyiz, aynı zamanda parlak geleceğimiz tarafından ileri ve yukarı doğru da güçlü bir şekilde çekiliriz. Hakim görüşe sahip Hristiyanlık insanın düşüşünü ve bunun sonucunda ortaya çıkan ilk, asıl günah halini onun şimdiki durumundan sorumlu tutar, hatta Freud psikolojisi bile psişenin şimdiki nevrotik hastalıklarını bebeklik dönemindeki koşullara dayandırır. Bunun tersine, Jung ise psişenin bütünlük yazgısıyla ilgili çok etkili bir duygu içerdiğine ve bu duygunun belli bir derecede onun şimdiki durumunu belirlediğine inanmıştır.

4. Dördüncü sonuç şudur: *Bir Gnosisin* (ya da Jung'un adlandırabileceği biçimiyle bireyleşmenin) *ortaya çıkmasından önce insan ruhuna birçok kör ve budalaca güç* (yansıtmalar ve bilinçdışı itilimler) *hakim olur.* Bu güçler mitsel bir şekilde ifade edilmiş ve bunlara kadim Gnostik tarafından *demiurge*'lar ve *archon*'lar gibi adlar verilmiştir.(*) Kimi zaman, *Ölülere Yedi Vaaz*'da bulunanlar gibi, Jung'un Gnostik ifadelerinin bir Demiurge'a ya da archon'lara işaret etmediği, bu yüzden de Jung'un bir Gnostik olamayacağı iddia edilirken, bu tür gözlemlerin Jung'un Gnostisizminin dile getirildiği süptil şifrenin bazı kişiler tarafından anlaşılamamasına dayanması muhtemel görünmektedir. Bu ifadeleri dile getiren gözlemcilerin, Jung'un kavramları ile Valentinus, Basilides ve onların takipçilerinin mitolojemleri arasında var olan güçlü benzeşimleri ve benzer yanları algılayamamış oldukları

* Demiurgos ya da demiurge: biçimlendirici ya da yapıcı, mimar. En yüksek Tanrıdan ayrı olarak ikincil bir yaratıcı tanrısal varlık.
Archon: hükümdar, demiurge'a benzer, ikincil bir tanrısal varlık için kullanılan terim.

düşünülebilir. Jung sistemindeki başlıca demiurge, öyle görünüyor ki, yabancılaşmış insan egosundan başka bir şey değildir. Bu bilinçli kişilik, bilinçdışının asıl bütünlüğünden kendini çekip ayırdıktan sonra, bilinçdışındaki köklerinden habersiz olan, yine de bilinçdışı yansıtmalara etki ederek umutsuzca dünya ötesinin bir benzerini yeniden yaratmaya çalışan kör ve budalaca bir varlık haline gelmiştir. Bu yüzden ego büyük ölçüde, dışa yönelik eylem alanıyla Jung'un tüm dışsal olguların köklerinin içinde olduğunu düşündüğü daha büyük, bilinçdışı matris arasında bir aracı gibi görünmektedir. Gnostik demiurge gibi, yabancılaşmış, küstahça bir kibir haliyle ego da cesurca ama yanlış bir şekilde şunu iddia eder: Ondan "önce başka Tanrı yoktur." Burada "o" tek başına varoluşun gerçek belirleyicisidir ve bilinçdışının güçleriyle imkanları gerçek dışıdır ya da var olmayandır. Ego demiurge kendi *kozmosunu* yaratır, ama bu kozmos kusurlu ve çarpıtılmış bir kozmostur, çünkü kendi içindeki daha derindeki kişiliğin ışığı bilinçdışı yansıtmalar ve takıntılarla karartılmış ve kirletilmiştir. Bu nedenle ego gerçek bir demiurge, kendi budalaca dünyasının budala mimarı haline gelir.

Kendi garip ve ironik tarzı içinde kadim Gnostikler Samilerin yaratıcı Tanrı mitolojemini sıklıkla demiurge'un kendi mitolojemiyle özdeşleştirdikleri ve bu Sami yaratıcı tarzında Hristiyanların Baba olan Tanrı'sı, Müslümanların Allah'ı haline geldiği için, demiurge kavramının bu tanrısal varlığın tanrı imgesine bağlanmış olanlarda ciddi bir içerleme yaratacağı da anlaşılabilir olmaktadır. Aynı zamanda, çeşitli demiurge mitolojemlerinin çok sayıda din ve spiritüel disiplinde görüldüğü, bu yüzden de bu tür bir düşüncenin sadece nefret edilen Gnostiklerin eksantrik bir sapması olmadığını gösterdiği de unutulmamalıdır. Doğu'nun en büyük Gnosisi Budizm Mara figürünü, yani Gautama'yı Buda'lığa varmaktan korumaya çalışan hilekarı tanımlarken bu kavramın oldukça açık bir ifadesini de sunmaktadır. Ayrıca, Budizmin aynı zamanda egonun üstesinden gelmenin, aydınlanmanın elde edilmesinde en önemli unsur olduğu yönün-

deki psikolojik gerçeği doğruladığı da unutulmamalıdır. Diğer sistemler de, bir karanlık ve illüzyon evreninde bir tür tutsaklık içinde tutmak amacıyla, ruhun aydınlanmasını önlemeyi ya da en azından geciktirmeyi aklına koymuş gibi görünen, yaşam içinde aktif, rakip ya da muhalif güçler olduğunun farkına varılmasına mitolojik açıdan sıkça yer vermektedir. Demiurge fikri yalnızca Gnostiklerin esrarengiz ve şok edici bir buluşu değil, aynı zamanda insan psişesinde evrensel olarak bulunan arşetipik bir imgedir ve çeşitli aydınlanma ya da kurtuluş mitlerinde kaçınılmaz biçimde kendini gösterir. Bazı dinsel yapıların kötüyü kabul etmedeki ciddi gönülsüzlüğü ve onunla birlikte demiurge imgesi, bu dinlerin takipçilerinin psişik açıdan yoksullaşmasına yol açmıştır. Çağdaş dünyamızda ortaya çıkan herhangi bir yeni Gnosis ya da Gnostisizm zaruri olarak bu önemli psişik gerçeğe değinmek ve günümüz terimleri içinde ona kullanışlı ve yaratıcı bir ifade vermek zorundadır. Jung, kuşkusuz, bir zamanlar Gnostikler tarafından geliştirilmiş olan mitsel figürasyonları psikolojik olarak yeniden ifade etmesiyle bu yönde bir yol açmıştır.

5. Beşinci sonuç şudur: *Bilincin yabancılaşması, beraberindeki terk edilmişlik, dehşet ve sıla özlemi duygularıyla birlikte, üstesinden gelinmeden önce tam olarak yaşanmak zorundadır.* Klasik Gnostisizme gölge düşüren kişiler onu durmadan kasvetli ve "dünyayı inkar eden" eğilimleriyle suçlamışlardır. Jung'un psikolojisi de bu kasvet ve karanlığa, yabancılaşmaya ve kötüye aşırı vurgu yapılması suçlamalarını da onunla birlikte paylaşmıştır. Bir kez daha hatırlanmalıdır ki bu tür tutumları zorunluluk haline getiren spiritüel kurtuluşun dinamiklerine ilişkin deneysel kanıtlar bulunmaktadır. Jung'un hastalarından biriyle ilgili hoş bir öykü bu noktaya işaret etmektedir. Bu hasta rüyasında berbat bir çamur yığınına battığını görmüştür. Başının üzerinde Dr. Jung'un figürünün sakin bir şekilde havada süzüldüğünü ve sıkıntı içindeki hastaya aşağıdaki sözlerle sertçe hitabettiğini görmüştür: "Dışarıya değil, içinden!" Bu anekdot Jung'un ve onun psikolojisinin,

Gnostisizmin belli ilkelerine oldukça benzeyen çok önemli bir ilkesini göstermektedir. Psişe deneyimin getireceği acıya bakmaksızın, kendisine bu karanlık, dehşet ve yabancılaşma deneyimini yaşama izni vermelidir. Bireyleşme süreci Jung'un *gölge* adını verdiği şeyle yüzleşmeyi ve bunun yaşanmasını içerir. Bu yüzleşme ve deneyim süreci, yine bir zamanlar Jung'un yaptığı gibi bir "Gnostik süreç" olarak karakterize edilmiştir. Modern psikolojik Gnostik sürece dair bir diğer kullanışlı benzeşim ise klasik Yunan dramasının dört katlı yapısıdır: *Agone* ya da mücadele; *pathos* ya da yenilgi; *threnos* ya da dövünme ve *theophania* ya da tanrısal bir şekilde başarılan kurtuluş. Gelişimin dört evresi içinde yalnızca dördüncünün ve sonuncunun hoş ve güzel olarak tanımlanıp sevindiren bir olay biçiminde görülebileceğine, öte yandan diğer üçünün çabalama, yenilgi ve yasla karakterize edildiğine dikkat çekmek anlamlı olacaktır. Bu kötümserlik midir? Evet, ama hiçbir şekilde umutsuz bir kötümserlik değil. Günümüzdeki ruh ya da psişenin varoluşsal durumuyla ilgili bu kötümser görüş, mutlak bütünlük ve kurtuluş yoksunluluğu umuduyla kıyaslandığında daha fazladır. Aynı şekilde, klasik kadim Gnostisizm biçiminde, kozmik kötümserlik olarak adlandırılan şey (kozmosta yaşamın varoluşsal kötülüklerinin kabul edilmesi), ruhun kurtuluşuyla ilgili harikulade eskatolojik vizyona karanlık, eziyet ve bilgisizlikten ve *Pleroma*, yani var olmanın aşkın tamlığı ile yeniden birleşmesinden ayrı tutulmuştur. Yaratılmış dünyanın iyilik ve kötülüğüyle ilgili soyut konularda felsefeciler sonsuza dek tartışabilir, tanrı bilimciler de nafile bir şekilde spekülasyonlar yapabilirler, ama bütünlüğü amaçlayan psişenin ilk önce, gerçek bir zorunluluk olarak, gelişme için tek başına onu ikna edebilecek bu pek hoş olmayan varoluşsal yabancılaşma ve karanlık durumlarını şiddetle ve tamamen yaşaması gerektiğinden kuşku duymak için psikoloğun elinde neredeyse hiç neden yoktur. Hastalığının farkında olmayan hastanın, iyileşmenin araçlarını araması, bu hastalığın semptomlarını yaşayan bir kişiye göre çok daha az olasıdır. Buda'nın ıstırap çek-

me ve ıstırabın bitmesini, kesilmesini öğretmesi gibi, Jung tarzı psikolojik öğreti de ıstırabın farkında olmayanların gelişimlerinin sığ, kişisel kaygılar düzeyinde kalmasının, ıstırabın gerçeklerinin farkında olan kişilere göre çok daha olası olduğunu kabul eder. Ruhun büyüyen acılarına içerlemiş ve bundan korkan nevrotik kişilik, genellikle, kendini aldatmaya sığınmaya çalışır ve bu yüzden çoğunlukla gelişmenin aslında gereksiz olduğuna, çünkü işlerin o anda oldukları biçimiyle tamamen tatmin edici olduklarına kendini inandırır.

6. Altıncı sonuç bizi Gnosis sürecine ve onun amacına geri götürür, çünkü bu sonuç şunu bildirmektedir: *Spiritüel gelişimin amacı, Gnostiklerin çoğu kez Pleroma (tamlık) ve/veya Anthropos ya da Asıl İnsan dediği ve Jung'un Benlik adını verdiği, bir bütün içinde tamamlanmanın imgeleriyle ifade edilir.* Bu Benlik, bireysel bir durum içinde var olmanın tamlığının temsilcisi, her birey için benzersizdir ve küçük benlik ya da ego ile bilinçdışının bütünleşmesiyle oluşturulur. Beliren yaşam aslında bir ruh oluşturma sürecidir. Pnöma, hala dünyevi varoluşun tehlikeleri ve görevleriyle uğraşırken, bir yandan da dünyevi sınırlardan kurtuluşu için kendisine bir araç oluşturmak zorundadır. Bu sonucun can alıcı noktası, insanoğlunun otantik kişiliğinin ne yaratıldığı ne de Darwinci ya da benzeri bir tarzda evrim geçirdiği, aydınlıkla karanlığın, iyiyle kötünün, erille dişilin, bilinçle bilinçdışının karşıtlıklarından simyasal olarak bütünleştiği fikridir. Bu basit bir gelişme ya da doğrudan doğruya soydan kaynaklanan bir gelişim yoluyla değil, var olmanın tamlığının bireysel ruhun içinde yeniden canlandırıldığı karşıtların muhalif çatışması ve nihai uzlaşması yoluyla olur.

7. Yedinci sonuç şudur: *Spiritüel gelişim sürecinin nihai sonucu olan bütünlük ya da Benlik, dini sistemlerin her zaman Tanrı'ya atfettiği güç, değer, kutsallık gibi niteliklerin tamamıyla karakterize edilir.* Bu, tanrısal varlığın iç psişik imgesinin, çoğu kez Tanrı olarak adlandırılan huşu uyandıran varlığın belirebileceği olası yolların hepsini tümüyle tükettiği anlamına gelmez. Bununla birlikte, içsel

Tanrı imgesi, belki de ulaşılabilir aşkın bütünlükle, ayrıca deneysel kanıtlarından birinin rüyalarımızda, vizyonlarda ve diğer yaratıcı deneyimlerde ortaya çıkmasıyla en yararlı ve pratik açıdan en kullanışlı temas noktasıdır.

8. Sekizinci sonuç şudur: *Ruhun gelişiminin amacı, ahlaksal bir kusursuzluk durumundan çok, tamamlanmış bir bütünlük halidir.* Jung tarzı düşüncenin bu sonucu, Jung'u ve onun öğretilerini en yakın biçimiyle Gnostiklerin çokça kınanan antinomiyanizm'i (yasaya karşı gelme) ile bağlar. Aslında, kadim Gnostisizmde, bireysel insan pnömasını, demiurge tarafından yürürlüğe konan primitif "yapacaksın" ve "yapmayacaksın" yasasından üstün ve bundan daha üst düzeyde gören spiritüel bir libertaryenizm'in (özgürlükçülük ç.n.) (çoğu kez iddia edildiği biçimiyle libertinizm'in [inançsızlık; dine ve toplumsal kurallara aldırış etmeme ç.n.] değil) çok açık ifadelerini görmekteyiz. Tahmin edilebileceği gibi, bir kişinin saf tanrısal ruhu, Gnostiklere komik gelen bir kozmik tiranın önemsiz yasalarını ihlal etme yüzünden etkilenebilir, hatta kaybedilebilir. Demiurgik cezalandırma tehditleri Gnostikleri korkutamaz, çünkü düzey olarak daha alçakta dünyanın hükümdarının, onunkinden üstün olan bir alem içinde meydana gelen ve bu aleme geri dönmeye yönelen *pnöma* üzerinde hiçbir hakimiyeti yoktur. Ayrıca bu Gnostik ruh özgürlüğü saf, aldırmaz bir kötümserlik halinden çok daha fazlasıdır; tersine bu özgürlüğün dışsal yasalar ve emirlerden kurtarıcı etkisinin, önemli nedenlerden ötürü, özünde geliştirilecek bir değer olduğu açıktır. Demiurgik normlara aldırmazlığı yüzünden Gnostikler kozmosun önemsiz, zorba güçlerine karşı gelir, böylece de kurtuluş işine olumlu bir katkıda bulunur. Özgürlük daha çok ve daha büyük bir özgürlüğü getirir, diğer yandan kör bir demiurge'un kör yasasına boyun eğmek ise daha fazla kölelik yaratır. Özgürleşmeye, boyunduruğa boyun eğerek ulaşılamaz, ancak bu boyunduruk kırılarak özgürleşmeye ulaşılabilir.

Gerçek bir Gnostik gibi Carl Jung da, hatta en iyi biçimiyle, iyiliğin bütünlüğün yerini alabilecek bir şey olmadığının farkına

varmıştır; Jung sıklıkla, uzun vadede bakıldığında sorunun iyilik ya da ahlaksal yasalara itaat değil, sadece ve sadece var olmanın tamlığı olduğunu söylemiştir. Gnostik psikoloji var olmanın tamlığının iyi ve kötü biçiminde iki yarım halinde yapay olarak bölünmesinin ya da ikiye ayrılmasının, insanlığı zincire vuran zorbaca güçlerin bir komplosu olduğunun hep farkında olmuştur. Yaşamı iki ayrı yarı şeklinde bölüp insanoğlunu diğerini dışarıda bırakacak şekilde bu yarılardan birine geçmeyi emrederek, demiurgik güç insanlığın ruhun gölge yanına karşı şiddet uygulamasına ve insanoğlunun kendisini bir tamamlanmamışlık ve suçluluk haline mahkum etmesine yol açmıştır. *Pleroma*'yı ya da var olmanın tamlığı deneyimini yeniden canlandırmak amacıyla, kötülüğü bilmek zorundayız, ama kötülüğü bilmek demek kötülük yapmakla aynı anlama gelmez. Kötülük yapan kişiler, neredeyse kaçınılmaz şekilde, gerçek anlamda bilinçdışı bir doğası olan bir ya da birkaç takıntı altında hareket eden kişilerdir. Bu yüzden onları antisosyal ve kötü eylemler yapmaya zorlayan şey, tam olarak kendini tanıma, bununla birlikte de kendi kötülüklerini bilme eksikliğidir. Bilincin Gnosisine getirilmemiş bilinçdışı içerik, ego tarafından yapılan takıntılı hareketler yoluyla sonuna dek kendini yaşamaya zorlanır. Çağa uygun bir Gnostik klasiğin ifade ettiği gibi her insan, gerçekten hem kendi mutlak yasa yapıcısı, hem de kendi ödül ve cezasıdır. Bu tür bir ifade, yalnızca kendilerini dışsal yasa ve emirlere göre tek taraflı ahlaksal mükemmellik uğraşından kurtarmış kişiler için geçerli olarak kabul edilebilir. Artık yazılı yasalar altında bir gölge aramadıkları için böyle kişiler, bireysel zaferler kazanarak ve psişik yaşamın burçlarına göre kendi kişisel yenilgilerinden acı çekerek, kendi tasarımları olan bilinçli ahlaksal seçimlerini nasıl yapacaklarını öğrenirler.

Burada, özet olarak ana hatlarıyla, hem eski günlerde Gnostik olarak adlandırılanların hem de C. G. Jung tarafından ileri sürülen kılavuzları izleyerek insan ruhunun ve onun bütünlüğe giden yolunun Gnostik doğası hakkında bilgi edinmiş olanların

Gnosisinin başlıca prensiplerinden bazıları verilmiştir. Bu tür fikirlerin özetlemeleri, önemli ve yararlı olabilmelerine karşın, esinlenmiş bir bilicinin iç gözlerine görünen asıl vizyonda somutlaşan özgün Gnostik imgelerin yerine geçemezler. C. G. Jung da elbette böyle bir biliciydi. Onun bilgisi, Gnostiklerin literatürüyle yoğun tanışıklığı ve fevkalade eğitimiyle kuvvetlenmiştir, ama bunlardan kaynaklanmaz. Jung'un, eski zamanlara ait güçle ve en derin esinle dolu olan ve kendisinin *Septem Sermones ad Mortuos* ya da *Ölülere Yedi Vaaz* adını verdiği o gizemli küçük tezinde yazdığı biçimiyle, bu orijinal içgörülerin bazılarına bir göz atmamız gerektiği, bu nedenle çok büyük bir önem taşımaktadır. Bu çalışmanın geriye kalan ve asıl bölümü, burada orijinal bir çeviriyle sunulan bu şiirsel metnin içeriğine ve taşıdığı tuhaf mesajın klasik Gnostisizm ile modern psikolojinin fikirleri ışığında açıklanmasına ayrılacaktır.

2. BÖLÜM

Ölülere Yedi Vaaz

Ölülere yedi nasihat, Doğu ile Batının buluştuğu şehir İskenderiye'de Basilides tarafından yazılmıştır.(*)

Birinci Vaaz

Ölüler aradıklarını bulamadıkları Kudüs'ten geri geldiler. Benden, içeriye kabul istediler; onlara öğretmemi istediler, ben de onlara öğrettim:

Beni Dinleyin: Hiçlikle başlıyorum. Hiçlik tamlıkla aynı şeydir. Sonsuz halinde tamlık boşlukla aynı şeydir. Hiçlik hem boştur hem tamdır. Hiçlik hakkında pekala başka şeyler de söylenebilir, yani beyaz ya da siyah olduğu, var olduğu ya da var olmadığı. Sonsuz olanın, ebedi ve ezeli olanın niteliği yoktur, çünkü bütün niteliklere sahiptir.

Hiçlik ya da tamlığa biz PLEROMA deriz. Onun içinde düşünme ve var olma sona erer, çünkü ebedi ve ezeli olanın niteliği yoktur. Onun içinde hiç kimse yoktur, çünkü birisi olsaydı, o kimse Pleroma'dan farklılaşmış ve kendisini Pleroma'dan ayıran niteliklere sahip olmuş olurdu. Pleroma'da hiçbir şey yoktur ve her şey vardır: Pleroma'yı düşünmenin yararı olmaz, çünkü bunu yapmak demek kişinin sona ermesi anlamına gelir.

YARATILMIŞ DÜNYA Pleroma'da değildir, fakat kendi içindedir. Pleroma yaratılmış dünyanın başlangıcı ve sonudur. Pleroma güneş ışığının havada her yere nüfuz etmesi gibi yaratılmış dünyaya nüfuz eder. Pleroma yaratılmış dünyaya nüfuz etmesine rağmen, yaratılmış dünya ondan bir parçaya sahip değildir, tıpkı tamamen şeffaf bir bedenin renginin, ışığın içinden geçmesinin bir sonucu olarak, ne beyaz ne de

* Çevirenin notu: bk. Ek

siyah olması gibi. Ancak biz kendimiz Pleroma'yızdır, bu yüzden Pleroma içimizde bulunmaktadır. En küçük noktada bile, Pleroma, ebedi ve ezeli olarak ve bütünüyle, herhangi bir sınır olmaksızın vardır, çünkü küçük ve büyük, Pleroma'ya yabancı olan niteliklerdir. Pleroma, her yerde tam olan ve sonu olmayan hiçliktir. Yaratılmış dünyadan Pleroma'nın bir parçası olarak bahsetmemin nedeni budur, ama sadece mecazi bir anlamda; çünkü Pleroma parçalara bölünmez, çünkü o hiçliktir. Biz, aynı zamanda, Pleroma'nın bütünüyüzdür, çünkü mecazi olarak Pleroma fazlasıyla küçük, farazi, hatta içimizde var olmayan bir noktadır ve o ayrıca çevremizdeki kozmosun sınırsız gök kubbesidir. Ama, hem her şey, hem de hiçlikse, Pleroma hakkında niçin böyle ciddi ve ayrıntılı biçimde konuşuyoruz?

Bir yerden başlamak için ondan bahsediyorum, bir de sizi içeride ya da dışarıda bir yerde tamamen sağlam ve kesin bir şey olduğu aldanmasından kurtarmak için. Kesin ve katı olan her şey sadece göreceli dir, çünkü yalnızca değişime tabi olan şey kesin ve katı görünür.

Yaratılmış dünya değişime tabidir. Katı ve kesin olan tek şeydir, çünkü niteliklere sahiptir. Aslında, yaratılmış dünyanın kendisi bir niteliktir.

Şu soruyu soruyoruz: Yaratılış nasıl meydana geldi? Doğrusu, Yaratıklar meydana gelmiştir, yaratılmış dünyanın kendisi değil, çünkü yaratılmış dünya Pleroma'nın bir niteliğidir, yaratılmamış olanla aynı şekilde; ebedi ve ezeli ölüm de Pleroma'nın bir niteliğidir. Yaratılış her zamandır ve her yerdedir, ölüm de her zamandır ve her yerdedir. Pleroma hepsine sahiptir: Farklılaşma ve farklılaşmama.

Farklılaşma yaratılıştır. Yaratılmış dünya aslında farklılaşmış bir şeydir. Farklılaşma yaratılmış dünyanın özüdür ve bu nedenden ötürü yaratılmış olan da daha fazla farklılaşmaya sebep olur. İnsanın kendisinin bir bölen ve ayıran olmasının nedeni budur, çünkü insanın özü de farklılaşmadır. Onun Pleroma'nın niteliklerini, evet, var olmayan nitelikleri bölmesinin nedeni budur. Bu bölünmeler insanı kendi varoluşundan uzaklaştırır. Bu da insanın Pleroma'nın, var olmayan, nitelikleri hakkında ciddi ve ayrıntılı biçimde konuşmasının nedenidir.

Bana söyleyin: Pleroma hakkında düşünmenin bir yararı olmadığı söylendiğine göre, bu konuda konuşmanın nesi iyidir?

Bunları sizi Pleroma'yı düşünmenin mümkün olduğu yanılsamasından kurtarmak için anlatıyorum. Pleroma'nın bölümlerinden bahsettiğinizde, kendi bölümlerimizin konumundan söz ediyoruz demektir ve kendi farklılaşmış halimiz hakkında konuşuruz; ama bunu yaparken, aslında Pleroma hakkında hiçbir şey söylemiş olmayız. Bununla birlikte, bizim için kendi farklılaşmamız hakkında konuşmak gerekli bir şeydir, çünkü bu bizim yeterince ayırt etmemizi sağlar. Özümüz farklılaşmadır. Bu nedenle bireysel nitelikleri ayırt etmek zorundayız.

Söyleyin: Kendi varoluşumuzun sınırlarının ötesine ulaşacağımıza göre, ayırt etmek için bir şey yapmanın ne zararı olur; kendimizi yaratılmış dünyanın ötesine vardırır ve Pleroma'nın bir diğer niteliği olan farklılaşmamış hale geçeriz. Pleroma'nın kendisine dalarız ve yaratılmış varlıklar olmamız sona erer. Böylece sona ermeye ve hiçliğe tabi hale geliriz.

Yaratılmış varlıkların ölümü de böyle bir şeydir. Ayırt etmeyi başaramadığımız ölçüde ölürüz. Bu nedenle, yaratılmış varlığın doğal dürtüsü farklılaşmaya ve aynılığın eski, tehlikeli haline karşı mücadeleye doğru yönlendirilir. Bu doğal eğilime Principium Individuationis (Bireyleşme İlkesi) denir. Bu ilke aslında her yaratılmış varlığın özüdür. Bu şeylerden, farklılaşmamış ilkenin ve ayırt etme eksikliğinin niçin yaratılmış varlıklar için büyük bir tehlike olduğunu kolayca fark edebilirsiniz. Bu nedenden ötürü, Pleroma'nın niteliklerini ayırt edebilmeliyiz. Onun nitelikleri KARŞIT ÇİFTLERİ'dir;

etkili ve etkisiz
tamlık ve boşluk
canlı ve ölü
farklı ve aynı
aydınlık ve karanlık
sıcak ve soğuk

enerji ve madde
zaman ve uzay
iyi ve kötü
güzel ve çirkin
bir ve birçok
ve benzeri gibi.

Karşıt çiftleri, Pleroma'nın nitelikleridir: Onlar aslında aynı zamanda var olmayanlardır, çünkü birbirlerini geçersiz hale getirirler.

Kendimiz Pleroma olduğumuz için, içimizde de bu nitelikler bulunur; farklılaşma adına ve farklılaşmanın işareti altında bu niteliklere sahibizdir, çünkü var olmamızın temeli farklılaşmadır; bu da şu anlama gelir:

Birincisi, bu nitelikler içimizde birbirinden farklılaşmış durumdadır ve birbirlerinden ayrılırlar, bu yüzden birbirlerini geçersiz hale getirmezler, tersine hareket halindedirler. İşte bu nedenle karşıt çiftlerinin kurbanlarıyızdır. Çünkü içimizde Pleroma ikiye parçalanmıştır.
İkincisi, bu nitelikler Pleroma'ya aittir ve biz ancak farklılaşmanın işareti altında ve onun adıyla onları andırabiliriz ve andırmalıyız. Kendimizi bu niteliklerden ayırmak zorundayız. Pleroma'da bunlar birbirlerini geçersiz hale getirirler; içimizde durum böyle değildir. Ama kendimizi bu karşıt çiftlerinden nasıl ayrı birer varlık haline getireceğimizi bilirsek, kurtuluşa ulaştık demektir.

İyi ve güzel için uğraşırken, bu suretle asıl varoluşumuzu, farklılaşmayı unuturuz ve karşıt çiftleri olan Pleroma'nın nitelikleri tarafından aldatılırız. İyiye ve güzele ulaşmak için çabalarken, aynı zamanda kötüye ve çirkine de ulaşırız, çünkü Pleroma'da bunlar iyi ve güzelle özdeştir. Bununla birlikte, kendi doğamıza, farklılaşmaya, sadık kalırsak, kendimizi iyi ve güzelden ayırt etmiş oluruz, böylelikle kendimizi hemen kötü ve çirkinden de ayırt etmiş oluruz. Pleroma'ya, yani hiçliğe ve sona ererek kaybolmamamız sadece bu yüzdendir.

Şimdi karşı çıkacak ve bana şöyle diyeceksiniz: Sen bize farklılaşmanın ve aynılığın da Pleroma'nın nitelikleri olduğunu söylemiştin. Öyleyse

farklılaşma için uğraştığımızda bu nasıl oluyor? Bu durumda, farklılaşma için uğraşırken, biz kendi doğamıza sadık kalmıyor ve er geç aynılık hali içinde olmak zorunda kalmıyor muyuz?

Asla unutmamanız gereken şey, Pleroma'nın hiçbir niteliği olmadığıdır. Düşünerek bu nitelikleri yaratanlar bizleriz. Farklılaşma ya da aynılık veya diğer nitelikler için uğraşırken, sizi Pleroma'dan uzaklaştıran düşüncelerle, yani Pleroma'nın var olmayan nitelikleri hakkındaki düşüncelerle uğraşırsınız. Bu düşüncelerin peşinden gittiğinizde ise yine Pleroma'ya düşer ve aynı zamanda hem farklılaşmaya hem de aynılığa ulaşırsınız. Düşünceniz değil, varoluşunuz farklılaşmadır. Farklılaşma ve ayırt etme için uğraşmamanız gerekmesinin nedeni budur, çünkü bunları biliyorsunuz; gerçek doğanız için uğraşmalısınız. Bu şekilde gerçekten uğraşabilirseniz, Pleroma ve onun nitelikleri hakkında bir şey bilmenize gerek olmayacaktır, yine de gerçek doğanızdan dolayı asıl hedefe ulaşırsınız. Bununla birlikte, düşünme bizi gerçek doğamızdan uzaklaştırdığı için size düşüncenizi kontrol altında tutabileceğiniz bilgileri öğreteceğim.

İkinci Vaaz

Gece boyunca ölüler duvarın yanında ayakta durdular ve bağırıp haykırdılar: "Biz Tanrı hakkında bir şeyler bilmek istiyoruz! Tanrı nerede? Tanrı ölü mü?"

- Tanrı ölü değildir; o hiç olmadığı kadar canlıdır. Tanrı yaratılmış dünyadır, çünkü o belirli bir şeydir, bu yüzden de Pleroma'dan farklılaşmıştır. Tanrı Pleroma'nın bir niteliğidir ve yaratılmış dünyayla ilgili ifade etmiş olduğum her şey aynı derecede onun için de geçerlidir.

Bununla birlikte Tanrı, yaratılmış dünyadan ayrılmıştır, çünkü genel anlamda yaratılmış dünyadan daha az belirli ve daha az tanımlanabilirdir. O yaratılmış dünyadan farklılaşmıştır, çünkü onun varoluşunun temeli fiili tamlıktır; ancak belirli ve farklılaşmış olduğu için yaratılmış dünyayla özdeştir; bu yüzden de o Pleroma'nın fiili tamlığının kendini göstermesidir.

Ayırt etmediğimiz her şey Pleroma'ya girer ve onun karşıtlıkları arasında geçersiz kılınır. Bu nedenle Tanrı'yı ayırt etmezsek, fiili tamlık da bizim için geçersiz kılınmış olacaktır. Tanrı'nın kendisi de aynı zamanda Pleroma'dır, çünkü hem yaratılmamış alem içindeki hem de yaratılmış dünyadaki her en küçük nokta Pleroma'dır.

Fiili boşluk Şeytan'ın varoluşudur. Tanrı ve Şeytan, Pleroma diyebileceğimiz hiçliğin ilk görünümleridir. Pleroma olup olmamasının bir önemi yok, çünkü her şeyde kendini geçersiz kılar. Bununla birlikte, yaratılmış dünya farklıdır. Tanrı ve Şeytan yaratılmış varlıklar olduğu ölçüde, birbirlerini geçersiz kılmazlar, tersine faal karşıtlıklar olarak birbirlerine karşı dururlar. Onların varlıklarına dair elimizde kanıt olmasına gerek yok; hep onlardan konuşmak zorunda olmamız yeterlidir. Var olmasalar bile, yaratılmış varlıklar kendilerini sonsuza dek (kendi farklılaşmış doğaları yüzünden) Pleroma'dan yaratabilirler.

Farklılaşma yoluyla Pleroma'dan yaratılan her şey karşıt çiftlerdir; bu yüzden Tanrı daima Şeytan'la ilişkilidir.

Bu karşılıklı ilişki, öğrenmiş olduğunuz gibi, öyle yakındır ki, yaşamlarınız içinde de o kadar çözülmezdir, hatta Pleroma'nın kendisi kadar. Bunun nedeni bu ikisinin, her karşıtlığın birbirini geçersiz hale getirip birleştiği Pleroma'ya çok yakın olmasıdır.

Tanrı ve Şeytan tamlık ve boşluk, meydana gelme ve yok olmayla ayrılır. Faaliyet ikisi için de ortaktır. Faaliyet onları birleştirir. İşte, bu nedenden ötürüdür ki her ikisinin üstünde durur, Tanrı'nın üstünde Tanrı olmak, çünkü o işleyişi içinde tamlığı ve boşluğu birleştirir.

Hakkında hiçbir şey bilmediğiniz bir Tanrı var, çünkü insanlar onu unuttular. Biz ona adıyla hitap edelim: ABRAXAS. O Tanrı'dan ya da Şeytan'dan daha az belirlidir. Tanrı'yı ondan ayırt etmek için Tanrı'ya HELIOS, yani Güneş diyelim.

Abraxas faaliyettir; gerçek dışı olan haricinde ona hiçbir şey karşı duramaz, bu yüzden onun faal varlığı serbestçe başgösterir. Gerçek dışı

olan şey, olmayandır, bu nedenle gerçekten karşı duramaz. Abraxas güneşin üzerinde ve Şeytan'ın üzerinde durur. O, gerçek dışılık aleminde güçlüdür; o olası olmayan olası olandır. Pleroma bir varlık halini alma yeteneğine sahip olsaydı, Abraxas onun tezahürü olurdu.

O, kendi faaliyet olmasına rağmen, belirli bir sonuç değil, genel anlamda sonuçtur.

O, faal gerçeklik olmayandır, çünkü hiçbir belirli sonucu yoktur.

O, Pleroma'dan farklılaşmış olduğuna göre, yine de yaratılmış bir varlıktır.

Güneş belirli bir etkiye sahiptir, şeytan da; bu yüzden onlar bize tanımlanamaz Abraxas'tan daha fiili görünürler.

Çünkü o güçtür, tahammüldür, değişimdir.
- Bu noktada ölüler büyük bir kargaşa çıkardılar, çünkü onlar Hristiyan'dı.

Üçüncü Vaaz

Ölüler bataklıklardan yükselen dumanlar gibi yaklaştılar ve haykırdılar: "Bize en yüce tanrı hakkında daha fazla şey anlat!"

- Abraxas bilmesi zor tanrıdır. Onun gücü en fazladır, çünkü insanlar onu hiç kavramazlar. İnsanlar güneşin summum bonum'unu (en büyük iyiliğini) görür, şeytanın infinum malum'unu (sınırsız kötülüğünü) da, ama Abraxas, o görmez, çünkü o, hem iyilik hem de kötülüğün annesi olan tanımlanamaz yaşamın kendisidir.

Yaşam summum bonum'dan (en büyük iyilik) daha küçük ve daha zayıf görünür, bundan dolayı Abraxas'ın kendi gücü içinde güneşin, yani bütün yaşam gücünün parlak çeşmesinin yerini alabileceğini düşünmek çok zordur.

Abraxas güneştir ve aynı zamanda boşluğun, alçaltan ve gerçeği gizleyenin, şeytanın ebedi, dipsiz uçurumudur.

Abraxas'ın gücü iki katlıdır. Onu göremezsiniz, çünkü sizin gözlerinizde bu gücün karşıtı birbirini geçersiz kılar gibi görünür.

Güneş Tanrı tarafından konuşulan hayattır;
Şeytan tarafından konuşulansa ölüm.
Ama Abraxas, aynı anda yaşam ve ölüm olan, hem saygıdeğer hem de lanetlenmiş olan sözü söyler.

Abraxas aynı sözle ve aynı eylemle hakikati ve yalanı, iyiyi ve kötüyü, aydınlığı ve karanlığı meydana getirir. Bu yüzden Abraxas gerçekten korkunç olandır.

O görkemlidir, hatta bir aslanın avını yere yıktığı andaki kadar. Onun güzelliği bir bahar sabahının güzelliğine benzer.

Aslında kendisi büyük Pan'dır, aynı zamanda küçük olan da. O Priapos'tur.

Yer altı dünyasının canavarıdır, bin kollu ahtapot, o deliliğin ve kanatlı yılanların bükülüşüdür.

En alt düzey başlangıcı olan hermafrodittir.

O, suda yaşayan ve karaya çıkan, öğle vakti ve gece yarısı birlikte şarkı söyleyen su kurbağaları ve kara kurbağalarının efendisidir.

O kendini boşlukla birleştiren tamlıktır.
O kutsal düğündür;
O aşktır ve aşkın katlidir;
Mukaddes olandır ve ona ihanet edendir.

O deliliğin en derin gecesi, günün en parlak ışığıdır.
Onu görmek körlük demektir;
Onu bilmek hastalık;
Ona tapınmak ölümdür;
Ondan korkmak bilgelik;
Ona karşı durmamak özgürlük demektir.

Tanrı güneşin ardında yaşar; şeytan ise gecenin ardında. Tanrının aydınlıktan meydana getirdiği, şeytanın geceye sürüklediğidir. Ama Abraxas kozmostur; onun başlangıcı ve sonu. Güneş Tanrı'nın her hediyesine şeytan kendi bedduasını iliştirir.

Güneş Tanrı'dan dilediğiniz her şey, şeytanın bir eylemini meydana getirir. Güneş Tanrı sayesinde elde ettiğiniz her şey şeytanın fiili kudretine eklenir.

İşte korkunç Abraxas da böyledir.

O kendini gösteren en kudretli varlıktır ve onda yaratılış, kendisinden korkulur hale gelir.
O Pleroma'ya ve onun hiçliğine karşı yaratılışın ilham aracılığıyla itirazıdır.
O oğlun dehşetidir, kendisini annesine karşı hisseden oğlun.
O annenin oğluna duyduğu sevgidir.
Yeryüzünün hazzı ve cennetin acımasızlığıdır o.
İnsan onun yüzü karşısında felce uğrar.
Onun karşısında ne soru ne de yanıt vardır.
O yaratılışın hayatıdır.
O farklılaşmanın faaliyeti.
İnsanın sevgisidir o.
İnsanın konuşması.
O hem aydınlığıdır, hem de karanlık gölgesi insanın.
O hilekar gerçekliktir.

- Burada ölüler feryat ettiler ve çılgınca bağırıp çağırdılar, çünkü hala tam olmayandılar.

Dördüncü Vaaz

Ölüler şikayet ederek odaya doluştular ve şöyle dediler: "Bize tanrıları ve şeytanları anlat, seni lanetlemiş insan!"

- Güneş Tanrı en yüce tanrıdır, şeytan da karşıt olan; bu yüzden sizin

iki tanrınız var. Ama birçok büyük iyi ve birçok muazzam kötü bulunur, bunların arasında iki tanrı şeytan vardır, biri YANAN, diğeri de BÜYÜYEN.
Yanan, alev halindeki EROS'tur. Parıldar ve mahveder. Büyüyen, HAYAT AĞACIDIR; yeşili büyütür ve büyürken canlı maddeleri biriktirir. Eros alev alev yanar, sonra da yavaş yavaş söner; ama hayat ağacı ağır ağır büyür ve sayısız çağ boyunca görkemli boyuna ulaşır.

İyi ve kötü alevde birleşir.
İyi ve kötü ağacın büyüyüşünde birleşir.
Hayat ve sevgi kendi tanrısallıkları içinde birbirine karşı koyar.

Tıpkı yıldızlar gibi, tanrıların ve şeytanların sayısı da tahmin edilemeyecek kadar çoktur. Her yıldız bir tanrıdır, bir yıldızın doldurduğu her alan da bir şeytan. Ve bütünün boşluğu Pleroma'dır. Bütünün faaliyeti Abraxas'tır; yalnızca gerçekdışı olan ona karşı koyar. Başlıca tanrısal varlıkların sayısı dörttür, çünkü dört, dünyanın ölçülerinin sayısıdır. Bir, başlangıçtır; Güneş Tanrı. İki, Eros'tur, çünkü parlak bir ışıkla yayılır ve ikiyi birleştirir. Üç, Hayat Ağacıdır çünkü boşluğu gövdelerle doldurur. Dört, şeytandır çünkü kapalı olan her şeyi açar; oluşturulmuş ve beden bulmuş her şeye son verir; o yok edicidir, onda her şey hiçliğe varır.

Kutsanmış olanım ben, çünkü bana tanrıların çokluğunu ve çeşitliliğini bilmek bahşedildi. Eyvah ki size de, çünkü siz Tanrı'nın birliğinin yerine, bir haline gelemeyecek çeşitliliği geçirdiniz. Bunun yüzünden anlaşılmazın azabını yarattınız, özü ve yasası çeşitlilik olan yaratılmış dünyanın bozulmasını. Birçok olandan bir çıkarmaya çalışırken kendi doğanıza nasıl sadık kalabilirsiniz? Tanrılara yaptığımız şey sizin de başınıza gelir. Hepinize böylece aynı şey yapılır ve bu şekilde doğanız da bozulmuş olur.

İnsanın hatırına, birlik saltanat sürebilir, ama tanrı uğruna asla, çünkü birçok tanrı vardır, ama az sayıda insan. Tanrılar kudretlidir, onlar kendi çeşitliliklerini taşır, çünkü yıldızlar gibi onlar da birbirinden muazzam uzaklıklarla ayrılmıştır ve yalnızlık içinde dururlar. İnsanlar za-

yıftır ve kendi çeşitliliklerini taşıyamazlar, çünkü insanlar birbirine yakın yaşar ve arkadaşlığa can atarlar, bu yüzden kendi farklı ayrılmışlıklarını taşıyamazlar. Kurtuluş hatırına, size neyin bir kenara atılacağını öğreteceğim, kendimin de bir kenara atılmış olduğu şeyin hatırına.

Tanrıların çokluğu insanların çokluğuna eşittir. Sayısız tanrı insan olmayı bekliyor. Sayısız tanrı çoktan insan olmuştu. İnsan tanrıların özünü paylaşandır; tanrılardan gelir ve Tanrı'ya gider.

Pleroma hakkında düşünmek ne kadar yararsızsa, birtakım tanrılara tapınmanın da yararı yoktur. En azından ilk Tanrı'ya, fiili tamlık ve en yüce iyiliğe tapınmanın bir yararı olmaz. Dualarımız yoluyla ona bir şey katamayız ve ondan bir şey alamayız, çünkü fiili boşluk her şeyi yutar. Aydınlığın tanrıları, birçok olan ve sınırsızlığa uzanan ve sonu olmaksızın genişleyen göksel dünyayı meydana getirir. Onların en yüce efendisi Güneş Tanrı'dır.

Karanlık tanrılar yer altı dünyasını oluşturur. Onlar belirsiz değildir, küçülme ve sınırsızlığa sinme yetenekleri vardır. En büyük efendileri, ayın ruhu, yeryüzünün kölesi, dünyadan daha küçük, daha soğuk ve daha ölü olan şeytandır.
Göksel ve dünyevi tanrıların gücü arasında hiçbir fark yoktur. Göksel olanlar genişler, dünyevi olanlar küçülür. Her iki yön de sınırsızlığa uzanır.

Beşinci Vaaz

Ölüler alay edip eğlendiler, sonra da feryat ettiler: "Öğret bize seni ahmak, kilise ve kutsal topluluğu da öğret!"
- Tanrıların dünyası spiritüellik ve cinsellik olarak kendini gösterir. Göksel tanrılar spiritüellikte görünür, yer tanrıları ise cinsellikte. Spiritüellik alır ve kavrar. Dişildir, bu yüzden ona MATER COELESTIS, göksel anne deriz. Cinsellik üretir ve yaratır. Erildir, bu yüzden ona PHALLOS, dünyevi baba adını veririz. Erkeğin cinselliği daha dünyevidir, kadının cinselliği ise daha gökseldir. Erkeğin spiritüelliği daha

gökseldir; çünkü daha büyük olan yönünde ilerler. Diğer yandan kadının spiritüelliği daha dünyevidir; çünkü daha küçük olan yönünde ilerler.

Hilekar ve şeytancadır daha küçük olana yönelen erkeğin spiritüelliği. Hilekar ve şeytancadır daha büyük olana yönelen kadının spiritüelliği. Her biri kendi yerine gitmek durumundadır.

Erkek ve kadın kendi spiritüel yollarını ayırmadıklarında birbirine karşı bir şeytan haline gelirler, çünkü yaratılmış varlıkların doğası daima farklılaşmanın doğasındandır.

Erkeğin cinselliği dünyevi olana yönelir; kadının cinselliği spiritüel olana yönelir. Erkek ve kadın kendi iki cinsellik biçimleri arasında ayırım yapmazlarsa birbirine karşı bir şeytan haline gelirler.

Erkek daha küçük olanı, kadın da daha büyük olanı bilecektir. Erkek kendini hem spiritüellikten hem de cinsellikten ayıracaktır. Spiritüelliğe anne diyecek ve cennetle dünya arasında onu tahta çıkaracaktır. Cinselliğe phallos diyecek ve onu kendisiyle dünya arasına yerleştirecektir, çünkü anne ve phallos tanrıların dünyasının görünümleri ve insan üstü iblislerdir. Onlar bizim için tanrılardan daha etkilidirler, çünkü kendi varoluşumuza daha yakındırlar. Bir yandan kendiniz, diğer yandan cinsellik ve spiritüellik arasında ayırım yapamaz ve bu ikisini kendinizin üstünde ve yanında varlıklar olarak göremezseniz, bu durumda onlar, yani Pleroma'nın nitelikleri tarafından aldatılırsınız. Spiritüellik ve cinsellik sizin nitelikleriniz değildir, onlar sahip olabileceğiniz ve kavrayabileceğiniz şeyler değildir; tersine, bunlar kudretli iblisler, tanrıların belirmeleridir, bu yüzden de sizin üstünüzden yükselirler ve kendileri içinde varolurlar. Kimse kendisi için spiritüelliğe ya da kendisi için cinselliğe sahip değildir; tersine, kişi spiritüelliğin ve cinselliğin yasalarına tabidir. Bu nedenle, hiç kimse bu iki iblisten kaçamaz. Siz onları iblisler olarak, tanrılara, özellikle de korkunç Abraxas'a oldukça benzer ortak gayeler ve ciddi tehlikeler olarak görmelisiniz.

İnsan zayıftır, bu yüzden toplum da elzemdir; toplum annenin işaretinde değilse, phallos'un işaretinde demektir. Toplumun ıstırap ve hasta-

lıktan oluşması mesele değildir. Toplum kendisiyle birlikte parçalanmayı ve bozulmayı da getirir. Farklılaşma kendi başına olmaya götürür. Kendi başına olma topluma terstir. Tanrılara ve iblislere ve onların kaçınılmaz yasalarına karşı insan iradesinin zayıflığından dolayı, topluma ihtiyaç vardır.

Bu nedenle, gerekli olduğu kadar toplum olacaktır, insanlar uğruna değil, tanrılar uğruna. Tanrılar sizi bir topluma mecbur eder. Toplum sizi mecbur bıraktıkları kadar gereklidir, ama bundan fazlası kötüdür.

Toplumda herkes bir başkasına tabidir, bu şekilde, sizin ona ihtiyacınız olduğu için, toplum korunacaktır. Kendi başına olma halinde, her kişi diğer herkesin üstüne yerleşecektir, bu şekilde, kendini tanıyabilir ve kölelikten kurtulabilir. Toplumda kendini geriye çekme olacaktır.

Kendi başına olma durumunda bırakın bolluğun israf edilmesi olsun.
Çünkü toplum derinliktir, oysa kendi başına olma yükseklikliktir.
Toplumdaki gerçek düzen arındırır ve esirger.
Kendi başına olmadaki gerçek düzen arındırır ve artırır.
Toplum bize sıcaklık verirken, kendi başına olma bize aydınlığı verir.

Altıncı Vaaz

Cinselliğin iblisi ruhumuza bir yılan gibi gelir. O yarı insan ruhudur ve ona düşünce arzu denir.

Spiritüelliğin iblisi ruhumuza beyaz bir kuş gibi iner. O yarı bir insan ruhudur ve ona arzu düşünce denir.

Yılan dünyevi bir candır, yarı iblissel bir ruh ve ölülerin ruhlarıyla bağı vardır. Ölülerin ruhları gibi, yılan da çeşitli karasal nesnelere girer. Yılan aynı zamanda insanların kalbinde kendinden korku duyulmasına yol açar ve yine kalpte arzuyu alevlendirir. Yılanın genellikle dişil bir karakteri vardır ve sonsuza dek ölülerin refakatini arar. Toprağa bağlı olan, kendi başına olma haline geçeceği yolu bulamamış olan ölülerle ilişkilidir. Yılan bir fahişedir ve şeytanla ve kötü ruhlarla arkadaşlık

eder; o bir zalimdir ve azap çektiren bir ruhtur, daima insanları en kötü türde arkadaşlığı sürdürmeye kışkırtır.

Beyaz kuş, insanın yarı göksel canıdır. Anneyle birlikte yaşar ve arada sırada annenin ikametgahından iner. Bu kuş erildir ve ona fiili düşünce denir. Bu kuş lekesizdir ve kendi başınadır, annenin bir habercisidir. Yerin üstünde yükseklerde uçar. Kendi başınalığı emreder. Uzaktan, önceden ölmüş olanlardan, mükemmelleşmiş olanlardan haber getirir. Bizim sözlerimizi anneye götürür. Anne aracılık eder ve uyarır, ama onun tanrılara karşı hiçbir gücü yoktur. O güneşin bir aracıdır.

Yılan derinlere iner ve kurnazlığıyla fallik iblisi ya felç eder ya da uyarır. Yılan, dünyevi olanın oldukça kurnaz düşüncelerinin derinlerinden büyür, her açıklıktan sürünen ve arzuyla doyurulmuş olan düşüncelerden. Yılan öyle olmayı istemese de yine de bizim için yararlıdır. Yılan kavrayışımızdan sıyrılır, biz onu takip ederiz, o da bize yolu, sınırlı insan zekamızla bulamayacağımız yolu gösterir.

- Ölüler hor görerek baktılar ve şöyle dediler: "Bize tanrıları, iblisleri ve ruhları anlatmayı bırak. Uzun bir süredir biz bunların hepsini biliyoruz!"

Yedinci Vaaz

Gece ölüler yeniden geldi ve yakınmalar arasında şöyle dediler: "Bilmemiz gereken bir şey daha var, çünkü onu tartışmayı unutmuşuz. Bize insanı öğret!"

- İnsan tanrıların, iblislerin ve ruhların dış dünyasından iç dünyaya, büyük olan dünyadan küçük olan dünyaya girilen ana kapıdır. Küçük ve önemsizdir insan; geride kolayca bırakılabilir ve böylece bir kez daha sınırsız uzaya, mikrokozmoza, iç ebediyete girilir.

Tahmin edilemeyecek bir uzaklıkta, cennetin en yüksek noktasında kendi başına bir yıldız hafifçe parıldar. Bu yalnız olanın tek Tanrı'sıdır. Bu onun dünyasıdır, onun Pleroma'sı, onun tanrısallığı.

Bu dünyada, insan Abraxas'tır, kendi dünyasını yaratan ve mahveden.
Bu yıldız insanın Tanrı'sı ve amacıdır.
O onun yol gösteren tanrısallığıdır; onda insan sükunu bulur.
Ruhun ölümden sonraki uzun yolculuğu ona gider; onda insanı harika bir ışığın parlaklığına sahip daha büyük dünyadan koruyabilecek her şey parıldar.

Bu Tek'e insan dua etmelidir.
Böyle bir dua yıldızın ışığını çoğaltır.
Böyle bir dua ölüm üzerinde bir köprü kurar.
Mikrokozmosun hayatını çoğaltır; dış dünya soğuduğunda, bu yıldız yine de parıldar.

İnsan bakışlarını Abraxas'ın coşturan oyunundan başka tarafa yöneltebilirse, onu kendi Tanrı'sından ayırabilecek hiçbir şey yoktur.

İnsan burada, Tanrı orada. Zayıflık ve önemsizlik burada, ebedi ve ezeli yaratıcı güç orada. Burada sadece karanlık ve nemli bir soğuk var. Oradaysa her şey güneş ışığında yıkanıyor.

Bunu duymaları üzerine ölüler sessizleştiler ve gece sürüsünü koruyan çobanın ateşi üzerinde yükselen bir duman gibi ayaklandılar.

Anagram:

Nahtriheccunde
Gahinneverahtunin
Zehgessurklach
Zunnus.

ÖLÜLERE YEDİ VAAZIN SONU

3. BÖLÜM

Dr. Jung'un Gizemli Tezi

Yedi Vaazın Yorumu

Giriş – Bilge, Şehir ve Ölüler

Jung şiirsel Gnostik tezine etkileyici bir cümleyle başlıyor: "Ölülere Yedi Vaaz, Doğu ile Batının buluştuğu şehir İskenderiye'de Basilides tarafından yazılmıştır."

Bu başlangıçtaki dikkate değer ilk öğe kuşkusuz Jung'un Vaazlar'ın yazarlığını büyük Gnostik doktor İskenderiyeli Basilides'e atfetmesidir. Yazarlıkla ilgili bu ifade Vaazlar'ın okuyucularını çoğu kez şaşırtmıştır. Bazıları ise Jung'un bunu kendisine değil de uzun süre önce ölmüş bir şahsiyete atfetmesine dayanarak bu tezde spiritüel ya da medyomlukla ilgili bir karakter arayacak kadar ileri gitmiştir. Bununla birlikte, bu tür bir prosedürün mistik literatüre asla yabancı olmadığı unutulmamalıdır. Daha önce de ifade edildiği gibi Zohar, kendi gerçek yazarının adını taşımayan spiritüel bir atmosferi olan tezlerin oluşturduğu uzun dizinin sadece bir örneğidir. Yazarlıkla ilgili bu gizlemenin nedeni oldukça basittir: Alçakgönüllülük. Geçmiş yüzyılların mistik yazarları bunun, yazarlıklarını kendilerinden üstün olanların yapmış olduğunu düşündükleri çalışmalar sayesinde şeref kazanmanın kendi mevkilerine yakışıksız olduğunu düşünmüşlerdir. Bu tür literatürün yazarları, en iyi ihtimalle, kendilerini, görevleri çağdaş ve ölümsüz olanın ötesindeki bir alemden çıkarmak olduğunu düşündükleri aşkın mesajları dünyevi bir dille ifade etmek olan alçakgönüllü katipler olarak görmüşlerdir. Bu yüzden Jung da kendi daha yüksek Benlik'lerinden çıkardıkları mesajlar için dünyevi egolarına şeref payı vermek istememiş

olan seçkin bir esin almış katip neslinin ayak izlerini takip etmiş gibi görünmektedir.

Bu nedenle *Vaazlar*'ın adeta iki yazarı vardır: İsviçreli katip Jung ve İskenderiyeli kahin Basilides. Öyleyse şu sorulmalıdır, kimdir ya da kimdi bu Basilides? Önde gelen büyük Gnostiklerin oluşturduğu ünlü dörtlüden biri (bu dörtlü Basilides, Valentinus, Marcion ve Bardesanes'ten meydana gelir) olmakla birlikte Basilides Gnostik tarihin anlaşılması zor kişilerinden biridir. Onun, M.S. 117-138 yılları arasında bir Gnosis öğretmeni olarak kariyerinin en yüksek noktasında olduğu söylenir. Milliyeti hakkında hiçbir şey bilmiyoruz. Adının da çağrıştırdığı gibi Yunanlı olabilir ya da Suriyeli, hatta Mısırlı, ama kesinlikle hem Helenik spiritüelliği hem de İbrani kutsal yazı sofuluğu konusunda çok bilgiliydi, çünkü İnciller üzerine yorumlardan oluşan yirmi dört kitap yazmıştır ve kendisinin de bir gospel yazdığı söylenmektedir. Büyük meslektaşı Valentinus gibi, Basilides de bunların yanı sıra spiritüel temalar üzerine birtakım şiirler yazmış bir şair ve yazardı. Aslında sadece onun gözde şehrinde değil, kendisinde de Doğu ve Batı buluşmuştur, çünkü tüm Gnostik öğretmenler içinde onun öğretileri, bazen Budizm'i anımsatan en açık Doğu niteliğine sahiptir.

Basilides çok genç bir adamken, gelecek kuşakların balıkçı Peter olarak tanımaya başlayacağı hakkında tartışmalar yapılan İsa'nın on iki havarisinden birinin ayakları önünde oturmuş Glaucias'ın bir takipçisiydi. Hristiyan yazar Agrippa Castor, M.S. 133 yılından itibaren Basilides'in, kilise içinde kendi tarzı olan dindar bir grup tarafından aykırı olarak görüldüğünü ifade etmiştir. Ölümü muhtemelen aşağı yukarı M.S. 145 yılına denk gelir, ama öğretileri Mısır'da dördüncü yüzyılın sonuna kadar yaşamış, ruhu da Basilides geleneğini İspanya'ya kadar taşımış olan izdeşi Memphis'li Marcus'un yolculuklarıyla Avrupa Gnostisizmine girmiştir. Bu durumda, Jung'un da bir şekilde kendini bu büyük öğretmenin bir sözcüsü olarak görmeye başlaması şaşırtıcı değildir, zira Jung'un düşünceleri gizemli bir şekilde,

Jung'dan önce Paracelsus'un gezindiği İsviçre Alplerinde bulunan ve çıkıp geldiği Pireneler'in derinliklerinde yüzlerce yıl varlığını sürdürmüş olan anlaşılması zor Gnosis geleneğinde kök bulmuş olamaz mı? Bu İsviçreli doktor, öyle ya da böyle, kilise pederlerinin İskenderiyeli bu bilgenin varislerini adlandırdıkları biçimiyle "Basilides'inkiler"den biri değil miydi?

Basilides'in çok sayıda yazısının içeriği hakkında sahip olduğumuz bilginin büyük bir bölümü kilise pederi Hippolytus'un *Philosophumena* adlı çalışmasından gelmektedir. Zamanının acınacak kadar yetersiz Gnostisizm külliyatının hevesli bir okuyucusu olarak Jung, elbette Basilides'in, Hippolytus tarafından alıntılanan muhteşem cümlelerini biliyordu. G. R. S. Mead'in sözleriyle "Dünyanın dar zihinlerine göre, her tamlığı mahveden şey olmak yerine, saf hiçlik gibi görünen" Pleroma'nın fevkalade, kişisel olmayan, tanrılaştırılmış tamlığını anlatırken bu büyük adamın dehasının eriştiği yüksek noktaları biliyordu. "Ölülere İlk Vaaz" aslında, Basilides'in çalışmalarının varlığını sürdürmüş olan bu parçalarıyla dikkate değer bir benzerlik göstermektedir.

Doğu ve Batının buluştuğu İskenderiye de pekala Basilides'in kendisi kadar önemlidir. Yenilmez İskender tarafından kurulan ve onun adını taşıyan iki Mısır şehrinden büyüğü olan İskenderiye, doğrusu Constantine Cawafi ve Lawrence Durell'in modern günlerine kalacak biçimde şairlerin ve mistiklerin hayal güçlerini tutuşturmaya devam eden, Gnostisizmin kutsal şehriydi. Gerçek anlamda İskenderiye, yeni dönüştürücü düşünce ve farkına varma aeon'larının ortaya çıktığı, insan yaratıcılığının klasik kentsel simyasal kasesi *Polis*'in cisimleşmiş arşetipiydi. Gnostiklerin hayranı Fransız şair Jaques Lacarriere bunu benden daha iyi olduğunu umduğum bir şekilde şöyle ifade etmiştir:

> Pota, pertavsız, kireçli harç ve maden eritme ocağı; tüm cennetlerin, tüm tanrıların, tüm vizyonların birbirine karıştığı, damıtıldığı, demlendiği ve aktarıldığı dinginlik: İşte ikinci yüzyılda İskenderiye böyleydi.

> Nereye bakarsanız bakın, hangi açıdan ya da düzeyden olursa olsun tarihi sorgulayacaksınız ve her ırkın (Çinliler dışında, onlar henüz varmamıştı), her kıtanın (Afrika, Asya, Avrupa) ve her çağın (tapınaklarının korunduğu Antik Mısır, Atina, Roma, Filistin ve Babil'in zamanları) burada bulunduğunu göreceksiniz; tüm bu unsurlar, insanlar için akciğerleri, bir ağaç için dalları ne anlama geliyorsa nehir için de o anlama gelen bu Delta düğümünde, bu şehirde bir araya gelir: Bu yer ilhamlarının kaynağıdır ve burada nefes alırlar.[1]

İmparator Hadrian İskenderiye'yi ziyaretinde arkadaşı Servianus'a inanç ve gizemlerin, filozofların, sır öğretmenlerinin, kahinlerin ve piskoposların oluşturduğu bu muhteşem girdapta, sanki her türden dışlamanın kaybolduğunu anlatmış ve şöyle yazmıştır: "Hristiyan olduğunu iddia eden piskoposlar, Serapis'e hürmet ederken görülebilir. Bir matematikçi, bir haruspeks ya da bir alpit olmayan Samiriyeli, Hristiyan ya da Musevi tek bir papaz yok. Patrik (Hristiyan) Mısır'a geldiğinde, herkesi mutlu etmek için hem İsa'ya hem de Serapis'e ibadet ediyor..." İskenderiye herhangi bir şehir değil *bir şehir*, Doğu ve Batının, yukarı ve aşağının, aydınlığın ve karanlığın buluştuğu gerçek bir *Polis*'ti. Yalnız bu değil, bundan fazlasını yaptılar, dövüştüler, tartıştılar, kucaklaştılar ve aşırı tutkulu mücadeleleri ve hoşgörülü anlaşmalarından son dönem antikitenin spiritüel harikaları ortaya çıktı: Ammonius'un tanrıyı öğreten felsefesi; Plotinus'un mistik uçuşları; Proclus ve Iamblichus'un teürjik majileri; Yeni Fisagorcuların önemli spiritüel atılımları ve sonuncusu -ama kesinlikle ve kesinlikle en önemsizi değil- Basilides'in, Valentinus'un, Carpocrates'in ve onun muhteşem eşi Alexandra'nın Gnosis'i. İşte İskenderiye'nin, tanrıların ve tanrıçaların insanlarla yeryüzünde başka hiçbir şehirde olmadığı kadar uzun bir süre birlikte yürüdüğü, bir imparator kurtarıcı tarafından kurulmuş bu şehrin ihtişamı böyleydi. Jung 1935 yılında İskenderiye'ye gitmiş ve birçok şeyin yanı sıra, bir de el falına bakan bir

kişinin Jung'un eline bakıp bir şey söylemeyi reddettiği garip bir olay yaşamıştı. (Jung Roma'dan, Gnostik olmayan Hristiyan aleminin ölümsüz şehrinden uzak durur ve asla sınırlarından içeri girmezken, İskenderiye'nin onu çekiyor olduğunun hatırlatılması gerekir.) *Yedi Vaaz*'ın, bu büyük bilgelik şehri arşetipiyle mistik ve şiirsel olarak ilişkili olmasında şaşılacak hiçbir şey yoktur.

Burada bir başka öğenin daha aydınlatılması gerekiyor, o da Basilides'in öğütlerinin verildiği "ölüler" meselesidir. Peki, kim bu ölüler? Ölüm ve ölüler, hem antik yönden hem de İskenderiye yönünden Mısır topraklarıyla güçlü bir bağlantıya sahiptir. Mısır'ın ilk psikolojisinin dönüşümsel sembolizmi, çözülmez bir şekilde defin yerleri, mumyalar, piramitlerle birbirine birlikte dokunmuştur; kurtarıcı "yaşayan Tek" prototipi, hayatın ve canlıların Efendisi Osiris, ölüler diyarının büyük korku duyulan hükümdarı olur ki dirilerin değil, ölülerin hakimi. Ölüm, Mısır mitosu üzerinde akbaba kanatlarıyla dolaşır ve bu mitostan, Mısır Gnostikleri yoluyla, ölülerin Gnostik üstat Basilides'e sorular sorduğu ve bazen de ona hırsla veryansın ettikleri *Yedi Vaaz*'ın tuhaf, dramatik biçimi ortaya çıkar.

Jung'un kendi tarzında *Yedi Vaaz* boyunca kullandığı *ölüm* ve *yaşam* sözcüklerinin Gnostik önemi, birçok Gnostik sembol gibi, olağan anlamlarını tersine çevirmesi ve bu şekilde karşımıza bize şimdiye dek kuşku duyulmamış bir anlam çıkarmasıdır. Nag Hammadi'nin ünlü *Gospel According to Thomas (Thomas'ın İncili)*(*), okuyucuya bu gospeldeki sözcüklerin anlamını anlayacak olanların "ölümü tatmayacak"larını vaat eder. Ölüme karşı zafer, elbette egzoterik Hristiyanlıktaki dirilme mesajının da dayanağı olarak kalmıştır, ama bununla birlikte bize "ölüm" sözcüğünün gizli anlamı konusunda herhangi bir kavrayış sunmaz. Ölümün Gnostik anlamı, tam olarak onlardan çıkarılmasa da, en azından psikolojik bilgelikleri büyük bir saygı gören ve Jung tarafından da övülen ilk Sokratiklerin kavramlarıyla yakından ilişkilidir. Bu yüzden Heraklit'in dört elementten her birinin

* *Thomas'ın İncili*, Ruh ve Madde Yayınları, 1988.

diğerlerinin ölümünü yaşadığını söylediğini görebiliyoruz. "Su havanın ölümünü yaşar," diye söyler Heraklit, çünkü "Hava, ateşin ölümünü yaşar." Bu, üstün yaşamın özünün, kendini dışarı ve aşağı doğru yansıtırken ve doğasını organizmalara katarken ya da kendi statüsünün altındaki düzlemdeki varoluşu oluştururken, hayati gücünü bir tür "ölüm"e teslim etmesi gerektiğini göstermektedir. Üstün ilkeler böylece ikinci derece varlıkların canlandırıcı ya da hayat verici ilkeleri haline gelir. Üstün bir varlık, kendi derecesinin altındaki bir varlık alemine hayat vermek için kendi otantik kişiliğinin tam bilinçli ifadesine göre yavaş yavaş ortadan kalkmalı ya da yok olmalıdır. Bedenin yaşamı bu şekilde canın ölümü haline gelir, tıpkı canın yaşamının ruhun ölümü olmuş olması gibi. Feda tarzında bir ilişki ya da daha doğrusu ilgililiğin çeşitli varlık alemleri arasında var olduğu söylenebilir. Enkarnasyon ya da Logos'un İsa bedeninde cisimlenmesinin gerçeklere dayanan bir şey olarak görüldüğü Gnostisizm öğretilerinde bu, Gnostik kurtulma teolojisinin temeli haline gelir. Tanrı'nın Oğlu, Baba'nın hayatının tanrısal tohumudur ve tıpkı herhangi bir tohum gibi o da toprağa düşmeli ve yeni bir bitki biçiminde yeniden elde etmek için hayatını kaybetmelidir. Yüce ve kutsanmış potansiyel bir yaşam gerçek yoksulluğuyla değiştirildiğinde, Jung'a göre hem psişenin yaşamında, hem de Gnostiklerin mitlerinde son derece önemli bir rol oynayan o yabancılaşma trajedisini yaşarız. Gnostik Thomas'ın, İncilinde İsa'yı "Bu zenginliğin bu yoksullukta yuvasını nasıl yaptığına şaşıyorum" diye bağırtmasında şaşılacak bir şey yok. Bu durumda Gnostisizmde ölümün anlamı, Gnostik olmayanların yaşamın anlamı dediğiyle aynı şey olmaktadır. İnsanoğlunun bedensel yaşamı aslında bir ölüm biçimidir, bedensel ölümün kesinliğine değil, ama yine de bir ölüme sahiptir. Bu yüzden "ölü", sözde ve kendi kendini nitelendiren varlıklar olan kendimizden başka biri olarak açıklanmaz. Bu tuhaf anlam ters çevirmesinin, bahtsız Gnostiklerin adına bir başka gölge düşmesine olanak tanımaması için, bu ölüm ve yaşam görüşünün antik dünyada neredeyse

evrensel olduğunu ve hiçbir şekilde "dünyanın nefret ettiği" Gnostiklerin sadece bir başka zaafı olmadığını vurgulamak gerekiyor. En azından bazı Gnostiklerle çekişmesi olan Plotinus *Enneadlar*'da aşağıdakileri söylerken *ölüm* sözcüğünün tam da bu anlamını düşünmüştür (I., 1viii):

> Ruh beden bulduğunda, kötünün niteliğini alır ve büyük ölçüde kendisinin ilk saflık ve bütünlüğünün karşıt bir haline taşınır... ve ona göre ölüm, vaftiz edilir ya da o anki bedenine daldırılırken, maddeye inmek ve tamamen ona tabi olmaktır. Hades'te oraya gelmiş olanların uykuya dalmasıyla kastedilen budur.

Plotinus'un bu bağlamda "Hades'te uykuya dalma" ifadesini kullanmasına dikkat etmek gerekiyor, çünkü bu ifade ezoterik bir anlamda Plotinus'un, tıpkı Gnostikler gibi bu enkarne varoluşu Hades ya da cehennem olarak gördüğünü ve fiziksel yaşamı "ölüm" olarak tanıdığını göstermektedir. Yunan felsefesi "yaşam"ın "ölüm" olduğunu ilan eden ezoterik kabartmaya yapılan göndermelerle doludur. Antik filozoflar uyanıkken gördüğümüz her şeyin ölüm olduğunu ifade etmişlerdir; uyurken gördüğümüz her şey de bir rüyadır. Eflatun'un aynı görüşü Cebes'e açıkladığı söylenir, Misterler'in uygulayıcılarının inanışları hakkındaki yorumda Yunan düşüncesinin büyük yorumcusu Thomas Taylor da şöyle yazar: Yunanlılar, "insan ruhunun bir hapishane, başlangıç ya da üremeyle adlandırılan bir hal olarak bedenle sınırlı olduğuna inanmışlardı; Diyonizos onları buradan kurtaracaktı. Ruhu bedene bağlayan bu üremenin, daha üst düzey bir yaşam biçimi için bir tür ölüm olduğu düşünülürdü. Bu kötü halin, bir hapishane ya da bir mezardaymış gibi bedende ikamet eden ruh aslında var olan bir şeydi..." Yukarıda söz edilen antik Mısır dininin ölüm fikriyle bu fevkalade kötü ilişkisi, bazı bilginler tarafından, öncelikle dünyevi ikametlerinden ayrılmış olan ruhlara değil, felsefi anlamda ya da bugün söylenebileceği biçimiyle psikolojik anlamda ölü olarak söz edilebilecek canlılara gönderme yaptığı biçiminde yeniden yorumlanmıştır.

Üç tane çok önemli sözcük, *ölüm, ölü* ve *ölmek* sözcüklerinin, Yunan felsefi söylemleri ve Mısır'ın eski kitaplarında oldukları gibi, Gnostik kutsal yazılar ve diğer Hristiyan kutsal yazılarında aynı ezoterik anlam ve göndermeyi taşıdığı gerçeğiyle aynı kapıya çıkma olasılığıyla ilgili birçok işaret bulunmaktadır. Gnostik literatürde olduğu kadar klasik literatürde de oldukça deneyimli olan C. G. Jung, *ölüm*'ün bu anlamının farkındaydı ve onun için *ölüler* kuşkusuz kendi psişik ve pnömatik doğalarının dışında bırakılmayı fiziksellikle özdeşleştirerek, fiziksel yaşamın onları spiritüel olarak ölü haline getirmesine izin vermiş olan, insanlığın yeniden canlanmamış materyalist temsilcileri anlamına geliyordu.

Bu yüzden Basilides'in verdiği öğütler aslında Gnosisi olmayan ve sıkça gösterdikleri anlayışsızlıklarına ve yaptıkları itirazlara rağmen usta öğretmenin sabırla kendilerine verdiği vaazların anlamını kavrayarak Gnosisi ya da gerçek bilinci elde etmek isteyebilecek yaşayan ölüler için tasarlanmıştır.

İlk Vaaz – Boş Tamlık

İlk Vaaz'da dikkat çeken ilk önemli ifade Kudüs'ten söz edilmesidir. "Ölüler aradıklarını bulamadıkları Kudüs'ten geri geldiler." Kudüs hem Musevi Tanrı'sının mekanı, hem de Hristiyan Tanrı'nın Oğlu'nun yaşam ve ölüm yerlerinin bulunduğu o eski huzur şehri, sadece bir şehir olmaktan çok daha fazlasıydı, öyle olmaya da devam ediyor. İskenderiye gibi Kudüs de bir arşetiptir, ama onun psişik yükünün farklı bir düzeni vardır.(*) Mısır Delta şehri özgürlük, yaratıcılık, spiritüel çoğulculuğu simgelerken, Filistin kutsal mekanı ortodoksluğu, yasayı, Sami sofuluğunun otoriter ve kıskanç patriğinin dehşet verici haşmetini gösterir. İskenderiye'de tanrılar ve tanrıçalar, caddelerde fahişeler, piskoposlar ve balık satanlarla yan yana yürür; Kudüs'te ise Tan-

* İskenderiye'nin kendine özgü nitelikleri hakkında daha fazla izlenim için Couat: *La Poesie Alexandrine*'e; ayrıca Laurence Durell tarafından yazılmış ünlü romanı *İskenderiye Dörtlüsü*'ne başvurunuz.

rı sadece üst düzey papazlar tarafından nadir günlerde ziyaret edilen kendi kutsal tapınak odalarında derin derin düşünür. On ikinci yüzyıl Calabrian başkeşişi Joaquino da Fiore, Oğul'un Zamanı'nın Roma'da merkezde toplanacağı beklenirken, Baba'nın Zamanı'nın Kudüs'te kendi başkenti olduğunu ve her ikisinin de belirli herhangi bir merkez ya da başkent olmaksızın dünyaya yayılacak olan Kutsal Ruhun Zamanı'na izin vereceğini yazmıştır. Jung Roma'ya gitmeyecekti, ama Kudüs'e gitti. Bununla birlikte, onun spiritüel vatanının Musevi-Hristiyan kutsal şehrinden çok İskenderiye olduğuna dair pek kuşku yoktur.

Bu yabancılaşma vadisinde, Havva'nın sürgüne gönderilmiş çocukları Kudüs'e hacca gitmeye devam eder. Gnostik olmayan Hristiyan aleminin kendi Musevi köklerine karşı hisleri tuhaf ve tutarsız olgulara yol açar. Musevi karşıtı sert sözleri yıllar boyunca kıtada yankılanan ve başından beri Arkansas'ta Kudüs'ün çok pahalı bir kopyasının kurulmasıyla uğraşan, Amerika'daki kötü bir üne sahip yarı Sami bir vaizin durumu bunlarla ilgili güzel bir örnektir. Hristiyan fundamentalizmi için, küçümsenen spiritüel atalarının mitosundan mal edilmiş bir Tanrı'ya tapınırken, İsa'nın iddia edilen katli yüzünden Yahudileri yermek büyük bir iş değildir. Yaşayan ölülerin Kudüs'e haclarının asla yararlı sonuçlar ortaya çıkarmadığını söylemeye pek de gerek yok. Yehova ve İsa, ikisi de erişilmez alemlere gitmişlerdi. Yahudi ve Hristiyan ortodoksluğu Tanrı'nın yıkılmış Tapınağı ve kısır lahdi kadar Gnosisten yoksundur. Ölüler Kudüs'e boş yere giderler, bu yüzden İskenderiye'ye, yaşama ve Gnosise dönmeleri kesin gibidir. Üçüncü ve dördüncü yüzyıllarda, Gnosisin kaybıyla birlikte, Gnostiklerin ve Clement ile Origen tarikatlarından Gnostik denebilecek kişilerin, İskenderiyeli spiritüelliği de spiritüel Mesih yerine fiziksel İsa'yı geçirmeye başlamış olan İznikli pederlerin kelimesi kelimesine işleyen düşünüşleri aşırı tutuculuğa yol açmıştır. Tarih boyunca bazı kişiler, bilgeliğin koruyucularından kabul isteyip onlardan kendilerini eğitmelerini isteyerek, İskenderiye'nin spiritüel arşetipine geri dönmek için

kendilerine bir yol bulmaya çalışmışlardır. Bu yüzden, heyecanlarını kaybetmiş, hayal kırıklığına uğramış olan ölüler Kudüs'ten geri gelmişlerdir, ama hala Gnosisin mesajlarını anlamalarını önleyerek onları çürüten ölü itikatlar ve ölümcül yasalardan kırıntılarla doluydular.

Aslında Gnostik Basilides kendi bilgeliğini, anlamaları yetersiz olan ölülere ders olarak verir. Yine de bu öğretmen onları bilgiden yoksun bırakmaz. Onların karışık kafalarının itiraz ve şikayetlerinden çok, özlem çeken kalplerinin arzularını yargılar. Ölüler defalarca hezeyan edip inler, tartışıp ateş püskürür, ama bilici sakince evrenin ve insanların ruhlarının dokusunu oluşturan ışıklar ve gölgeleri, tanrılar ve şeytanları, varlık alemlerini anlatır.

Hiçlikle başlar. Bu hiçliğe Tamlık ya da Pleroma der. Hippolytus tarafından kaydedilmiş olan Basilides'in sözlerinden parçalarla benzerlikler gerçekten dikkat çekmektedir, hatta bazılarını burada yeniden aktarmakta fayda olabilir:

> Hiçbir şey olmadığında vardı; hayır, bu "hiçbir şey," olan şeylerin hiçi değildi... Ama açıkça, varsayım ve zihinsel anlamda kaçamaklı sözler bir tarafa, kesinlikle Tek bile yoktu... Ve ben "-di, -dı" terimini kullanırken, kastım onun –di, -dı olduğunu, geçmiş zamanda kaldığını söylemek değil; sadece göstermek istediğim şeyle ilgili bazı fikirler akla getirmek için, "Kesinlikle hiçbir şey vardı" ifadesini kullanıyorum, çünkü bu "hiçbir şey" yalnızca Dille Anlatılamaz denen değildir; onun ötesindedir. Çünkü gerçekten dille anlatılamaz olan Dille Anlatılamaz olan diye adlandırılmaz, o kullanılan her addan üstündür....
>
> Hiçbir şey ne madde, ne cevher, ne cevherin boşluğu, ne basitlik, ne bileşimin imkansızlığı, ne kavranamazlık, ne algılanamazlık, ne insan, ne melek, ne de tanrıdır; saf halde, ne insanın bir ad bulabileceği bir şeydir, ne de algının ya da kavramın alanına giren bir işlem. İşte, doğrusu insanın kavrama gücünden çok önce çı-

> karılmıştı ama, düşünmeksizin ya da hissetmeksizin ya da belirlemeksizin ya da seçmeksizin ya da zorlanmaksızın, var olmanın ötesindeki Tanrısal Varlık evrenselliği yaratmak istediğinde, var olmama hali böyleydi.[2]

Tekvin'in kişileştirilmiş yaratılış mitinin tersine, İlk Vaaz'ın bize sunduğu biçimiyle var olmanın kökeninin öyküsü, her bilinç ya da bilinçsizliğin köklerinin dibinde bulunan sınırsız, kişisel olmayan, tanımlanamaz ve tamamen aşkın bir alanı göstermektedir. Bu doluluktan er geç, üstün alanı ifşa eden özelliklere sahip, farklılaşmış varlıkların arka arkaya ortaya çıkması görülür. Bu farklılaşmamış imkanların tamlığında, her karşıtlık hala bir denge halindedir. Ancak çok sonra, ilk önce iki kutupsallık, en sonunda da bunlardan gelen ve kendilerini sayısız çift yada Syzygy'ler, halinde düzenleyen, potansiyel ve aşkın olandan gerçek ve olabilecek olana geçen birçok kutupsallık halinde yavaş yavaş fiili belirmeye geçerler. Tam anlamıyla, her Gnostik sistem ortak olarak bu temel farkındalığa sahiptir. Sadece Valentinus, Basilides ve diğer kadim Gnostik öğretmenlerin ortaya çıkan tarikatları bu dikkate değer benzerliği göstermekle kalmaz, aynı zamanda hem *Ain Soph Aur* olarak bilinen Pleromik karşılığıyla Kabala, hem de Jacob Boehme'ninki gibi çok sayıda geç dönem Gnostik sistemler de bu öğretiyi kabul eder. Eskinin Gnosisinin en etkili yeniden canlanışlarından birinin on dokuzuncu yüzyıl kurucusu H. P. Blavatsky, son derece güzel *Stanzas of Dzyan*'ının başında Pleroma'nın görünüşe göre antik Tibet'e özgü bir Moğol betimlemesine yer vermiştir:

> Hiç Görünmeyen, Cüppesine sarmalanmış Ebedi Ve Ezeli Ebeveyn Yedi Ebediyet boyunca bir kez daha uyumuştu.
>
> Zaman değildi, çünkü dalmıştı Sürekliliğin Sonsuz Bağrında uykuya.

> Evrensel Zihin değildi, çünkü hiçbir Ah-hi içermiyordu.
>
> Eksiksiz Mutluluğa Giden Yedi Yol değildi. Acı Durumun Büyük Nedenleri değildi, çünkü onların ürettiği ve onlar tarafından tuzağa düşürülen kimse yoktu.
>
> Karanlık tek başına Sınırsız Tümle doluydu, çünkü Baba, Anne ve Oğul bir kez daha tektiler ve Oğul henüz yeni Döngüsü ve ona Haccı için uyanmamıştı.
>
> Yedi Yüce Efendi ve Yedi Hakikat olması kesilmişti ve Paranishpanna'ya dalmış Evren, Gerekliliğin Oğlu da olan, ama henüz olmayanla nefes verilmesi de. Hiçbir Şey vardı.
>
> Varoluş'un nedenleri ortadan kaldırılmıştı; Ebedi Ve Ezeli var olmayan'da -Tek Varlık- dinlenen Görünür Olan vardı ve Görünmez Olan var.
>
> Tek başına, Varoluşun Tek Biçimi, Rüyasız Uykuda, sınırsız, sonsuz, nedensiz uzandı; ve Hayat, Evrensel Uzay bilinçsiz çarptı.... [3]

Işık, Her Şeyin Babası, Babası Olmayan, Dille Anlatılamaz Olan, Yaklaşılmaz Tanrı, Dipsiz Uçurum, Bilinemez Olan, Asıl İnsan... İşte, çeşitli Gnostik kutsal yazılar ve öğretmenlerce Pleroma'nın en eski varlığına verilen adlardan bazıları bunlar. Tıpkı Naassen'ler ya da radikal Gnostikleri kutsal sayan yılan adı verilenler gibi, Jung da oldukça basit ve doğrudan bir şekilde "Bununla birlikte, bizler kendimiz Pleroma'yız, çünkü biz ebedi ve ezeli olanın, sonsuz olanın bir parçasıyız," derken çabucak Tamlık'ın aşkın olarak hümanist ya da psişik içi bir tanımına geçmiştir. Bu yüzden bize ilk başta kozmogonik ve teogonik bir önemi olan soyut bir öğreti gibi görünebilecek şeyin psikolojik ve kişisel uygulanabilirliğine dair güçlü bir ipucu verilmektedir. Tıpkı kişileştirilmiş *Pantheon* (bütün tanrıların ve tanrıçaların ailesi) halinde olduğu gibi, Yunanlılar tanrısal varlıkların her şeyi kapsayan bir tamlıkta birleştirildiği bir durumun varoluşunu mitolojik ola-

rak kabul etmişlerdi. Gnostikler de kendi daha süptil mistik yorumlarında, birbirlerinden ayrı olmakla beraber, biçim verilmiş evrenleriyle birlikte Tanrısal varoluşların, kişisel olmayan ve bilinemeyen Tamlık'ın ortaya çıkmaları olduğu bir duruma varmışlardı.

Bu Gnostik kavram Jung'a ne anlam ifade edebilirdi? Bunu ancak tahmin edebiliriz, ama İlk Vaaz'ın içeriği bu tahminimize dikkate değer bir katkıda bulunabilir. Sürekli tekrarlayarak gösterdiğimiz gibi Jung'un psikolojisi bazı açılardan sadece Gnostisizmin psikolojik anlamda bir yeniden ifadesidir ve aslında kadim Gnostik sistemlere pek çok benzeşim ve eşitlikler gösterir. Tanrısal varlıkların yerini arşetipler almıştır ve bu arşetiplerin toplamı Pleroma'nın psikolojik benzeşiminden başka bir şey değildir. Jung'un en önemli izdeşlerinden ve yorumcularından biri olan Yolande Jacobi *The Psychology of Jung* (Jung'un Psikolojisi) adlı çalışmasında Jung'a göre bu arşetiplerin toplamının, asla bireysel bir psişik mesele değil, Tanrı, insan ve kozmos arasındaki en güçlü ilişkilerle ilgili olan muazzam ve karşı konulmaz bir bilgi ve güç deposunun bulunduğu insan psişesinin tüm saklı imkanlarının toplamı anlamına geldiğini ifade eder. Psişemizin bu deposu, tüm niyet ve amaçlara karşın, pek çoğumuza kapalıdır, ama bu depoyu açıp onu bilinçle bütünleştirerek yeni bir yaşama uyandırırsak, bu şekilde kendimizi acı veren psişik yalıtılmışlığımızdan çıkarıp bir kez daha var olmanın tamlığının ebedi ve ezeli sürecine katılmış oluruz.

Bu durumda Pleroma psikolojik anlamıyla, işlev ve güç artışıyla farklılaşmış egonun ortaya çıktığı ve bireyleşme sürecinin sonucu olarak geri dönmeye çabaladığı yer olan asıl tamlık ya da psişik gerçekliğin bütününden başka bir şey değildir. Yine de bu geri dönüş kendine özgü bir şekilde başarılmalıdır. Jung İlk Vaaz'da, ayırt etmeyi başaramayan ruhun kendini kozmosun ötesine uzattığında farklılaşmamış hale düştüğünü ve bir kez daha Pleroma'ya dalarak yok olmaya tabi hale geldiği ve hiçlik olduğunu ifade eder. Bireyleşme terimi ya da daha doğrusu insanoğlunun

özünde var olan bizi bireyleşmeye doğru iten ilke, bu vaazda Jung tarafından açık bir şekilde "*Principium Individuationis* denen doğal eğilim" olarak anılır.

Bu nedenle *Yedi Vaaz*'da, Jung'un psikolojisinin sıkça tekrar edilen, ama daha da sık bir şekilde yanlış yorumlanan başlıca doktrini bireyleşmeye ilişkin en eski ve en keskin ifadelerinden birini görüyoruz. Bu durumda, özellikle İlk Vaaz'da tanımlandığı biçimiyle Bireyleşme, Batı geleneğinin Jung tarafından psikolojik kullanıma uyarlanan oldukça özel ve farklı bir fikridir. *Principium Individuationis* insan psişesinin kendi bilinç ışığından vazgeçmeme ve başlangıcı olmayan hiçliğin içteki dipsiz uçurumuna yeniden düşme yönündeki doğasında var olan eğilimidir. Doğu'nun, özellikle de Hindistan'ın birçok (hepsi değilse de) spiritüel sisteminin tersine, Batı geleneği Tanrısallık'ta insanın bireyselliğinin kalıcı bir yok oluşunu hiçbir zaman canlandırmamıştır. Batı, parıldayan denize çiğ damlası gibi hiçbir düşüşü tanımaz ve istemez. Tersine, Jung burada bireyleşme ilkesinin yaratılmış her varlığın özü olduğunu ve farklılaşmamış ilkenin ve ayırt etme eksikliğimizin de bizim için büyük bir tehlike oluşturduğunu ifade eder. Aynı zamanda, içimizde Pleroma'nın dille anlatılamaz büyüklüğüne en uygun şekilde bir geçirgenliğe sahip olarak, bireylerin o klasik, bölünmez bir şekilde bütünleşmiş psişik bir varlık anlamında nasıl bir *individuum* olarak kalınacağı meselesi işte Jung'un kafasında canlandırdığı, İlk Vaaz'da şiirsel ama lafı döndürmeden ifade ettiği o büyük görev ve hedef budur.

Kozmik ve metafizik ifadeler görünümü ve metaforu altında, Jung'un *Yedi Vaaz*'da psikolojiden söz ettiğinden pek de kuşku duyulamaz. Bu, düşüncelere dalmaktan, hatta belki de kendilerini metafizik soyutlamalar ve aşkın bir hava taşıyan anlayışlar içinde kaybetmekten zevk alanları kızdırabilir, ama bizim görüşümüze göre, onların kızgınlıklarının uygulamada pek de haklı gerekçeleri yoktur. *Alchemical Studies*'inde Jung tüm ezoterik öğretilerin metafizik iddiaları dediği şeyi acımasızca paylamıştır.

Aynı ifadede, bilerek metafizik gibi görünen her şeyi, psikolojik anlayışın gün ışığına çıkarmaya ant içmiştir. Metafizik açıdan imkansız olan her şeyi kavramak için zorunlu olarak aynı şeyin psikolojik açıdan da yapılması gerektiğini kesin bir şekilde ifade etmiştir. Böylece Jung çoğu kez takipçilerini hayrete düşürerek kendini, metafizik ambalajı olan çeşitli ezoterik doktrinlerin bu ambalajını çıkarma ve onları psikolojinin konusu haline getirme uğraşına vermiştir. Bununla, bir indirgemecilik sürecini değil, daha çok metafizik ifadelerin psikolojik uygulamasıyla ilgili katı bir ilkeyi amaçlamıştır. Bu zor görevin Jung tarafından neredeyse her durumda başarıyla yerine getirildiğini ve onun bu konuya değinerek, metafizik ve okült vaazların asil uçuşlarını, kendi psişik yaşamlarında deneysel olarak kullanışlı hale getirmek isteyen çok sayıda kişi için çok umut verici bir spiritüel serüven dizisinin dayanaklarını parçaladığını fark etmek yüreklendirici olacaktır.

Kuşkunun çağımızda zihnin büyük metafizik merakları açısından en anlaşılmaz ve şaşırtıcı modeli -Jung'a göre psikolojik ifadeler olarak görülebilecek şeyleri ifade etmek için sürekli metafizik ve kozmolojik bir dil kullanan Doğulu model- özellikle de Hindu modelidir. Jung Doğu'nun bilgeliğini aramanın, Batı'nın zihnini hemen hemen kararttığını ve aslında bunun çok sayıda kişiyi doğru yoldan saptıran bir arayış olduğunu ileri sürmüştür. Doğu'nun sadakası, sanki biz dilenciymişiz gibi tarafımızdan kabul edilmemelidir, demiştir Jung ve Doğu'nun büyük yabancı kültürlerinin düşünüşü de Batılılar tarafından düşüncesiz bir şekilde taklit edilmemelidir. Jung'un sözlerine göre, tüm tehlikelerin en vahimi yurtsuz korsanlar gibi, yabancı kıyılara hırsızca amaçlarla yerleşenler ruhlarını kaybetme tehlikesi içindedirler. (bk. *The Secret of the Golden Flower* (Altın Çiçeğin Sırrı) C. G. Jung'un Yorumları ve ayrıca Jung's *Collected Works* "Yoga and the West" (Jung'un Toplu Eserleri, "Yoga ve Batı" bölümü, Cilt II, s. 529-539.) Bununla birlikte, bu tür bir taklit uygulamasıyla tabi olabileceğimiz en büyük tehlike, sadece taklit edilen geleneklerin

yabancı kültürel etkisiyle kalmayıp onların içeriklerinden kaynaklanan sonuçlarıdır. Hem Hindu hem de Budist, pek çok Hint düşünüş biçiminin yaklaşımı, Jung'un bizi ruhun Pleroma'ya batması konusunda uyardığı bireysel bilincin tamamen yok edilmesi gibi görünmektedir. Çeşitli meditasyon ve derin düşünme yöntemleriyle arzu yok edildiğinde, geriye kalan şey o büyük yaşamsal dalganın libidinal kozmik gücünün yapay olarak ortadan kaldırıldığı psişik bir ceset olur. Psişik ağır kansızlık da, tıpkı fiziksel kötücül ağır gibi ölüme götürebilir, arzusuzluk ve egosuzluk gibi hedeflere ulaşılması da pekala bu tür bir duruma yol açabilir. Kendini tanıma arzusu da aynı yiyecek ya da cinsellik arzusu gibidir.

Jung'un İlk Vaaz'ın son paragrafında da ifade ettiği gibi, bir yandan farklılaşmış şahsilik hali, diğer yandan farklılaşmamış aynılıkta kişiliğin yok edilmesi için uğraşılmamalıdır. Sert ve kaygılı bireyci sonunda, tıpkı egosuz boşluğa ulaşmaya çalışan yogi gibi, büyük bir psikolojik belayla karşılaşabilir. Jung Basilides yoluyla şöyle diyor: "Bu düşüncelerin peşinden gittiğinizde ise yine Pleroma'ya düşer ve aynı zamanda hem farklılaşmaya hem de aynılığa ulaşırsınız...Farklılaşma ve ayırt etme için uğraşmamanız gerekmesinin nedeni budur, çünkü bunları biliyorsunuz; gerçek doğanız için uğraşmalısınız. Bu şekilde gerçekten uğraşabilirseniz, Pleroma ve onun nitelikleri hakkında bir şey bilmenize gerek olmayacaktır, yine de gerçek doğanızdan dolayı asıl hedefe ulaşırsınız." Araya insan düşüncesi girmediğinde, insanlığı kendi başına otantik amacına götüren bu doğa nedir? O, sükunet, dinginlik ya da nirvana huzuru değildir; arzunun feragati ve nefsin çilesinden doğan göksel bir trans da değildir; tersine, o kuvvettir, enerjidir, güçtür. İlk psikoanalitik hareket tarafından *libido* ya da haz olarak adlandırılan bu güç, aslında kendisinin motive edici kuvveti olarak bir haz ilkesidir, hatta kendi itici kuvveti olarak bireyleşme ilkesine sahiptir. Herkes tarafından bilinen eşek gibi, psişe de *principium individuationis* ile ileri doğru itilirken, *principium libidinis*'in havucuyla da çekilir. Bu

yüzden, tanrılar ilerlemenin insanın spiritüel durumu içinde kaydedileceğini temin etmiştir. Onlar, yaşam armağanlarını harcadığımız için duyduğumuz olağan suçluluk ve utançtan çok, bilgelikleri için minnete layıktır.

Vaazlar'ında Jung tarafından ileri sürülen Gnosis türü, insan varlığının dış bir kaynaktan değil, tersine hem doğanın dış dünyasında, hem de psişenin iç dünyasında hayatın kuvvetlerinin yaşanmasına kendini bırakmayla benimsenmiş ya da uyarlanmış bir teknik veya disiplindir. Bu, pek çok açıdan Goethe'nin büyük şaheserinde taslağını çizdiği Faust yolunda betimlenmiş olan, yaşamı boyunca Jung'un başlıca esin kaynaklarından biri olma görevini de yapan şeydir. Faust, kendini çağdaş insanlığınkinden farklı olmayan bir durumda bulur. Araştırmaları ve akademik kimliği ona ruhun yaşamına yaklaşım biçimleri sağlar; bunlar prestij ve görünüşte bir şaşaaya sahip otoritelerin geliştirdiği emredilmiş disiplinlerden oluşmuştur. Bununla birlikte, Mefistocu kolaylaştırıcının gelişi onu resmi geleneğin dıştan empoze edilmiş ve öğretilmiş disiplinlerini terk etmeye ve bilinçli olarak işlenmiş eylem yoluna girmeye ikna etmiştir. Saygınlık ve ahlak doğruluğunun güvenli ve sıradan yolu yerine, o, çok tehlikeli olan ama dönüşümün yegane gerçek kaynağı, yaşamın canlılık ve güç deposuna götüren eninde sonunda karşılığını verecek ana yolda yürür. O, zekanın şatafatlı kuralları ve ket vurmalarıyla kısıtlayıcı bağlardan kurtarılan Dünya'nın ruhunu, doğanın ahlak dışı, enerjik kuvvetini uyandırır. Kaosa ve büyük sıkıntıya, ham dönüştürücü enerjinin köpüren magmasının, arıtılmamış ve su katılmamış halde olduğu insan yasalarının ve adetlerin sınırlarının ötesindeki alemlere dalar. Ancak bu şekilde, yani kendini vecd, tutku ve mücadelenin yanı sıra, karanlık, hata, acı çekmeye teslim ederek Margaret'ın yüce Sophianik ruhunun yol gösterdiği ışık alemlerine çıkmayı başarır. Bu yüzden, "bilgeliğin son sözü, özgürlük ve yaşamın, sadece ve sadece her gün bunları yeniden fethetmesi gereken insana aittir," diyebilmektedir.

İlk Vaaz'da da ifade edildiği gibi, Jung'un Gnosisinin Faust ruhu, sadece onun Pleroma'ya dalma konusunda ayartmalar yönündeki varoluşsal ve bilinçli tutumuyla değil, aynı zamanda Pleroma'nın bir parçasını oluşturan düalite konusunu ele almasıyla da belgelenmektedir. İkilikler ya da çoğu kez adlandırıldığı biçimiyle Syzygy'ler, Gnostisizmin eski ve saygın bir özelliğidir. Asıl varlığın, her defasında merkezden daha uzak bir mesafede, bir varoluş dizisinde kendinden ileriye doğru gittiği düşünülür. Bu tezahürlerin başlıca ayar damgalarından biri onların eril ve dişil çiftler halinde sunulmaları ve adlarının genellikle var olmanın karşıt ya da tamamlayıcı niteliklerini belirtmesidir. Jung'un *Vaazlar*'ında Syzygy'ler karşıtlık çiftleri olarak anlatılır ve bunlardan bazıları metin içinde birer birer söylenir. Bunlar arasında, etkili ve etkisiz, tamlık ve boşluk; canlı ve ölü; farklılık ve aynılık; aydınlık ve karanlık; sıcak ve soğuk; enerji ve madde (fizik alanından, nispeten daha modern bir çift); zaman ve uzay; iyi ve kötü; güzellik ve çirkinlik; bir ve birçok, bulunmaktadır. Vaazlardan Gnostik bir tür olarak çıkan Faustyen bilinç kesinlikle bu karşıtlıklara bulaşır ve onları insan yaşamının alanı içinde bulunan varoluşsal gerçeklikler olarak kabul eder. Jung'un deneysel ve varoluşsal yönelimi bir kez daha oldukça bellidir. Pleroma'nın kendisinde bu karşıtlık çiftlerinin, birbirlerini geçersiz kıldıklarına göre, fiili olarak gerçek olmadığını söylerken, insanların yaşantısında bu çiftlerin hakikaten üstün ve acı verici bir şekilde gerçek olduğunu dile getirir. Gerçek bir Gnostik hissettirişle "İçimizde Pleroma ikiye parçalanmıştır," diye bağırır. İnsan psişesi farklılaşma dünyasına bulaştığı ölçüde, karşıtlık çiftlerini yaşaması da kesin gibidir, çünkü farklılaşmış alemin işleyen ve gelişmeye yol açan mekanizmasına bağlıdırlar. Yine de, karşıtlık çiftleri insan için bir rizikodur, bunun başlıca nedeni de kendi saflığı içinde, insan bilincinin kendisini bu karşıtlık çiftlerinin bileşenlerinden birini dışarıda bırakarak diğeriyle özdeşleştirme eğilimi göstermesidir. Bu nedenle iyi ve güzel için çabalarız, ama tam da bu çabanın sonucu olarak kötü ve çirkini uyandırmış oluruz.

Jung burada gerçekten Gnostik ve psikolojik olarak üstün, önemli bir ilkeyi telaffuz etmektedir. Bilinçli yönelimin tek yanlılığı genelde Batı insanlığının, özelde ise modern Batı insanlığının başının belası olmuştur. Biz sonsuza dek, ancak doğru şeyleri yaparsak, karşıtlardan birine diğeri olmaksızın sahip olabiliriz yönündeki o doğrulanmamış varsayımı yapma eğilimi gösteririz. Genellikle, yalnızca tek bir karşıta sahip olamamamızın, gerçekliğin kaçınılmaz doğasından çok, kendi yetersiz yöntemlerimizin kusuru olduğunu düşünürüz. Karşıtların etkileşimi ve nihai birleşimi evrenin makrokozmosuna hakim gibi göründüğü için, bu aynı zamanda psişenin yaşamını da yönetiyor görünmektedir. Bilinç bilinçdışını arar, tıpkı aydınlığın karanlığı, mantığın da mantıksızlığın heyecanı ve telafisini araması gibi.

Jung defalarca, bireyin bilinçli tutumu içinde sürekli bir tek yanlılık her meydana geldiğinde, bilinçdışında da buna karşı telafi özelliği taşıyan bir eylemin oluştuğuna dikkat çekmiştir. Belirli bir bakış açısına bilinçli bir bağlılığının bu telafi imkanını kabul etmeyi başaramamasına yol açtığı bağnaz kişi, kendi daha derindeki psişesinin sağlıklı dinamiklerinden sürekli artan bir yalıtılmışlığa doğru gitme eğilimindedir. Bağnaz bağlılık, kendi tutumunun tek yanlılığı konusunda sağlıklı bir eleştiri yapamamak demektir. Bağnaz, kendisi ve kendi bağnaz fikirleri dışında herkesi ve her şeyi eleştirebilir. Bu yüzden bir uyumsuzluk ortaya çıkar; bu uyumsuzluk, telafi etkisinin reddedilmesinin sonucu olarak, körü körüne ve şiddetli bir şekilde, bireyin kendi iradesi ve daha iyi yargısına karşı idareyi ele geçirmeye başlayan bilinçdışı öğelerin yok edici gücüne enerji verir. Kavranamaz düşünceler ve duygu durumları, şiddetli öfke patlamaları, psikosomatik hastalıklar, bilince sanrısal zorla girişler ve daha birçoğu zihnin denge ve telafiyi kabul etme isteksizliğinin sonucudur. Yapıcının ıskartaya çıkardığı taş, onun kendini hapsetmeye başladığı hapishanenin temel taşı olur. Bireyde olduğu gibi, kültürde de böyledir; tek yanlılık, deliliği getirir. Bilinçli olarak rasyonel değerlerin aşırı derecede peşine düşmek önceden kestirilemeyen irrasyonellik

patlamalarına yol açar; bilinçli olarak kabul edilmiş etik kurallar üzerindeki katı ısrar, suç ve şiddetin ortaya çıkmasına neden olur ve sürekli olarak açıkça söylenen dünya barışı uğraşı birbiri ardına dehşet verici dünya savaşlarının çıkmasına yol açar.

Jung İlk Vaaz'ın sonuç cümlesinde, bu ikilemin tek gerçek çözümüne giden yolu göstermektedir. Bizi Pleroma'dan, farklılaşmamış tamlıktan uzaklara götüren düşünceler aldatıcı olma eğilimindedir. Felsefi, politik ve sosyal teoriler genellikle işimize yaramaz, çünkü bunlar bizim dönüştürücü yaratıcılığımızla otantik bağlantılardan çok, gerçek dünyayla ilişkili olmayan soyutlamaların işaretlerini taşırlar. İnsanoğlu gerçek çözümlere ulaşmak için, kavramlarını değil, kendini değiştirmek zorundadır. Ancak böylesine önemli bir değişimin kökleri, teorik bilgide değil, kendini tanımada yatar. Bu yüzden kişinin gerçek doğası için uğraşması analitik bilgi için uğraşmasından çok daha yararlı olacaktır. H. P. Blavatsky'nin spiritüel klasiği *The Voice of the Silence*'ta (Sessizliğin Sesi) şu ifade yer alır: "Zihin gerçeğin katilidir, bırakın yoldaşlar katili öldürsün." Düşüncenin, mantığın işlevinin, övgüye değer birçok yararı vardır ve yok edilemez; ama düşünce aynı zamanda kişilikle onun bilinçdışı matrisi arasında engeller de oluşturur. Gerekli dönüştürücü olan kendini tanımaya ulaşmak için, düşünce işlevinin Benlik'ten ileri gelen esinin hizmetinde tutulması gerekmektedir. Gnostik Basilides, bu yüzden, bu gerekli düşünceyi kontrol etme yeteneğini kolaylaştırmak amacıyla, ölülere "bilgi"yi (Gnosisi) öğretme sorumluluğunun kendisine düştüğünü düşünmektedir.

İkinci Vaaz – Helios: Tanrı'nın İmgesi

Friedrich Nietzsche, Jung'un çokça ilham borçlu olduğu bir adamdı ve aynı Nietzsche bir zamanlar bir meselinde şöyle demişti: "Tanrıların olması, kesinlikle fevkalade iyi bir şeydir, ama Tanrı yoktur."[4], "Tanrı öldü!" diye bağıran da elbette yine aynı Nietzsche'ydi, bu da İkinci Vaaz'ın açılış bölümünde, soru biçi-

minde, ölülerin Basilides'e, öğretmenlerine haykırıp durdukları başlıca meydan okumayı oluşturmaktadır. Diyonisyen şair ve filozofların tersine Jung, Tanrı'nın ölümünü doğrulamaz. Tanrısal Varlığı bir varoluşsal ya da psikolojik gerçeklik olarak kabul etmek, ruhun sağlığı için önemlidir; en azından Jung buna inanmıştır. Tanrı uzaktaki bir cennetten çok ruhta olduğundan, Onu inkar etmek de ruhun sağlığı için zararlı olacaktır. Aynı zamanda bu iç psişik tanrısal varlık, ya da *imago dei* (tanrı imgesi) insan ruhunun derinliklerinde kendini gösteren çok sayıda tanrısal güçten yalnızca bir tanesidir. Bu yüzden, tanrıların çokluğunun fevkalade iyi bir şey olması bize Vaazlarda sunulan varoluş resminin oldukça büyük bir parçasıdır. Dördüncü Vaaz'da öğretmen oldukça açık biçimde şöyle der: "Kutsanmış olanım ben, çünkü bana tanrıların çokluğunu ve çeşitliliğini bilmek bahşedildi." Aynı zamanda ölüleri tek yanlı tek tanrıcılıkları için kınar: "Eyvah ki size de, çünkü siz Tanrı'nın birliğinin yerine, bir haline gelemeyecek çeşitliliği geçirdiniz."

Bu tanrılar çokluğunda ya da Gnostiklerin deyişiyle tanrısal görünümlerde, Vaazlar'da ilk tanrısal varlık çiftini oluşturan iki tanesi bulunmaktadır: Güneş Tanrı ya da Helios ve onun karşıtı Şeytan. Helios maddi tamlık olarak tanımlanırken, Şeytan ise maddi boşluğuyla adlandırılır. Bu, çift yaratılmış ya da ortaya çıkmış alem içinde görülen kudretli düalitelerin ilkidir. Böylelikle dikkatimizi çeken karşıtlık çifti, en azından ilk bakışta Zerdüşt'ün düalist dünya resminin yankılarını Gnostisizm'de ayırt edebileceklerini düşünmüş olan geçmiş bir çağın alimleri tarafından Gnostiklere atfedildiği gibi, radikal olarak ikici bir kozmosun bir Syzygy'sinin doğasında çokça var gibi görünür.

İnsan yaşamı ve deneyimi, iki karşıtlığın gerilimi arasında devam eder. Tanrı ve Şeytan, savaşan kahramanlar ve hain ejderhalar, kardeş katili Kabil ile öldürülen Habil, bunların hepsi sembolik olarak karşıt ikiliklerin etkileşimini resmeden tekrarlayan motiflerin örnekleridir. *The Archetypes of the Collective Unconscious* (Kolektif Bilinçdışının Arşetipleri) adlı çalışmasında Jung

"Kötü, iyinin zorunlu karşıtıdır, o olmaksızın iyi de olmayacaktır. Kötülüğü, varoluşun dışında düşünmek dahi mümkün değildir" derken İkinci Vaaz'daki mesajı yeniden ifade eder. Jung özellikle kötülüğün gerçekliği ve muazzam büyüklüğü konusunda ısrarlıydı, çünkü Hristiyan teolojisiyle başlayarak Batı insanlığının, sürekli ve tehlikeli bir şekilde, kötülüğü insanlığın bilinçdışından ortaya çıkan bir şey olarak küçük gösterdiğini düşünüyordu. *Civilization in Transition*'da (Dönüşen Uygarlık) şöyle yazmıştır: Kötülük "devasa boyutlardadır, bu yüzden Kilisenin ilk günahtan konuşması ve onu Adem'in Havva ile nispeten masum hatasına kadar götürmesi neredeyse bir örtmecedir. Durum çok daha vahimdir ve değeri hiçbir şekilde doğru düzgün anlaşılmamaktadır."[5]

Chesterton papaz dedektifi, Peder Brown'a şöyle dedirtmiştir: "Elbette şeytana inanıyorum. İnanmasaydım, kendimin şeytan olduğuna inanmak zorunda kalırdım." Egzoterik dinin kökleri, indirgemeciliğine ve yüzeyselliklerine rağmen, şimdi kayıp ama bir zamanlar etkili olan Gnosistedir, bu yüzden de Tanrı ve Şeytanın karşıtlığı hakkındaki dinsel vaazlar, ilk başta varsayılabileceği gibi, psikolojik gerçeklikten yoksun değildir. Derinlik psikolojisinin ortaya çıkmasından önce insanın, her iyi şeyin Tanrı'dan, bununla birlikte tüm gizemli, kötü şeylerin Şeytan'dan geldiğini söyleyen dinsel dogmaya karşı hiçbir rasyonel alternatifi yoktu. 1900 yılından sonra çeşitli derinlik psikolojisi disiplinlerinin çıkmasıyla birlikte, birçok kişi için, daha önceden iyi ve kötünün ekstra psişik ve insan olmayan kaynakları olarak düşünülen şeyin gerçekte insan psişesinin kendisinde bulunduğu giderek açık hale gelmiştir. Bu yüzden Tanrı ve Şeytan da içimizde işleyen kudretli karşıt ilkeler olarak açığa vurulmaktadır. Freud, bir zamanlar çok daha karmaşık olan içgüdü teorisini gözden geçirip bunu iki büyük içgüdünün var olduğuna, yani Eros (yaşam içgüdüsü) ve Thanatos'a (ölüm içgüdüsü) indirdiğinde, Jung'un içgörülerine çok yaklaşan bir farkındalığa yer vermiştir. İkinci Vaaz da tamlık ve üremeyi, Tanrı'ya; boşluk ve

yok olmayı ise Şeytan'a atfederken oldukça benzer bir kavramı ifade etmektedir. Her şeyi yaratan Tanrı, her şeyi yok eden Şeytan ile karşı karşıya durmaktadır. Antik bir majik ifadede şöyle denir: "Demon est Deus inversus," Şeytan baş aşağı döndürülmüş Tanrı'dır. İlginçtir ki, Yahudi-Hristiyan-İslam geleneği ahlaksal kötülük niteliğini "baş aşağı duran bir tanrı"ya atfetme konusunda tek başına ısrar etmeye devam etmektedir. Taoculukta *yin* ve *yang*, her ikisi de ahlaksal iyi ya da kötü niteliklerinden eşit derecede yoksundur, diğer yandan Hindu ve Mahayana Budist mitolojisinde, yok edici ve korku veren tanrısal varlıklardan "kötü" olarak değil, sadece "gazap dolu" olarak söz edilir. Bu inançlara kendini adamış olanlar kaçınılmaz bir şekilde, hem gazap dolu hem de yardımsever ilkelerin işbirliğiyle insanlığın ve kozmosun kusursuzluğa ve spiritüel tamlığa götürüleceğini kabul etmiş görünmektedir.

İkinci Vaaz'da Jung psişe içindeki başlıca ikiliğin, kendisinin Basilides'çi modelde *Abraxas* olarak adlandırdığı, varoluşsal etkinliğin gizemli uzlaştırıcı gücüyle birleştirilen bir ikiliğin varlığıyla ilgilenmektedir. İki kutupsal tanrısal varlık olan Tanrı ve Şeytan belirlidir, çünkü onlar insanoğlunu psişik çatışmaya dayanmaya ve zahmetli kararlar almaya zorlar. Yine de bu çatışmalar ve kararlar bir boşlukta meydana gelmez. Hayat bir etkinlik, bir olayın kuvvet alanında yaşanır ve yaşamda görünüşte uzlaştırılmaz, çatışmalı öğeleri dengeleyen ve yaratıcı bir şekilde uzlaştıran da işte bu olay akışıdır.

Diğer bazı düşünce ekollerinin tersine Jung, insan bilinci için istenir bir gidişat olarak çatışmanın olmamasını asla düşünmemiştir. Bu irade ve karşı irade, evet ve hayır, doğrulama ve doğru olmadığını kanıtlama yoluyla ve eylem dünyasındaki kararlarla bu çatışmaların çözülmesinde mutlak kişiliğimiz yavaş yavaş baş gösterir. Egzoterik din tarafından ifade edilen basitçi fikir, bizim bir yandan aydınlık, iyilik, olumluluk, doğrulama ve yardımseverlik olan bir Tanrı'ya, diğer yandan öncelikle iyiliğin olmaması, dipsiz bir olumsuzluk uçurumu, yadsıma, kötü niyetle tasavvur

edilen bir kötülük ilkesine sahip olduğumuzdur. Bu sofuluk, insanoğlunun görevinin negatif kutba karşı mücadele etmek ve pozitif kutba ulaşmaya çalışmak olduğunu ilan eder. Bu yüzden iyi, Tanrı'nın içinde; kötü, Tanrı'nın dışındadır ve bizler de bu ikisi arasında yer alarak; iyiyi takip etmeye çalışırız, ama genellikle o ya da bu derecede bunu başaramayız. Jung bu görüşten pek de memnun değildi ve bunun psikolojik açıdan çürük olduğunu düşünüyordu.

Jung'un psikolojik düşünüşünde, iyi ve kötü mutlak değildir, kültürün ve dinin insanlığın aklına soktuğu değerlere bağlı olan yapay yargılardır. Ayrıca, "doğal bir ahlak doğruluğu" konusundaki oldukça açık ahlaksal taleplerin genel olarak kabul edilebilir çerçevesinde bile, "iyi" ve "kötü"nün doğrusal bir boyutluluğu olan iki karşıt kutup olmadığı çok açıktır. Tersine, bunların hangi yönde yeterince uzağa gidilirse muhtemelen karşıt kutupsallıkla ilişkiye geçileceği bir daireye benzediği söylenebilir. Jung'un kendisinin de ifade ettiği gibi, son çare olarak, kötüyü meydana getiremeyecek herhangi bir iyi ve iyiyi meydana getiremeyecek herhangi bir kötü yoktur. Bu noktada, şuna benzer bazı önemli sorular haklı olarak sorulabilir: Bu pratik açıdan ne anlama geliyor? İnsanlar geçerli ahlaksal seçeneklere sahip değil midir ve kendi yaşamlarında ebedi ve ezeli ahlaksal çatışmaları çözebilirler mi ya da umutsuz bir şekilde vazgeçerek iyi ve kötü, istenen ve istenmeyen gibi fikirleri tamamen bir tarafa mı bırakmalıdır? Bu sorulara yanıt vermek son derece güçtür, çünkü böyle bir yanıt hem birçok kişinin hem de uygarlığın kendisinin mutluluk ve sağlığına bağlı olabilir. Zamanımızda, Jung'un insanın eyleminin temelini oluşturan ilkelere ilişkin psikolojik öğretileri ek, hatta can alıcı bir önemi üstlenebilir. Geçmişin ahlaksal değerlerinin günümüzde ya tümüyle bozulduğu ya da en azından bu değerlere çok ciddi biçimde meydan okunduğu, sıklıkla tekrar edilen, çoğu kez de mide bulandırıcı bir basmakalıp düzeyine indirgenen, herkesçe bilinen bir gerçektir. İnsanlık etik ve ahlak doğruluğu alanlarında kullanışlı ve geçerli

yanıtları giderek çok daha aceleyle aradığı için, bu konular akademik bir önem ve ilgiden çok daha fazlasını üzerine almaktadır.

Etik psikolojisiyle ilgili tüm konunun anahtarı bir kez daha Batı kültürünün o ölümcül tek yanlılığı içinde bulunacaktır. Yahudi-Hristiyan etiği ahlaksal çatışmanın çözümünün bilinçli, rasyonel bir seçimle kişilerin yaşamlarında meydana gelmek zorunda olduğu konusunda ısrar eder. İnsanoğlu dıştan ortaya çıkarılmış yasaya bağlı kaldığı ve iyiyi yapmaya çabalayıp, kötüyü yapmaktan sakınarak bilinçli bir şekilde kabul edilmiş ahlaksal zorunluluklara sıkıca tutunduğu sürece, her şey yolunda demektir. Her şey sadece bilinç tarafından yapılan ve rasyonel irade tarafından yerine getirilen bir seçim meselesidir. Kişi bu tek yanlı programı izlemeye istekli değilse, bu durumda değersiz, günahkar, karanlık, şeytanca güçlerin talimatlarına tabi olarak görülür. Bu, eskiden beri kutsanmış ama tehlikeli tutumun tersine Jung, ahlaksal çatışmanın tek başına bilinç tarafından çözülemeyeceğini ve geleneksel ahlaksal değerlerin ve kanunların mutlak otorite olarak düşünülemeyeceğini ileri sürmüştür. Bilinç ve onun *emirlerine* ek olarak, bilinçdışı ve onun *komutları* da mutlaka hesaba katılmalıdır. Bu hiçbir şekilde ahlaksal anarşinin savunulması anlamına gelmez. Jung kendi kişiliğimiz dışındaki dünyaya karşı hiçbir bireysel sorumluluğumuzun olmadığını asla söylememiş ve asla işlem alanları içinde egolarımızın karşılaştığı yasalar, tüzükler ve adetlerin daima hiçe sayılması gerektiğini ima etmemiştir. Bununla birlikte dış dünyaya ek olarak sorumluluğun iç dünyaya karşı da olduğunu ifade eder. İnsan tek başına toplumun adetlerinin ekmeğiyle yaşamaz, devlet, kilise, toplum, hatta aileden daha eski ve çok daha güçlü olan kendisinin bir parçasından gelen beslenmeye de ihtiyaç duyar. Aydınlığa tapınmaya borçluyuz, ama karanlık da bizim ona hürmetimizi hak etmektedir.

Pleroma'da bölünmez bir birlik oluşturan şey, farklılaşmış bilinçte bir ikilik olarak görünür; iki parçaya bölünme, Benlik ya da bütünlük arşetipi, çatışma yoluyla ayırt edilmeye tabidir.

Gnostiklerin çokça ön plana çıkarılmış antinomiyanizmi ("Tanrı'nın yasası"na tam itaatin olmaması) burada psikolojik bir biçimde görünmektedir. Geleneksel sofuluğun tek yanlı Tanrı kavramının tersine, Jung ve onun Gnosisinin Tanrı imgesi irade ve karşı irade, Tanrı ve Şeytan'ı içerir. *A Psychological Approach to the Dogma of the Trinity* (Teslis Dogmasına Psikolojik Bir Yaklaşım) başlıklı gerçekten Gnostik çalışmasında Jung şöyle yazar:

> "İradeyi başka türlü kullanma" yeteneği, etik bir anlam ifade edecekse, ne yazık ki gerçek olmak durumundadır. Başlangıçtan itibaren yasaya ya da genel olarak kabul edilene boyun eğen herhangi bir kişi, meselde anlatılan yeteneğini toprağa gömen adam gibi davranır. Bireyleşme, son derece güç bir iştir: Bu iş daima çözümü bizim bu "karşı irade"nin de aynı zamanda Tanrı'nın iradesinin bir yönü olduğunu anlamamızı gerektiren bir görev çatışmasını içerir.[6]

Kitlelerin dinleri Tanrı'nın iradesine itaati gerektirir, diğer yandan Gnosis hem itaati hem de başkaldırmayı gerektirir. Kadim Gnostikler her emrin gerçek Tanrı'dan gelmediğini söylemiştir, çünkü bu emirlerin birçoğu, yasası "aydınlanmış olan" (psişikler ya da ruhu olanlar) için işe yarayabilen, ama gerçek Gnostikler (pnömatikler ya da ruh'u olanlar) için amaca zararı dokunan bir Demiurge'dan gelmektedir. Doğanın iradesi doğaüstünün iradesi değildir; spiritüel bebekler için uygun olan sabah yasası, bireyleşmenin gece yarısı güneşinin parlaklığını içeri almak için farklılaşmış bilincin ışığının sönmesinin zorunlu olduğu akşam yasasına geçmiş olanlar tarafından bozulmak zorundadır. Yahudi Kabala Gnosisi, bir tanrısal ifadede altını çizerek bunu kabul etmiştir (İşaya 45:7'de): "Işığa şekil veren ve karanlığı yaratan; barışıklık eden ve bela yaratan; bütün bunları yapan Rab benim." Kabalistik yazılarda iki "eğilim" (*yeser*) öğretisi ve Kabalistik Gnostiğin bu ikisiyle Tanrı'yı sevmesi gerektiği öğüdüyle karşılaşırız. Hayat Ağacı'nın sağ ve sol sütunu, hatta daha da fazlası aynı Ağaç ile birlikte var olan korkunç *klippoth* ya

da kötülük ilkesine ilişkin doktrin, dikkatimizi kötülüğü Tanrı'da metafizik bir gerçeklik olarak varsayan öğretiye yöneltir. Tüm Kabalistik öğretmenler içinde en Gnostik olan Isaac Luria, Tanrı kendi esrarengiz doğasında gizli olan her şeyi göstermek için yaratmış olduğuna göre, tüm kötülüklerin köklerinin tam da tanrısal yaratılışın doğasında bulunduğunu söylemiştir. Hristiyan mistik Jacob Boehme de benzer bir biçimde Tanrı'nın sevgisini ve gazabını, Onun parlak ışığını ve yakan ateşini, her ikisi de Tanrı'nın ebedi ve ezeli sözünün dışarı akışında var olan, birbirinden ayrılmaz bir şekilde birbirlerine ait olarak görmüştür, çünkü yaşam ancak iyi ve kötü, hem Tanrı'da hem de insanda, birlikte var olduğunda olabilir. Hem Kabala hem de Hristiyan mistisizminin daha cesur biçimlerinin kökleri, elbette Philip'in İncili'nde şu sözleri ifade eden kadim Gnostiklerin bilgeliğinde bulunmaktadır: "Aydınlık ve karanlık, yaşam ve ölüm, sağ ve sol, birbirlerinin kardeşleridir. Onları birbirinden ayırmak mümkün değildir. Bu yüzden ne iyi iyidir, ne kötü kötüdür, ne yaşam bir yaşamdır, ne de ölüm bir ölümdür. Bunların her biri başlangıçtan itibaren kendi ilk ve asıl biçimi halinde çözülecektir"[7]

Bu durumda, İkinci Vaaz'da Tanrı ve Şeytan olarak adlandırılan belirmiş iki ilkenin, Gnosise sahip olanlar tarafından, kökleri temeli oluşturan bir birlikte bulunan bir ikilik yaşanan, kendi varoluşumuzun iki Gnostik kategorisi olduğunu görüyoruz. Jung'un psikolojisinin Benlik'i de bilinçötesi bir aleme aittir, bu nedenle de bilinçli bilişe doğrudan açık değildir; daha çok onun iyi ve kötü belirmeleri aracılığıyla yaşanır. Bunların ilki kabul edilmiş bilinç değerlerinin ışığı ve doğruluğu olarak belirir, ikincisi ise ışığa eşlik eden ve psişenin demonik yarısı görevini yapan gölgedir.

Jung'un anlaşılması zor yazınsal ürünlerinin içeriğini nispeten bilmeyen bir okuyucu, geleneksel gulyabani benzeri *Şeytan* teriminin, *Yedi Vaaz*'ın Gnostik düzeninin betimlenmesinin bu kadar başında kullanılmasından bir parça korkuyla geri çekilme eğilimi gösterebilir. Bu Şeytan mitolojisi ve geçmişini uygun bir bakış açısına yerleştirmek için, kötünün önemini ve

onun Jung için gerçekliğini hatırlatmak yararlı olabilir. Doğrusu, Jung'un kötünün önemi konusundaki farkındalığı onun çalışmalarında bir silsile gibi uzanır. Jung'a göre kötü, hem bireyin hem de insan toplumuyla tarihinin yaşamındaki psişik bir gerçekliktir, ama o aynı zamanda kötünün gerçekliğin en derin ya da en üst metafizik düzeylerinde var olan esrarlı bir güç olduğunun da bilincindedir. Batı din ve felsefelerinin Gnostik olmayan ruhunun tersine, Jung insanın kurtuluşunun (Jung'un terimiyle bireyleşmenin) kötünün kabul edilmemesinden çıkacağını beklememiştir. Aydınlığın "iyi tanrısı" ve karanlığın "kötü tanrısı" ya da Şeytan'ı, iş insanoğlunun nihai görevlerinin başarılmasına geldiğinde aynı derecede etkisiz kalır. Bu güçlerin üstünde ve ötesinde -belki de arasında- o olmaksızın varoluşun iki kutbunun ne etkisinin ne de gücünün olduğu üçüncü bir kutup bulunmaktadır. Tanrı ve Şeytan, Jung'un *Abraxas* dediği dehşet verici ve görkemli bir tanrısal melezde, gerçek bir Tanrı Şeytan'da birleşmiştir.

Üçüncü Vaaz, I. Kısım – Abraxas, Göksel Horoz

İnsanı huşu içinde bırakan gizemli Abraxas figürü ilk olarak İkinci Vaaz'ın son bölümünde karşımıza çıkıyor. Ona başlangıçta "hakkında hiçbir şey bilmediğiniz bir tanrı, çünkü insanlar onu unuttular," deniyor. Aydınlığın tanrısı Helios ve karanlığın tanrısı Şeytan'ın tersine, Abraxas kendisinde aydınlığın ve karanlığın hem birleştiği hem de aşıldığı üstün bir var olma gücü olarak görünmektedir. Ayrıca, karşı konulamaz etkinlik ilkesi olarak da tanımlanır ve Pleroma'nın, hayal edilebilecek etkin bir görünümüne en yakın olan şeydir.

Jung'un Abraxas kavramını yakalamaya başlamak için, bize bu gizemli arşetiple ilgili klasik Gnostik kaynaklardan kalan nispeten yetersiz bilgilere bakmak yararlı olabilir. Lyons'un ikinci yüzyılın sonlarındaki piskoposu ve sesi çok çıkan bir Gnostik eleştirmeni olan Irenaeus, anti-Gnostik lanet okumalarından birinde, zamanın Gnostiklerinin çeşitli cennetlerin anjelik hüküm-

darlarına hitap ettikleri majik etkinlikler, imgeler ve efsunlar hakkında şu yorumu yapar: "...sanki meleklere aitmiş gibi bazı adların uydurulmasından sonra, bunların bazılarının ilk cennette, bazılarının ikincide olduğunu ilan ediyorlar, sonra da 365 hayali cennetin ad, prenslik, melekler ve güçlerini izah etmeye çalışıyorlar..." Bu cennetler, kilise pederlerinin anlatılarına göre, Basilides tarafından, korkunç ve karşı konulmaz bir tanrısal varlık olan, dayanılmaz kudretinin kendisinin, birçok tılsım ve muska üzerine kazınmış birçok temsili biçiminde uyandırıldığı Abraxas'ın hükümranlığı altında ifade edilmiştir. Bunlar dünyanın hükümdarlarının sınırlayıcı etkilerini etkisiz hale getirmek ve yıldızlara ait ve göksel her gücün ötesinde aşkın bir duruma yükselmeye yardımcı olmak için kullanılmıştır. Çoğu kez pahalı mücevherlerden oyulan ve değerli metallere yerleştirilen bu değerli taşlar Gnostik el yazmalarının ve diğer eserlerin akıbetine uğramamış, yetiştirilişimiz yüzünden insanların açgözlülüğüyle korunmuştur. Bu şekilde Gnostiklerden sadece ad ve fikir değil, Abraxas'ın majik suretini de almış durumdayız, çünkü bu tanrının figürünü taşıyan Gnostik tılsımlar hatırı sayılır bir sayıda korunmuştur. Genellikle oval taşların hepsi insan gövdesi, bir horozun kafası (daha nadir olarak bir şahinin kafası) ve yılanlara benzer biçimde şekil verilmiş bacakları olan bir figürü göstermektedir. Tanrının ellerinde bir kalkan ve bir kırbaç bulunur, kalkana genellikle tahminen "IAHVEH" olarak telaffuz edilen ve Yahudi Tetragrammaton'unu ya da Tanrı'nın dört harfli adını anımsatan kutsal *IAO* adı yazılmıştır. Tanrı çoğu kez büyük bir hızla koşan dört beyaz atın çektiği iki tekerlekli bir savaş arabasına binmektedir. Sanki gece ve gündüzün, gümüş ve altının, dişil ve erilin kutupsal karşıtlıklarını gösteriyor ve bu güçlü sembolik figürde dengelenmiş bir dinamik birlik haline geliyormuş gibi, başının üzerinde güneş ve ay parıldar.

Abraxas figüründe somut olarak gösterilen sembollerle ilgili en sık yapılan açıklamalar aşağıda verilmiştir. Horozun kafası tedbirli uyanıklığı simgeler ve hem insan kalbi hem de evrensel

kalple, yükselişi horozun sabahki ötüşüyle uyandırılan güneşle ilgilidir. İnsan gövdesi, insanoğlunun yegane gücü olarak görülen logos ilkesinin ya da dile getirilmiş düşüncenin cisimleşmesidir. Yılana benzer bir şekil verilmiş olan bacaklar ise evrensel varoluşun dinamik hükümdarlığının güçlü enerjilerini yönettiği basireti gösterir. Sağ elde duran kalkan, tüm tanrısal savaşçıların

Illustration by Irene Malvin

ABRAXAS, aydınlığın ve karanlığın hem birleştiği hem de aşıldığı horoz kafalı, yılan ayaklı tanrı.

büyük koruyucusu, bilgeliğin sembolüdür. Sol eldeki kırbaç ise tüm varoluşu teşvik eden devamlı, itici yaşam gücünü belirtmektedir. İki tekerlekli arabayı çeken dört beyaz at, evrensel libido ya da psişik enerjinin kendisini ifade ettiği, çeşitli biçimlerde güneş gücünün dört eterini, dört elementi toprak, su, ateş ve havayı, Jung psikolojisi terimlerinde ise insan bilincinin dört işlevi duyum, hissetme, düşünce ve sezgi adı verilen tetramorfik kuvvetleri temsil eder.

Anlaşılır bir şekilde, Abraxas'ın en gizemli özelliklerinden biri, kimi zaman *Abrasax* olarak da yazılan adıdır. Yaratıcı bir bilgin, Sampson Arnold Mackay bu adın boğa anlamına gelen *abir* ve kutup anlamına gelen *axis* biçiminde iki sözcükten oluşan bir birleşik sözcük olduğunu, dolayısıyla da bu adın kozmik yeni yılın ya da bahar noktasının, Boğa takımyıldızının, göksel boğanın Kuzey Kutbu ya da dünya ekseni üzerinde olduğunda meydana geldiği bir zamandan söz ettiğini ileri sürmüştür. Bu fikir her ne kadar doğrulanamaz olsa da, hiçbir şekilde Abraxas figüründe cisimlenmiş, bilinen sembolizmle tutarsız değildir, çünkü bahar noktası her zaman kozmosun ve tanrıların doğum günü, yıllık döngünün majik gücün toplandığı en yüksek noktası olarak görülmüştür, diğer yandan *abir* ya da *apis*, kutsal boğa ise hem kadim toprak ana sembolü hem de Serapis ya da Osiris-boğa olarak İskenderiye Hristiyanlığında, bu yüzden Gnostisizmde o kesin, yeniden canlanan Mesih prototiplerinden biri olan Osiris'in sonraki sembolüdür. Bu yüzden ekinoks boğası, kutsal kabrin yer altı gecesinden doğup muzaffer Mesih ruhunun kurtarıcı ışığının görünmeye başlamasını utkulu bir şekilde ilan ederek, kendini sürekli yenileyen tanrısal enerjinin, kozmosun Paskalya zamanında yükseldiği majik bir güç adına uygun olacaktır. Mısırlı Gnostiklerin verimli majik imgelemlerinin, doğalarını ruhlarının, insan egosunu zalim kontrolünde tutan koruyucu hükümdarlara karşı zafer kazanmasına olanak tanımak amacıyla bu kozmik gücün kişisel psikolojik eşitini akla getirmek için bu "Kuzey Kutbunun boğası" adını kullanabilmeleri düşünülebilecek bir durumdur.

Bununla birlikte, Abraxas figürünün anlamı, bu ad hem Yahudiler hem de pagan çevrelerde kadim dünyada büyük bir saygı gören sayıbilimsel ilkelere uygun olarak deşifre edildiğinde çok daha büyük bir açıklıkla ortaya çıkar. Abraxas'ın Yunanca'daki numaralandırılması şöyledir: Alpha-1, Beta-2, Rho-100, Alpha-1, Xi-60, Alpha-1, Sigma-200; toplamı 365 yapmaktadır. Aynı şekilde, İbranice numaralandırma da şu şekilde aynı toplamı vermektedir: Aleph-1, Beth-1, Resh-200, Aleph-1, Qoph-100, Aleph-1, Samekh-60; toplam 365. Bir yıldaki gün sayısı olan 365 sayısının, zamanın bütününe hüküm süren tanrısal varlıkla bir özdeşleşme olarak kendini kolayca gösterebileceği ve onun gücüyle zamanın hem yapıldığı hem de bozulduğu ileri sürülmüştür. Zamanın bozulması –Budistlerin süreklilik çarkının hükümdarı olan canavar tanrı Mahakala'nın kıskacından kurtulma çabası gibi– gerçek bir Gnostik ilgidir. Bir anlamda, ancak en başarılı pnömatiklerin ya da spiritüel bireylerin sahip olduğu gerçek Gnosisin bir ayar işareti olarak görülebilir. Bu yüzden Abraxas, her şeyi kaplayan varoluş enerjisi olarak, insanı zaman ıstırabından ya da Mircea Eliade'nin dediği biçimiyle tarihin dehşetinden kurtararak, gereklilik döngüsünün toplamı ve bundan kurtarıcısıdır. Günlerin sayısıyla aynı olarak dışa doğru kendini gösteren 365 iç alem kuşağı ise, ruhun tıpkı bir ölünün toprağa gömülmesine benzer şekilde sınırlamaya gömülmesine yol açarak özgürlük yolu üzerinde duran psikolojik engellerin toplamını temsil eder. Bu yüzden, bizi bu döngüsel kölelikten kurtarabilme gücü olan Abraxas'ın, spiritüel özgürlüğü arayan İskenderiyeli Gnostik için büyük bir cazibesi olabileceği açıktır. Abraxas sadece (engellenmişlik, yaşlılık, hastalık ve eninde sonunda ölümü getiren) zaman sıkıntısından özgürlüğü getirmekle kalmaz, aynı zamanda bu döngülerin çarkını da durdurur. Sıklıkla söz edilen doğrusal, tarihsel bir ego-bilinç ve tarihsel olmayan, döngüsel bir bilinçdışı alternatifleri arasında Abraxas üçüncü bir olasılık olarak durmaktadır; bu, ebedi ve ezeli olarak var olabilecek zamansız an, ebedi ve ezeli şimdi, hem doğrusal hem de döngüsel

yönlerinden özgürlüğü getiren şeyin farkına varılması ve kullanılması olasılığıdır.

Sayısal değerine ek olarak Abraxas adı, yedi harften oluştuğu gerçeğinin işaret ettiği bir başka önemli sır daha taşır. Bu yedi harfin, Gnostik sistemlerde hem evrenin yaratıcılığı hem de kısıtlayıcılığını simgeleyen gezegensel kürelerin yedi yaratıcı güç ışınıyla ilişki olduğunu düşünülmüştür. Fiziksel sembolleri yedi kutsal gezegen olan dünyanın yedi hükümdarının, ruhun koruyucuları, kimi zaman da gardiyanları görevini gördükleri söylenir. Aydınlanmamış ya da bilinçsiz kişi gezegenlerin gösterdiği psikolojik kuvvetler ve kompleksler yerine, gezegenler tarafından yönetilirler. Bu yüzden, örneğin bilinçsiz ya da Gnostik olmayan kişi, öfkesi kişiliğini istila ettiğinde Mars'ın kuvvetinden etkilenmektedir, bir başkası ise romantik arzunun büyüsü altında olduğunda ona Venüs hükmeder; Merkür'ün merakı ve açgözlülüğü bir başkasına hakim olabilir, vb. gibi. Yaygın bir boş inançla popüler astrolojiye inananların tersine, Gnostik, gezegenlerin ve diğer göksel cisimlerin hakimiyetini, kendisinin spiritüel mahremiyetinin bir istilası, muazzam kişiliğinin özerk ayrıcalıklarına bir saldırı olarak görür. Abraxas, yedi katlı gezegensel spektrumun toplamı ve hükümdarı, bu yüzden insanın bilinçdışı psikolojik baskı ve itilimleri, potansiyel spiritüel özgürlüğünün ve bağımsızlığının gerçek arşetipidir.

Hristiyan peder Origen'in, çalışması olan *Contra Celsum*'da aşağıda verilen güzel Gnostik duasında, Gnostiklerin en yüce Tanrı'ya (Basilides ve Jung bu tanrıya hiç kuşkusuz Abraxas diyecektir) nasıl hitap ettiklerini anlatır:

> Selam sana yalnız Kral, Görünmezliğin Bağı, İlk Güç, Önceden Bilmenin ruhu ve Bilgelikle korunan. Buradan saf, halihazırda Oğul'un ve Baba'nın Işığının bir parçası üzerinde sana gönderiliyorum. İzin ver lütuf benimle olsun, evet Baba, lütfun benimle olmasına izin ver.

Bu yüzden Gnostik, Abraxas'tan (ya da diğer herhangi bir tüm aracı güçlerden üstün olan aşkın Tanrı sembolizminden) konuştuğunda aslında canlı bir enerji, etkin bir spiritüel güç, spiritüel bir doğası olan bir tür "elan vital"den (yaşamsal şevk) söz etmiş demektir. Engelleyici güçler kendilerini bu parlak, canlı, üstün göksel, ilk kaynaktan ortaya çıkan kendi zaman ve yollarında bulmuşlar ve alt tabakalara inmeleri sırasında bilgisiz, kimi zaman da kötü ve zararlı hale gelmişlerdir. Her güç ya da üstün Tanrı'dan her eonik belirme, onun altındakinden daha iyicildir ve karşılık olarak, aşkın ilk ilkenin karakterini giderek artan bir ölçüde yansıtabilir. Böylece, Gnostik ruh üstün kaynakla paylaşım ve birlik arayışı içinde küreden küreye, eondan eona yükselir. Tüm görevler tamamlandıktan, her arınma geçirildikten, her süre değiştikten ve tüm kutsal eylemler yapıldıktan sonra, büyük yolculuğun sonunda İlk Gizem, tüm tanrıların, dünyaların ve insanların Kaynak'ı orada durmaktadır. Bu, adı Basilides ve onun çağdaş katibi Jung'a göre Abraxas olan, bilinmeyen, her şeyi aşan ve her şeyi kapsayandır.

Bu mitolojik çerçeve, her ne kadar ilham verici olsa da, biraz çağdaş bir genişletme gerektirmektedir. Eon'lardan yükselmeyle kurtulma miti, ilk başta Gnostik olmayan Hristiyanların benimsediği kurtuluş görüşünden kökten biçimde farklı görünmektedir. İznik dönemini takip eden hakim Hristiyanlık, kurtuluşun, tek, yinelenemez olan bir olayın yani İsa'nın et ve beden olarak çarmıha gerilmesi ve ölümünün sonucu olduğuna giderek inanmaya başlamıştır. Bu görüşe karşı Gnostikler, hem dünyada hem de fiziksel gerçekliğin ötesindeki göze görünmeyen alemlerde, günümüzde de yinelenebilir bir olay, anlamlı bir spiritüel gelişme süreci olarak görünen bir kurtuluş ya da özgürlük kavramına bağlıdırlar. Carpocrates bu süreci, çok büyük bir cesaretle, dünya üzerinde birtakım yaşamlar yoluyla devam ediyor olarak varsaymış ve tüm Gnostik okullar da bunun göksel küreler de devam ettiğini kabul etmiştir. Gnostik göksel küreler betimlemesi, elbette anti-Gnostik kilise pederleri ve onların arka-

sından gelenler tarafından "fantastik spekülasyon" olarak öfkeyle reddedilmiştir. (Görünüşe göre kiliseyle ilgili dogmaların koruyucuları, bakire doğum, enkarnasyon ve yeniden dirilmenin de aralarında bulunduğu sözde Hristiyan ortodoksluğunun sayısız öğretisinin aynı zamanda "fantastik spekülasyon"un doğasında da görülebileceğini asla düşünmemişlerdir.) Yine de ortodoks gelenekte bu öğretiye yönelik çok sayıda gerekçe bulunmaktadır. Göksel ev sahibinin ve bu ev sahiplerinin Efendisi olarak üstün tanrısal varlıkların varoluşu, Hristiyanlığın çokça esinini aldığı kadim Yahudi dininin tartışılmaz bir özelliğidir. İlk dönemlerin Merkabah mistisizmi ve mistik Museviliğin daha sonraki etkili olduğu dönemlerin Kabala'sının ikisi de göksel konaklar ve mistiğin, bunlar aracılığıyla Tanrının tahtına yükselme yeteneği fikirleriyle genişletilmiştir. Gnostik göksel küreler ve ruhlar bunlar aracılığıyla Abraxas benzeri İlk Güç ile bir paylaşım haline yükselme yeteneği fikri, tamamen İbrani spiritüel geleneğinin mistik yönlerinin temel gelişimsel örüntüsü içinde yer almaktadır. Bir kez meydana gelen tanrısal bir kurban türünden ölümün yerine, spiritüel gelişim olarak kurtuluş kavramı, hakim Hristiyanlık anlayışında duyulmadık bir durum da değildir. Hem Markos hem de Matta incilleri, İsa'nın Tanrı'nın krallığını gelişme olarak gösteren çok sayıda meselini içermektedir. (Markos 4: 26-29, 30-32; Matta 13: 18-23; 24-30, 33.) Neredeyse Gnostik denebilecek havari Paul mektuplarını, kendisi dramatik bir *metanoya* ya da din değiştirme deneyimi yaşamış olmasına rağmen, bu deneyimi spiritüel gelişiminin harikulade sonundan çok, bunun bir başlangıcı olarak gördüğünü işaret eden ifadelerle doldurur. "Her gün öldüğünü", spiritüel olarak "ileride yatan"a "doğru kendini zorladığını", "hedefe doğru zorla ilerlediğini" söyler. Aynı şekilde, Johannine literatüründe de, kurtuluşun bireyin yaşamında hakikatin açığa çıkma süreci olduğunu gösteren pek çok ima bulunmaktadır. Hem zaman hem de coğrafi konum olarak Gnostisizmin olgunlaşmasına en yakın olan ve ortodokslukları bugün sorgulanmayan iki kilise pederi

İskenderiyeli Clement ve Origen'in ikisi de Hristiyan hayatını yukarı çıkan bir merdiven betimlemesiyle resmetmiştir. Clement ruhun yoldaki bir adım olarak inançtan, daha yüksek bir adım olarak gördüğü gnosise doğru ilerlediğini ileri sürmüştür. Onun gerçek Hristiyan görüşü, *Stromateis*'inde de görüldüğü gibi, rahatlıkla Basilides tarafından ya da bu konu için C. G. Jung tarafından yazılmış olabilirdi:

> Tüm engelleri geride bırakıp maddenin oyalayıcılığına tepeden baktıktan sonra, bilgeliğiyle cennetlere sadık kalır ve spiritüel varlıklarla her kural ve otoriteden geçtikten sonra, yalnızca kendisinin bildiği, tek başına hızlanarak, yüksekteki tahtı ele geçirir.

Kuşkusuz C. G. Jung bu "yüksekteki taht"ı, Abraxas dediği en yüce, ama unutulmuş tanrıya ait bir taht olarak betimler. Göstermiş olduğumuz gibi, Basilides Gnosisinin bu anlaşılması güç figürüne yönelik bu tutum hiçbir şekilde yanlışlanamaz. Bazı çağdaş bilginler, gerçek bir gerekçeleri olmaksızın, zaman zaman Abraxas'tan, onu en yüce tanrıdan çok bir demiurge ile eşit sayarak kötülük yapan bir aeon diye söz ederken, Jung'un büyük ölçüde, parça parça, ama yine de yeterli Basilides geleneği parametreleri içinde yazmakta olduğunu kabul etmek ve Jung'un konumuyla hemfikir olmak için yeterli neden bulunmaktadır. Elimizde Abraxas hakkında çok az bilgi olmasına ve onun adının açıkça bir Mısır etkisi gösteren bazı Gnostik metinlerde ve majik papirüslerde ancak seyrek olarak görünmesine karşın, Abraxas'ın aslında en azından bazı Gnostisizm biçimlerinde yüce, huşu uyandıran bir arşetipik figür olduğunu farz etmek yine de oldukça makul görünmektedir. Sadece teknik bir ilgi açısından, en iyi bilinen Abraxas muskalarından bazılarının alt bölümlerinde *ev sahipleri* anlamına gelen *Sabaoth* adına açık bir gönderme olan *Sabao* sözü bulunduğundan da burada söz edilebilir. Bazı Gnostik yorum çabalarının, bu sözcüğü başka bir archonik varlık, Ialdabaoth'un bir oğlu, cahil demiurge'u anlat-

mak için kullandıkları da görünmektedir. Nag Hammadi tezlerinden ikisinde, *The Hypostatis of the Archons* (Hakimlerin Temelleri) ve *On the Origin of the World* (Dünyanın Kökeni Üzerine) adlı eserlerde Sabaoth demiurgik babasının karanlık işlerinden pişman olan, Sophia (Bilgelik) ve onun kızı Zoe'ye (Yaşam) tapınmaya başlayan ve kendisine aydınlık verilip yedinci cennetin hükümdarı ve "güçlerin efendisi" olmayla ödüllendirilen bir güç olarak betimlenmektedir. Böyle bakıldığında, Abraxas'ın Sabaoth ile ilişkisi kesinlikle anlamlı görünmektedir. Bazı sistemlerde Sabaoth'un belirli alemlerde Abraxas'ın bir temsilcisi olduğu ya da en azından bazı mitlerde Sabaoth ile Abraxas'ın bir tutulduğu da görülebilir. Her iki durumda da Abraxas ya da Sabaoth meşru olarak demiurge ile eşit sayılamaz. Bu yüzden, Jung'un *Abraxas* adını en yüce tanrı olarak kullanmasına karşı yapılan itirazlar her açıdan hükümsüz kılınmış gibi görünmektedir.

Üçüncü Vaaz, 2. Kısım – Jung'un Bilinmeyen Tanrısı

Abraxas imgesi hakkında şu ana kadar söylenen unsurlar Jung'un çok sayıda Gnostik eon sakini arasında niçin bu özel figürü çekici bulduğunu oldukça açık bir hale getirmektedir. Üç Jung ilkesi açısından bakıldığında, Abraxas oldukça uygun görünmektedir: Karşıtların birliği; çeşitli bilinçdışı bölgelerin bilinç tarafından derece derece fethi yoluyla bireyleşme çabası ve Freud'un libido kavramının, psişe tarafından kendi gizemli amaçları için kullanılan muazzam büyüklükte bir spiritüel kuvvet ya da psişik enerji olarak yeniden yapılan Jung tarzı formülasyonu. Jung'un İkinci Vaaz'ın son bölümünde Abraxas'a "gerçekdışılık aleminde güçlü olup, olası olmayan olası olan" demesinde şaşılacak bir şey yok. Gerçekten bu horoz kafalı, yılan ayaklı esrarengiz biçimde şaşırtıcı figür, Jung'a yaygaracı ve ayaklanmaya meyilli ölülere ders verdiği ıssız odasında çok hoşa giden arşetipik bir figür olarak görünmüş olmalı.

Elbette Jung'un Basilides tanrısallığını yeniden canlandıran ve bunu Gnosisin belli başlı figürü haline getiren ilk ve tek bilgin olmadığı unutulmamalıdır. 1891 yılında Alman klasik edebiyat ve sanat bilgini Albrecht Dieterich, tarihi yaklaşık M.S. 350 dönemine varan ve Hollanda'daki Leyden Museum of Antiquities'de bulunan majik bir papirüse dayanan *Abraxas* başlıklı dikkate değer bir çalışma yayınlamıştır. Dieterich, Jung'un *Yedi Vaaz*'dakine oldukça benzer bir şekilde, Abraxas'ı tüm karşıtların ve kısmi gerçekliklerin bir araya geldiği Gnostiklerin üstün Tanrısı olarak betimlemiştir. Dieterich'in yorumunda bu papirüs, Jung'a birçok açıdan ilham vermiş olması gereken büyük bir psikolojik derinlik ve yüce bir güzelliği olan yaratılış mitini ileri sürer.(*) Başka şeylerin yanı sıra, Dieterich'in *Abraxas*'ı Tanrı'nın, birincisi aydınlığı, ikincisi gök kubbeyi, üçüncüsü Hermes biçiminde zihni, dördüncüsü üretimi, beşincisi kaderi, altıncısı zamanı, yedincisi ve sonuncusu da Hermes, aydınlanmış entelekt, tarafından idare edilen ve tüm dünya sistemini hareket ve enerjiyle dolduran ruhun temsili tanrıça Psişe'yi meydana getiren yedi gülüşü yoluyla yaratılış mitiyle de ilgilidir. Dieterich'in içerisinde *Abraxas*'ın da geçtiği yazıları kelimenin en doğru anlamıyla yeni ufuklar açan yazılardı, çünkü karşılaştırmalı din terminolojisinin önceden canlandıran kisvesi altında, Jung'un psikolojisinde çok önemli olabilecek birçok kavramı içermekteydi. Dieterich ve Usner gibi kişiler tarafından temsil edilen dinler tarihi okulu (*Religionsgechichtliche Schule*), çeşitli dinlerdeki motiflerle ilgili muazzam veri deposundan çok sayıda içgörü yaratmıştır. Bunlar hem Jung'un arşetip kavramı hem de onun sisteminin anima, spiritüel yeniden doğum ya da bireyleşme ve karşıtların birliği gibi ayrı ayrı unsurları için *prima materia*'yı oluşturmuştur.

Abraxas figürünün, daha tartışmalı ve anlaşılması güç bir başka yeniden görünümü, Jung'un çağdaşı olan, Nobel ödüllü

* Jung'un, hem Dieterich'in çalışmalarına, hem de çağdaşı ve spiritüel yol arkadaşı ve St. Marina, Pelagia ve Afra efsaneleri görünümünde Aphrodite'in kaşifi Hermann Usner'e (1834-1905) büyük saygısı ve bunlar hakkındaki bilgisi açıkça dile getirilmiştir.

Alman yazar Hermann Hesse ile bağlantılıdır. Hesse, Sinclair takma adıyla yazılmış ilk tanınmış çalışması *Demian*'da sürekli olarak Abraxas'tan söz eder. Birinci Dünya Savaşının ve Hesse'in Almanya'dan İsviçre'ye kalıcı geçişinin hemen ardından 1919 yılında yayımlanan *Demian* Hesse'in dünya çapında üne sahip bir yazar olmasını sağlayan kitaptı. (Önceki iki kitabı, *Peter Camenzind* ve *Çarklar Arasında* pek az ilgi görmüştü.) *Demian*, Gnostisizm hakkında asgari bilgiye sahip bir kişinin bile kolayca farkına varacağı gibi tamamen Gnostik bir kitaptır. Abraxas'a yapılan göndermelerin yanı sıra, Hesse birkaç Gnostik temayı daha kullanır; bunların arasında Cain ve Abel biblik öyküsünün oldukça bilinen ve bir ışıkta görünen Cain'i Abel'den daha iyi hale getiren bir Gnostik yorumu da bulunmaktadır. Bununla birlikte, en dikkat çekeni yazarın, Gnostik imge yorumlarında Jung'un *Yedi Vaaz*'da yaptığı yoruma son derece yakın olan Abraxas hakkındaki ifadeleridir.

Demian'da genç Sinclair hanedan armacılığına ait bir kuşun, bir serçe-şahinin göze çarpar bir şekilde resmedildiği bir hanedan armasıyla karşılaşır. Daha sonra, aynı deseni rüyasında görür ve onu anılarıyla canlı renklere boyar. En sonunda, aşağıda verildiği gibi, gizemli arkadaşı Max Demian'dan rüyasının ve resmin bir yorumunu alır:

> Kuş yumurtadan çıkış yolu için mücadele ediyor. Bu yumurta dünya. Her kim doğacaksa, ilk önce bir dünyayı yok etmeli. Kuş da Tanrı'ya uçuyor. Bu Tanrı'nın adı Abraxas.[8]

Bir klasik sanat öğretmeni Dr. Follens, garip bir eşzamanlılıklar yoluyla, daha sonra Abraxas figürünü eleştirir ve şunları söyleyerek dersini sonlandırır:

> ... Abraxas'ın çok daha derin bir önemi var gibi görünüyor. Bu adı, sembolik görevi tanrısal ve şeytanca öğeleri birleştirmek olan bir tanrının adı olarak düşünebiliriz.[9]

Genç Sinclair daha sonra Abraxas'ın aslında uzun süredir yaşadığı bir çatışmanın çözümünü gösterdiğini fark eder. İyi ve kötü olarak ikiye bölünmüş bir dünya ve iyiliğin tek Tanrı'sı olan geleneksel Hristiyan Tanrı'sından çok, Sinclair varoluşun aydınlık, güzel yanı yerine, bütünlüğe tapınmanın gerekliliğinden etkilenir.

Abraxas'ı içeren bir sonraki olay, Sinclair garip bir Gnostik figür olan çalgıcı Pistorius ile karşılaştığında meydana gelir. Bu yabani, düşünen aykırı, Sinclair'in son zamanlarda Abraxas'a ilgisini anlatmasına, anlamlı bir ifadeyle karşılık verir: "Kimse Abraxas'tan kazara haberdar olmaz, bunu unutma." Sonraki bir karşılaşmada ise, Pistorius Sinclair'e gerçek, tutkulu bir Gnostik vaaz denebilecek bir öğüt verir:

> Sinclair, bizim tanrımızın adı Abraxas'tır ve o Tanrı'dır ve Şeytan'dır, hem aydınlık hem de karanlık dünyayı kontrol altında tutar. Abraxas senin düşüncelerinin, rüyalarının hiçbirine gücenmez. Bunu asla unutma. Ama o seni suçsuz ve normal olduktan sonra terk edecek. Sonra da senden vazgeçecek ve düşündüklerini demleyeceği farklı bir kase arayacak.[10]

Hesse'in Abraxas'a ilgisinin olası kaynakları ve konuya, C. G. Jung'un *Yedi Vaaz*'daki yaklaşımına çok benzeyen eşsiz yaklaşımının özelliği, hatırı sayılır bir süre boyunca şaşkınlık ve tartışma konusu olmuştur.(*) Hesse hayranları Hesse'in *Demian*'daki Abraxas imgesini kendi yaratıcı hayal gücünden yarattığı görüşüne eğilim gösterirler ve elbette onun birçok büyüleyici çalışmasının majik manzarasını bilen hiç kimse böyle bir imkanı olanaksız, hatta ihtimal dışı olarak reddetmeyecektir. Diğer yandan, Jung'un çeşitli takipçileri *Yedi Vaaz* ile *Demian* arasında doğrudan bir bağlantı görme eğilimi gösterir. Bu kişiler Hesse'in aşağı yukarı 1916 yılında Jung ekolü bir analizden geçtiği ve analistinin, yani Dr. Lang'ın Jung'un *Yedi Vaaz*'ına ulaşma imkanı bulmuş *ola-*

* C. G. Jung Institute tarafından Los Angeles'da 1975 yılında yapılan ilk Panarion Conference'ın tutanakları, özellikle de G. Quispel, James Kirsch ve Gershom G. Scholem'in yazılarına bakınız.

bileceği ve bunu okuması için Hesse'ye vermiş olabileceği, bu sayede de Hesse'in Gnostik ilhamını Jung'un bu küçük çalışmasından almış *olabileceği* gerçeğine işaret ederler. Bununla birlikte, *Demian* 1919 yılında, belki de Jung'un Gnostisizm hakkındaki fikirlerini dahil edebilmesinden çok önce, yayımlandı. Hesse'in kadim Gnostisizmin yazınsal külliyatı hakkında herhangi bir bilgisi olduğunu reddettiği söylenir, ancak görünüşe bakılırsa Jung'un *Yedi Vaaz*'ını bilip bilmediği sorusuyla doğrudan hiç karşılaşmamıştır. Hesse ve Jung ile arkadaşlığının kayıtlarının sonucu olarak hatırı sayılır bir ün elde etmiş olan Şilili diplomat ve şair Miguel Serrano *Yedi Vaaz* ve *Demian* arasında olası herhangi bir bağlantıdan hiç söz etmez, buna karşın hem Hesse hem de Jung'u işlerken, Abraxas figürünü oldukça uzun bir şekilde tartışır.

Varsa bile çok az sayıda kişinin *hem* Jung *hem de* Hesse'in kabaca yaklaşık aynı zamanlarda tipik bir Jung psikolojisi olgusunu yaşamış, yani yeni ortaya çıkan bir arşetiple karşılaşmış ya da daha şiirsel terimler kullanacak olursak, ikisinin de hem büyük bir antikitesi hem de çağdaş bir ilgisi olan otonom bir varlık olarak Abraxas ile karşılaşmış olma olasılığını düşünüyor gibi görünmeleri merak uyandırıcıdır. Jung, Abraxas deneyimini Gnostisizm alanındaki hatırı sayılır irfanıyla genişletmiştir, Hesse ise uygun imge ve kavramlarla birlikte Abraxas'ı çevrelemek için öncelikle kendi şiirsel hayal gücüne güvenmiştir. Yine de, çoğu kez meydan geldiği gibi, iki vizyoner, iki farklı yönden gelerek, ikisi de düşünen bir aklın genellikle doğrudan bir bağlantı farz edeceği bir benzerlik ve içsel tutarlılığı olan materyali kendi okuyucularına sunmuştur. Mantıksal açıklamalar her zaman doğru olmaz, özellikle de bunlar rasyonel olmayan, yaratıcı ve hayal gücü kuvvetli süreçleri içeriyorsa. Avrupa tarihinin belirli bir kritik zamanında (Birinci Dünya Savaşı sırasında ve hemen sonrasında) Abraxas'ın belli bir arşetipik figürünün farklı, ama yine de Basilides ve diğer Gnostikler tarafından sunulan asıl imgeyle organik olarak bağlantılı ortaya çıkışı, doğrusu dikkate değer ve anlamlı bir olgudur. Çağımızın en yaratıcı insanlarından ikisinin bu arşetip

tarafından ortaya çıkışı için kendiliğinden seçilmiş olmaları gerektiği gerçeği, daha da dikkate değer olacak ve arşetipik anlam, hala keşfedilmeyi bekleyen içermelerle dolu olacaktır.

Hem İkinci Vaaz'ın son bölümünde hem de Üçüncü Vaaz boyunca, Jung Abraxas imgesinin geleneksel dini düşünce üzerinde sahip olabileceği potansiyel açıdan olumsuz etki konusunda güçlü bir farkındalık göstermektedir. Bu yüzden, İkinci Vaaz'ı "Bu noktada ölüler büyük bir kargaşa çıkardılar, çünkü onlar Hristiyan'dı" sözleriyle bitirir. Yazık ki *Vaazlar* yüzünden, özellikle de Abraxas hakkında büyük kargaşaya yol açan ilk kişilerden biri, bir Hristiyan değil Yahudi olan Martin Buber'di! Jung, gerçeği ve yalanı, aydınlığı ve karanlığı aynı sözde ve aynı eylemde ortaya çıkarabilme yeteneği yüzünden Abraxas'a gerçekten korkunç olan der. Karşıtların birlikte var olduğu ve ahlaksal yargıyla korku veren karşıtlığın dehşeti olmaksızın ortaya çıktıkları her şeyi kapsayan bir gerçeklik kavramı, Batı dininin son 1700 yılının Gnostik olmayan zihniyetinin hoşuna gidecek bir şey değildir. Gnostikler düşmanları tarafından defalarca ikici, yani iki eşit ve karşıt iyi ve kötü ilkesine inanan kişiler olmakla suçlandılar. Buber ya da başka herhangi biri tarafından, *Vaazlar*'daki Abraxas figürünün ya da bizim bununla ilgili yorumumuzun, insan ırkının hayatına ilişkin olabilecek ahlaksal boyut türünden yoksun olduğu ileri sürülebilir. Bu tür itirazların kökleri çoğunlukla Batı dünyasındaki insanların doğasında kişisel, bu yüzden de ahlaksal olan Yahudi-Hristiyan-İslam Tanrı kavramına alışkın oldukları gerçeğinde yatmaktadır. Tanrı kavramının bu ahlaksal yönünün başka birçok dinde, özellikle de Doğu dinlerinde, tanrısal varlık ya da mutlak gerçeklik tasvirini içermediği unutulmamalıdır. Vedanta felsefesi, Budizm ve Gnostisizmin mutlak tanrısal varlık hakkındaki tezleri, çoğu kez ahlaksal sorularla ilgisiz gibi görünür, çünkü bunlar iyi ve kötünün oluşturduğu ikili kategorilerin üzerindeki bir gerçeklikle ilgilenmektedirler.

Jung Gnosis hakkındaki sezgisel bilgisiyle, ikiciliğin değil karşıtların birliğine ilişkin mutlak gerekliliğin tanınmasının

Gnostik tutumun aslında yattığını fark etmiştir. "Kendisi büyük Pan'dır, aynı zamanda küçük olan da. O Priapos'tur" gibi betimlemelerle Jung çok doğru bir şekilde Abraxas'ı, *Symbols of Transformation* (Dönüşümün Sembolleri) adlı çalışmasında kendisinin desteklemeye başladığı evrensel ve farklılaşmamış psişik enerjiyle özdeşleştirmiştir. Bununla birlikte, aynı enerjinin, daima istekli ve dik Priapos falliği ile sembolize edilen, insanlığın kör, ama etkili içgüdüsel doğası küçük Pan olan içgüdü kuvvetleri biçiminde enkarne edildiğinin de farkına varmıştır. Bilinçdışının en yüksek arşetipleri zaman zaman içgüdülerin benzeşleriyle adlandırılmıştır ve içgüdülerin de, sırası geldiğinde, arşetiplerin karşılıkları olduklarını ifade etmek de aynı şekilde doğru olabilir. Bu yüzden Abraxas avlanan aslanın öldürme anındaki vahşi sıçraması, aynı anda da bir bahar sabahının dingin güzelliği olabilir; aşk ve aşkın katli olabilir; hem Mesih, kutsal olan, hem de Yahuda, ona ihanet eden olabilir. Jung bir keresinde sağlıklı, iyi büyümüş hiçbir ağacın, aşağıda topraktaki karanlık köklerini reddedemeyeceğini, çünkü bunu yaparsa öleceğini söylemişti. Ruhun kök sistemi de insanlığın psikofizyolojik organizmasının içgüdülerinde somutlaşmıştır. Ancak büyük bir tehlikeye girerek kendimizi bu köklerden ayırabiliriz, çünkü onlar olmaksızın varoluşumuzun ağacı da düşecektir ve hem ideallerimizin güzel tazeliği hem de arşetipik psişenin parlak tüylü göksel kuşları yok olacaktır. Yine de Hippolytus ve Irenaeus'un ayak izlerini takip eden Buber ve Hristiyan teologlar Jung'u içgüdüleri kutsamaksızın tanrılaştırmakla suçlamıştır. Onlar psişe içindeki karanlığın mutlaka kabul edilmesi, anlaşılması ve eninde sonunda bir bütünlük halinde aydınlıkla uzlaşılması gerektiğini anlayamazlar ve anlayamayacaklardır; bu bütünlük hali, ne aydınlık ne de karanlık, her ikisi de ve ikisinden de fazlası olan bir durumdur.

Jung'un Abraxas dediği tanrısal melez, felsefi "dışta bırakılmış orta" tutumunun, ya da konuşma diliyle söylenebileceği biçimiyle "ya-ya da" felsefesinin canlı ve sembolik çürütülmesidir. Aquina'lı Thomas'ın çalışmalarıyla Hristiyan alemini istila eden

ve fetheden Aristo mantığı ve Sami ahlak düzenlemelerinin korkunç ittifakı, Batı insanlığını *ya bu ya da şu* olarak karakterize edilebilecek bir tutum şeklinde her şeyin mutlak sınıflandırılması yöntemine daldırmıştır. Aydınlık ve karanlık çatışan şeyler olarak düşünülür, çünkü düşünüş biçimimiz her ikisinin bir arada var olamayacağı fikrini kabul etmiştir. Yaşam ve ölüm kutupsal karşıtlar olarak tasarımlanır, insanoğluna da elbette yaşamı seçmek tembihlenmiştir. Dolayısıyla, intihar ve diğer kendine zarar verici davranışlar, hatta rahimdeki küçücük bir ceninin yok edilmesi, Batı dinsel zihnine göre korkunç suçlar olarak görülür. Bu düşünce türü farklılaşmış ego bilincine özgüdür, çünkü egoya yalnızca bilinçli dürtüler ve faktörler hükmeder. Gerçeklik imgesi duyu algısına bağlı olan bilinçli ego dünyasında, nesneler ve varlıkların daima ya *bu* ya da *şu* oldukları tamamen gerçektir: Bir sandalye açıkça bir köpek, güneşli bir gün yağmurlu bir gün değildir, vs. Diğer yandan, hem bilinçli zihin hem bilinçdışından meydana gelen psişe bu tür keskin ve net kategorilerle ilgilenmez. Hiç ya tamamen aptal ya da tümüyle zeki, tamamen terbiyeli ya da ahlakça tümüyle bozuk bir insanla karşılaştık mı? Açıkça hayır, çünkü insan doğasında, psişenin gizemleri ve derinlikleri bu tür kategorik yargılara atfedilmiş olası herhangi bir geçerliliği imkansızlaştırmaktadır. Psişede, özellikle de psişenin bilinçdışı bileşeninde karşıtlar genellikle çakışır. Bilinç dışta bırakıcıdır, çünkü bilinç, bir ışık demeti gibi bilinçdışının karanlıklarıyla sınırlanır. Diğer yandan, bilinçdışı içindeleyicidir; "ya-ya da" kategorisi yerine "hem-hem de" kategorisine değinir. İkilikler bilinçdışında yok değildir, ondan uzaktadırlar. Psişenin daha derin tabakalarına Advaitin yani düalistik olmayanı atfetmiş olsak aslında hedefi ıskalamış olurduk. İkinci Vaaz'da anlatılan tanrı Helios ile onun karşıtı Şeytan, bilinçdışı da dahil olmak üzere psişenin bütününde bulunur. Bununla birlikte, bilinçdışı ilkesi pek o kadar da alışıldık *çelişen ikicilik* değildir; çok daha nadir düşünülen *tamamlayıcı ikicilik*'tir. Bilinçdışında karşıtlar birbirini tamamlar, bilinçte ise karşıtlar birbirini bilinçli dikkat ya da

ahlaksal onaylamayla dışarıda bırakır. Bilinçdışında –ister içgüdüsel libidonun (küçük Pan ya da Priapos) belirsiz derinliklerinde olsun, ister esrarlı arşetipik psişenin havadar doruklarında– yaşam kişisel olmayan, ahlakdışı, ayırt etmeyen, korkusuz, acımasız, fethedilemez ve hep etkin Abraxas'ın gücüyle oluşturulur ve yeniden canlandırılır.

Dördüncü Vaaz'da, Abraxas'tan "bütünün etkinliği" olarak söz edilir, bu şekilde onun bu ilkeyi en açık biçimiyle karakterize eden enerji ya da kuvvet olduğu gösterilir. Peki, bu enerji ne için kullanılır? Amaçları nelerdir? Açıkça, Abraxas, her ne kadar fiziksel yaşam dışında bırakılsa da, psişenin yaşamını anlamamız gerekliliğiyle, yaşamın sürekliliği ya da çoğalması için vardır. İsa'nın geldiğini, bu sayede insanların bu yaşama sahip olabileceğini ve bu yaşama daha bolca sahip olabileceğini ifade ettiği söylenir. Psişenin dinamizminin daima, kutupsallıkların dengesinin genellikle karşıtların çatışmasında tüketilen enerjiyi serbest bıraktığı, çiftler arasındaki denge noktasında bulunduğu söylenebilir. Çatışma istenmeyen bir şey değildir, kötülük de öyle. Bununla birlikte, çatışmanın ancak karşıtların dışarıda bırakılması yerine, dahil edilerek bir çözüme götürdüğünde varoluşumuzun gelişimi ve zenginleşmesi için yararlı ve verimli olacağının fark edilmesi de gerekmektedir. Bu güç fikrini, belki de en iyi şekliyle pratik psikolojik faktörlere uyguladığımızda anlayabiliriz. Hiçbir psikolojik çatışma sonuçta bir karşıtlığın diğerine galip gelmesiyle gerçekten çözümlenmez. Ancak karşıtlar kendilerinden üstün bir boyutta ya da düzlemde uzlaştıklarında gerçek bir çözüm olduğunu söyleyebiliriz. Bu farkındalık, aslında, Jung'un terapötik yöntemini daha yüzeysel teorilerden esinlenen başka uygulayıcıların kullandığı yöntemlerden ayırır. Jung psikolojisinde, bir psikolojik çatışmadan, çatışma sırasında kendini kutuplardan biriyle birleştirerek çıkmak gibi kolay bir yol yoktur. Adeta, sadece meleklerin tarafında dövüşmemeli, arada sırada pek çok düşmüş meleğe de katılmalıyız. İki psişik muhalifin mutlaka birbirine karışması, birbirine

tepki göstermesi sağlanmalıdır, bu şekilde onların savaşları ve yaralarından, ıstırapları ve mücadelelerinden, birçok dönüşümden sonra yeni ve değişmiş bir Benlik ortaya çıkabilir. İşte bu benlik -psişenin dönüşmemiş halinde imkansız ve düşünülemez olan sorunlarına her gerçek *çözüm*- yenilenmiş ya da yeni bir mücadele yoluyla çözüm bulan bilinci temsil edecektir.

İki çekişen kuvvet arasında ortaya çıkan bir denge noktasının neden olduğu bu tür bir süptil çözümün, *Yedi Vaaz*'da ya da özellikle Üçüncü Vaaz'da gösterildiği gibi, Abraxas'ın gizemine dair büyük bir ilgi taşıdığını ileri sürmek belki de hiç zorlama bir fikir olmayacaktır. İki karşıt, Tanrı ve Şeytan arasında, ne gece ne gündüz, tam da şafak vaktinde gücünü hem gece hem de gündüzden alan ve şafağın beyaz küheylanlarının, dünyanın ve yıldızların ötesindeki, zamanın ve zihnin dışındaki bir dünyaya çektikleri savaş arabasıyla hızla gitmeye hazırlanan heybetli horoz, kozmik ve psişik enerjinin horoz kafalı tanrısı durur.

Abraxas kavramının pratik faydasıyla ilgili bir başka yararlı örnek sosyal ve tarihsel alanda bulunabilir. Kendimize şunları sorabiliriz: Uygarlaşmış modern Batı toplumu bağlamında ölüm ve yaşlılık niçin bu kadar korkunç bir yüktür? Diğer tarihsel dönemlerde insanlar yaşlılıkta zarafetle yaşayıp hem bilgelik hem de bilgeliğe gösterilen saygıdan keyif alırken, bizim zamanımızda niçin bu tür bir şey görmüyoruz? Ölüm bir zamanlar samimi bir tanıdık, hem de insanlığın yakın arkadaşı iken, niçin bugün kibarca bilmezlikten gelindiği için artık çok korkulmaya başlanmış bir düşmandır? Günümüzün bu acınacak sosyal olgularının nedeni dışta bırakılmış ortanın yukarıda dikkat çekilen felsefesinde pekala bulunabilir. Bizim mantığımız bize yaşamın iyi olduğuna dair doğru, ama tehlikeli mantığı bildirme durumuna gelmiştir: Bu nedenle ölüm mutlaka kötü olmak durumundadır. Dolayısıyla rasyonel ve mantıksal olarak düşüneceksek yaşamı onaylayıp ölümü reddetmek zorunda kalırız; yaşama sıkıca sarılmamız, ölümden de uzak durmamız gerekir. Karşıtların uzlaşması yoksa, olağan "ya-ya da" tarzında bir seçim yapmak zorun-

daysak, elbette yaşamı seçmemiz gerekir. Böylece yaşam tüm değerlerin başlıca onayı haline gelirken, ölüm bunların mutlak inkarı olur. Değer sistemlerimizin büyük çoğunluğu yaşam merkezli olduğundan, ölüm bizim için yaşamın tüm değerlerinin yok olması anlamına gelir. Ölüm yalnızca fiziksel anlamda cisim bulmanın sonu değil, gerçekte varoluşun sonu olur. Tüm bunlar ego düşünüşünün hakim olduğu bilincin doğrudan sonucudur. Bilinç kendini bilinçli olmayan biçiminde düşünemeyeceği için, ölümde bilincin yitirilmesi aslında varoluşun yitirilmesi olarak görünmek durumunda kalır. Bu psikolojik tutumdan, sadece ölümü bilmezlikten gelmemiz ve reddetmemiz değil, aynı zamanda beraberindeki ebedi gençlik kültüyle birlikte doğal yaşlanma sürecini reddetmemiz de ortaya çıkar. Yaşlılığı soyut olarak reddettiğimizde, reddettiğimiz bu olguyu taşıyanlar olarak görünen kişileri reddedeceğimiz de mantıklı olmaktadır, bu yüzden de yaşlılarımızı bakımları ve refahlarından çok, gizli tutulmaları için tasarlanmış olan korkunç depolara kapatırız. Hiç kimsenin bize ölümü, yaşlılığı hatırlatmasına izin vermeyelim, çünkü yaşam ve gençlik iyidir, bu nedenle ölüm ve yaşlılık da kötüdür ve niçin bize kötü şeyler hatırlatılsın ki?

Jung, kadim Gnostiklerle birlikte, gerçekliğin bütünlüğünü vurgular. "Mesele var olmanın tamlığıdır" sözü, onun bize defalarca çeşitli şekillerde haykırdığı değişmez parolası gibi görünmektedir. Jung'un ölüme yönelik tutumu bu bütünsel yaklaşımı yansıtır. Jung, bedenin yok olmasından sonra bilincin yazgısıyla ilgili herhangi bir determinist tahminden kaçınırken, mezarın ötesinde bir tür sürekliliğin var olduğunu sessizce ve dikkat çekmeden onaylamayı sürdürür. Bu tutumun kökleri, onun psikolojik düzeyde karşıtların karşılıklılığı ve tamamlayıcı doğasına ilişkin inancında yatmaktadır. Aydınlık, kendisinden ötürü değil, karanlıkla ilişkisinden ötürü anlamlı olduğuna göre, ölüm de yaşamdan ötürü önemli, yaşam da ölümden ötürü anlamlı hale gelir. Ölüm yaşamın, yaşam da ölümün parçasıdır. Ayrıca, klasik bir Gnostik bakış açısından bakıldığında da, bizim ölüme karşı

tehlikeli tek yanlı tutumuzun yazarının, o kutsal yazının üçüncü bölümünde ölümün insanın günahının sonucu olduğunu gösteren Oluş'un budala demiurge'undan başka biri olmadığını iddia etmek pek de zor olmayacaktır. Ölüm günahın sonucuysa, bunun ardından da ölümün kötüyle ilişkili olma zorunluluğu gelir ve yaşam tıpkı O'nun bedduasında ölümün göründüğü kadar Tanrı'nın armağanı olur. Aynı şekilde, yaşlılık Kutsal Kitap tarafından bir zahmet ve keder durumu, organik olarak ölümle, günahın sonucuyla bağlantılı olan bir dert biçiminde gösterilir. Dışta bırakılmış orta felsefesine, o büyük ayrılma aykırılığına başlayan dindir, dinden başkası değildir! Jung'un bu gerçekle ilgili psiko-tarihsel görüşü benimsendiğinde, Batı'daki sofuluğun ilk demiurgik evresinin farklılaşmaya, bilincin bilinçdışındaki eonial uykusundan sertçe çekilişine yönlendirildiğinin de farkına varılabilecektir. Diğer yandan Gnostik çaba, bireyleşmeye, farklılaşmış ve yabancılaşmış bilincin bilinçdışıyla yeniden bütünleşmesine doğru yönelir. Yani, geleneksel din bölerken, Gnosis birleştirir. Bu iki eğilim çelişkili gözükmektedir ve bunlar elbette büyük ölçüde birbiriyle çatışma halindedir, ama aynı zamanda hem bireysel hem de kolektif düzeylerde insan psişesinin büyümesi ve gelişiminin ayrı gelişimsel evrelerini temsil ederler. Gençliğin dış dünyayla heyecanlı ve tutkulu bir şekilde ilgilenme ve dışa dönük olmayla en azından kısmen karakterize edilmesi nasıl normal görünüyorsa, kültürün ergenliğinin sofuluğunun, farklılaşmış ve dışa dönük bir karaktere sahip olması da anlaşılabilir bir durumdur. Diğer yandan hem bireyin hem de kültürün olgunluğu ruhun içsel gerçeklikleriyle gizemlerine saygı ve düşünmeyi beraberinde getirecektir ki kısacası, bilgeliğin verimliliği olacaktır. Böyle olunca da farklılaşmanın Tanrı'sı bir biçimlendirici ya da mimar (demiurge) olurken, Gnosis'in bireyleşmeci ruhunun başlıca mitik figürünün, kendisinde bilgeliğin cisimleştiği Sophia olmasında şaşılacak bir şey yoktur.

Var olmanın birleşme ya da Abraxas görüşüne en büyük direnç, insan kurumlarının, böyle bir görüşün ahlaki ve etik içer-

meleriyle ilgili korkularının sonucu olarak ortaya çıkar. Kadim Gnostikler, özellikle Decalogue'da gösterildiği gibi, antinomiyanizm, ya da ahlaksal yasaya karşı olma tutumu ile suçlanmışlardır. Jung'un Abraxas'ına, aynı zamanda hem Tanrı hem de Şeytan olan bir Tanrı'nın bireyde ahlaksal bir anarşi tutumuna yol açacağı temelinde itiraz ederken, Buber sadece daimi bir anti-Gnostik paranoyayı dile getirmiştir. Yine de geleneksel dinde somutlaşan ahlaksal mutlakçılık türünün hem Gnostisizm hem de modern derinlik psikolojisi için kabul edilemez olması gerektiği tamamen açıktır. Freud, dine karşı şiddetli bir kin beslemişti, çünkü libidonun kendini göstermesine karşı dinsel temelli toplum sınırlamalarının insanların hayatını harap ettiğini fark etmişti, bu farkındalık hala geçerliliğini sürdürmektedir. Psikoloji, sanki psişenin yasalarıymış gibi tanrısal bir şekilde ortaya çıkarılmış ahlaksal mutlakları onaylayamaz, onaylamamalıdır da. Gnostik dinselcilik de psikolojik olana oldukça benzer bir konum benimseyecektir. Gnostikler bireyin dış dünyanın kabul edilmiş kuralları içinde işleme gerekliliğini kabul etmişlerdir, ama bu insan yapımı düzenlemeleri, hiçbir ayrılmanın olmayacağı tanrısal bir şekilde kurumlaşmış emirler üzerinde kurmak için bir gereklilik görmemişlerdi. Ayrıca, ahlaksal yasaları ve disiplini, spiritüel kaslarını güçlendirmek için disiplin ihtiyacında olan daha az gelişmiş insanlar kategorisine giren belli kişiler için oldukça yararlı olduğunu düşünüyorlardı. Diğer yandan, disiplinin belirli amaçların başarılması için var olduğunun ve bu amaçlara ulaşıldığında söz konusu disiplinin artık gereksiz olacağının da farkındaydılar. Gnostik, aslında, bir antinomiyen (*anti*-karşıt, *nomos*-yasa) değildir, otonomi (*autos*-kendi, *nomos*-yasa) arayan kişidir, çünkü o kendi yasasının, içindeki tanrısal sezgiyle günbegün ve anbean kendisine bildirildiği bir bilinç haline ulaşmaya çalışır. Gnostiğin kendine özgü ve kendi bireysel durumuna uygulanabilir olan yasayı bulacağı yer, Eski ve Yeni Ahit'in, Kuran'ın ve İncillerin kütüphanesi değil, yaşamla günlük varoluşsal karşılaşmaların tozlu, kanlı ve gözyaşıyla dolu

alanı olacaktır. İnsan doğası zayıf ellerimizde ne kutsallaştırmaya ne de tanrılaştırmaya ihtiyaç duyar; zamanın başlangıcından ve uzayın oluşmasından önce tanrısal varlıklar ve kutsallaştıran kuvvetler onun içine yerleştirilmiştir.

Abraxas betimlemesinde, Jung bize biraz İlk Vaaz'da Pleroma'nın paradoksal tutumlarını anlattığı örüntüye benzer bir tarzda gerçek bir karakteristik yakarışıyla sunar. Bununla birlikte, Pleroma'yı betimlemesinde Pleroma'nın dengelenmiş nitelikleri olarak var olan sayısız karşıt çiftinin var olduğunu vurguladığı, Abraxas nitelendirmesinde ise, özellikle kozmik horozun dinamik, karşı konulmaz gücü ve etkisini ortaya çıkarmayı tasarladığı kolayca fark edilmektedir. Abraxas'ın bazı tutumları karşıtlar olarak görünürken (dünyanın hazzı ve cennetin acımasızlığı), bunların ayırt edici başlıca özelliği karşı konulmaz enerji oluşudur. Pleroma'nın, kendi bağımsızlığı ve esrarlı ihtişamıyla görkemli bir şekilde uzak ve sakin olan üstün tamlığı temsil etmesi gibi, Abraxas da bu soyut tamlığın kozmik ve psişik etkinlikte somutlaşmasıdır. Yine de, daha önce de ifade edildiği gibi, Abraxas'ı sıradan bir tür Gnostik demiurge ile eşit saymak ciddi bir yanlış anlama olacaktır. Onun, olmadığı zaman bütün demiurge'ların yaratma gücünün biteceği kuvvet olduğunu ve aynı zamanda bilgelik ve sevginin, insan ruhunu kozmosun esaretinden çıkarmasını başarmayı sağladığı kurtarıcı kuvvet olduğunu söylemek çok daha doğru olacaktır. Hepsinden önce Abraxas *korkunç*tur. Bu sözcüğün günümüz konuşma dili terimlerinden çok, hem korkulma hem de hayran olunmanın bir niteliği olduğu ve doğal bir şekilde göze çarpan, büyük kişilere ait olduğu söylenen Rönesans insanının *terribilita*'sı anlamında anlaşılması gerekir gibi geliyor. Abraxas bu yüzden Papa II. Julis ya da vahşi Dük Cesare Borgia'nın korkunç olmasıyla aynı anlamda korkunçtur; onun kırbacı, İsa'nın Tapınaktaki sarraflara büyük öfkesinin darbelerini indirdiği düğümlü ipinden farklı değildir. Bu korkunçluk, demiurge örneğinde görülebileceği gibi, kötülüğün ya da bilgisiz, küstahça kibrin ayar işareti değil, tersine insan bi-

lincini kaçınılmaz bir şekilde dehşet ve ürpertiyle dolduran muazzam kuvvetin doğal görünümüdür.

Peki, insan bilincinin bu korkunç Abraxas ile ne yapması gerekiyor? Jung'un yanıtı o insanı huşu içinde bırakan etkisiyle açıktır: "Onu görmek körlük demektir; Onu bilmek hastalık; Ona tapınmak ölümdür; Ondan korkmak bilgelik; Ona karşı durmamak özgürlük demektir." Tefekkür, düşünme, ya da dini anlamda ibadet, hangi yolla olursa olsun bilinçdışı yaşamın şiddetli dinamizmine kişinin dalması, amaca zararı dokunan bir eylem olur. Çağlar boyunca psikedelik ilaçların, zihni uyuşturan ve egoyu parçalayan maddelerin ve uygulamaların aşırılığı buna dair güzel bir kanıt ortaya çıkarmaktadır. Ham yaşam enerjisinin tehlikeli ve karşı konulmaz gücüne kişinin dalmasının getirdiği kısa egosuzluk anlarını, sadece hoş görülemez değil, aynı zamanda yararsız olarak da düşünebiliriz; modern kültürün sayıları hiç de az olmayan yabancılaşmış insanları aslında kendi içlerinde, bir şekilde Hesse'in *Steppenwolf'u* (Bozkırkurdu) tarzında Abraxas'ı keşfetme ihtiyacındadır. Nasıl ki Tanrı'dan korkmak bilgeliğin başlangıcı olarak düşünülmüşse, Abraxas'tan korkmak da Jung'a göre bilge olmaktır. Bu korku, huşu ve ihtiyatın kutsal bir karışımı olarak, bireyin ruhun atomunun çekirdeğinde bulunan muazzam kuvvetlerine değerinin altında paha biçmesini ya da bu kuvvetleri aptalca kışkırtmasını önleyecektir. Bununla birlikte, Jung'un vaazında bulunacak en önemli uyarı şudur: "Ona karşı durmamak kurtuluş demektir." Abraxas'a karşı durmak demek en büyük felaketi uyandırmak anlamına gelir. Yaşamın şiddetli dinamizmi inkar edilmeyecektir; şu ya da bu araçla bilinç alanına zorla girecektir. Romalılar doğa hakkında bilgece bir söz söylemişlerdir: Naturam expellas furca, tamen usque recurret (Doğayı bir tırmıkla kovabilirsin, ama o süratle geri dönecektir). İster doğal kuvvetlerin oluşturduğu dış doğa, ister psikolojik kuvvetlerin oluşturduğu iç doğa olarak ele alınsın, doğaya bilinçle başarılı bir şekilde karşı konulamaz. William Blake gerçekten bilgece yazmış: "Gerçekleşmemiş arzuları

beslemektense, bir bebeği beşiğinde öldür."(*) Bilinçdışının yöneltmeleri ve hedeflerine yönelik geçirgenlik ve bunların kabul edilmesi kurtuluşa, bireyleşmeye, Gnosise, ya da tanımlamak için hangi kelime kullanılacaksa ona giden yoldur. Baskı, tek yanlılık, fışkıran büyük yer altı akıntısının sularını kabul etme gönülsüzlüğü esaret ve köleliğe giden kesin yollardır. Bilinçdışı dinamizminin bastırılması bizi tam da bastırmak istediğimiz kuvvetlerin köleliğine götürür. Bu yüzden, ne zaman Abraxas'a karşı durmazsak, gerçek kurtuluşumuza ilerleriz demektir.

Jung'un korkutucu bir şekilde yüce Abraxas betimlemesini de içeren bu Üçüncü Vaaz'ı toplarken ne söylemeliyiz? Abraxas figürünün Jung'a *Yedi Vaaz*'da söz edilen diğer güçler ve mitolojik figürlerin hepsinden daha fazla anlam ifade ettiğini söylemek doğru olacaktır. Zaman zaman Jung'un Abraxas figürünü kullanımını çevreleyen tartışmalara rağmen, bu figürün Jung'un Gnosisi ve Gnostisizmini diğer herhangi bir öğeden daha açıkça kanıtladığını rahatlıkla söyleyebiliriz. Jung'un Abraxas yorumunun çeşitli kadim Gnostiklerin bu figüre sahip olduğunun söylendiği her ayrıntıya uyup uymamasının özel bir önemi yoktur. Hem Nag Hammadi Gnostik kutsal yazıları hem de diğerleri daha eski keşifler, Gnostiklerin bir şekilde farklı veya yeni bir bağlamda aynı ad ya da terimin kullanılışına asla karşı olmadıklarını açıkça göstermektedir. Bugün, Jung'un *Yedi Vaaz*'daki Abraxas figürünü ele alma biçiminin (Hesse'in *Demian*'da bu figürü işleyiş biçimi de buna katılabilir) kadim Gnostik görüşlerin bazılarına, birtakım bilimsel varsayımlardan daha yakın olup olmadığını bilmenin hiçbir yolu yoktur. Modern de olsa (başka nasıl olabilirdi ki?) Jung'un bir Gnostik olduğuna dair basit ve açık savı kabul edersek, bu durumda o da var olan Gnostik mit ve mitolojik figürlerde biraz değişiklik yapıp bunlara kendi Gnosisinin gerektirdiği türde tutum ve içerikleri verdiğinde tipik Gnostik tarzında davranmış olacaktır. Bu Jung'un Abraxas kavramı, onun var olmanın tamlığının dinamizmini temsil ettiğini söyle-

* The Marriage of Heaven and Hell, Bölüm 10.

yerek özetlenebilir. Elbette, bu Vaaz'daki Abraxas imgesi ve figürü, onun *canlı* olduğunun emin bir şekilde söylenebileceği türde bir varoluşsal güce sahiptir. Abraxas'ın çağdaş ilgilere uygunluğu, daha önce adı geçen şair diplomat Miguel Serrano tarafından oldukça etkili ve güzel biçimde ifade edilmiştir:

> Modern Hristiyan ve bir bütün olarak Batı dünyası artık bir kriz noktasına ulaşmış durumda, açık olan seçenekler de pek cazip gözükmüyor. Ne geçmiş tarihimizi böylesine biçimsizleştirmiş olan o vahiysel felaketlerden birini istiyoruz, ne de standartlarımızın tedavisi olanaksız bir azalmasıyla sonuçlanabilecek olan Doğu'nun hümanizmden mahrum bırakan yolunu. Bu durumda belki de geriye kalan tek olasılık Abraxas, yani, iki saf arşetipin bileşiminde bulma ümidi ile, ruhlarımızın hem dışarı hem içeri doğru, biyolojik köklerimizin hem aydınlık hem de karanlık gölgelerine bir projeksiyonudur. Bu saf arşetip, içimizde olan ve tıpkı Atlantis gibi çok uzun bir süre bilincimizin suları altında kalan otantik tanrı imgesi olacaktır. Bu yüzden Abraxas Bütün İnsan anlamına gelmeye de başlayacaktır.[11]

Jung'un yine Miguel Serrano'ya söylediği gibi, onu hiç kimse doğru olarak anlamamıştır, ancak bir şair anlamaya başlayabilecektir. Bu yüzden Üçüncü Vaaz'a ilişkin bu yorumu, bir diğer şair William Blake'ten, kendi Gnostik ve kahince vizyoner coşkusu içinde belki de Abraxas'la ilgili yazmış olabileceği bir alıntı yaparak bitirmek uygun olacaktır:

> Ateşin oğlu kendi doğu bulutu içinde, sabah altın rengi sinesiyle övünürken, beddualarla yazılmış bulutları reddeden, sert, duygusuz yasayı toza çevirdiği yerde, haykıran gecenin mağaralarından ölümsüz atları salıveren: İmparator artık yok! Artık aslan ve kurt sona erecek.

Dördüncü Vaaz –Yanan Çalı ve Hayat Ağacı

Ölülere müthiş Abraxas imgesini sunduktan sonra, Jung-Basilides gönülsüz öğrencilerine, Abraxas'ın tersine, karşıtların birliğini değil, daha çok rekabet içeren, hatta savaş benzeri ilişkilerini gösteren, büyük spiritüel güçlere ilişkin daha fazla sırrı öğretmeye geçer. Jung, gnostik rakipleri tarafından hep "ikicilik" ile suçlanmıştır ve yine Jung'un İkinci ve Üçüncü Vaaz'lardaki Abraxas ile ilgili uzun ve etkileyici betimlemesi için değilse de, benzer bir suçlama Dördüncü ve Beşinci Vaazlar temelinde ona karşı yapılabilir. İkilik ve birlik, ikisi de aslında psişik doğanın işleyişinin, can alıcı öneme sahip ve birlikte var olan ilkeleridir, bu yüzden de hem *Vaazlar*'da, hem de Kusnacht'lı kahinin daha sonraki bilimsel yazılarında ele alınmıştır. İnsanoğlunun psikofizyolojik organizması bir birliktir, ama bu birliğin içinde muazzam ve dehşetli ikili kuvvetler üstünlük için sonsuza dek mücadele ederler. Bir ebedi güreşçi duruşuyla, ölümcül bir savaşta kilitlenmiş olan beden ve ruh, duygu ve akıl, dişillik ve erillik, içgüdü ve uygarlık, sonsuza dek aynı anda hem gerekli hem de nafile bir Armageddon'da birbirine girer. J. W. von Goethe'nin bu tür etkili ve güzel bir ifade verdiği Alman ruhu, bu Faust ikiliğini, antik Yunanlılardan bu yana herhangi bir ulusal psişeden çok daha büyük bir açıklık ve hararetle ifade etmiş gibi görünmektedir. Goethe'nin Faust'un göğsünde yaşadığını söylediği iki ruhu, Jung'un Dördüncü Vaaz'da tekrar görünmesini sağladığı kozmik-psikolojik figürleri -yani "yanan" ve "büyüyen" şeklinde- Yunanlılar açıkça tanımıştır.

Yunanlılar iki dünya ruhunun kozmik yaşamın ve insan yaşamının bünyesinde ikamet ettiğini ve bunların birbiriyle ölümcül bir savaş halinde olduklarını söylemiştir. Bu savaş öyle bir güç ve büyüklüktedir ki biz asla bunun sonucu hakkında kehanette bulunamayız. Büyüyen ruh uygarlığın ruhudur; hep içinde yaşamın büyüyebileceği, inşa edilebileceği biçimler yaratmaya ve ken-

dini daha güvenli hale getirmeye çalışır. Diğer yandan, yanan ruh yaşamı harekette, değişimde, serüvende, savaşta, hatta zaman zaman çatışmada ve şiddette arar. Büyüyen ruh barışçıdır, yanan ruh ise savaşçıdır; uygarlık koruyucu ve çoğu kez muhafazakardır, karşıt dinamizm ise devrimcidir. Her iki kuvvet de doğal düzenin parçasıdır (doğal demekten hoşlandığımız şeylerin Rousseau tarzı duyguculaştırmaların periyodik patlak vermeleri görüşünde ifade edilmeye değebilecek bir düşünce). Savaş ve barış, koruma ve yok etme, yapıcı evrim ve yok edici devrim, bunların hepsi doğanın parçasıdır. Savaşı ve şiddeti dışarıda bırakarak doğayı barış ve huzurla özdeşleştirmek gözlemin getirdiği kanıta ters düşer. Huzur veren bir güneş batışı patlayan bir volkandan daha mı doğaldır? Bülbül şahinden daha mı doğaldır? Doğanın dinamizmi içinde, öldürmek doğurmak kadar zorunludur. İnsanların ahlaksal değerleri, bu değerlerin doğaya ait olmadıklarına dair oldukça açık kanıt yüzünden, doğaya yansıtılamaz ve yansıtılmamalıdır. Barışın savaştan daha iyi olduğuna, şefkatin acımasızlığa tercih edilir olduğuna inanmak belki haklı çıkarılabilir bir düşüncedir, ama bu tür yargıların temelini oluşturan değerlerin, bilinçdışına karşı olarak, kelimenin psikolojik anlamıyla, doğadan değil, bilinçten türetildikleri de kabul edilmelidir. Bu ikisini birleştirme yönündeki büyük bir girişim, Thomistik teolojideki "doğal yasa" kavramı, tarihte artan bilinç farklılaşmasıyla büyük bir fiyasko olarak kendini açığa çıkarmıştır. Hijyen, sağlık önlemleri, nüfus kontrolü, hatta insanın doğadaki ekolojik dengeyle ilgili kaygıları; tüm bunlar bilincin ürünleridir ve bilincin doğanın süreçleri ve gelişimlerini kapsama ihtiyacını kanıtlar.

Yanan ve büyüyen, *Vaazlar*'da tanrı şeytanlar olarak tanımlanır, bu şekilde de, karşıt olmalarına rağmen, her birinde daha büyük karşıt kuvvetlerin çelişkili ve işbirliği içindeki bir ilişkisini bulduğumuzu gösterir. Jung'un *Eros* adını verdiği yananın alevi, iyi ve kötünün bir birliğini içerir, büyüyene verdiği ad olan hayat ağacının büyümesi de. İyi ve kötü ağacın büyümesinde birleşmiştir. "İyi ve kötü alevde birleşir. İyi ve kötü ağacın büyüyüşünde

birleşir. Hayat ve sevgi kendi tanrısallıkları içinde birbirine karşı koyar" der Dördüncü Vaaz. *Vaazlar*, mutlak bütünlüğün sırrının ancak yaşam sürecinde var olmanın yanan ve büyüyen kuvvetlerinin birlikte varoluşu ve karşılıklı birbirine özgülüğü içinde keşfedilebileceğine dikkatimizi çeker. Yaşamlarımızda güvenlik, süreklilik ve kalıcılık isteği ne zaman üstün olsa, kendiliğindenlik ve yaratıcılık körelir; büyüyen, yananı boğmayı ve etkisiz duruma getirmeyi becermiştir. Bir yandan toplum kurumları, ticaret, zorlu rutin çalışmaların, diğer yandan da kısıtlayıcı bağlardan kurtulmuş sanatsal çabanın o daimi, trajik çatışması bu olgunun bazı görünümlerinden başka bir şey değildir. Büyüyenin hakimiyeti gündelikliğin önemsizliğini meydana getirir; güveni ve itimadını ağır ama emin büyümeyi garantiye alan yinelemenin döngüsel örüntüleri ve tekrarlarına yerleştirir. Ebedi ve ezeli dönüş döngüsü, kurulmuş düzendeki her yapının temel ilkesidir. Biyolojik verimlilik döngüsü içindeki tarımsal ve hayvansal idarecilik işlevi mevsimlere uyarlanmıştır. Aynı şekilde, insanların aile yaşamların da çocukların doğum ve büyüme döngülerine ve erkeklerle kadınların hayat evrelerine uyarlanması gerekir. Şehirlerin kurulması, ticaret uğraşı ve endüstrinin işleyişi gibi, insan bilincinin farklılaşmasının daha üst düzey ürünlerinin bile, başarılı olmadıklarında tehlikenin ortaya çıkacağı kendi döngüsellik ve rutin yönleri vardır. Diğer yandan, bireysel yaratıcılığın yanan alevi hep yinelenme ve döngüselliğe karşı açık ve örtük bir isyan halindedir. Hem çiftçi ve sanayi işçisi hem de tüccar gece boyunca hak ettikleri güvenli uykularını uyuyabilirler, ama sanatçının esini ve emeği için geceye başvurması ve sıkıcı bir toplumun gündüz düzeninin onun kullanımı için hazırladığı gece yarılarına kadar çalışması daha olasıdır. Kendi halinden memnun *pater familias* (aile reisi çn.) ve ailesine düşkün anne, kendi yaşamlarının devamı, kişiliklerinin uzantısı ve emeklerinin karşılığı olarak görerek çocuklarını huzur içinde ayaklarında sallar. Diğer yandan sanatçının çocukları etten ve kandan değildir, onlara zihnin nikah odasında gebe kalınır, doğumları da

stüdyoda ya da tavan arasındaki odada gerçekleşir. Bu yüzden, büyüyen ve yanan, aynı uzayda var olan ama bilinçte olmayan, fiziksel coğrafyaları çakışan, ama ruhun oldukça ayrı kıtalarında kurulmuş olan iki dünyada yaşar.

Büyüyen ve yananın ikiliğinin karşımıza çokça çıkan bir diğer görünümü de insan ilişkililiğinin kendini yönlendirme eğilimi gösterdiği iki boyutta bulunabilir. Bunlardan biri uygun biçimde dikey, diğeri de yatay olarak düşünülebilir. Dikey çaba kendini anlam ve mutlak önem hedefine yönlendirir ve insanoğlunda geleneksel olarak ya Tanrısallık veya bir tanrısallık benzeriyle ya da daha büyük Benlik ile bağlanmıştır. Yatay yön ise tek başına benliği çevreleyen diğer insanlara doğru, ya da denebileceği gibi diğer insanların dünyasına doğru hareket etme olarak açıklanabilir. Bizler, anlamın daha büyük dünyasıyla, doğamızın daha derinlerdeki gizli yerleri içinde saygın bir yeri olan aşkın makrokozmosla meşgul olmalıyız, aynı zamanda her yönden çevremizi sarmış olan, farklılaşmış bilinç biçimlerinin oluşturduğu mikrokozmik dünyayla da meşgul olmamız gerekir. İnsanoğlu, adeta, her ikisinin de doğasından ötürü kelimenin biblik anlamına sahip olan, yani içten yakınlık ve ilişkinin en yakın biçimlerini içeren, iki bilgi ya da *gnosis* biçimiyle motive edilmektedir. İnsanlar hem kendini tanıma yönünde bir dürtüye, hem de diğer insanları tanıma yönünde bir dürtüye sahip gibi görünmektedirler. Kendini tanıma dürtüsünün dünyanın her yerinde çok sayıda spiritüel ya da dinsel ekolü motive ettiği söylenir, ama en sık dikkat çeken görünümlerinin birkaç Hindistan ve Asya dininde olduğu görünmektedir. Bu dinsel sistemlerin pek çoğunda topluluk halinde ibadet yoktur, bireysel dua, ibadet ve meditasyon savunulmaktadır. Rahipler ibadethanelerin koruyucuları, kurban etmeleri yerine getiren kişilerdir, ama hem Hristiyan papazlar ya da pederlerin, hem de Rabbi'ler ve Molla'ların, Sami dinlerinde üstlendikleri türde bir sosyal role sahip değillerdir. Birçok Doğu dini öncelikle bireyin yararı için var gibi görünmektedir; bunların görevi bireyin içgörü, bireyleşme ya da spiritüel algısını kolaylaştırmaktır.

Kısacası, kişisel ve mutlak anlamla ilişkililiğe değinirler. Başlıca Sami halkından ileri gelen geleneklerde, vurgu özellikle sosyaldir. İbadet doğasından ötürü topluluk halindedir ve ibadet etkinliği için, genel olarak sadece mevsimsel temelden çok haftalık bir temelde olan, büyük bir düzenliliğe sahip belirli zamanlar oluşturulmuştur. Bu dinlerin çoğunda, etik içerik neredeyse metafizik ya da mistisizmi bütün bütün yutmuştur; "yapma'lar" ve "yap'lar"a yönelik ilgi çok büyüktür (Mizahi bir tarzda, Doğu dinlerinin *ol dinleri*, Museviliğin *yap dini*, Hristiyanlığın da *yapma dini* olduğu söylenmiştir).

Spiritüelliğe bu iki yönelimin ikisinin de kendi aydınlık ve gölgeli yanları vardır. Doğu'da insanların refahına yönelik ilgi nispeten önemsiz olarak görülür. Hindistan'da insanların, karma kavramı altında gücenirken sefalete ve acıya omuz silkme eğilimleri önemli bir eğilimdir. Budist tutum çok daha sevecen ve merhametlidir, ama Budist ülkelerde bile uygulamada, kişi toplumla çok az bir sosyal sorumlulukla karşı karşıya gelir. Diğer yandan, Batı zihnini ise yüzyıllardır sosyal sorumluluğun hem teori hem de pratiğinin karışıklığı rahat bırakmamıştır. Kabil o meşum, gerçekten de kardeşinin bekçisi olup olmadığı sorusunu sorduğundan beri, kişinin olumlu yanıt vermeye nereye kadar devam edeceği meselesi en derin ilgimiz olmuştur. Ayrım yapmaksızın tüm Sami dinleri Kabil'in sorusuna olumlu bir şekilde yanıt vermiştir, ama bu olumlu emrin uygulaması doğrusu ciddi görünümler almıştır. En kötü ekonomik sömürü, ırkçı önyargı ve savaşa özgü, makineleşmiş öldürme biçimleri spiritüel kökleri Sami dinlerine kadar giden insanlar arasında meydana gelmiştir; bu da böylece insanlığın yaşamında uygulamanın teoriye nadiren ayak uydurduğunu göstermektedir.

Sami ya da Batı spiritüel gelenek biçimlerinde büyüyene yapılan vurgunun ne kadar önemli olduğunu fark etmek için çok da hayal gücü gerekmez. Grup, toplum, kişi, tanrısal değilse bile, en azından Tanrı tarafından seçilmiştir ve bu yüzden olayların spiritüel düzeninde çok önemlidir. Seçilmiş kişilerin, za-

man zaman, Yahudiler arasında olduğu gibi bir ulus ya da Hristiyanlıkta ve İslamiyet'te olduğu gibi "imanlı bir aile" olduğu görünmektedir, ama *toplumun* daima *bireye* karşı özel olduğu ileri sürülmüştür. Batı kültürünün, tarihin belli bir noktasından sonra, insan şahsiyetinin saygınlığını desteklemeye ve daha çok bireyciliği şekillendirmeye başladığı elbette doğrudur. Bununla birlikte, bu gelişmelerin, anlamlı herhangi bir şekilde, Musevi-Hristiyan geleneğindeki ilkelerin sonucu olduğundan kuşku duyulmaktadır. Bu değerlerin hepsi, hem hümanizm hem de rasyonalizm ve laikliğin dinsel kurumların yönetimini devralmaya başladığı, Rönesans'ın hemen ardından ve daha sonra Fransız Devriminin ardından önemli akınlar, baskınlar yapmıştır.

Erkek kardeşinin koruyucusu olma kaygısının, elbette iyiliğinin yanı sıra çokça zararı da olmuştur. Çoğu kez erkek kardeşimizin yalnızca koruyucusu değil, kişiliği sindiren birçok tabu ve yönetmelikle etrafını çevirerek aynı zamanda onun gardiyanı ve ona baskı yapan kişi de olmuşuzdur. Kusursuz bir toplum yaratma çabamız içerisinde, bireyi defalarca korkunç ve boğucu istismarlara tabi tutmuşuzdur. Roma ve Yunanistan'ın köleleri, Hristiyan Orta Çağının serfleri, Batı toplumunun işkence görmüş ve ortadan kaldırılmış dinleri ve diğer azınlıkları, kolektif dehşetin korkunç hatırlatıcılarıdır. Bireylerin toplumun sözde ortak refahı için kurban edildiği tüm bu olaylarda, yanan söndürülmüş, bu şekilde de büyüyen gelişmiştir. İşin yeterince garip ama anlamlı yanı, kusursuz toplumun Moloch(*)'una sunulan bu uçsuz bucaksız kurbanların hiçbiri ne soyut ne de somut anlamda toplumu kayda değer bir şekilde geliştirmemiştir. İyi huylu, harika bir babanın hakimiyetinde olan ve tanrısal olarak esinlenmiş sevgili bir Papa'nın yol gösterdiği o uzak *Civitas Dei* (ç.n: Tanrı devleti) Ütopyası, en az bir *Thousand Year Reich* (Bin Yılın Almanya'sı) ve *Workers' Paradise* (İşçilerin Cenneti) kadar bir serap ve boş hayal olarak kalmıştır. Yananın pahasına büyüyene tapınmanın başarısız bir Tanrı kültü olduğu ortaya çıkmıştır.

* Moloh; Güneş-Tanrı, Tanrı Moloh, İncil'de adı geçen Molek'in Kartacalısıdır. ç.n.

Bununla birlikte bu, büyüyene yapılan vurgunun değeri ve yararlılığı yok demek değildir. Kendini besleme ve üreme dürtüleri gibi diğer içgüdülerle birlikte kendini koruma içgüdüsü, türün başlıca dürtülerinden birini temsil eder ve düşmanlara karşı bireyin korunmasının güven içinde başarıldığı bir toplum ya da grup biçiminin yaratılmasını gerektirir. Uygarlık ve kültürün büyük bölümü, varlığını bireyleri ilk, primitif zamanlardan itibaren gruplara mecbur eden kendini koruma içgüdüsüne borçludur. İş yükünün paylaşılması ve başkalarıyla arkadaşlık, bireylerden, kendi yöntemlerine bırakıldığında, kendi içlerinde var olduğundan bile asla kuşku duymayacakları kültürel kuvvetleri uyarır ve ortaya çıkarır. Hızlı ve verimli çalışma, işe yararlık, sosyal organizasyon ve er geç estetik, güzellik ve kültür; bunların hepsi, o ya da bu şekilde, bireylerin kendini koruma için gruplar halinde bir araya toplanması gerekliliğiyle ortaya çıkmıştır. Bu nedenle toplum halinde yaşamın bireyler üzerinde güçlü ve uygarlaştırıcı bir etkisi vardır. Yalnızca toplumların okul, sanat stüdyosu, kütüphane, müzik konservatuarı, kilise ve ibadethane, tiyatro ve operaları vardır; tamamen yalıtılmış haldeki bireyler böyle kültür yaratılarını meydana getiremezler. Yine de, uygarlıkla birlikte, gruplarda anti sosyal bir karakter alan özgürlüklerin bireysel ifadesine değil, aynı zamanda insan psişesinin değerli ve gerekli bir çok dışavurumuna da yayılan bir baskı da gelir. Vaaz'ın sözcükleriyle parlayan ve yok eden Eros'un, yani yananın, büyüyenin kısıtlamalarına karşı isyan etmesinde ve düzenle geleneğin sınırlarını yarmasında şaşılacak hiçbir şey yok.

Kültür, Jung'un Dördüncü Vaaz'da verdiği adla "hayat ağacı" gibi, ağır ağır büyür ve ancak uzun bir tarihsel gelişim döneminden sonra o haşmetli olgunluğuna ulaşır. Grup hayatı ve grup bilinci sadece koruma ve diğer arıtma kuvvetlerinin ortaya çıkma amaçlarına hizmet etmez, bunlar aynı zamanda insana bir başkasını hoş görmeyi ve kendi içgüdüsel tepkilerini zaptetmeyi öğretir. İnsan toplumu bireylere dürtü kontrolünü öğretir. İnsan psişesinin büyümesi emirle gerçekleşmez, bu yüzden de toplu-

mun dış disiplinleri aslında çoğu kez çok az iç disiplini olan ya da hiç olmayan kişilere yardımcı olurlar. Dış disiplin, öz disiplini olmayanlar ya da çok az olanlar için her zaman yararlıdır. İnsan bilincinin nihai amacı kendi asıl kişiliğinden anlam çıkarmaktır, ama bu kişilik kişide en az düzeyde bulunduğunda anlam o kişinin bir grup içindeki varlığından çıkarılabilir.

Günümüzde, modern toplumdaki pek çok kişi, kendisini giderek kendi iç varlığından anlam çıkarabildiği, ama gruptan çıkarılan anlamdan vazgeçmeye hala hazır olmadığı bir psikolojik konumda bulur. Birçok kişi, bazı açılardan vazgeçmiş olmasına karşın, yine de grup değerlerinin vereceği bir desteğe ihtiyaç duyar. Daha bütün olarak kendileri olmasalar da, artık başkalarıyla tümüyle özdeşleşmezler. Kolektiften uzağa doğru bireysel hareket durmadan kendini bu kişilere gösterir ve onlar da yavaş yavaş dünyayla tek başına yüzleşmeye başlarlar. Büyüyen ve yananın, kolektif dürtüyle bireysel ruhun, en büyük ve en vahim savaşlarını yaptıkları nokta da işte bu noktadır. Bu nokta, insanların ölmemek için kahraman olmalarının gerektiği yaştır. Joseph Campbell'ın, *The Hero With a Thousand Faces*'a (Bin Yüzlü Kahraman) sonuç bölümünde çok doğru bir şekilde ifade ettiği gibi:

> Yaratıcı kahramanı koruyan ve ona yol gösteren toplum değil, kesinlikle tam tersidir. Bu yüzden de kurtarıcının haçını taşırken, her birimiz en önemli karakter ve dayanıklılık sınamasını kabilesinin büyük zaferlerinin parlak anlarında değil, onun kişisel umutsuzluğunun sessizliğinde paylaşırız.[12]

İşte, bu yüzden, insanoğlu ilk başta imkansıza çok yakın gibi görünen şeyi yapmalıdır; doğayı yenmelidir; büyüyenden vazgeçmelidir. Bu Jung'un ya da elinizdeki kitabın yazarının yananı büyüyene tercih etme eğiliminde olduğu anlamına gelmez. Jung'un *bireyleşme* adını verdiği spiritüel gelişim süreci, kendi gidişatı içinde, bireysel değerlerin kolektif olanların yerini almasını gerektirir. Bu sürecin, aslında, bireyleşme adını almasının

nedeni de budur: Kişi giderek kendini yönlendiren bir kişi ve böylece de gerçek bir birey haline gelir. Evrim, düzen, koşullu bilinç, aşılanmış ve uzun bir süre beslenmiş değerler, yananın yakıcı, yok eden alevine yol vermek zorundadır. Eros Logos'u öldürmelidir, hatta Tanrı'nın Sözünü bile öldürmelidir. *Emir* artık *komut* ile yer değiştirmelidir; Sina Dağı yavaş yavaş yok olmalıdır, bu şekilde içteki Olimpos dağının doruğu belki görünmeye başlayabilir. Eros bu yüzden kurtarıcıdır, ama kendi ikiliğiyle kurtardığını kolayca öldürebilecek kadar tehlikeli, havai bir kurtarıcıdır. Jung şöyle der:

> Kültürün ince kaplama tahtasının (altında) vahşi hayvan gizlenir... Ama bu hayvan bir kafese kapatılarak evcilleştirilmez. *Özgürlükten yoksun erdem yoktur.*[13]

Büyüyen ve yanan yaklaşımlarındaki önemli farklılık onların özgürlüğü ele alış biçimlerine dayanır. Jung tekrar tekrar özgürlük olmaksızın bireyleşmenin, memnuniyetten çok, kaderle karakterize edilen anlamsız bir mekanizma olacağını ifade etmiştir. Bu kader öğesi, büyüyenin kolektif yapılarının göze çarpan bir özelliğidir. Hristiyan, Tanrı'nın iradesini baş eğerek selamlar, Hindu ise kendisini karmanın anlaşılması zor, ama değiştirilemez mukadderliği önünde yere serer, Müslüman da Allah'ın hükümdarlığını Kısmet biçiminde kabul eder. Hiçbiri bu kaderden kurtulmuş modern laik sistemler değildir; Nazi Almanya'sı ileri doğru, ama en sonunda "kan yasası" ile yok olmaya sürüklenmiştir, diğer yandan çeşitli ülkelerdeki Marksist yöneticiler diyalektik tarih kavramlarıyla motive edilmektedirler. Bu kadere karşı olarak, bireyleşme, kültürel olarak emredilmiş davranış biçimlerinin surlarının ve zerrelerinin dışına adım atarken, ruhun gök kubbesinde pırıldayan içsel ahlak doğruluğu ve etik yıldızlarının kılavuzluk ettiği aeonial yolculuğun açık yolu boyunca serbestçe ilerleyen bir ahlaksal hoşnutluk ve anlam düzeni oluşturmuştur. Kant'ın şiirsel bir şekilde ifade ettiği gibi, "yıldızlı gökler yukarıda, ahlaksal yasa ise içimizde," anlamlı yaşamın otan-

tik yöneticileridir. Dışarıdan empoze edilen yasa ve düzenlemelerden çekilip içsel etiğimizin kendi hatırına ve başka hiçbir neden için olmaksızın kılavuzlar belirlemesine izin verene kadar, ahlak doğruluğu derecemizi gerçekte asla bilemeyiz. Bilge Lao Tzu'nun spiritüel özgürlükçülüğü, devletin ve toplumun kolektif arenasında bu bireysel ilkenin geçerliliğini fark edecek kadar ileri gider:

> Dünyada ne kadar çok tabu ve yasak olursa,
> Bir o kadar yoksul insan olacaktır.
> İnsanlar ne kadar şiddetli silahlara sahip olursa,
> Devlet o kadar sıkıntıda olacaktır.
> İnsan ne kadar çok kurnazlık ve beceri sahibi olursa,
> İşler o kadar kusurlu görünecektir.
> Ne kadar çok yasa ve emir göze çarparsa,
> O kadar çok hırsız ve soyguncu olacaktır.[14]

Yaklaşık on yedi yaşında öldüğü söylenen, ünlü Capocrates ve Alexandra'nın erken gelişmiş oğlu, bilgeliğinden ve güzel karakterinden ötürü saygı duyulan İskenderiyeli Gnostik öğretmen Epiphanes, *On Justice* (Adalet Üzerine) başlıklı kendisine atfedilen bir tezde, benzer bir tarzda şöyle yazmıştır:

> Adalet nerededir? Eşitlikleri olan bir toplumda. Başlarımızın üzerinde ortak bir gökyüzü uzanıyor ve uçsuz bucaksızlığıyla tüm dünyayı örtüyor, aynı gece hiç ayrım gözetmeksizin yıldızlarını gösteriyor, aynı güneş, gecenin babası ve günü yaratan, gökyüzünde herkes için eşit bir şekilde parlıyor. Herkese ortak, zenginlere ve dilencilere, krallara ve vatandaşlara, bilgelere ve aptallara, özgürlere ve kölelere. Tanrı onu ışığını bu dünyadaki her varlığa yağdırması için yarattı, herkese ortak yararı olsun diye; kim tek başına güneşin ışığını kendine mal etmeye cüret edebilir ki?
> Ve var olan her şey, yaşayan her şey bu adalet ve eşitlik yasasına tabidir... Bu dünyanın yasalarına gelince, bize yasaya karşı davranmayı öğretmiş olan sadece ve

> sadece o yasalardır. Bireysel yasalar tanrısal yasa olan paylaşmayı parçalar ve yok eder. Kahin şöyle der: "Günahı tanımamıştım, ta ki bu yasaya kadar," ve "benim" ve "senin" sözcükleri bu dünyaya bu yasalarla girmişse ve bu her toplumun sonunu hazırlamışsa, onun anlamını nasıl yorumlamamız gerekir? Yine de Tanrı, yarattığı bu şeyi, hepimiz ortak sahip olalım diye yarattı: asmalar, tahıllar ve dünyanın bütün meyveleri. Bir asmanın, hırsızı ya da yoldan geçen arsız bir kişiyi kovaladığı görülmüş müdür hiç? Ama insan, toplumun eşitlik anlamına geldiğini unuttuğunda ve onu yasalarıyla bozduğunda, işte o gün hırsız doğdu.[15]

Bu –Antigone, Diyojen, Epikür ve Rousseau'nunkilerden hiç de farklı olmayan– saf sözler, içinde yaşadığımız suç, şiddet, kitlesel cinnet, insanların insanlara yönelik sayısız yağmasının oluşturduğu bu baş belası dehşetlerin her perspektifin biçimini bozduğu bu kompleks, aşırı kalabalık dünya için çok basit olabilir. Yine de bunlar görünün, sezginin ve bireyleşmenin sözcükleridir. Bunlar, kanunsuzluğun sıklıkla aşırı yasayla ortaya çıktığını ve günahla kötülüğün tabular ve emirlerin ebeliğiyle dünyaya getirildiğini doğru biçimde fark eden spiritüel bir algının sözleridir. Günümüz kulağına çocukça ve mantıksız gibi görünebilirler, ama Lao Tzu'nun ve Epiphanes'in sözleri yirminci yüzyıl kültüründe geçerli ve kanıtlanmış görünen psikolojik bir içgörü içermektedir. Hem kolektif ölçekte hem de bireysel düzlemde, özgürlüğün olmadığı gerçek bir ahlak doğruluğu yoktur.

Peki öyleyse, insan nasıl bir özgürlüğe sahip olacaktır? Bir anlamda, yerinde bir ifadeyle, özgürlüğün kendisinin psikolojik olarak bakıldığında korkunç bir paradoks olduğu söylenebilir. Tek başına ego tarzında özgür olmak en iyi ihtimalle tatmin etmeyen ve aldatıcı bir özgürlüktür. Bireyleşmenin sorumluluğunu göz önüne almadan, egonun inatçılığıyla gnosise karşı durmak özgürlük değil, tutsaklıkta ısrardır. Kendi alınyazımızı seçme özgürlüğüne sahip değiliz, ama kendi gnosisimiz, ya da bi-

lincimiz, bizi bu alınyazısını spiritüel gelişim yasasının bize yüklediği bir görev olarak kabul etmekte bizi özgür bırakabilir. Dışarıdan empoze edilmiş yasalara boyun eğmek yerine, bireyleşen kişi bu gelişme yasasına boyun eğer, bunu yaparak da bilinçli, farkında olarak bireyleşme sorumluluğunu üstlenir. Benlik'in daha büyük amaçları –daha düşük egocu amaçların aslında anlamlı bir şekilde kapsandığı amaçlar– yerine, egonun sınırlı amaçlarına teslim olan kişi özgürlük duygusunu ortadan kaldırmaz. Tersine, ancak egonun sınırlamalarını Benlik'in emri altına koyarak, özgürlüğümüzü gerçekten doğrular ve anlamlı bir şekilde eylemlerimizin ve kararlarımızın sorumluluğunu geçerli kılarız. Yaşamın bir noktasında, herkes aileden, eşlerden, çocuktan, toplumdan, kariyerden, ülkeden ve dünyevi yaşamın egonun istediği diğer adetlerinden daha büyük ve daha anlamlı birine ya da bir şeye *evet* demelidir. Ancak bu *evet* özgürleştiren gerçeği getirecektir, ancak böyle bir *evet* Jung'un aşağıda yazdığı türde içsel anlamda büyüklüğü getirecektir:

> İçsel anlamda büyük olan kişi ruhunun uzun süredir beklediği arkadaşının, ölümsüz olanın, artık gerçekten "tutsağı tutsaklığın idare etmeye" başladığını bilecektir.[16]

Dag Hammerskjold günlüğünde bize bu doğrulamayla ilgili çarpıcı ve dokunaklı bir kişisel belge sunmaktadır:

> Soruyu Kimin –ya da Neyin– sorduğunu bilmiyorum, ne zaman sorulduğunu da bilmiyorum. Yanıtı bile hatırlamıyorum. Ama bir an Birine –ya da Bir Şeye– *Evet* diye yanıt verdim ve o andan itibaren varoluşun anlamlı olduğundan ve hayatımın, kendini bırakmış hayatımın bir amacı olduğundan emin oldum.[17]

Özgürlük sorunu iyi bilindiği üzere, varoluşçu düşüncede önemli bir yer tutmaktadır. Jung'un ya da Gnostisizmin öğrencisine de bu görüşlerden bazılarını dikkate alması pekala öğütlenebilecektir. Varoluşçu Protestan teolog Paul Tillich "özgürlüğün

kaçınılmazlığı"ndan söz eder ve bu özgürlüğün insanın varoluşunda çok derin bir kargaşaya yol açtığını, her insanın aslında bu özgürlük tarafından tehdit edildiğini dile getirir. Bu kaçınılmaz özgürlük bir tehdit gibi, insanın özgürlüğün uçsuz bucaksız gücüne kökten bir şekilde maruz kalmasını önlemeye yardımcı olabilecek herhangi bir dinsel ya da laik doğası olan hiçbir koruyucunun, hiçbir kesinliğin, hiçbir güvenliğin olmadığı, insan varoluşu üzerinde bir tehdit olarak asılı durur. Bir zamanların son derece saygın "varoluşun papası" Jean Paul Sartre, insanoğlundan "özgürlüğe mahkum" olarak söz etmiştir. Sartre'ın pek de neşeli denemeyecek bu ifadesinde özgürlük, insanın kendisinin efendisi olduktan sonra kendini yaratmaya mahkum olduğu ölümsüz bir korkunç son gibi tehdit eder. *The Flies* (Sinekler) adlı oyununda Sartre kahramanını, "kendiminki dışında hiçbir yasaya mahkum değilim" diye bağırtır. Sadece kişinin emniyetsizliği ve mutlak özgürlüğe mahkumiyeti içinde alınyazısının yolu bulunabilir. Tillich bu özgürlük cesaretine, yaşama korkusunun mutlak bir fethine tek başına götürebilecek olan bir "umutsuzluk cesareti" der. Bu varoluşsal korku ve dehşet, varoluşu kör, kaza eseri ve anlamsız olarak gören negatif bir dünya görüşünün sonucu olsa da, yine de psikolojik bir gerçeklik içerir.

Bununla birlikte, bu varoluşçu düşünürlerin özgürlüğe yaptıkları övgüye değer vurgu, insanoğlunun aşkın kişiliğinin yetersizce tanınmasından kaynaklanan bir acıdır. Tillich ve Sartre, egonun ötesinde teslim olunacak desteğimizi alabileceğimiz herhangi bir şeye sahip olabileceğimizi göz önünde tutmaz. Kendi kişisel Tanrı ve ortaya çıkmış yasası olan geleneksel dogma ve dinsel ortodoksluk çerçevesi –bizim görüşümüze göre oldukça doğru bir şekilde– ıskartaya çıkarıldıktan sonra, onlar sadece insan egosuyla kalırlar. Varoluşçu, zihnin çürük savunmalarını yok ettikten sonra olağan, egocu kişiliğine geri yönlendirilir; özgürlüğün uçsuz bucaksızlığıyla karşılaşmış bir ego olarak, kendini yaratmış bir ego olarak. Bu düşünürlerin tersine, Jung açık bir şekilde şunu dile getirmiştir: "Kendimi yaratan ben de-

ğilim, ben daha çok kendi başıma gelenim."[18] Yaşamlarımızın ardında, geleneksel dinin görüşüne uygun olmasa da gizli bir yönetici vardır. Hem Jung'un Zürich yakınlarındaki Kusnack'taki evinin girişine hem de onun aile kriptosuna kazınmış olan Delf kehanetinin sözleri bu noktada son derece önemlidir: Vocatus atque non vocatus Deus aderit (Çağrılsın ya da çağrılmasın Tanrı hazır bulunacaktır). Aydınlık sakininin esrarlı gerçekliğini ister onaylayalım ister inkar edelim, ister çağıralım ister kovalım, o yine de hazır bulunacaktır, üstelik onun varlığı yaptıklarıyla hissedilecektir. Yazgılı olmaktan kaçamayız. Özgürlüğümüz bizi bireyleşme yazgısından alıp götürecek bir özgürlük değil, daha çok bu yazgının, tam bir gnosis ile farkına varmamızı sağlayan bir özgürlüktür. Seçim sadece iki olasılık arasındadır: Biri bilinçsizliğe ve tanrı ya da kolektif bilinçdışı tarafından kullanılan zorlayıcı baskıdan çıkan sonuçtaki özgürlük yoksunluğuna işaret eder; diğeri de aynı tanrının buyurduğu bireyleşme arzusunun farkına varılmasından ortaya çıkan bir anlam deneyimidir. Tüm yaşam, gizlenmesine karşı yine de var olan bir intiba verilir. Kabalistler buna *Tav, Shekinah*'ın işareti, ya da dünyada tanrısal bulunuş der; Hristiyan mistik Jacob Boehme ise buna ebedi ve ezeli olanın her şeydeki imzası ya da mührü, *Signatura Rerum* adını vermiştir. Hayat bilincin *gnosisine* karşılık olarak yarı saydam hale geldiği için, tıpkı gizli bilgelikle ilgili bazı yeşil parşömen metinlerdeki esrarengiz filigran gibi, şaşkına dönmüş gözlemcinin gözleri önünde açık ve net bir şekilde belirir.

Özgürlük ve kısıtlama, yanan ve büyüyen, insanlık tarihin uzun, ağır tırmanışına eşlik eder ve bunu etkiler. İnsanın bilinci başlangıcından bu yana kapsam olarak oldukça gelişmiştir ve özgürlüğe doğru güçlü bir yönelim kazanmıştır. Rasyonel aydınlanma, bilimsel bilgi ve teknolojik beceri uygarlaşmış insanı, neredeyse tamamen tutsak tutulan, ama aynı zamanda "büyüyen", yani doğa ve kendi toplumunun yapıları tarafından da korunan sözde primitiften çok daha özgür hale getirmiştir. Primitif

toplumlar kendi üyelerine çok az özgürlük verir; primitif insan ise kendi bilinçdışının sınırlamalarından çok az kurtulmuştur. Daha farklılaşmış bir bilinç derecesine sahip olanların tersine, primitif insan genellikle kendi egosunun kararları -ya da iradeleri de diyebiliriz- temelinde hareket edemez. Daha çok, primitif insan, bilinçdışındaki uyuyan enerjiler harekete geçmeden önce uyandırılana kadar bekler. Avlanma, ekicilik, savaş, evlenme ve diğer önemli olaylara, bilinçdışı kuvvetleri uyandırmak için düzenlenen, dans etme ve majik törenler gibi ritüellerle hazırlanılır. İleri ya da dışa doğru hareket etmeden önce, primitif insanlık böylece psişeyi önündeki eylem için hazırlamak amacıyla geriye ya da içe, bilinçdışına doğru bir adım atar. Bu tür koşullar altında, primitifler neredeyse sınırsız bir enerjiye sahip olmuşlardır. Korku, tedbirlilik, utangaçlık ve yorgunluk kovulur ve kabile insanları tehlike, çaba ve ters koşullara bakmaksızın işlerinde ilerler. Bilinçdışının tanrıları kendi sırtlarına biner; tanrısal süvari onları başarı ve zafere mahmuzlar. Primitif toplum ve onun üyeleri uygarlaşmışın sıklıkla başına bela olan türde bir psişik atalet yaşamaz. Tanrılar sessiz olduğunda, onlar da sessizdir ya da tanrıları uyandırırlar, sonra da harekete geçmek için tanrılar tarafından kuvvetlendirilir ve yönlendirilirler. Uygarlaşmış toplum bu gidişatı izlemek için ne yeterince şanslı ne de şanssızdır. Farklılaşmış bilinç, iradeyi kullanma ve disiplin kuvvetiyle işleri yapma yeteneği yüzünden kendisiyle övünür. Gelişimin bu düzeyinde, bilinç psişik enerjiyi, sadece bilinçdışının hizmetinde olan bir haldeki varlık yerine, bilinçli ego için kullanılabilir duruma getirme yönündeki en azından kısmi yeteneğiyle karakterize edilir. Uygarlığın başarımlarının hepsi değilse de büyük çoğunluğu, bu psişik enerjinin, egonun özgür, bilinçli iradesinin amaçlarına hizmet etme yeteneğine bağlıdır; sadece bilinçdışının dürtüleri psişik enerji üzerindeki boğucu hakimiyetini kaybettiğinde, biz bu enerjiyi bilinçli olarak farkına varılmış fikirler ve ideallere uygun olarak inşa etmek, yapmak ve planlamak için özgürce kullanabiliriz.

Tarih boyunca zamanın geçişiyle birlikte gelişen bilinç (bir kez daha psikolojik anlamında) evrimsel gelişimin en büyük ödülüdür. Taşıdığı özgürlük anlamı, bu ödülün getirdiği yararların en küçüğü değildir. Yine de ödeyeceğimiz bedel de hiç az değildir, çünkü kendinin farkındalığının ve özgürlük duygusunun artışıyla birlikte, içgüdülerin ilk, asıl güvenliği ve güvenilirliği kaybolur. Politika, endüstri, teknoloji, iletişim medyasına hatta eğlenceden uyuşturuculara kadar değişen çok daha güçlü uyaranlara yönelik giderek artan bağlılık, bilinçdışının derin güçleri ve doğanın kuvvetlerine olan arkaik bağlılığın yerini alır. Böylece, bilincin bilinçdışından giderek yabancılaşması başlar, bu da bir kez daha özgürlük duygusunda bir azalma ve sapma, acı çekme ve psişik enerji eksikliğinde de bir artış ortaya çıkarır. Kurtarılmış bilincimiz bilinçdışındaki kökenlerini unuttukça, bilincin giderek artan tek yanlılığı da içgüdülerin, engellenmişlik, mutsuzluk ve depresyona yol açan çok daha büyük ihlallerini içeren bir kaynak haline gelir. Bu yüzden modern, uygarlaşmış insan, tüm özgürlüğüne karşı, bir kez daha kölelik içindedir. Köle sahibinin yüzü değişmiştir elbette, ama kölelik gerçeği yine de açıktır. Ancak bilinçdışından yabancılaşmış bir kişi, Nazi Almanya'sındakiler gibi, bir kitle psikozunun insanı dehşete düşüren anlamlı etkisine kurban gidebilir; ya da tarihin daha eski sayfalarına bakacak olursak, ancak Aydınlanmanın Fransız takipçileri gibi, uygarlaşmış ve oldukça rasyonel insanlar Jacobinizm'in kanlı baskını, kabarmasıyla silip süpürebilir ve akıl tanrıçasının defalarca giyotinle boynunun vurulmasına olanak tanıyabilir. İşler ne kadar çok değişirse, bir o kadar da aynı kalmakta. Çok az farklılaşmış bilinci olan insanoğlu bilinçdışının dürtülerine ve patlak vermelerine köledir. Diğer yandan, bilinçli egonun gelişimi çoğu kez rasyonel bilince ve bilinçli iradeye aşırı değer verilmesini ve içgüdünün bozulmasını getirir, bu da sonrasında pek çok nevrozun ve psişik hastalığın asıl nedenleri haline gelir. Özgürlük, hem bilinçdışı Scylla'sı(*) hem de egonun hakim olduğu

* Scylla, İtalyan sahilinde, Charibdys girdabı karşısında bulunan tehlikeli bir kaya. *Between Scylla and Charibdys* ifadesi iki ateş arasında kalma anlamında kullanılır. ç.n.

bir bilinç Charibdys'i ile tehlikeye atılan sınırlı ve değerli bir ödüldür.

Yine de özgürlük açısından insanlığın durumunun asla umutsuz olmadığı rahatlıkla söylenebilir. Bizim için bilinçli bir kişilik ya da egonun son derece önemli olduğunu fark etmemiz gerek. Bu tek başına, hem propagandasıyla ilk önce sinsice temelini çürüttüğü, sonra da gaddar kuvvetiyle özgürlüğü bireylerden zorla çekip aldığı modern toplumun kitle hareketlerine, hem de primitizme karşı koruyucu olacaktır. Aynı zamanda egonun tek başına olmadığı, içinde ya da aracılığıyla gizemli bir "başkasının", yönlendirici bir kişilik biçiminin görülebileceğinin de farkına varılmalıdır. Çağrılmamış olsa bile hep hazır bulunan bu tanrı, ego üzerindeki yazgının işaretinin nakkaşıdır. Etik eylem, otantik ahlak doğruluğu, anlam ve hepsinden önce bireyleşme, ancak bu incecik alacakaranlık kuşağında, büyüyenle yananın, yapıyla hayatın, süreklilikle değişimin, devamlılıkla kendiliğindenliğin iki dünyası arasındaki bu yarıkta mümkündür. Klasik antikite tarafından tasavvur edilen bu iki büyük tanrı ya da dünya ruhu böylece Jung'un *Yedi Vaaz* mitosuyla dikkatimizi hak ettiği biçimde çekmiştir. Arthur Edward Waite ve Pamela Coleman Smith'in *Tarot Trump of the Lovers*'ı (Aşıkların Tarot Kartı) belki de bu iki kuvvetin insan yaşamında oynadığı rolün özellikle işe yarar bir sembolizasyonudur. Bu kartta gösterilen hem erkek hem de kadının arkasında bir ağaç bulunmaktadır. Erkek figürü dallarının uzantılarından alevlerin çıktığı bir ağacın önünde durmaktadır, kadın ise meyveyle dolu bir ağacın önündedir. Bu iki ağaç, her ikisi de insanlığın yaşamında son derece önemli olan büyüyen ile yananın sembolizasyonları olarak düşünülebilir. Hayat ve sevgi sadece insanlıkta birleşecek olan kendi tanrısallıkları içinde birbirine karşı koyar. İnsan yaşamı arenasında gerçekleşen karşıtların birliğini temsil eden gelecek olan kucaklaşmada, Tarot Kartı üzerindeki iki aşık birleşecektir, büyüyen ağaçla yanan ağacın kuvveti uzlaşmış olacaktır. *The Psychology of the Transference* (Aktarım Psikolojisi) adlı çalışmasında, Jung kap-

samlı bir şekilde simyasal karşıtların birleşmesi görevi üzerinde durmuş ve bireyleşme hedefinin, tek başına bu karşıtların kendi bütünlüklerine bağlı olduğunu ifade etmiştir. Kadim ve kutsal Gnostik bir tarzla, bu karşıtlardan, her ikisi de bütünlüğe ait olan "solun ve sağın güçleri" olarak söz etmiştir. Eros'un alevi ve Hayat Ağacının meyvesi, ikisi de yaşam armağanıyla birlikte insana verilmiştir. Bununla birlikte, bunların uzlaşması ve birliği, ancak yaşamın yerine getirilmesi, varoluşun tacı olan Bütün Benlik'in bilincinin armağanı olarak ona gelecektir.

Dördüncü Vaaz iki dünya ruhu, Eros ve Hayat Ağacı'nın anlatılmasıyla bitmez, bunların birbiriyle ilişkisi içinde aydınlığın ve karanlığın güçleri hakkında çok sayıda ifade aktarmaya devam eder. Bunlara, Basilides-Jung tanrıların birliği ve çokluğu hakkında belirli genel bildiriler eklemiştir. Öğretmen "tanrılar ve şeytanlar"ın sayısını ölçülemez olarak tanımlar ve her yıldızın bir tanrı, bir yıldızın işgal ettiği her alanın da bir şeytan olduğuna dair dikkate değer bir gözlemde bulunur. Burada kutupsallığın temel ilkesinin varlığı üstü kapalı bir şekilde anılır, bunun aracılığıyla bilincin her taşıyıcısının yıldızsı aydınlığı, buna karşılık gelen bir dipsiz karanlık uçurumuyla dengelenir ve yok edilir. Yıldızlar ancak arkalarında gizlenen şeytansı aydınlık yutucular iştahlarını geliştirirken parlar; bu açlık olgunluğa eriştikten sonra, yıldızın ışığı karanlığın ejderhası tarafından hemen yutulur. Aydınlıkla karanlık arasındaki gerilime dayanan bir ilişkiyi gösteren bu dönüşümlü etkinlik, dünyevi gözlere bir boşluk olarak görünen muazzam, paradoksal bir tamlık halinde meydana gelir. Bu tamlık İlk Vaaz'da anlatılan Pleroma'dan başka bir şey değildir. Hem yıldızların yapıcı ışığını hem de karanlık uzayın yok edici kuvvetini sağlayan bütünün bu hep var olan dinamizmi Üçüncü Vaaz'da görünen ateşli enerji tanrısı, Abraxas'tır.

Sonraki paragrafta öğretmen çok tanrıcılığa yönelik güçlü bir itiraz gibi görünen bir ifadede bulunur ve "Tanrı'nın birliği yerine bir hale gelemeyecek çeşitliliği seçmiş" olanları kınar. Hem bu ifadede hem de tanrılığın Teslis'in yanı sıra kötülüğü de

içeren dört katlı yapısını anlatmaya devam eden bölümde, Jung cesur ve güçlü bir şekilde Hristiyanlık ve Museviliğin en sevilen, üstüne titrenen dogmalarından ikisine meydan okur. "Başlıca tanrısal varlıkların sayısı dörttür, çünkü dört dünyanın ölçülerinin sayısıdır," diye iddia ederken, daha sonraki çalışmalarında, özellikle *Eon* ve *Göreve Cevap*'ta birkaç kez yaptığı gibi, Hristiyanlığın Teslis dogmasına meydan okur. Tanrıların çokluğu ve çeşitliliği gerçeğini doğrularken, tüm Sami din ailesini, tek tanrıcılığa yaptıkları vurguyla en önemli psikolojik değerlerini yitirmekle azarlar. Jung bu "tek Tanrı'ya karşı tanrılar" bakışını çok kez dile getirmiştir ve yaşamı boyunca tüm mitosu klasik antikitenin, özellikle de Hristiyan Gnostisizminin değiştirdiği biçimiyle tanrı kavramına, Musevilik, İslamiyet ya da Calvin Protestanlığının uzlaşmaz tek tanrıcılığına olduğundan çok daha fazla yakınlık duymuştur. Tanrının adamı İsa'ya, Melekler ve Bakire Meryem figürüne olmasa da Jung Katolikliğe çok az ilgi duymuştur; bu çok tanrıcılık benzeri öğeler onun mitik algısına hoş görünmüş, ayrıca klasik tanrılara hiç benzemeyen arşetipik sakinleriyle birlikte kolektif bilinçdışı ya da objektif psişe hakkındaki farkındalıklarını geçerli kılmıştır. Değişen tanrı kavramı üzerine yorumu Olympos çağına duyulan bir üzüntü ve nostaljinin belirtisini taşımıyor değildir:

> Tanrılar ilk önce karla kaplı dağların doruklarında ya da mağaraların, ormanların ve denizlerin karanlıklarında insanüstü bir güç ve güzellikle yaşadılar. Daha sonra, tek bir tanrı halinde birlikte toplandılar, bunun ardından da tanrı insan oldu.[19]

Tarihin herhangi bir dönemi ya da herhangi bir kültürde bir insan kolektivitesinin Tanrı imgesi, o zamanın ve o yerin insanlarının bireyleşmesi açısından çok büyük bir önem taşır. Kişisel bireyleşme, Jung'a göre kolektif bireyleşme denebilecek şeyden ayrı değildir, çünkü çağın ruhu genellikle kendini bireylerde ifade eder ya da kendini sonuna kadar bireylerde yaşatır. Bu yüzden, bir çağın Tanrı imgesi zamana bağlı olma eğilimi gösterir ve

özgün bir karakteri vardır; psişik bir bütünlük imgesi, Benlik, olarak insanların bilinçdışında takımlaşır. Jung dünyanın kutsal yazılarını, ortodoks anlamda bir vahiy olarak görmez, ona göre bunlar ifade ettiği biçimiyle "ruhun sırlarının depolarıdır ve bu eşsiz bilgi muhteşem sembolik imgelerle açıklanır."[20]

Jung modern insanlığın Tanrı imgesinin, tıpkı Hristiyanlık tarihinin ilk dönemlerinde olduğu gibi, Mesih imgesine göre daha az cazip göründüğü ama Hristiyan düşüncesinde Tanrı'nın nihai doruğu ve meyvesi olarak görülebilecek Kutsal Ruh imgesine çok daha yakın olduğu bir görüşün eğilimindedir. Jung'un psikolojik gözlemleri bu şekilde Kutsal Ruhun Çağının gelişi, bunu Oğul'un Çağının izleyeceği, daha sonra da Baba'nın Çağının geleceği kehanetinde bulunan Calabriyen keşiş Joaquino da Fiore'nin ünlü kehanetlerini doğrular gibi görünmektedir.

Ortodoks Hristiyanlığa inanan sıradan bir kişi ya da Musevilik veya İslamiyet'te aynı durumda olan biri için, sayısız yüzyıldır dokunulmaz ve değiştirilemez olarak görülmüş dogmatik kavramları yeniden düşünmek imkansız denemese bile, mutlaka çok zordur. Jung sık sık inanç ve psikolojinin, asla uyuşmaz olmamakla birlikte, konularına taban tabana zıt şekillerde yaklaştıklarını söylemiştir. Bununla birlikte, onun genellikle akıllıca gizlediği şey, *inancın* spiritüel gerçekliğe giden tek yol olmadığı, bunun yanında aslında Jung'un kendi yolu da olan, *gnosis* yolunun da var olduğu gerçeğidir, zaten bu Gnosis yolu onun psikoloji, mitoloji, simya ve diğer görünümler altında kullanmış olduğu yoldur. Aynı zamanda Jung'un Gnostisizminin alegori maskesi olmaksızın ya da psikolojik terimler kılığına bürünmeksizin görülebildiği çok az sayıda örnekten birini temsil eden *Yedi Vaaz*'ın bize Jung'un, büyük bir değer ve nadirlikteki özel gnostik içgörüsünden ifadeler de iletmektedir.

Öyleyse, Jung Dördüncü Vaaz'da insanlardan çok daha fazla tanrı olduğunu ileri sürerken ve bu tanrıları –yalnızlık ve tek başınalık olasılığından büyük bir korkuyla çekinerek umutsuzca arkadaşlık arzusu duyan insanların tersine– tıpkı yıldızlar gibi,

birbirinden muazzam uzaklıklarla ayrılmış ve tek başına duran kudretli varlıklar olarak tanımlarken hangi türde tanrılardan ve şeytanlardan söz etmektedir? Hangi tanrılar bu tanrı çokluğu ve çeşitliliğini kendi kendine bildiren bilicinin karşısına çıkmıştır? Bu tür sorulara karşılık olarak sunulabilecek iki yanıt bulunmaktadır ve ikisi de oldukça doğru görünmektedir. İlk yanıt Jung'un, kendi zamanına kadar duyulmamış psikolojik bir kavramdan, yani arşetip kavramından söz ediyor olduğunu gösterecektir. Resmi kayıtlara göre, Jung arşetip fikrini kariyerinin oldukça başlarında, henüz Burgholzli hastanesinde görevli bir hekimken geliştirmiştir. Burada bazı hastaların kendiliğinden betimlemeleri ile antik ve uzak mitlerle kutsal yazılardaki oldukça benzer betimlemeler arasında var olan çok şaşırtıcı karşılıklılığı fark etmiştir. Güneş tanrının kuyruğundan geçen rüzgarlar fantezisinin, bilgin Albrecht Dieterich tarafından çevrilip sonrasında Paris'teki bir müzede bulunan majik bir papirüse dayanarak yayımlanan Mitraik bir ayin kitabındaki bir mit betimlemesiyle tam olarak uyuşan, çok sınırlı bir eğitime sahip, zihinsel dengesi bozuk İsviçreli bir taşralıyla ilgili sıkça anlatılan bir vakanın bu keşifte rol oynadığı söylenmiştir. Kariyerinin ilk günlerinden beri, evrensel bir anlamı ve büyük bir gücü olan imgelerin hastaların rüyalarında ve fantezilerinde ortaya çıktığı ve bu imgelerin söz konusu hastaların kişisel anılarına ve deneyimlerine ait olmadıkları, görünüşe bakılırsa bilinçdışı zihnin derindeki bir tabakasında bulunan muazzam, arkaik ve evrensel bir imge deposundan geldikleri gerçeği Jung'u çok etkilemiştir. O sıralarda Jung için hala önemli bir otorite figürü olan Freud da bu tür imgelerle karşılaşmış, ama bu imgeleri, apandis gibi biyolojik yapı kalıntılarına psişik düzeyde benzer görmek yerine bunları yararsız "arkaik kalıntılar" olarak düşünmüştür. Jung bu tür imgeleri yararsız şeyler olarak düşünemezdi, düşünmeyecekti de. Bu tür imgelerin aslında psişik yaşamın önemli ve canlı merkezleri olduğuna dair bir inanç geliştirdi. Almanca *Urbild* (arkaik ya da oldukça antik imge) sözcüğünü kullanarak, bu imgeleri içerik açısından

kişiselden çok, kolektif olan ve insanlara içlerinde egosal olmayan, arkaik bir kimlik duygusu veren bir zihin tabakasına ait imgeler olarak betimledi. Bu tabaka aynı zamanda bunları büyük ölçüde kişisel olmayan bir düzeyde, hem diğer insanlara hem de çevre kuvvetlerine ve doğaya da bağlıyordu. Arşetiplerin en çarpıcı ve en anmaya değer karakteristiklerinden biri onların *huşu uyandırma niteliğidir*; bu terim Jung (aynı zamanda Rudolph Otto) tarafından klasik tanrı ve tanrıçalarla karşılaşma betimlemelerinden uyarlanmıştır ve ölümsüz tanrısal varlıkların, ölümlü olanların zihinlerinde görünmesinin bıraktığı etki olduğu söylenir. Bu yüzden *Vaazlar*'da söz edilen tanrılar ve şeytanlar, kolektif bilinçdışının ya da o zamandan beri sık sık objektif psişe olarak söz edilen şeyin, arşetipleri olarak kendilerini gösterirler. Bu yanıtın ışığında bakıldığında, Dördüncü Vaaz'daki ifadelerin birçoğu genellikle çok anlamlıdır. Tanrılar aslında birçoktur, çünkü kolektif bilinçdışının esrarengiz ve engin aleminin en önemli karakteristiği, her biri kendine özgü bir karaktere sahip olan ve her birinin farkına varılması ve özümsenmesi için kolektif bilinçdışının içeriğinden farklı ve genellikle önemli mesajlar getiren sonsuz çeşitlikte varlık imgesiyle dolu olmasıdır. Jung'un kolektif bilinçdışı ve onun arşetipik sakinleri kavramı pek çok kişinin deneyimleriyle geçerli kılınmıştır. Günlük bilinç yüzeyinin altındaki bölgelere ziyaret yapmış hiçbir kişi, Jung'un, rollerini Osiris, Isis, Jupiter, Venüs, Hestia ve onların ünlü hısım, akrabalarının yerine getirmeleriyle aynı şekilde yerine getiren arşetipik tanrıların varlığı ve etkinlikleri hakkındaki ifadelerinden kuşku duyma eğilimi göstermeyecektir. Psişik Empyrian(*) aleminin sakinleri rüya ve görünün gölgeli topraklarına kapatılmazlar; sürekli var olan yansıtma mekanizması yoluyla adeta taşıyıcıları haline gelen kişilerle bir tür enkarnasyon sürecine karışıp kaybolan canlı ve soluk alan insanlar olurlar. Böylece, öğretmenin Dördüncü Vaaz'daki sözleri de anlaşılabilir olmaktadır:

* Mitolojiye göre ateşten olduğu düşünülen en yüksek gök tabakası. ç.n.

> Sayısız tanrı insan olmayı bekliyor.
> Sayısız tanrı çoktan insan olmuştu.
> İnsan tanrıların özünü paylaşandır;
> tanrılardan gelir ve Tanrı'ya gider.

Jung'un *Vaazlar*'daki arşetipik tanrısallıklara ilişkin tutumu, bazı açılardan Buda'nın tanrılara gösterdiği söylenen tutuma paralel olan gerçekçi bir yönelim gösterir. Antik Hindistan'ın bu bilgesi tanrıların varlığını hiçbir zaman inkar etmemiştir; tersine, onlara hitap etmenin ya da onlara dua etmenin insanlara yararı olmadığını, çünkü onların insanlardan kıyasla sınırlamalardan daha az kurtulmuş bir durumda olduklarını ileri sürmüştür. Jung'un görüşü de benzer bir görüştür:

> Pleroma hakkında düşünmek ne kadar yararsızsa, birtakım tanrılara tapınmanın da yararı yoktur. En azından ilk Tanrı'ya, fiili tamlık ve en yüce iyiliğe, tapınmanın bir yararı olmaz. Dualarımız yoluyla ona bir şey katamayız ve ondan bir şey alamayız, çünkü etkin boşluk her şeyi yutar.

Korkunç ve güçlü Abraxas ile bağlantılı olarak söylendiği gibi, diğer tanrılar için de "onlara tapınmak ölüm demektir; onlardan korkmak bilgelik; onlara direnmemek özgürlük demektir" ifadesi kullanılabilir. Arşetiplere tapınmak onlara aşırı değer biçilmesini beraberinde getirir; bu da çoğu kez kişiliğe bir arşetipin sahip olmasına yol açar. O korkunç spiritüel kibir hayaleti çok geçmeden şişmiş başını gösterir ve arşetiplerin gücünden yararlanmak yerine, bireyler kendilerinin tanrısal bir arşetip olduklarını düşünmeye başlar. Kişilerin kendilerini tanrı benzeri görmeye başladıkları psişik enflasyon –bunun kökleri genellikle derin aşağılık duygularında yatar– bireyleşme sürecini gülünç bir hale sokar ve tanrıların gücünü, budalalarla çılgınların psişik hoplayıp zıplamaları düzeyine indirir.

Arşetipler zihnin hem aydınlığında hem de gölgelerinde

bulunur. Işık dünyasında, bilgelikleri ve sevgileri ifade edilmez olan, huşu içinde bırakmaları sorgulanmaz tanrı ve tanrıçalar görürüz, diğer yandan gölgelerde ise kişiliklerimizin gölgeleriyle beslenen demonik canavarlar ikamet eder. Dördüncü Vaaz aydınlığın tanrılarının ikamet ettiği, ışıkla dolu sınırsız bir enginliğe uzanan göksel bir dünyadan söz eder. Aynı pasajda, karanlık tanrıların tıpkı göksel karşılığı gibi, sonu olmayan bir yer altı dünyası oluşturdukları söylenir. Bununla birlikte, onun açıklığı genişleme karakterinden çok daralma karakterindendir, çünkü onun içinde varlıklar, nasıl ki cennetteki dille anlatılamaz kutsallıktaki büyüklüğe genişliyorlarsa, aynı şekilde mikrokozmik bir küçüklük sınırsızlığı şeklinde de daralırlar.

Bununla birlikte, kolektif bilinçdışının arşetipleri *Yedi Vaaz*'da Jung'un tanrıları ve şeytanları betimlerken kullandığı tek model değildir. Kadim Gnostiklerin, pagan denenlerin Tanrı imgelerinin pek çoğunu, hatta hepsini ıskartaya çıkarmada ortodoks çoğunluk örneğini takip etmedikleri bilinmektedir. Gnostiklerin antik dünyadaki insanların çoğunluğunda buldukları kusur, onların birçok tanrıya ve tanrıçaya inanmış olmaları değil, herhangi bir şeye ya da spiritüel herhangi bir şeye inanmamalarıydı. Pagan insanlara Gnostikler, onların yalnızca çok sayıda tanrısal varlığı olan kurulu devlet dinine inanır gibi yapmaları, ama gerçekte her açıdan kendi maddi amaçlarına hizmet ettikleri gerçeği ışığında, çoğu kez *hyletic*'ler (maddeciler çn.) demiştir. Onlara göre dinin devlet tarafından talep edilen sadece kullanışlı bir genel ritüel olduğu bu insanların tersine, aralarında aslında Gnostiklerin de sayılabileceği mister dinlerin takipçileri de vardı. İsis, Serapis ve diğer tanrısal varlıkların misterleri, tanrıların ve tanrıçaların *miste*'ler içinde hazır bulunduklarını ya da kendilerini inisiye ettiklerini fark etmenin uygulaması temeline dayalıydı. Gnostikler tamamen doğal bir şekilde var olan mister sistemlerini kendi ezoterik Hristiyan çerçevelerinde kullanmışlar ve Noel, Epiphany ya da diğer yortu günlerinde alaylarında Serapis, Mitra ve Persephone'un heykellerini taşımışlardır.

Gnostik muskalar, sadece Abraxas'ın değil, Aphrodite, İsis, Janus ve Serapis'in de imgelerini taşır; bu da bu tanrı ve tanrıçaların Demonik kuvvetlerin bir şeyden kuşkulanmayan paganları tuzağa düşürdüğü kötü varlıklar olarak görülmediğini göstermektedir. Gnostikler, iki tanrı imgesinin karşıt olmasının gerekmediğini, bunların birbirinin eksiklerini giderebileceklerini ve birbirini tamamlayabileceklerini kabul ederek aynı zamanda hem tanrılardan hem de Tanrı'dan söz edebilmişlerdir. Bu yüzden, Gnostik tanrılar modeli *Yedi Vaaz* bağlamında önemlidir ve psikolojik arşetip öğretisinin bir ön canlandırmasını ya da daha eski ve daha esrarlı bir formülleştirmesini temsil eder. İlk üç-dört yüzyılın Gnostik sistemleri Hristiyan tarihinin daha sonraki dönemlerindekine paralel olmayan spiritüel bir bilinçdışı imge zenginliği içermekteydi. Gnostikler neredeyse günlük bir temelde mitlerini yaratıyorlar, tanrılar ve tanrıçalar yapıyorlardı. Bunun anlamı hem sanatçılar ve hem de psikologlar için açık olmalıdır. Gnostik çaba, önemli bir ölçüde Gnostiklerin ruhlarından kendiliğinden fışkıran, ama imgelerin bu tür ifadeleri olmadığında bilinçte kaybedilebilecek spiritüel gerçeklikler için ifadeler ve formülleştirmeler yaratmaya bağlıdır. Gnosis bilinçdışındaki Benlik'in farkına varılması olduğuna göre, bunu Gnostik yaşamın sembolik bir yaşam olmasının ve bu sembolik yaşam bağlamında tanrılara ve iblislere, meleklere ve şeytanlara değerli ve önemli bir rol düşmesinin neredeyse kesin olması izleyecektir. Katı tek tanrıcılık düşüncesi Gnostik çabaya, hiç denemese bile, nadiren elverişlidir.

Yerinde bir ifadeyle Yahudi Gnostisizmi adı verilmiş olan Kabala'da, birlik kavramının on damarı, yirmi iki patikası; melek, gezegen, burçlar kuşağıyla ilgili ve başka niteliklerden oluşan sayısız hiyerarşisi olan Kabalistik Hayat Ağacı imgesiyle genişletilmiş ve değiştirilmiş olması ilgi çekicidir. Aynı şekilde, Kabala'ın birçok özelliğini kendine mal etmiş İslam mistisizmi de ortodoks Müslüman uygulamasındaki tek, aşkın Tanrı'ya, yani Allah'a, saf, hayal gücü olmayan bir ibadetten tümüyle farklı

olan sembolik bir kompleks imge boyutu üstlenir. Gnosisin göründüğü her yerde, tamamen yenisiyle değiştirilmese bile, birçok ek yapıldığı görülmektedir. "Hakikat dünyaya çıplak gelmemiştir, çeşitler ve imgeler halinde gelmiştir," der Nag Hammadi koleksiyonunun ünlü tezlerinden biri olan Philip'in İncili. İmgeler ve imgelerin imgeleri, Pleroma'nın ışığını insan ruhunun aydınlanması ve iyileşmesi için dünyaya getirir. İnanmak, gerçek bir ilhamla sembollerin idrakine kıyasla ikinci derecede kalır. Gnostiklerin sembolleri yapay olarak yaratılmış glifler ya da dogmatik ya da felsefi vaazların kılık değiştirmiş halleri değildir; tersine, bunlar Jung'un, bir sembolü kendi dışında bir şeyi betimleyen değil, kendi yapısı içindeki sırrı içeren şeyler olarak gördüğü, kendi gerçek sembol kavramına benzer. Jung'un, Gnostiklerin bilinçdışının spiritüel ve dönüştürücü içeriğine, kendi ortodoks akranları ve haleflerinden daha iyi bir sembolik ifade verdiklerini söylemesi hiç de garip değildir. Jung Gnostik sembollere, kolektif bilinçdışının arşetipleriyle organik bir ilişkiye sahip ve dinsel deneyimin çıktığı ruhun iç gerçekliklerinin kendiliğinden ifadeleri olan doğal semboller gözüyle bakmıştır. Bu yüzden Gnostisizmde bulunan haç ve Mesih figürü hakkında Jung açık bir şekilde şunları dile getirmiştir:

> [Gnostik] haç, atman ya da Benlik'in Doğu için sahip olduğu işlevle tam olarak aynı işleve sahipti... [Bu] Gnostik Mesih figürü ve haç bilinçdışının kendiliğinden ürettiği tipik mandalaların karşılığıdır. Bunlar doğal sembollerdir ve her karanlığın özellikle ihtiyaç duyduğu dogmatik Mesih figüründen özünde farklıdır.[21]

Öyleyse, Dördüncü Vaaz'ın, aydınlığın ve karanlığın tanrılarının varlığı ve karakterine dair meydan okuyan ifadelerinin yanı sıra, o büyük, önemli büyüyen ve yanan ikilik imgesiyle birlikte, Bu Vaaz'ı yedi vaaz içinde en önemlilerden biri olarak ortaya çıkarması, durumu abartmak anlamına gelmeyecektir. Bu imge sadece insanların değil, insanlığın da bireyleşmesi açısından

çok büyük bir önem taşır. Arşetiplerin ve onların işlevinin Gnostik doğası, hem önemli bir dinsel hem de psikolojik gerçekliği gösteren, teologların kurduğu ya da psikologların kafasında canlandırdıklarının çok ötesindeki boyutları ifşa etmektedir. Bu tanrılardan söz edilirken, Jung'un arşetipleri övdüğü sözleri tekrarlamak yararlı olabilir:

> Ruhun, uzayın ötesindeki dünyasının, milyonlarca yıllık yaşamda organik materyal halinde birikmiş ve yoğunlaşmış olan ölçülemez bir imge zenginliğini gizlediği derinlikleri ve dorukları önünde ancak en derin huşu ve hayranlıkla durabilirim. Benim bilinçli zihnim en ötedeki uzayları algılayan bir göz gibidir; ama psişik ego-olmayan anlamıyla, uzayın ötesinde bu uzayı doldurandır. Bu imgeler soluk gölgeler değil; ruhun, ancak yanlış anlayabileceğimiz, ama inkar ederek güçlerini asla talan edemeyeceğimiz kuvvetli ve etkili durumlarıdır.[22]

Beşinci Vaaz – İki Topluluk: Anne Şehir ve Baba Kale

Beşinci Vaaz'ın başında, ölüler büyük bir alaycılıkla bilgeden kendilerine kiliseyi ve kutsal topluluğu öğretmesini isterler. Soru soran ölülerin burada "alay edip eğlenmeleri" şeklinde betimlenmesi anlamlıdır. Önceki vaazlarda ölüler çoğu kez bağıran, hatta zaman zaman şikayet eden ve çılgınca bağırıp çağıran şeklinde karakterize edilirken, sadece bu Beşinci Vaaz'da açık bir alay taşıyan bir hava ve tutuma başvururlar. Onların alaycı düşmanlığının diledikleri istekle doğrudan bir bağlantısı olduğu hissinden kaçılamıyor. Dönüştürücü bilgenin tüm öğretileri içinde hiçbiri spiritüel yaşamın sosyal ve toplumsal içermelerine değinen bir doktrini formülleştirmek kadar zor ve uygulamak kadar tehlikeli değildir. Jung, ölüler aracılığıyla, *kilise* terimini kullanırken bunu terimin antik anlamında yapmaktadır. Yunanca *ekklesia* sözcüğü bir zamanlar Peloponez ve Ege adalarının şehir devletlerinde yaşayan vatandaşların oy verme bölgesini ya da

seçmenler toplantısını belirtirdi. *Kilise* sözcüğü günümüzde, genellikle, sivri uçlu kuleleri olan büyük taş yapıları, ikinci olarak da tanrısal kurum ve rehberliği iddia eden ve seçmen üyelerine karşı minimal bir duyarlılık taşıyan korku verici, insana uzak dinsel organizasyonları akla getirmektedir. Bu nedenle, kilise kavramının, kendilerini yönetmeye çağrılan özgür bir spiritüel vatandaş topluluğundan oluştuğu zamanlardakine göre büyük ölçüde değişmiştir. Ölüler öğretmenlerine böyle bir konuda soru sorarken pekala alay edebilirler!

Garip ve dikkate değer bir şekilde, Jung-Basilides kilise ve topluluk hakkındaki söylevine, dişil ve eril karakteri ayıran psikoseksüel farklılıklar halinde kendini gösteren önemli bir kozmik psikolojik karşıt çiftinin betimlemesiyle başlıyor. *Vaazlar*'da Jung tarafından gerçekten temel bir unsur olarak görülen şey, ekonomi, şiddetli bir güç arzusu ya da çok tartışılan başka bir sosyal kuvvet değildir. Toplum, ya da topluluk, insanoğlunun tüm kurumlarının psikolojik yapılarının üzerine dayandığı erkek ve kadınlardan oluşur.

Arşetipik kavramlarına büyük ölçüde bağlı kaldığı Gnostikler ve Taocular gibi Jung da varoluşun en süptil ve aşkın düzlemlerinden en somut ve materyal düzlemlerine genişleyen büyük bir karşılıklı syzygy'ler ya da ikili güçler ağından oluşan varoluş yapısı düşünmüştür. Hem Gnostik hem de Taocu sistemlerde zihin, duygu, sezgi ve materyalliğin beliren dünyaları, ilk ve asıl bir bütünlüğün karşıt çiftlerine kutupsallaşması ya da ayrılmasıyla varlık bulur. Valentinyen Gnostisizmde bu başlangıçta var olan karşıtlar Derin (eril) ve Sessiz (dişil), Taoculukta, kaba bir çeviriyle, sırasıyla göksel ve dünyevi denebilecek Yang (eril) ve Yin (dişil) adını alır. Bunu, yaratılmış ya da ortaya çıkmış tüm varlıklar ve nesnelerin bu iki kutup arasındaki çekim aracılığıyla varlık bulması izler. Kutupsal karşıtlar iki şekilde çalışır: Ya karşıt elektrik yükleriyle birbirine çekildikten sonra bir molekül halinde birleşen iyonlarda olduğu gibi yeni bir şey ortaya çıkaracak biçimde birbirine karışır, birleşirler; ya da aralarındaki kuvvet

alanı yüzünden karşıtlar bu alanda yeni bir şey yaratabilirler. Psikolojik süreçlerle yukarıda söz edilen iki sürecin içsel ve dışsal yanları arasında bir tür benzeşim kurulabilir gibi görünmektedir. İçsel olarak, iki psikolojik karşıt, kral ve kraliçenin birleşmesinin sonucu olarak simyasal Androjen varlığının somutlaşmasının da gösterdiği gibi, birleşme ve yeni bir psikolojik durum meydana getirme eğilimi gösterir. Dışsal olarak, bu iki özerk kişilik birbiriyle yeterli bir psişik yoğunlukta ilişki kurduklarında, kimliklerini korurlar, ama aralarındaki spiritüel kuvvet alanında yeni bir şey yaratırlar.

Biyolojik olgu, tıpkı fiziksel olgu gibi, başka bir benzerlik sunar. En primitif bitki ve hayvan biçimleri kutupsallaşmamıştır, yani cinsiyetsizdir; bunların kutupsallaşması ya da kutupsallaşma benzeri eylemleri sadece hücre içindedir. Bu yüzden, en primitif yaşam biçimleri, Gnostik Pleroma ya da Çinlilerin Tao'sunun bir ve kutupsallaşmamış olması gibi, primitif bir kendine yeterlik içinde ve farklılaşmanın olmadığı bir halde varolurlar.

Cansız kimyasal-fiziksel ve biyolojik-seksüel düzeylerde etkin olan aynı ikilik ilkesi, elbette psikolojik alem içinde de görülür. İnsanda, biyolojik cinsellik kuvvetleri özgün bir bireysellik ya da ben-lik (I-ness) ile birleşir, bu da görünümlerine rağmen insanı diğer hayvanlardan tamamen farklı yapar. Tekvin'de, özellikle de ondan ilham alan Gnostik yorumlar, Havva'nın kendi eril kutupsal bileşeni olan ve onun hizmetleriyle "yaşayan bir ruh"a dönüştürülen, hareketsiz durumdaki, hayvan benzeri Adem'de spiritüel bir kişilik ya da ben-lik'in uyanmasına neden olan sezgisel, psişik dişiliğini gösterir. İşte, insanoğlu için gerçekten büyük çatışmaların başladığı nokta budur. Ben-lik ya da bireysellik farklılaşmanın farkına varır ve bir kez daha yaşamın ilkelerine ikiliklerin gerçekliğini getirir. Doğal dünya, biri spiritüel ve iyi, diğeri hayvan, hatta belki de vahşi ya da kötü adını üstlenen iki parçaya bölünmüş olur.

Bu, yaşamın hiçbir alanında cinsiyet sorununda olduğundan daha açık görülmez. Bu konuda insan bir ikilem içindedir;

psişenin, kökleri biyolojide olan içgüdüsel parçası aynı türdeki karşıt cinsten herhangi bir bireye yönelik mekanik bir çekime neden olurken, düşünme, hissetme ve sözde "daha yüksek" eğilimler ile işlevlere yönelik bir amaçlar kompleksi, adeta doğal içgüdülerin kutupsal çekimine dik açıyla çalışır. Bu çatışma, ilgili çok sayıda olgusuyla birlikte, psikoanalitik hareketin ilk günlerinde Freud tarafından fark edilmiştir ve Freud, kültürün ya da toplumun, kendi doğal ifadesinden bastırma yoluyla saptırılmış libidinal ya da cinsel enerjinin ürünü olduğunu söyleyen teorisinin temellerini bunun dinamikleri üzerinde kurmuştur. Jung bu noktada Freud ile yüzeysel bir hemfikirlik içindeydi, ama başka birçok durumda da olduğu gibi, bir zamanlarki yol göstericisinin oldukça sınırlı fikirlerini, açıkça Gnostik bir doğası olan kategorilere genişleyene kadar büyüttü ve dönüştürdü. Jung libidoyu cinsel bir kuvvet değil, cinsel olanın yanı sıra insanın tüm dürtülerini de içeren genel bir psişik enerji olarak tanımlamıştı. Jung libidonun, "toplam enerjinin küçük bir bölümü onun doğal akışından saptırılabilir" demesine karşın, "doğa tarafından, tümüyle içine kapanamayacağı çeşitli işlevsel sistemlere bölüştürüldüğünü" dile getirmiştir. (bk. C. G. Jung's *Collected Works*, Cilt 16, s. 77 ff.'de "Psychotherapy and a Philosophy of Life".) Freud'un psişe modeline göre artakalan psişik enerji çatışma ve bastırmanın sonucu olarak kültür ve uygarlaşma amaçları için kullanılabilir hale gelirken, Jung'un görüşü artakalan ya da fazla libidinal kuvvetlerden karşıtların gerilimini sorumlu tutar. Jung açıkça "bir karşıtlar gerilimi olmazsa enerji de olmaz" der. Ayrıca bu gerilimin en genellenmiş, bu yüzden de aynı zamanda her yerde bulunan biçiminin "madde" ve "ruh" arasında olduğu içermesi de Jung'un çok sayıda çalışmasında oldukça açıktır. Sadece Gnostiklerin ve Manikeanların değil, tüm klasik antik düşüncenin izinde olan Jung, böyle bir gerilimsel karşıtlığın, dolayısıyla da aynı biçim içinde bu iki kategorinin varlığının varoluşsal gerçekliğini varsayar. Soyut felsefi düşünüşe karşı psikolojik ampirizm yoluyla C. G. Jung'un bize "madde" ve

"ruh" kategorilerinin bir tanımını vermesini beklemek çok fazla şey ummak anlamına gelebilir. Bunun yerine, Jung şunu ileri sürer: "Her ikisinin de mutlak doğası aşkındır, yani temsil edilemez, çünkü psişe ve içeriği bize *bir aracı olmaksızın* sunulan tek gerçekliktir." (C. G. Jung, *Göreve Cevap*, New York: Meridian Books, 1960, s. 15.)

Beşinci Vaaz'ın başlangıcının Jung'un sonraki psikolojik öğretisinin büyük bir bölümünü açıkça önceden tasarladığı yer burasıdır. Basilides söylevine "Tanrıların dünyası spiritüellik ve cinsellik olarak kendini gösterir. Göksel tanrılar spiritüellikte görünür, yer tanrıları ise cinsellikte görünür" diyerek başlıyor. Böylece bize aynı anda kozmik ve kişisel, tanrısal ve insani olan büyük bir ikilik sunulmuş oluyor. Madde ya da beden (Yunanca Gnostik terimlerle *hyle* ve *soma*) cinsellikle temsil edilirken, ruh (*pneuma*) ruhtan, yani spiritüellikten türeyen nitelikle temsil edilir. Jung aslında ruhun ve maddenin psişenin yapısı ve içeriğinin incelenmesiyle bulunabilecek olan deneysel olarak ayrı iki kategorisi olduğuna tamamen inanmıştır. Hem duyu algısı hem de bilincin diğer işlevleri maddenin ya da materyalliğin varlığını gösterir, duyular aleminin büyük ölçüde dışında olan psişik deneyim ise ruh ya da spiritüelliğe hemen hemen evrensel olan inanışı destekler. Madde ve ruh, ikisi de insanlığın yaşantısının bir parçasıdır ve bunlar sıklıkla birbirine güçlü bir karşıtlık halindedirler. *On Psychic Energy* (Psişik Enerji Üzerine) adlı incelemesinde Jung şu gözlemde bulunur:

> Doğa halinde yaşayan insan hiçbir anlamda bir hayvan gibi "doğal" değildir, fakat görür, inanır, korkar, bir şeylere ibadet eder, bu şeylerin anlamı da hiç de onun doğal çevresinin koşullarından çıkarılabilir değildir. Bunların temelini oluşturan anlam bizi aslında tüm bu doğal, açık ve kolayca anlaşılabilir olandan çok uzağa götürür ve çoğu kez doğal içgüdülerle çok keskin bir şekilde ters düşer.[23]

Daha etkileyici terimler olmadığı için *ruh* ve *madde* adını verebileceğimiz bu şeyler arasındaki karşıtlıktan ortaya çıkan kutupsal gerilimlerin bileşimi, insanoğlunun uygarlığın ve toplumun oluşturulması için emrinde olan fazla ya da artakalan enerjiyi üretir. Bu yüzden, ölüler alayla dolu bir ifadeyle öğretmenlerine *ekklesia* ve kutsal topluluğu sorduklarında, onlara ilk başta ruh ve madde, göksel tanrılar ve yer tanrıları kategorilerinin sembolik kuvvetlerinden söz etmesi Jung'un psikolojik düşünüş biçimine oldukça uygundur. Kültür, topluluk, sanat, estetik ve din için gerekli olan bu enerjiyi üreten, bu iki gizemli, ama kuvvetli aşkın kategorinin gerilim içeren ilişkisi ve kutupsal karşıtlığıdır. Jung'un görüşünde madde-ruh ikiye bölünmüşlüğünün, yokluğunda bireysel ve toplumsal dönüşümün yaratıcı dinamiklerinin düşünülemez olacağı bir pozitif kuvvet olduğuna dikkat etmek önemli bir konudur. Yaşam ve insan doğasıyla ilgili olarak tek ya da bütüncül bir görüş ihtiyacının etkilediği naif kişiler, madde-ruh ya da beden-psişe ikililiğini, sıklıkla çağımıza uygun olmayan Yunan klasik düşüncesinin acınacak bir eseri olarak reddederler. Dinin, öncelikle Sami suçluluk kavramının etkisi altında, ruh ve madde çatışmasını beslediği tek yanlı ve olumsuz tarz, birçok kişi tarafından Batı kültürünün başının belası olarak görülür. Antik Yunanlılar bu tür kutupsal karşıtlıklara olan inançlarına Eros ve Logos, Diyonizos ve Apollo, Aphrodite ve Minerva gibi anlamlar verirlerken, insanların diğerini dışta bırakarak bunlardan birine yapışmaları gerektiğini savunmuyorlardı. Onların görkemli mitlerinde cisimleşen arşetipik örüntülerin yol göstericiliğinde, varoluşun düzeni içindeki, dolayısıyla insan psişesindeki hem bu gerçekliği hem de mutlak *çatışmanın iyiliğini* kabul etmişlerdi. Yunan, Roma, onlardan önce de Mısır, Pers ve Babil dinsel yapılarının tümü, çatışmanın dönüştürücü değerinin farkına varmış ve karşıtların kutupsal geriliminden başka bir duruma geçmeye dair neredeyse hiç istek duymamışlardır. Yunan tanrıları, kutupsallıkların değerinin sert ve zevkli kutlaması içinde savaşlarda dövüşür ve evlenmemiş

genç kızları baştan çıkarırken, Yukarı ve Aşağı Mısır Horus ve Seth'in aeonial savaşının sonucu olarak bir yücelik kazanıyor, Zerdüşt'ün kozmosunda ise aydınlığın ve karanlığın ev sahibi, savaşla arındırılmış dünya en sonunda yeniden oluşturulana kadar birbirine üstünlük kurmak için savaşıyordu. Çatışmanın bilgeliği ve majisi antik Akdeniz bilgeliğin her kaynağı ve her dalından yayılan bir şeydir.

Üçüncü yüzyıldan sonra Batı kültürünün baskın gücü olarak sözde ortodoks Hristiyanlığın gelişiyle birlikte işler değişti. Artık aydınlıkla karanlığın, Tanrı'yla Şeytan'ın, ruhla bedenin çatışması, zahmetli ve can sıkıcı olsa da eninde sonunda hayırlı bir süreç olarak görülmüyordu. Bir kutupsal ikilikler dünyasında düşünülebileceği gibi, kimi zaman beden kimi zaman da Tanrı'yı takip etmek artık kabul edilebilir, doğal bir şey değildi. Bedeni kabul ruha karşı bir günah, dünyevi zevk ise cennetin sert majestesine hakaret haline gelmişti. Klasik teurjist bir gün yüksek tanrılar, bir başka gün de Pan ile onun satirleri ve perileriyle kolayca sohbet edebilirdi, ama Tartarean'dan goetik ruhlarla konuşan ortaçağ büyücüsü şeytana tapan olarak görülmüş ve bir kazığa bağlanıp yakılmıştı. Bedensel günah ve cehennem ateşi korkusuna duyulan çok ciddi bir suçluluk örtüsü, gölgesini Batı dünyasının üzerine düşürmüştü, onun ezici ve korkutucu örtüsü altında yaratıcılık, güzellik ve insanın hissetme sıcaklığının gelişmesi çok zor olmuştu. Yüzyıllar boyunca insan kendini, ancak kiliseler kurar, doğaüstü görkemi olan saf ve lekesiz Meryem Ana resim ve heykelleri yapar ve Tanrı'nın ihtişamına sade ve süssüz Gregoryen tarzlarda mezmurlar söylerken rahat hissetti. Ancak Giordano Bruno, Pico de la Mirandola ve arkadaşlarının Hermetik Gnosisi yoluyla antikitenin ruhunun kısmen yeniden doğmasıyla sanat gerçekten cennetten dünyanın güzelliğine dönmüş ve bunları bir kez daha cennetin aşırı sevinciyle birleştirmeye çalışmıştır. Rönesans ressamları Meryem Ana resmi ya da heykeli rolünde papa metreslerini ve aristokratik fahişeleri sevinçle resmedebiliyorlardı; bunun nedeni dinsel bağlılıklarını

kaybetmiş olmaları değil, karşıtların birbirine yaklaşmasıyla övünen ve insan doğasında zaman ve ebediyetin kesişmesini kutlayan bir spiritüel yönelimi yeniden bulmalarıydı. İşin üzücü yanı Rönesans'taki bu nispeten kısa Gnosis patlaması uzun yüzyıllar boyunca materyalizmin gelişmesine ve hayatın bayağılaştırılmasına yol açmış, bu da çağdaş insanlığın kafa karışıklığı ve umutsuzluğuna neden olmuştur.

Hem diğer dinsel vaazlar hem de rasyonalist dogma günümüz dünyasında daha önce sahip olduğu etkinin bir bölümünü yitirmiş olmasına karşın başlıca ürünleri, yani suçluluk ve umutsuzluk, hala aynı önemini korumaktadır. Dindar Hristiyan ya da Musevi, her ruh olan bir Tanrı'nın emirlerinden ötürü bedeninin ve nefsinin günahlarından suçluluk duyabilmekteydi, diğer yandan rasyonalist ise akıla karşı bir suç olarak algıladığı, içgüdüden ortaya çıkan arzulara teslim olmaktan kaynaklanan oldukça benzer bir suçluluktan eziyet görmeye devam etmiştir. Rasyonalist Sigmund Freud onun arşetipik muhalifi Musa'nın Sina'dan getirdiği söylenen mesajdan hiç de farklı olmayan bir mesaj yaratmıştır. Musa ve Freud, ikisi de hiçbir eşiti tanımayan, bu nedenle de karşıtların ıstırabını ve vecdini, sevinçlerini ve hüzünlerini yaşayamayan yalnız ve acı bir Tanrı'nın peygamberleridir. Tek tanrıcı ortodoksluk ve ateist rasyonalizm aslında kardeştir. Tamamen spiritüel Tanrı ve aklın tamamen mantıklı tanrısal varlığı, ikisi de Gnostiklerin kör ve budala demiurge'u Saclas gibi kördür; ikisi de o umutsuz kutupsal karşıtını kabul etme ve bunu yaratıcı bir çatışmada ilişkilendirme gereksinimini göremez. Her ikisi de Freudyen nevrotik umutsuzluğun arttırdığı Yahudi Hristiyan suçluluğun karakterize ettiği kasvetli ve külfetli bir zihin durumu geliştirir.

Son dönemlerde Batılı insanları giderek daha çok çağıran bir yol, Batı'nın tek yanlılığına birkaç alternatif sunan Doğu'nun, daha çok Asya'nın spiritüelliği olmuştur. Taoculuk (daha önce de işaret edildiği gibi Jung Taoculuk'a hatırı sayılır bir düşkünlük duymaktaydı) ve Hindu ile Budist Tantrik okulları gibi bu

alternatiflerden bazıları, hem bir yandan savaş ve mücadele figürü hem de diğer yandan ritüelleştirilmiş ve kutsallaştırılmış cinsellik altında sembolize edilen karşıtlar ilkesinin ve bunların çatışmalı yaratıcı ilişkisinin değerini büyük ölçüde anlamıştır. Bu hareketlerin tersine, Vedanta felsefesi ve Yoga ile ilgili klasik Hindu okullarının pek çoğu, zihni, karşıtlık kategorilerinin tamamen ötesinde ve ikili olmayan şeklinde düşünülen bir duruma çıkardığı söylenen çeşitli meditatif yoga egzersizleri yoluyla karşıtlıkların üstesinden gelinmesini amaçlar. Batı'da, Taoculuk ya da Tantra'dan çok daha büyük bir popülerliğe ulaşmış olan bu öğretiler, bir simyasal dönüşüm sürecinde karşıtların etkileşimi, spiritüel yaratıcılık ve onun doğal sonuçlarına yönelik arayışta yararlı olmaktan çok, zararlı gibi görünmektedir. Jung bunları ve ilgili Doğu yaklaşımlarını, belki bir rahatlama sağlayabilecek, ama kültürümüzün ağır psikolojik hastalığına bir çözüm olamayacak, psişenin içe döndürülmesinde uzmanlar olarak nitelendirmiştir. Yoganın vaat edilen mucizevi sonuçlarından kuşkulu olan Jung, Batı insanlığının yabancılaşma ve çatışmalarının kendisinin onu bir spiritüel uyanışın eşiğine getireceği fikrindeydi. Psişik yaşamımızın mutsuz örüntülerinin "ruhun talepleri sosyal yaşamın gereklilikleri kadar zorunlu olduğu" zaman değişeceğini dile getirmiş ve şöyle devam etmiştir: "Biz yeni bir spiritüel çağın bir güvensizlik çağında güven özleminin ancak eşiğindeyiz. *İşte, bu yeni varoluş biçimi bu ihtiyaçtan ve bu zor durumdan çıkacaktır*, idealist gereklerden ya da önemsiz dileklerden değil." (bk. Jung's *Collected Works*'teki "Yoga and the West", Cilt II, s. 529ff.) Yogilerin göksel transları bize göre değildir, "ikincisi olmayan bir"in dipsiz uçurumlarındaki vecd halleri bize göre değildir. Bizimki, Helenik esrarlılıkta Üç Kez Büyük Hermes olarak yeniden vaftiz edilen, insanı huşu içinde bırakan tarih öncesi Mısır büyücü tanrısı Toth arşetipinden adını alan Hermetik Sanat, Simyacının Büyük İş'i olmalıdır. Batı psişesinin bu majik simyasal ruhu Jung'un tüm çalışmalarındaki ilhamıydı ve en güçlü şekilde her ne kadar Beşinci ve Altıncı Vaazlarda olsa

da *Yedi Vaaz*'ında kendini oldukça göstermektedir. Kozmosun dinamizmlerinden onu çağıran Goethe'nin Faust'unun konuştuğu da işte bu ruhtur:

> Hareket'in fırtınasındaki Hayat'ın gelgitlerinde,
> Bir dalga yükselip alçalan,
> Özgür bir mekik,
> Doğum ve Mezar,
> Başı sonu olmayan bir deniz,
> Ören, akan bir
> Yaşam, hep parlayan,
> İşte, Zaman'ın işleyen dokuma tezgahında hazırlayan
> benim elimdir
> Tanrı'nın giyeceği hayat elbisesini![24]

Hareketin fırtınasındaki hayatın bu gelgitleri: Madde ve ruh, içgüdü ve içgüdüye ket vuran eğilimler, birey ve toplumun talepleri, hissetme ve düşünme, eril ve dişil, spiritüellik ve cinsellik, çok sayıda güçlü karşıtlığın savaşması ve kucaklaşmasından meydana gelir. Tüm bunlar, Jung'un Beşinci Vaaz'daki sözlerini kullanacak olursak, "tanrıların dünyasının görünümleri ve insan üstü iblisler"dir. Bu vaazda bu büyük sembolik karşıtlıklara verdiği adlar *Mater Coelestis*, Göksel Anne'yken *Phallos*, Dünyevi Baba'dır. *Vaazlar*'da, özellikle Beşincide, Jung çok daha fazla atfı ters çevirir. Jung ekolünden psikologlar da dahil olmak üzere, çağdaş öğrencilerin oldukça büyük bir çoğunluğu psişenin, ya da evrenin dişil, anneliğe özgü ilkesini dünyayla ilişkilendirme eğilimi gösterir. "Anne Doğa" gibi "Anne Dünya" da aslında oldukça yaygın bir ifadedir ve anneliğe özgü bir ilkeyle dünyanın ilişkilendirilmesi, Kuzey Avrupa ve Yerlilerin Amerikası kadar birbirinden oldukça uzak, ayrı yerlerde görünmektedir. Tersine, "Göksel Baba" imgesi ise Hindistan'dan Batı'nın Hristiyan kiliselerine kadar çağdaş dinde genellikle kabul edilmiş bir imgedir. Yine de Jung'un atıflarının yalnızca değere sahip olmadığı, aynı zamanda güçlü ve otantik olarak Gnostik spiritüel sırları taşıdığı da görülebilir.

Jung'un Göksel Anne ve Dünyevi Baba figürlerinde, fevkalade aydınlatıcı gücü olan iki yüce ve kadim sembolle karşılaşıyoruz. İnsanoğlunun en antik mitlerinde –bunlar daha sonraki toprak anne ve gök baba düzeninden önce gelir– anneliğe özgü, dişil ilke göksel, babalığa özgü ve eril ilke ise dünyevidir. Robert Graves *The Greek Myths* (Yunan Mitleri) adlı çalışmasında, belki de dünyanın en eski yaratılış mitlerinden biri, antikitede ikinci, her olasılıkta yalnızca Babil'in İştar miti olan bir mitle ilgili canlı bir betim sunar. Bu, verilen adıyla Pelasgian mitinde, Jung'un Beşinci ve Altıncı Vaazlarındaki iki tanrısal varlığının en açık ilk örneklerinden ikisi bulunabilir. Adını inişinin anlatıldığı ilk insan Pelasgus'tan alan bu fabl, bize orijinal "hiçbir şey"den çıplak olarak çıkan göksel kaosun annesi Eurynome'u anlatır. O, denizle gökyüzünü ayırmış ve dalgalar üzerinde kendi başına dansını etmiştir. O harika ve tahminen oldukça baştan çıkarıcı dansı sırasında, ellerinin arasında ovaladığı kuzey rüzgarından Ophion adlı büyük bir yılan çıkmıştır. Ophion Eurynome'un dans edişinden büyülenmiş ve kendini onun bacaklarına dolayıp onunla cinsel ilişkide bulunmuştur. Eurynome, bu yılandan gebe kaldıktan sonra, kendini denizin üzerinde süzülen beyaz bir güvercine dönüştürmüştür. (İsa'nın vaftizinde beyaz bir güvercin biçiminde Kudüs'ün suları üzerinde süzülen Hristiyanlığın Kutsal Ruh imgesine olan benzeşimin bu noktada hatırlanması gerekir.) Zamanı geldiğinde, beyaz güvercin biçimindeki Eurynome, kendini yedi kez çevresine dolayan Ophion tarafından yumurtadan çıkarılan kozmik yumurtayı yumurtlamıştır. Kırılan bu yumurtadan, güneş, ay, yıldızlar, canlı ve cansız her şey dahil olmak üzere, evrende var olan tüm varlıklar ortaya çıkmıştır. Bu garip tanrısal çift, Ophion'un küstah ve kibirli bir şekilde kendisinin evrenin yaratıcısı olduğunu iddia ederek tanrıçayı hiddetlendirmesine kadar Olimpos dağında ikamet etmiştir. Gazap içindeki tanrısal kadın, Ophion'un başını topuğuyla ezmeye başlamış ve dişlerini kırmıştır, sonra da Ophion'u Olimpos dağından atarak dünyadaki dinlere sürgüne göndermiştir. Ophion'un dişlerinden daha sonra Pelasgus ve Pelasgian'ların soyu doğmuştur. Gnostik

bir bağlamda Eurynome'un, her birinin üzerinde bir Titan ve bir Titanes syzygy'si yerleştirdiği yedi gezegeni yaratmış olması ve bu şekilde her gezegenin hem bir erkek hem de bir kadın tarafından yönetilmesine dikkat etmemiz önemlidir.

Bu Helenistik öncesi yaratılış miti –büyük bir olasılıkla Yakın ve Orta Doğu'nun Anneye tapınan tarih öncesi toplumlarından bazıları tarafından da kullanılmıştır ve dişi üstünlüğü fikirlerine eğilim gösteren feministlere muhtemelen cazip gelecektir– Jung'un Beşinci ve Altıncı Vaazlardaki düzeniyle birçok benzerlik gösterir. Altıncı Vaaz'da, dünyevi baba Phallos'un yılana benzer bir ruh, göksel annenin de bir beyaz güvercin olarak geldiği söylenir. Fallik yılan dünyada yaşar ve ölülerin ruhlarıyla arkadaşlık ederken, cennetin kuşu "lekesiz ve kendi başına" olarak betimlenir. Beşinci Vaazdaki Almanca sözcükleri tam karşılamasa da spiritüellik olarak anlatılabilecek *Geistigkeit* ve daha yeterli bir şekilde cinsellik olarak çevrilen *Geschlechtlichkeit* ile betimlenirler. *Geistigkeit* Jung tarafından, alan ve kavrayan bir güç olarak anlatılır ve bu anlamda alıcılığından ötürü dişi olarak betimlenir. *Geschlechtlichkeit* ya da cinsellik ise verme ve üretme ilkesidir, bu yüzden de sembolik olarak eril diye düşünülür. Jung'un daha sonraki bilimsel yazılarında, bu ikili kuvvetler öncelikle Eros ve Logos kavramlarında somutlaşırlar: soyut kavramsal spiritüel eğilim ve ilişki ya da ilişkililik yönelimli eğilim. Bireysel düzeyde, bunlar psişenin karşıt cinsel imgeleri diye adlandırılan anima ve animus olarak görünürler.

Beşinci Vaaz yakından incelendiğinde, burada sunulan fikirlerin, standart analitik psikoloji literatürüne kendi yolunu bulan popülerleştirilmiş versiyondan çok daha kompleks ve ezoterik olduğu fark edilecektir. Daha sonraki Jung literatürü, hatta bir dereceye kadar Jung'un kendi ifadeleri, insan syzygy'lerinin bu gizeminin komplekslikleri ve karanlıklarını maskelemeye niyetlenmiş görünürken, bize Beşinci Vaazda sunulan tablo büyük bir derinliğe sahip, imalı garip fikirlerle doludur. Gnostik algıları çok basit, birleşmiş ve zararsız olan bir tarza getirme girişimi daima

oldukça tehlikeli olmuştur. Bunun *Vaazlar*'da Jung tarafından anlatılan iki "büyük insanüstü iblis"in gizemi hakkında çeşitli yazarların yaptığı türde bir girişim olduğu görülebilir. Bir karşılaştırma olsun diye, gelin bize Jung'un birçok çağdaş takipçisi tarafından sunulan popüler tablonun bazı öğelerine kısaca bir bakalım.

Alışılmış anlatılara göre, kadınlar bağlantı ve ilişki kurabilme yeteneği olan Eros ilkesiyle nitelendirilirken, erkekler analitik düşünce işlevi olan Logos'a yönlendirilirler. Bu durum, iki cinsin sadece genellikle bu psikolojik ilkelere eğilim gösterdiklerini ya da belli belirsiz bu ilkelerle nitelendirildiklerini değil, aynı zamanda bazı açılardan bunlarla sınırlandırıldıklarını da göstermektedir. En saygı duyulan Jung ekolünden yazarlardan bazıları, aslında bu tür bir sınırlanmayı oldukça üzerinde durarak ileri sürmektedir. Dr. Jolande Jacobi *C. G. Jung Psikolojisi* adlı klasik çalışmasında açıkça şöyle der: "Tıpkı tam da doğasına göre erkeğin Eros aleminde kesin olmaması gibi, kadın da daima Logos aleminde kesin olmayacaktır." Bu tür dogmatik "kesinlik"ten rahatsız edici bir şekilde etkilenmeyecek bir feminist olmayacaktır. Muhakkak, Jung'un kendisi Eros ya da Logos veya anima ya da animus hakkında yazarken, tıpkı aşağıdaki sözleri gibi, çok daha deneysel ve gizemliydi:

> Kadın eril bir öğeyle karşılanır, bu yüzden de onun bilinçdışı, deyim yerindeyse, eril bir etkiye sahiptir. Bu da sonucunda erkeklerle kadınlar arasında hatırı sayılır bir farklılık ortaya çıkarır, bundan dolayı da kadındaki yansıtma oluşturma faktörüne, zihin ya da ruh anlamına gelen animus adını verdim. Animus, tıpkı anima'nın anneliğe özgü Eros'a karşılık gelmesi gibi, babalığa özgü Logos'a karşılık gelir. *Ancak, bu iki sezgisel kavrama çok fazla belirli, kesin bir tanım vermek istemiyorum.*[25] (İtalik vurgu S. Hoeller'e aittir.)

Başka bir yerde Jung bu kavramların deneysel olarak geçerli ve etkin olacaklarını iddia ederken, yine de okuyucularını bulgularının kesin olmayan özelliği konusunda uyarır:

> ...anima ve animus'un doğasını deneysel olarak kavramak için uzun ve çeşitli deneyimler gerekir. Bu yüzden, bu arşetipler hakkında söylememiz gereken şey ya doğrudan gerçekliği kanıtlanabilir ya da en azından gerçeklerle mümkün kılınabilir olmalı. *Aynı zamanda, tam da doğasından ötürü ancak geçici olabilecek öncü bir çalışmayı tartışmakta olduğumuzun tamamen farkındayım.*[26] (İtalik vurgu S.Hoeller'e aittir.)

Yukarıdaki ifadeler, Jung'un bu hayati konuda bir anlamda kendini tuttuğunu akla getiriyor; daha fazlasını biliyordu, ama bunun ifşası için isteksizdi. Jung'un yazılarının oluşturduğu külliyatın hatırı sayılır bir bölümünün de benzer bir özellik taşıdığı iddia edilebilir. Elinizdeki kitabın bir başka yerinde Jung'un çalışmalarını bir "sırrın bilimsel doğuşu" olarak tanımlamıştık. Jung, öğretilerinin kaynağında yatan bu sırla hem kutsanmıştı hem de lanetlenmişti, çünkü bu sır ilk ve son olarak açık terimlerle dile getirilemezdi, ama, tek başına gerçekliğin dokusunun daha derindeki tabakalarını açığa çıkarabilecek olan düşüncelere açıklık ve anlayışın değişen biçimlerine ve zamana da uyarlanmalıydı.

Beş ve Altıncı Vaazlar, erkeklerle kadınların psişeleri arasında belirli temel niteliksel farklılıkların olduğu bir erkek-dişi modeli ortaya koyar. Cinsel farklılaşma sadece biyolojinin değil, psikolojinin de bir konusudur. Daha sonraki Jung ekolünden yazarlara göre olduğu kadar, *Yedi Vaaz*'a göre de dişi psişesi ve erkek psişesi diye bir şey vardır. Yine de *Vaazlar* sorunu karmaşıklaştıran ve basit, rasyonel sonuçları zorlaştıran bir durum betimlemektedir. Daha önce de anlatıldığı gibi iki temel güç vardır. Biri alan ve kavrayan, göğe eğilim gösteren, ton olarak dişil *Geistikeit*, diğeri de üreten ve yaratan, toprağa yakın olan, ton olarak eril *Geschlechtlichkeit*'tir. Bunların eril Logos ve dişil Eros olması aldatıcı bir biçimde kolay bir tanımdır. Bununla birlikte, kanıtlar böyle bir açıklamaya ters yöndedir. Bu vaazda eril ilke Eros'un bütün karakteristiklerine sahiptir; cinsellik olarak tanımlanır, üretici, dünyevi ve yön olarak mikrokozmiktir. Yine de erildir ve

yanlış anlaşılmayacak bir şekilde *Phallos* adı verilmiştir. Diğer yandan, vaazdaki dişil ilke Logos'tan başka bir şey değildir; alıcıdır ve daha önemlisi *kavrayıcıdır*. Kuşku duysak bile çok az olabilir: *Vaazlar* bize eril bir Eros ve dişil bir Logos sunmaktadır.

Bu kategorileri kişisel bir düzeye indirdiğimizde, bir başka garip, kendine özgü bir tablo kendini gösterir. Hem "Göksel Anne" hem de "Phallos" hem erkeklerde hem de kadınlarda bulunmaktadır. Bu kuvvetlerden herhangi birinin bilinçdışı düzeyde daimi olarak bulunduklarına dair hiçbir açık içerme yoktur; daha çok, her ikisi de kendine özgü etkinlik alanlarında etkin gibi görünmektedir. Bu yüzden, vaaz şunu ifade eder:

> Erkeğin cinselliği daha dünyevidir, kadının cinselliği ise daha gökseldir. Erkeğin spiritüelliği daha gökseldir; çünkü daha büyük olan yönünde ilerler. Diğer yandan kadının spiritüelliği daha dünyevidir; çünkü daha küçük olan yönünde ilerler.

Açıkça, burada analitik psikologlar tarafından yaygın biçimde kabul edilenden büyük ölçüde farklı bir spiritüel kuvvetin burçlar kuşağı ile karşılaşmaktayız. Ayrıca, burada sunulan dört katlı modelin, ilk başta soru soran ölülerin ortaya attığı konu olan kültür ve topluluk alanında hayret verici içermelere de sahip olduğu açıktır. İki büyük *Mater Coelestis* ve *Phallos* ilkesi eril ve dişil psişenin, spiritüel ilkelerine doğrudan, cinsel ilkelerine ise dolaylı olarak etkir. Logos erkekte spiritüel, kadında cinsel, Eros ise kadında spiritüel, erkekte cinsel ilkeyi yönetir. Bu, her cinste bir ikilik olduğunu doğrulayarak, her cinsi bir Logos-yönelimli, bir de Eros-yönelimli ilkeyle bırakır.

Gelin şimdi bu düzenin pratikteki psikolojik içermelerine bir bakalım. Eril zihniyete doğrudan dişil *Mater Coelestis*, Tanrıça Logos etki ederken *Phallos*, Tanrı Eros ilkesi genellikle bilinçdışı düzeyden eril psişeye etki eder. Ego oluşumu sırasında erkek kendini zihinle, yasa ve düzenle, dışa dönük, bilinçli kişilikle, kısacası, Logos'un sembolizasyonları ve görünümleriyle öz-

deşleştirir. Dolayısıyla Eros öğesi, verimlilik, cinsellik, romans, gizem yani yer altı Phallos'unun çeşitli yüzlerinin hepsi, bilinçdışının alttaki bölgelerine geri çekilir. Burada, Jung'un ünlü çocukluk rüyalarının büyük yer altı mağarasında, bir güç makamında tahta çıkmış, yılana benzer fallik canavar tanrı saltanat sürer, dışarıda aklın hudutsuz gökyüzünde ise, bilinç güneşinin parlaklığıyla aydınlatılmış, büyük tanrıçanın beyaz kuşu, Kutsal Ruh, Sophia, dişil Logos süzülür. Bilinçsiz olan fallik tanrı, erkekler tarafından ancak yansıtma yoluyla algılanır. Bu yüzden erkekler kendi karanlık, erotik yanlarını, aynı anda hem korktukları hem de arzuladıkları, kadınlara yansıtırlar, bunun nedeni kesinlikle onların kendi bilinçdışı Eros'larından korkmaları ve onu arzulamalarıdır. İşte, kadınların erkekleri doğru yoldan saptıran tehlikeli baştan çıkarıcılar, karanlıkla dolu olan, cinselliği gözdağı veren, aynı anda eril psişeyi hem dehşete düşüren hem de çeken yaratıklar olduklarına dair çok uzun süredir benimsenen çarpıtılmış görüşün gerçek nedeni budur. Cadı, ayartıcı olarak kadın, Havva, Başlangıç öyküsünün kötü yılanının hevesli safdili olarak kadın bu ve benzer figürlerin hepsi kendini eril psişenin bilinçdışı Eros'unun yansımaları olarak gösterir.

Dişi psişesinin durumunu tanımlarken, Beşinci Vaaz "kadının Spiritüelliği daha dünyevidir; çünkü daha küçük olan yönünde ilerler," fikrini ileri sürer. Bunun belki, dışarıdan dünyaya döndürülmüş olan kadının bilinçli psişesinin, kendisini çok sayıda dışa dönük işle serbestçe ilişkilendirebildiği, ama bunu sıklıkla bu işlere bilinçli anlam getirmeksizin yapabildiği anlamına geldiği düşünülebilir. Bu yüzden, dişi psişesi sıklıkla o ünlü "kadın sezgisi" temelinde çalışır, yani doğru şeyi yapar, ama bunu nedenini bilmeksizin yapar. Bu durumda, eril psişenin genellikle dışarıdaki ya da bilinçli dünyadaki anlamı dişil psişeden çok daha kolay algıladığı söylenebilir; dişil psişenin, sadece sosyal baskılar yüzünden değil, aynı zamanda erkeğin sezgi gelişimi eksikliğinden de ötürü, çoğu kez erkekler için gerekli olan katı mantık ve bilinçli akıl yürütmeye daha az ihtiyacı vardır. Doğal

bir sezgisel duyunun olmayışı yüzünden, erkekler defalarca analitik akıl işlevlerine yönelirler, diğer yandan kadınlar oldukça sık bir şekilde sadece sezgisel rehberlik yoluyla, yaşamda mükemmel pratik sonuçlar alırlar. Cinsellik de dahil olmak üzere, dişi psişesinin anlam yöneliminin kendini göstermesi işte bu Eros alanında olur. Kadının cinselliğine erkeğinkinden daha göksel derken vaazın söylediği şey budur; burada "gök" bir kez daha *Mater Coelestis* ya da Logos-Tanrıça'yı belirtmektedir. Psikolojik düzeyde, dişil anlamın büyük taşıyıcısı olarak görünen ilişki ya da ilişkililiktir, ifadesinin cinsel düzeyinde ise dişi psişesi cinsel alanda anlamı erkek karşılığından çok daha kolay keşfedebilir. Biraz abartıyla olsa da, dişi cinselliğinin gözünün anlama tamamen açık olduğu, erkek cinselliğinin ise anlama kör olduğu söylenebilir. Logos'un beyaz kuşu, cinsel alemdeki anlamı ve dönüştürücü gerçeği algılar, oysa kendi yer altı mekanında miyop olan eril cinsellik burada pek de bir anlam görmez. Anima'nın yansımasını erkek için bu kadar hayati yapan şey, aslında eril cinselliğinin bu körlüğüdür, kadınlar ise daha büyük bir sıklık derecesiyle animus'un yansımasını engelleyebilir. Bu sürecin belli yönleriyle ilgili biraz eğlendirici bir anlatı, bize Jung tarafından aşağıdaki ifadede verilmektedir:

> Büyük bir dişi belirsizliği erkek belirliliğinin ve tek anlamlılığının özlenen karşılığıdır; erkeğin bu belirliliği ve tek anlamlılığı, bir erkek kendindeki kuşkulu, belirsiz, kesin ve açık olmayan her şeyi büyüleyici bir kadın masumluğuna yansıtarak bunlardan kurtulmayı başarırsa ancak bir ölçüde tatmin edici şekilde kurulabilir. Karakteristik iç yapısı ve daima gücenik bir masumluk gibi kendini gösteren aşağılık duygusu yüzünden erkek kendini, -ama yine de sanki şövalyeye yakışır bir cömertlikle hoşgörülü bir şekilde- o uygun, ünlü dişi yetersizliklerini taşıyabilme rolünde bulur.[27]

Yukarıdaki ironik ifadede Jung, erkeğin bilinçdışının belirsiz, karışık özelliklerinin yansıtılması yüzünden erkek tarafından algı-

landığı biçimiyle kadın imgesine katılan çarpıtmalara yer verirken diğer yandan, daha önce de ifade ettiğimiz gibi, Eros kuvvetinin çok daha ciddi, benzer bir yansıtılmasını Jung şu şekilde belgeler:

> Dişi erotizmi, özellikle de kadının duygu hayatı hakkında erkeğin söylediği şey, genellikle kendi anima'sının yansımasından çıkar ve buna uygun olarak çarpıtılır.[28]

Vaazlar aslında sonraki Jung literatüründe görülenden daha açık bir tarzda dişi psişesine saygı göstermektedir. Bu vaazlar kadına tamamen Eros'un hakim *olmadığını*, daha çok, bilinçdışı düzeyde onda oldukça güçlü olan Logos ilkesinin hakim olduğunu ve aslında bu durumun kadına onun genellikle daha içgörülü, sezgisel ve iki cinsin de spiritüel farkında olmasını sağlayan belirli psişik yararlar kazandırdığını dile getirirler. Anima-animus ile Eros-Logos psikolojik modelinin kadınlardan çok erkeklerin işine yaradığına dair sıklıkla işitilen feminist suçlama da böylece *Yedi Vaaz*'da görünen modelden çok, çağdaş literatürde aynı konuyla ilgili popüler anlatılara daha uygulanabilir durumdadır. Bu yüzden erkeğin Logos ile ilişkili tüm etkinlikleri kontrolü altında tutabildiği ve kendi yapısına sadece Eros'un küçük bir bölümünün eklendiği, diğer yandan kadının asla Logos geliştiremeyeceği doğru değildir. Sosyal alanda bu yönde kaydedilen cazip gelişmeler yalnızca bu vaazın ruhunun onaylanmasıyla karşılanmaz, aynı zamanda bunlar açıkça istenir ve gerekli olarak gösterilir. Bireyleşmiş kişi mutlaka anima ve animus ile Eros ve Logos'un zorlayıcı kör kuvvetinin üzerine nasıl çıkılacağını öğrenmelidir. Vaazımızda öğretmenin de ifade ettiği gibi:

> Bir yandan kendiniz, diğer yandan cinsellik ve spiritüellik arasında ayrım yapamaz ve bu ikisini kendinizin üstünde ve yanında varlıklar olarak göremezseniz, bu durumda onlar, yani Pleroma'nın nitelikleri tarafından aldatılırsınız. Spiritüellik ve cinsellik sizin nitelikleriniz

> değildir, onlar sahip olabileceğiniz ve kavrayabileceğiniz şeyler değildir; tersine, bunlar kudretli iblisler, tanrıların tezahürleridir, bu yüzden de sizin üstünüzden yükselirler ve kendileri içinde varolurlar.

Bu elbette, bu kutupsallıkların, karakter olarak bireye özel görülmemesi gereken özerk, arşetipik doğasına gönderme yapmaktadır.

Bunun sosyal ve tarihsel içermeleri oldukça fazladır. Kişiler arası ve toplumsal alanda erkekler ve kadınlara yönelik belirli ayrı karakteristikler ve rollerin psikolojik bir gereklilik olduğu fikri ortaya çıkar. Bu elbette, geçmiş zamanların geleneksel eril ve dişil klişelerinin dokunulmaz ve korumaya değer olarak görülmesi gerektiği anlamına gelmez. Büyük kutupsallıkların, çeşitli tarihsel dönemlerde aldığı biçim mutlaka değişir, çünkü tarihsel sürecin doğası budur. Beşinci Vaazın sonuna doğru öğretmen belirli toplulukların ve uygarlıkların Eros'un himayesinde, diğerlerinin de Logos'un himayesinde olduğuna işaret eder. Erich Neumann'ın muazzam psiko tarihsel incelemelerini izlediğimizde, anne haklarını insanları kurban etme ve karanlık, primitif cinsellikle birleştiren ilk anaerkil uygarlıkların Eros ilkesinin görünümleri olduğunu, daha sonraki Yunan şehir devletlerin rasyonel ve demokratik düzenlerinin Logos'un gölgesinde olduğunu varsayabiliyoruz. Bu tür kriterlerin çağdaş bir uygulaması, günümüz dünyasındaki sosyalist ve komünist toplumların artan sayısının, Logos'a bağlanmaya devam eden, demokrasilerin bireyselci ve özgürlükçü eğilimlerine karşı Eros toplumunun hızlı ve ani bir artışını haber verdiği sonucuna götürebilir.

Bu tür konularda kişinin bakış açısı ne olursa olsun, bu toplumların herhangi birinde, iki cins arasındaki psikolojik farklılıkların kökünden sökülüp atılmasının meydana gelmediği, aslında geçmişte de bunun hiç olmadığı açığa çıkar. İnsan toplumunun dış düzeyinde cinslerin eksiksiz bir bütünleşmesi, hem *Yedi Vaaz*'da sunulduğu hem de Jung'un ve onun takipçilerinin ve yorumcularının psikolojik yazılarında görüldüğü gibi, Jung modeli-

ne inkar edilmeyecek bir şekilde terstir. Eril ve dişil psişede etkin olan psişik enerjinin büyüklüğü aynı değildir. Hem erkekler hem de kadınlara yönelik analitik süreç içinde bir hedef olarak o garip "kadınlığın tanınmaması" işine koyulduğunda bir tür tek cinsli psikolojik model varsaymaya yaklaşan kişi Jung değil Freud'du. Tek bir tane değil, kendini çeşitli düzeylerde birtakım karşıt yollarda gösteren iki temel psişik dürtü vardır. Bu düşünceler ışığında kadının, ya da doğrusu her iki cinsin statüsünün revizyonuna yönelik güncel hareketlerin, açıkça söylenen hedefleri tek cinsiyetli bir modele göre cinslerin bütünleşmesi doğasında olduğu ölçüde, başarısızlığa mahkum olduğu ortaya çıkar. Tek cinsiyetlilik androjeni(*) değildir ve psişenin dönüşümünün gerçek amacıdır, fakat doğrusu nadir ve değerli olan bu androjenlik ancak ruhun, dolayısıyla da insanlığın en yüksek düzeydeki olgunlaşmalarında bulunabilir. Tek cinsiyetlilik, daha çok tek boynuzlu at diye övünülen ama aslında sadece tek boynuzu olan biçimi bozulmuş bir keçi gibi, androjeninin çarpıtılmış ve gerçekçi olmayan bir vekilidir. Daha önceki bir dönemde simyanın şifreleri altında gizlenen androjeni yolu, prosiyak *Aktarım Psikolojisi* adını verdiği *Rosarium Philosophorum* simyasal çalışması üzerine klasik yorumlarında Jung tarafından yeterince gösterilmiştir.(**) Kültürün androjenleştirilmesinin gerçekten mümkün olup olmadığı yanıtlanması çok güç bir sorudur. Bu tür bir süreç politik ya da sosyal bir emirle meydana getirilemez, sadece bireyleşmenin ve bunun ardından belli bir toplumda, daha sonra adeta kendi işaretini kendi toplumuna ve onun bilincine koyacak olan, yeterince çok sayıda kişinin androjenleşmesinin sonucunda ortaya çıkabilir.

Androjeninin mutlak pnömatik doruklarına giden yol, çok büyük bir zahmet ve sıkıntıyla yürünen uzun ve çetin bir dönüşüm yoludur. Esther Harding büyük çalışması *Psychic Energy*'de

* Androgyny; erkek ve kadın özelliklerini kendi kişiliğinde dengeleme; iki cinsiyetlilik. ç.n.

** Androjeni ile ilgili tam konu *Androgyny* adlı çalışmasında June Singer tarafından oldukça incelikli bir şekilde incelenmiştir [Garden City, N.Y., Anchor Pres/Doubleday, 1976].

hem birey hem de evrim geçiren toplum tarafından yaşanacak olan dört evre belirtir. İlk durum, egonun cinsellik iblisi ile, Beşinci Vaaz'da söz edilen *Geschlechtlichkeit* ile özdeşleşmesi durumudur. Bu, libidonun aslında kendi kendini tatmin ettiği ve üretken olmayan oto erotik ve narsist bir durumdur. Bu durum egonun bilinçdışıyla yakın özdeşleşmesinin sonucunda olur. İkinci evre duygu kuvvetini ve sevgi objesinin kişileştirilmesini sahneye çıkarır. Cinsellik artık kendini sadece cinsel karakteristiklerden çok kişinin bütününe iliştiren duyguyla bağlantılıdır. Özellikle yansıtma açısından yoğunlaşma, çoğu kez romantik sevgi olarak adlandırılan üçüncü evreyi ortaya çıkarır. Bu cinsellik dönüşümü evresinde, sevgi objesi seven kişinin gözünde ayrı ve farklılaşmış bir kişiliktir, bunun yanı sıra sevilen kişinin kişiliği artık büyük ölçüde seven kişinin bilinçdışından yansıtılan değerlerle renklenmiş hale gelir. Obje artık giderek, partnere empoze edilen yansıtmalar yoluyla başarılan, kendini tanımanın gizli bir psişik objesi haline gelir. Bilinçdışının gölge-topraklarına teslim edilmiş olan erkek ve kadının payı genellikle yaşayan bir insan kişiliğinin kişiliğiyle birbirine karışmış olarak algılanabilir bir biçimde ortaya çıkar. Dördüncü ve son evre ise çoğu kez klasik *hieros gamos* adı altında bilinen mistik evliliktir. Bu tamamen Gnostik gelişim –tüm işaretlere göre, çeşitli yazılarda *gelin odasının gizemi* olarak söz edilen, Valentinyen Gnostiklerin unutulmuş dinsel töreninin özünü oluşturur– hala partnerler olarak yaşayan kişiliklerin varlığını kullanır. Bununla birlikte, yansıtmaların tabi olduğu karışık değişiklik ve dönüşüm süreci yoluyla "mistik evlilik" sevgi ilişkisinin içselleştirilmesine sebep olur. Bu da eninde sonunda partnerlerin, karşıtların sevginin simyasıyla birleştirildiği, ya da Gnostik Thomas'ın İncili'nin sözlerini kullanacak olursak "erkek ve kadının tek bir kişi haline geldiği" spiritüel androjeni durumuna tümel bir dönüşümle sonuçlanır. İşte, androjeniye giden uzun sürecin daha anlamlı bir betimlemesi böyle verilebilir. Bu Gnostik süreç şimdiki tek cinsiyetli bir toplumun, aceleci ve yanlış kavranmış, politikleştirilmiş görüşleriyle ortak olan çok az noktaya sahiptir.

İnsanoğlunun bireyleşmesi böylece bir yandan ebedi ve ezeli zihnin göksel alıcı tanrısal annesinin bizi (Mater Coelestis) almayı beklediği göklere ulaşır, diğer yandan ise kökleri, güçlü ve doğal enerjisinin yukarı çıkabileceğimiz kuvveti sağladığı yer altı fallik Eros gücünde (Phallos), dünyevi babadadır. Fallus, tıpkı canlı bir ağaç gibi, içgüdüsel toprağın karanlık ve nemli yerlerinden büyür ve tahtı yıldızlar arasında olan göksel annenin, *Mater Coelestis*'in rahmine, uzayın sınırsız boşluğuna ulaşır. Göksel annenin rahmine atılan dünyevi phallus'un semeni, *etz chiim*'in (Kabala'ın Hayat Ağacı'nın) özsuyu, yeni bilinç evreninin ortaya çıkacağı psikolojik kozmik yumurtanın döllenmesine yol açar. Dans eden ve savaşan karşıtların aeonial oyununun sonucu olarak gök ve dünyanın nihai birleşmesi, her bireyin ve tüm insanlığın dönüşmüş ve bireyleşmiş egosunun paradigması olan androjenik *Anthropos*, Yeni İnsan, Gnostiklerin Mesih'inin babası olur ve onu doğurur.

Aeonların büyük sıkıntısından, kozmik yaşamın o ateşli, simyasal demirhane ocağından, karşıtlar, kendi birliklerini temsil eden ve ikisinden birinin olabileceğinden daha fazlası olan varoluşu meydana getirmiştir. Ruhun diyalektiği, geçmişteki tez ve karşı tez kategorilerinin ötesinde, geleceği işaret eden canlı bir sentez üretmiştir. *Vaazlar*, göksel, sevilen Ebedi ve Ezeli Dişi'yi tanıyarak Goethe'nin Faust'taki *Mater Coelestis* ile ilgili büyük mutlak görüşüne katılır:

Geçmişimiz olan her şey
Sadece yansıtıldı;
Bizde kaybolan her şey
Burada düzeltiliyor;
Tüm tanımlanamazları
Burada keşfediyoruz;
Ebedi ve ezeli Kadın
Bizi yükseğe götürüyor.[29]

Bu vecd arzusu içinde, ruhun bakışı dünyadan başka yöne çevrilmez, çünkü Jung'un *Psychology and Alchemy* (*Psikoloji ve Alşimi)* adlı eserinde bize ikna edici bir şekilde hatırlattığı gibi: "Hiçbir ulu, iyi büyümüş ağaç kendi karanlık köklerini asla yadsımamıştır, çünkü o sadece yukarı doğru değil, aşağı doğru da büyür."

Altıncı Vaaz – Yılan ve Beyaz Güvercin

Altıncı Vaazda öğretmen, cinsellik ve spiritüellik temasını, yılan ve beyaz kuş biçiminde arşetipik imge alanında bu ilkelerin görünümlerine özel vurgu yaparak ayrıntılarıyla ele alıyor. Yılan ve kuş "yarı bir insan ruhu" olarak betimlenmekte, böylece nihai bir birlik halinde bütünleştiklerinde, insan bilincinin bireyleşme çabasına girdiği var olmanın bütünlüğünü oluşturan karşıtların bu iki ilkesinin kendilerine özgü somutlaşmalarını açıkça sembolize etmektedir. Yılan ve kuş daha sonra arzu ve düşüncenin, ilki düşünce arzu, ikincisi ise arzu düşünce adını alan iki karşıtlığının oluşturduğu bir ikilikten kendilerini meydana getirir. Bu bilmece benzeri tanımın, cinselliğin yılanının temel hareket ilkesine arzuda sahip olduğuna, ama düşüncelerinin de bu yüzden arzuda köklendiğine işaret ettiği düşünülebilir; diğer yandan kuş da düşüncenin arzusudur. Jung bir kez daha dikkatimizi psişedeki karşıtlar ilkelerinin o karışık, neredeyse ayırt edilmesi olanaksız birbirine geçişine ve birleşmesine çekmektedir. Çin Yin ve Yang'ından hiç de farklı olmayan bir şekilde, her karşıt, *enantiodromia* ilkesiyle, kendi gelişim örüntüsünün bu amaç için belirlediği zamanda büyüme ve etkinlik arenasına çıkabildiği bir yarı gerçekleşmemişlik halinde daima kendi karşıt kutupsallığını içerir. Erkek ve dişi, aydınlık ve karanlık, Eros ve Logos, her kesin yargı ve belirlemeyi hiç'e getiren sonsuz bir dönüşümlü kutupsallıklar dizisinde birbiriyle ilişkilerinin çeşitli düzeylerinde sonsuza dek birleşir. Gnostik Philip'in İncili'nde ifade edildiği gibi, ne iyi iyidir, ne kötü kötüdür, ne yaşam bir yaşam, ne de

ölüm bir ölümdür, çünkü tüm bu karşıtlar birbirinin kardeşidir ve her biri gelecekteki bir zamanda ilk ve asıl durumu halinde çözülecektir. Karşıtların sonsuz birleşme ve yeniden birleşme sürecinde, sabit kalan hiçbir özgürlük ve spiritüel kararlılık hali yoktur. Aynen İncildeki ifadesiyle: Yalnızca dünyanın üzerine yüceltilenler gerçekten çözülemezdir ve ebedi ve ezelidir. Karşıtların gizemi açıkça insan aklının ayırt edici yargısına tabi olan bir konu değildir. Bunun çözülmesi gereken bir sorun değil, Gnosis ile üstesinden gelinecek bir durum olduğu söylenebilir. Bu yüzden, ister üçüncü yüzyılın olsun ister yirminci yüzyılın, her Gnostik sistem kendisini karakter açısından psikolojik olarak gösterir. Psişe, felsefi usavurmanın tersine, karşıtların uzlaşması için çabalar. Çoğu kez paradoksal olan, hatta kendiyle çatışan bu süreç, yine de eninde sonunda bilinç niteliğini geliştirecek olan dönüştürücü anlamı ortaya çıkarır.

Yedi Vaaz ortaya bir şey çıkarıyorsa, bu varoluş dokusunun, ifadesinin hem kolektif kozmik hem de bireysel insan düzeylerinde sonsuz bir kutupsal karşıtlar zincirinden oluştuğudur. Felsefi akıl bu karşıtları rasyonel analize tabi tutmayı, bu şekilde de ilişkilerinin düzenlediği örüntülerdeki anlamı çıkarmayı arzular. Felsefenin bu ısrarlı arzusunun nihai ve eksiksiz bir şekilde asla tatmin edilemeyecek olması, Batı kültürünün trajedisi olmuştur. İki bin yıldan daha uzun bir süre felsefi sorgu, yaşamın anlamının keşfine götürecek sabit bir kılavuz olarak düşünülebilecek şeyi oluşturmaksızın yaşamın anlamıyla meşgul olmuştur. Merhum hicivci Ambrose Bierce'ın felsefeyi hiçbir yerden hiçbir şeye götüren birçok yolun oluşturduğu bir güzergah biçimindeki tanımlamasında geçerli bazı nedenler yok değildir. Bu sert, otoriter hükümle hemfikir olunduğu ölçüde, Jung'un ve ondan önce Gnostiklerin genellikle yaptıkları gibi, anlam sorununun hiçbir şekilde felsefi ya da teorik bir sorun olmadığını düşünmek yararlı olabilir. Anlam, Tevrat'tan ya da Yeni Ahit'ten damıtılmış bir dogma olmasıyla aynı ölçüde mantığın bir kıyası ya da bildirisidir. Biyoloji, fizik ya da matematik bilimleri anlam arayışına,

insan psişesinin sadece kişisel deneyim açısından yorumlanmasının sağladığından daha fazla bir yanıt sağlayamaz. Valentinus, Basilides ve arkadaşları gibi kişilerin düşündüğü gibi Gnosis bütün ya da bütünlük deneyimidir. Bu bütünlük zamanda yaşanmalı, ayrıca zamansızlıkta da deneyimlenmelidir. Kişiselle kişisel olmayan, bilinçle bilinçdışı, kavranabilir olanla dille anlatılamaz olan gibi karşıtları bağlayan gerilim yüklü ilişki, Beşinci Vaazla ilişkili olarak belirtilen *çatışmanın iyiliği* ilkesine uygun olarak, bir statik durumdan çok bir süreç olarak düşünülebilecek anlam öğesini ortaya çıkarır. Jung'un yayılma niteliği taşıyan bir boşunalık ve anlamsızlık duygusu olarak tanımladığı çağımızın genel nevrozu, varoluşun iki kutupsal karşıtı arasındaki gerilimin azalmasının sonucudur. Bu gerilim olmadığında, insanoğlu Jung'un da işaret ettiği gibi, anlamı olmayan aciz ve gelişigüzel bir yaratık olduğu duygusunu geliştirir. Kavramsaldan çok varoluşsal diye betimlenebilecek olan bu anlamsızlık, bireyi tam olarak zevk alınacak biçimde hayatını yaşamaktan alıkoyar. Bu koşullar altında, insanoğlunun varoluşunun eksik bir ifadesine işaret eden belirli bir bayatlık ortaya çıkar. Anlam yokluğu bireyi çocukluk dönemi travmaları ya da bebeklik dönemi komplekslerine kıyasla çok daha büyük bir sıklıkla nevroza getiren psikolojik kargaşaların başlıca nedenidir. Jung sık sık bir psikonevrozun eninde sonunda anlam yokluğu yaşayan bir ruhun acısı olarak anlaşılması gerektiğini ifade etmiştir. Her çağdaki Gnostik düşüncenin amacı yaşamın anlamsızlığına belli, özel bir anlamla karşı koymak olmuştur. Bu anlam varoluşsal ve deneyimseldir, ruhun kendiliğinden oluşan ve yoğun biçimde yaşanan mitik içeriğinde ortaya çıkar. Pratik terimlerle, bunun yaşamın anlamının keşfedilemeyeceği ya da hesaplanamayacağı, tersine yaşanması gerektiğini gösterdiği söylenebilir. Yaşamın anlamı bu durumda bilinçli egonun kaygılarından çok, mit, rüya ve imgelemin şiirsel berraklığının açığa çıkardığı gizemli bir süreçtir. Anılar, Rüyalar ve Yansımalar'da Jung yaşamın ve insanoğlunun anlamına yönelik arayıştan birkaç kez söz etmiş ve bu ciddi soru-

na verilecek her yanıtın, sadece insanın bir yorum ya da varsayımı, bir itiraf ya da inanışı olduğu sonucuna varmıştır. Bununla birlikte, yazılarının oluşturduğu muazzam külliyattan, Jung'un aynı soruya kendi tarzında bir yanıt bulmuş olduğu açıktır. Bu yanıt, tekrar tekrar doğruladığı biçimiyle, garip bir süreçte, psişenin deneyiminde ortaya çıkan var olmanın karşıtlarının bir etkileşimi ya da birbirini karşılıklı etkilemesinde bulunacaktır.

Öyleyse, burasının Jung'un Gnosisinin gerçek kalbi ve merkezi olduğunu söyleyebiliriz. Psişenin deneyimi –tüm beyaz güvercinlerin ve yılanların, tanrıların ve şeytanların, yananların ve büyüyenlerin huşu veren ve görkemli bir oluşum ve dönüşüm dansında bir araya geldiği ve yeniden birleştiği simyasal kase olan psişenin deneyimi– anlamın yapıcısı ve gerçeğin yaratıcısıdır. Bu farkındalıkta, Jung en çok kadim Gnostiklerin ilk örneğinden esinlenmiştir, ama aynı zamanda çağlar boyunca diğer kişilerin benzer görüşleriyle de beslenmiştir. Jung yaşamının sonuna doğru, İsa'nın o zamanlar yeni ortaya çıkarılmış olan Thomas'ın İncili'ndeki görkemli sözleriyle karşılaştığında büyük olasılıkla memnuniyet duymuş olabilir: "Işıktan bir adamın içinde ışık vardır ve tüm dünyayı aydınlatır. O parlamazsa, karanlık olur." Eskinin Valentinus'u gibi, Jung da insanlığın kendisinin tanrısal yaşamı ve tanrısal ilhamı gösterdiği ve gerçek kilisenin, ya da *ekklesia*'nın, kendi tanrısal kökeninin farkına varmış olan insanlığın bir parçası olduğu görüşünü benimsemiştir. Jung ilk kilisenin o tuhaf sözünü onaylar: "Kilisenin dışında kurtuluş yoktur" (extra ecclesiam nulla salus), ama *kilise* sözcüğünün altında Jung bilinçli insanların oluşturduğu bir topluluğu ya da Valentinus'un adlandırabileceği biçimiyle "daha becerikli düşünen"leri anlamıştır. Beşinci Vaazın ilerleyen bölümünde öğretmenin, topluluğun yararlılığı hakkındaki ifadeleri bu ışık altında yorumlanmalıdır. Bu Vaazın bize öğrettiği gibi, insan iradesinin zayıflığına ilişkin tanrılar bireyi kolayca kendi seçimi olan bireyleşme hedefinden saptırabilir. Bu yüzden belli bir türde topluluğun değerini kabul ederken, Jung "kendi başına" ya da "tek"

olanın, Thomas'ın İncili ve diğer Gnostik çalışmalar tarafından oldukça övülen bir statüye eşit olduğu konusunda ısrar ederken oldukça Gnostik bir tutum sergiler. Gnosisi ve spiritüel bireyselciliği ya da Gnostik "kendi başınalığı" arayan hemfikir kişilerden oluşan bir topluluk, yalnızca birbirine uyumlu değil, aynı zamanda, Beşinci Vaaz'ın aşağıdaki satırlarında da ifade edildiği gibi, birbirine göre gerekli tamamlayıcılardır:

> Toplumda kendini sakınma olacaktır. Kendi başına olma durumunda, bırakın bolluğun israf edilmesi olsun. Çünkü toplum derinliktir, oysa kendi başına olma yüksekliktir. Toplumdaki gerçek düzen arındırır ve esirger. Kendi başına olmadaki gerçek düzen arındırır ve arttırır. Toplum bize sıcaklık verirken, kendi başına olma bize aydınlığı verir.

Bir zamanlar ortodokslar tarafından Gnostiklere karşı yapılan "Gnostik çabanın topluma karşı olduğu" suçlaması –günümüzde çeşitli sosyal eylemciler tarafından da psikolojik dönüşümün sözde narsisizmine karşı hiç de seyrek olmayan bir şekilde dile getirilmektedir– kendini haksız ve temelsiz bir iddia olarak göstermektedir. Gnostiklerin gözünde uygunsuz olan, toplum değil, *bilinçsiz toplum*dur. Gnostiklerin ortodoks Hristiyan karşıtları genellikle, insanlığın günahkar, doğru yoldan sapmış olduğu, bu yüzden de Tanrı'ya geri dönme gücünün ötesinde bir araca gereksinimi bulunduğu konusunda ısrar etmiştir. Bunlar, onların kendi arıtılmış ve çarpıtılmış kilise hukukunca meşru kutsal yazılarında ifşa edildiğine ve inananların oluşturduğu bir toplum, yani "kurtuluş gemisi" içinde saygın bir yere sahip olduğuna inandıkları araçlardır. Günümüzde sosyal eylemciler de benzer bir şekilde ancak topluluğun ve toplumun sosyal kaygıları çerçevesinde gerçek erginin olduğunu ilan etmektedirler. Politik parti, sosyal hareket, böylece yeni kurtuluş gemisi haline gelir ve birey bir kez daha, ancak bireysel zihnin meşru değerini aşan nedenler ve amaçlara bağlılığı yoluyla yararlı hale gelmeye yöneltilen, önemsenmeye değmez bir figür durumuna getirilir.

Jung da tıpkı Valentinus gibi, toplum birimi hem kendini tanımaya yardımcı ve buna aracı olduğu, hem de bireyciliğin aşırılığını karşılayan gerekli bir denge unsuru olabildiği sürece, toplumla katılımı onaylamaya gönüllüydü.

Dinsel ortodoksluk –ateistlerin bile atmosferinden kaçamayacağı, kültürümüzdeki her düşünceyi çok derinden etkileyen ortodoksluk– insan psişesinin deneyiminin kurtuluşa benzer herhangi bir olguyu etkilemesinin mümkün olmadığını, çünkü onun temelde günahkar olduğunu savunmuştur. Kadim Hristiyan kaynaklarda günah için kullanılan sözcük Yunanca *hamartia* sözcüğüdür ve bu sözcük, yeterince ilginçtir ki, okçuluk sanatından türemiştir ve "hedefi ıskalama"yı belirtir. Geleneksel Yahudi ve Hristiyan öğretisi görüşü, insanoğlunun, doğası ötürü, son derece zayıf bir spiritüel okçu olduğudur; o sonsuza dek hedefi ıskalayacaktır. İnsanlık sıkıntı, hastalık, keder ve yoksunluk yaşar, çünkü kozmik hedefteki boğa'nın gözünü gerçekten vurması Yaratıcı'nın iradesiyle engellenmiştir. Bu yüzden, onun tüm yapabileceği, dış bir kaynaktan gelen bir kurtuluşa, yani İsa'nın kurtarıcı misyonuna güvenmektir. Tanrı insanı kurtarmak için insan haline gelmiştir, ama insan asla kendini kurtarmak için tanrı haline gelemez. Tanrısal olanı insandan ayıran yalnızca farklılık değildir, aynı zamanda insanın günahının korkunç yüküdür.

Jung, insanların *gerçekten* günahkar olduğunun düşünülebileceği savına katılacak dünyadaki son kişiydi. Nevrozlar ve diğer psikolojik sıkıntılar bir dereceye kadar ahlaksal kusurların doğasında bulunur. Ruhun daha yüksek potansiyelini doğrulayacak bir yaşam sürmek insan yaşamının, yapısında bulunan ahlaksal bir amacıdır ve bu ahlaksal amaca ulaşamadığımızda gerçekten acı *çekeriz*. Tanrılar ruh anlamında gelişimi duranlara ceza vermeye gelirler. Bilinçdışından bilinç elde etmek bir ölçüde ahlaksal bir amaçtır ve buna ulaşmadaki başarısızlığımız ahlaksal bir kusurdur. Yine de bu ahlaksal başarısızlık kategorileri ve psikolojik rahatsızlığın kökleri, bir *agnosis* ya da bilgisizlik olarak tanımlanabilecek daha derin bir şeyde yatmaktadır. Nag

Hammadi'nin ulu Valentinyen Gospel of Truth'u, bilgisizliğin ıstırap ve korku getirdiğini ve bu ıstırabın daha sonra herkesin görmekten alıkonulduğu sis benzeri bir öz halinde katılaştığını söylerken şiirsel terimlerle bu psikolojik gerçeği anlatmaktadır. Aynı İncil bilgisizliğin yol açtığı bu yaşam türünü ruhun kuşku ve bölünmeyle birlikte korku, karışıklık ve dengesizlik yaşadığı bir kabus olarak betimler. Ortodoksların tersine, Jung'un ve Gnostiklerin gerçeklik modeli insanoğlu için, bu uyuşturan ve sersemleten bilgisizlik sisinin bir kenara atılabileceği ve Gospel of Truth'un sözleriyle bu bilgisizliğin işlerini bir rüya gibi gecenin ardında bırakabileceği bir zaman ve bir fırsat tasavvur eder. Bilgisizlikle ilgili bu mitolojik ifadelerle, derinlik psikolojisine ait görüşlerin birbirine benzerliği tamamen açıktır ve Gnostik yazıların bazı yorumcuları, özellikle Elaine Pagels (The Gnostic Gospels) tarafından gereğince fark edilmiştir. İnsanlar psikolojik içgörüden yoksun olduklarında, bilinçdışının dürtüleriyle ezilirler ve bilgisizlikleri onları çeşitli türde –duygusal, fiziksel ve ahlaksal– bozukluklara götürür. Sağlıklı kendini tanıma derecesine ulaşıldığında, bilinçdışıyla temasın niteliği sırayla ve orantılı olarak bilinç niteliğini, bununla birlikte de tüm insanın yaşamını geliştirir. Thomas'ın İncili'nden bir kez daha alıntı yapacak olursak:

> İçinizdeki şeyi meydana getirirseniz, meydana getirdiğiniz şey sizi kurtaracaktır. İçinizdeki şeyi meydana getirmezseniz, meydana getirmediğiniz şey sizi yok edecektir.[30]

Jung, spiritüel sıkıntı içindeki, terkedilmişliği ve haraplığı içindeki insanlık için en büyük yardımın içsel spiritüel deneyimde bulunacağını göstermiştir. Bu tür deneyim yoluyla, birey sadece çeşitli derecelerde *gnosis* –içgörü, bilinç, var olmanın gerçek hakikatlerinin farkında olma– edinmekle kalmaz, aynı zamanda bireyleşme çabasının varlığını sürdürmesi ve devamlılığını tek başına temin edecek *pistis*, güven, deneyimsel inanç da alır. Jung bu *pistis* niteliğinin kazanılmasını aşağıdaki şekilde anlatmıştır:

> [Bu tür deneyimin] doğruluğundan şüphe edilemez. Yalnızca böyle bir deneyimi hiç yaşamadığınızı söyleyebilirsiniz, bunun üzerine karşınızdaki kişi yanıt verecektir: "Üzgünüm, ben yaşadım." Sonra da tartışmanız bir sona varacaktır. [Bu tür deneyim hakkında] düşündüğünüz sözcüğün ne olduğu fark etmez, onu yaşamış olan büyük bir hazineye, kendisi için bir yaşam, anlam ve güzellik kaynağı haline gelmiş ve dünyayla insanlığa yeni bir ihtişam katmış bir şeye sahip olur. O *pistis*'e ve huzura sahiptir. Böyle bir yaşamın meşru olmadığını, bu tür bir deneyimin geçerli olmadığını ve bu *pistis*'in sadece bir yanılsama olduğunu söyleyebileceğiniz kriter neredediır? Aslında, mutlak şeyler hakkında size yaşamanız için yardım eden bir gerçeklikten daha iyi bir gerçeklik var mıdır? İşte, bilinçdışı tarafından üretilen sembolleri... dikkatle hesaba katmamın nedeni budur.[31]

Dikkatimizi Beşinci ve Altıncı Vaazın başlıca iki sembolüne, yılan ve beyaz kuş olarak betimlenen, tamamlayıcı, ama yine de karşıt ilkeler olan cinsellik ve spiritüelliğe geri döndürmemiz gereken nokta da burasıdır. Jung'un yukarıdaki pasajda sözünü ettiği *pistis*, hiçbir şekilde, popüler dinin "akıl huzuru" dediği şeyi garanti etmez. Bireyleşme meydana geldiği sürece, akıl ya da ruhun huzuru en iyi ihtimalle sadece geçmişteki bir çatışma ve gelecek bir çatışma arasındaki bir soluk alma yeri, aeonial yaratıcı savaştaki iki çarpışma arasındaki geçici bir durulmadır. Bilinçdışıyla bir ya da birkaç karşılaşmanın kişinin yaşamını ne kadar çok zenginleştirdiğinin bir önemi yok, psişik gerçek hala anlama götüren tek *çatışmadır* ve daha büyük anlamı ancak *daha fazla çatışma* getirir. Anlam deneyimi –gnosisin tamamen hakkında olduğu anlam deneyimi– acının olmamasıyla eş anlamlı değildir; yine de kendinin farkında olan bilincin *pistis'i* bizi karşıtların tehlikelerine karşı, yılanın zehirli dişiyle kuşun pençe ve gagasına karşı kuvvetlendirebilir. İrrasyonel ve rasyonelin, içgüdüsellik ve spiritüelliğin tehlikeleri böylece, tüm bu tehlikelerin

üstesinden gelerek yeni keşfedilmiş içgörü ve dönüşüm zirvelerini yaşamaya devam eden ve bir kez daha yeni bir karşıtlar setinin uzlaşmasından geçen gnostik ruhun zorlukları yenme gücünü dengeler.

Altıncı Vaazın yılan sembolü başlangıçta Gnostisizm öğrencileri için, özellikle bu öğrenci Nag Hammadi yazılarının bazılarında bulunan Gnostik yılan bilgisiyle doluysa, bir parça bilmece gibi görünebilir. Bu risalelerin birkaçında Tekvin'in yılanı, bilge ve kutsal bir rehber, aslında yaratıcının onları tuttuğu kölelikten ilk insan çiftini kurtarmaya kararlı olan göksel Bilge, Anne Sophia'nın bir elçisi ya da belirmesi olarak görülür. *Dünyanın Kökeni Üzerine ve Hakimlerin Temelleri* çalışmalarında, Şeytana Tapan bir aldatıcı olmaktan çok uzakta, Havva'nın ve Adem'in gözlerini açtırıp onlara bilinç ihsan eden meyveyi yemeye ikna eden bir aydınlatıcı ve kurtarıcı olan bilge ve iyicil yılanla Havva'nın işbirliği anlatılır. Altıncı Vaazda anlatılan iblis cinselliğinin yılanıyla Gnostik mitlerdeki cennetin yılanını karşılaştırırsak, aralarında önemli bir farklılık görünecektir. Gnostik cennet yılanı bilge ve iyi niyetlidir. Diğer yandan, Altıncı Vaaz'ın yılanı ise şeytanla ve kötü ruhlarla arkadaşlık eden bir fahişe, insanları kötü bir arkadaşlığı sürdürecek şekilde doğru yoldan saptıran zorba, eziyet çektiren bir ruh olarak adlandırılır. Jung-Basilides'i Gnostik yılan imgesinden çok, ortodoks yılan imgesini kabul etmesinden dolayı suçlamak için insan neredeyse kışkırtılıyor! Yine de konu bundan çok daha karmaşıktır.

Daha önce sözü edilen Gnostik risalelerde bu yılan *vahşi bir hayvan* ve aynı zamanda bir *öğretmen* olan garip bir ikili unvana sahiptir. *Dünya'nın Kökeni Üzerine* risalesinde aslında vahşi hayvan yorumunun öğretmen olduğu bildirilir. Dilbilimci bilginler bu tuhaf ifadenin, iki sözcüğün Arami dilindeki aynı sözcükten türemiş olduğu gerçeğiyle ilgisi olması gerektiğini düşünmektedirler. Aynı şekilde bildiğimiz kadarıyla, hem *Havva* adı ve hem de *yılan* ve *öğretim* için kullanılan sözcükler Arami dilinde benzer bir sese sahiptir, bu yüzden de Gnostik yazarların bir sözcük

oyunu kullanarak temeli oluşturan anlam ya da karakter açısından bir benzerlik iletmeye –bu, kadim dünyada hiç de nadir olmayan bir prosedürdür– niyetlenmiş olmalarından çok daha olasıdır. Bu nedenle, ikili bir bilge yılan rolü kendini göstermeye başlar.(*) Bu ikilik arşetipik iki yaşayışlı hayvan sembolizmine pekala uymaktadır, çünkü hem suda hem de toprakta aynı rahatlıkla hareket etme yeteneği olan yılan, daima karşıtların, tek ve aynı varlık ya da ilkenin aslında birlikte bulunmasının sembolü ve ikiliğin başlıca sembolü olarak geçerli olmuştur. Psikoloji ve Alşimi'de Jung yılan sembolizmine çok geniş ve kapsamlı bir şekilde yer vermiş ve kimi zaman en azından yılanla ilgili irfanın sembolizminin bir bölümünün, anlaşılması güç Gnostik Anthropos ya da doğada beden bulmuş tanrısal insan mitini içerme olasılığını kabul etmiştir. Asıl olarak kilise pederlerinin, özellikle de Hippolytus'un anlatılarından toplanan bu öğreti, dünyanın yaratılışından önce göklerde görünen ve bu mitin bazı biçimlerinde er geç dünyaya ve kendi doğa alemine gelecek olan gerçek insanlık prototipiyle ilgilidir. Anthropos aslında androjeniktir ve eninde sonunda, gökyüzünde ikamet edecek olan dişil ve dünyaya gelen eril şeklinde iki parçaya bölünür. Bununla birlikte olağan Gnostik tarzda her iki ilke de belirli bir androjeniyi yitirmez, bu yüzden de dünyanın fallik yılanı içsel anlamda hala bir dişiyken, göksel kuş kadın eril bir özü gizler. Gnostik düşüncenin ve Jung düşüncesinin, mantıksal sistemler oluşturmak ve rasyonel teoriler geliştirmek için açık, net bölünmeler ve farklılaşmış imgeler isteyenlerin tümünün hayal kırıklığı yaşamasını sağlatan şey, işte bu karşıt cinsel kutupsallıkların daimi ayrılmazlığıdır. Bu şekilde eril dünya -tanrı Phallos- kendisini daha alt bir düzeyde, fallik sembolizmine rağmen karakter açısından aynı zamanda dişil de olan yılan olarak gösterir. Hippolytus'un söz ettiği sözde ophite(**) Gnostik mitolojinin,

* Bk. John Dart, The Laughing Savior, New York: Harper and Row, 1976, s. 72.

** M.S. II. Yüzyılda Gnostiklerin bir bölümü İsa'yı yılan biçimiyle simgelediklerinden yılancılar adıyla anılmışlardır. ç.n.

Altıncı Vaazın fallik yılanına oldukça benzer bir varlık betimlediği görülmektedir. Bu varlık –çoğu kez Hermes'in kanatlı fallus'u ya da Seth'in parçalayan eliyle kesildiği, sudan ortaya çıkan çok yönlü firavun tanrı Osiris'in fallus'una benzetilir– dünyada gizlenen ve bu dünyasal gizlenişten ortaya çıkmayı bekleyen asıl tanrısal insandır. Anthropos'un, göksel anneyle birleşik olan diğer parçası, tıpkı dünyevi babayla ilişkili olan ilki gibi, göklere çıkmıştır. İşte bu, Altıncı Vaazın beyaz kuşundan başkası değildir. Biri dünyanın diğeri göğün olan bu iki *anthropos* Jung'un kişisel miti açısından oldukça önemliydi. Jung, Latince versiyonunu kendi mezar taşı için uygun gördüğü Aziz Paul'ün Korintoslulara ilk mektubunda bulunan bir ifadedeki bu gizemin bir yankısını keşfetmiş gibi görünmektedir: "Primus homo de terra terranus: secundus homo de caelo coelestis" (İlk insan dünyanındır, dünyevidir; ikinci insan gökseldir ve cennettendir). Kor. I. 15:47.

Böylece Jung'un Gnosisine göre ve kesinlikle kadim Gnosisteki örneğinden -elbette kadim Gnosis'teki örneğinden farklı olmayarak- başlangıçtan beri var olan anthropos'un, insan ruhunda birleşen iki yönü olduğunun farkına varılması gerektiği sonucuna varıyoruz. Bu yönlerden biri dıştan fallik ama içten dişil olan, tüm doğaya sızan ve adeta fiziksel doğanın girintilerinde ve insan psişesinin kendi içgüdüsel kuvvetlerinde gizlenmiş kapalı ya da gizli tanrısallığı somutlaştıran bir yılandır. Bu, Jung'un vizyoner bir rüyada küçük bir cisim olarak yer altındaki muhteşem makamında tahta çıkmış devasa ve korkunç ölüler diyarından solucanla karşılaştığı fallik tanrıdır; bu, imgesi yaşamının geri kalanında Jung'un spiritüel geleceğini çizen tanrıdır. *Anılar, Rüyalar ve Yansımalar*'da Jung doğaya sızan bu Gnostik Anthropos'u doğal dünyada meydana gelen ve fevkalade bir içgörüyle "maddenin, spiritüel olarak canlı, fiziksel olarak ölü birliği" olarak nitelediği özel bir karşıtlar birleşiminin sembolü olarak tanımlamıştır. Bir kez daha Jung'un sezgisel içgörüsü, Gnosisin genellikle bilginlerden gizli kalmış bir yönünü ifşa eder. Gnostik

doğa görüşünün bize sunduğu "resmi" resim, önyargılı yorumculara göre, Gnostiklerin dış doğa dünyasına yaklaştıkları, hor görülen ve bezdiren bir resim olmuştur. Bununla birlikte, yirminci yüzyılın ilk döneminde Oxyrynchus Papyrus'da Thomas'ın İncili'nin bir parçası ilgili okuyucuların dikkatine sunulmuştur; bu parçada İsa'nın şu sözleri bildirilmiştir: "Taşı kaldırdığında orada beni bulacaksın, odunu yar, ben oradayım." Yine de çok az kişi Gnostiklerin aslında doğayı kınamadığının, daha çok sadece demiurge tarafından hem insana hem de dış doğaya empoze edilen sistemi, *kozmos'u* kınadığının farkına varmıştır. Diğer yandan çocukluğundaki vizyondan aldığı direktifi izleyen Jung, doğanın bilge makamında tahta çıkmış olan fallik yılan Anthropos'u sezebilmiştir. Yukarıda aktarılmış olan otobiyografik düşüncelerinde, Jung'un defalarca içten bir doğa aşığı ve hayranı olduğu açığa çıkmaktadır. Eskilerin nostaljik bilgeliğiyle konuşarak şunu söyler: "Yine de içimde çok fazla şey var; bitkiler, hayvanlar, bulutlar, gündüz ve gece ve insanda ebedi ve ezeli olan şey. Kendimle ilgili hislerim ne kadar belirsiz olursa, içimde her şeye karşı bir o kadar yakınlık gelişiyor." Jung ayrıca doğaya saygının kültürümüzde Hristiyan din tarafından, cinsellik ve yaratıcı hayal gücü gibi diğer büyük bastırmaların yanı sıra, öylesine acınacak bir şekilde bastırılmış niteliklerden biri olduğunu da (Barbara Hannah'a bir yorumunda) ifade etmiştir.

Gnostik Jung, kendisinden önceki diğer Gnostik yönelimli kişiler gibi, doğayı seviyordu, ama genelde insanlarda görünen geleneksel nedenlerle değil. Panteistik paganizm kendi bilinçdışı nedenlerinden ötürü doğayı sevmiştir ve hala sever; doğanın insanı huşu içinde bırakan ve kutsal bir sır gizlediğini belirsiz bir şekilde hisseder, ama bu sırrın özü ya da işleyişlerine dair bilinçli bir fikre sahip değildir. Yahudi Hristiyan ortodoksluğu da "dünya"ya (nadiren doğaya olmakla birlikte) belli bir saygıyı açıkça dile getirir ve ona, kozmik dışı ve doğaüstü bir yaratıcının dünyayı yarattığına ve bunun Tanrı'nın olduğuna, bu yüzden de iyi olduğuna inanarak *Tanrı'nın dünyası* der. (Bu mantıkla aynı

iyi yaratıcı, varoluşundan sorumlu olduğuna göre cehennemin de "iyi" olarak düşünülüp düşünülemeyeceği merak edilebilir.) Doğaya yönelik tüm tutumlar içinde, Gnostik tutum belki de en ilgi çekici olanıdır, çünkü bu tutumun kökleri primitif bilinçdışının saf, belirsiz sezgisinde, hatta Oluş'un Yaratıcı demiurge'una duyulan saygıda yatmaz. Bu tutum –simyacıları "doğanın ışığı"ndan söz etmeye, Goethe'yi de *Tanrı doğa* terimini kullanmaya iten bu tutum– doğayı sadece onun dış görünümü ya da yaratıcısından ötürü değil, aynı zamanda doğanın kendisinde gizlenmiş bir şekilde bulunan karşı konulmaz, gizemli, bilinemez ve hep var olan Tanrısallık'tan ötürü sever. Ortodoks Hristiyan'a göre, Kutsal Kitabın Tanrısı tarafından yapıldığı ve artık onun tarafından sahiplenildiği anlamında Tanrı'nın dünyasıdır, oysa Gnostiğe, simyacıya ve majisyene ve elbette Jung'a göre Tanrı'nın dünyasıdır, çünkü *Tanrı onun içinde yaşar*. İkamet eden bu Tanrı, şimdi dünyada oturan ve gelecek bir zamanda muhteşem bir kozmik dirilişle onun derinliklerinden yükselecek olan zamansal olarak ilk tanrı insan Anthropos'tan başkası değildir. Dünyada, doğada, kayalarda, mağaralarda ve sularda saklı bir ruh vardır. Yer altı aleminin karanlık geçitlerinde sürünür, dünyayı besleyen akarsular ve göllerde yüzer. Bitkilerin hücrelerinde yılan gibi yükselir ve hareket eden yaratıkları canlandırır (yani, onlara ruh verir), bu yaratıklar da onun bu canlandırıcı etkisi sayesinde hayvanlar olarak bilinirler.

Tamamen açık olmasına karşın, bu doğal dünyadaki gizemli, kapalı varlıkla ilgili farkındalığın pan-sofik ya da alternatif gerçeklik geleneği tarafından canlı tutulduğu ve Jung'un, hepsinin doğanın ışığı, *lumen naturae*'ye inanç üzerine kurulu olan simya ve aynı türden bilim dallarına yönelik büyük ilgisini en azından kısmen bu gelenek yoluyla aldığı –Gnostisizmde olanın kaynağı ve kökeni– genellikle bilinmez. Gnosisi yitirmiş olan Ortaçağ Hristiyanlığının bile, doğanın ışığı fikrini nasıl terk etmediği, ama bunu tanrısal vahiy ile yan yana koyarak bir yardımcı spiritüel aydınlanma kaynağı olarak koruma eğiliminde olduğu-

na dikkat çekmek ilginç olacaktır. Albertus Magnus, Agrippa von Nettesheim ve Paracelsus gibi majisyenler ve simyacıların inançlarıyla beslenmiş kilise bilginleri ve keşişler, hayvanlar ve kuşların, tarlalar ve derelerin dünyasının güçlü spiritüel sırlar, hatta Agrippa'nın verdiği adla "kehanet pırıltıları" taşıdığını kabul etmeye devam etmiştir. Orta Çağ ve Rönesans düşüncesi Paracelsus'un şu sözleriyle uygun bir şekilde özetlenmiştir: "Üstelik, doğanın ışığı Kutsal Ruh'tan yakılmış bir ışıktır, sönmez çünkü iyi yanmıştır."

İnsanoğlunda, bu dünyevi Anthropos ya da iskan eden doğa ışığı, bilinçdışının içgüdülerle ilişki olan bölümünde somutlaşır. Batı kültüründe, aynı zamanda neredeyse diğer kültürlerin tümünde de, bu içgüdüsel bilinçdışına büyük bir ölçüde cinselliğin egemen olduğunu söyleyemeye gerek yok. Jung'un dünyanın yılanını fallus ile ya da cinsellik iblisiyle bağlaması bu nedenden ötürüdür. Bu açıdan bakıldığında Jung'un, özellikle sevginin simyasıyla ilgili bir çalışma olan *Aktarım Psikolojisi* adlı kitabında, Anthropos hakkında en açık ve en ikna edici ifadeyi dile getirmesi önemlidir. Bu kaynaktan Jung'un kendi sözcüklerini alıntılamaktan daha iyisini gerçekten yapamazdık:

> Bu "daha aşağı" ruh, Physis'te hapsedilmiş, İran kökenli, doğasından ötürü ikicinslikli Zamansal Olarak İlk İnsandır. O, zamanın başlangıcında ve sonunda görünen ve kendi başlangıcı ve sonu olan göksel, yani kusursuz insandır. O cinslerin bölünmesinin ötesinde olan ve ancak erkekle dişi bir haline geldiğinde ulaşılabilecek olan, insanın bütünlüğüdür. Bu daha yüksek anlamın açığa çıkması, "uğursuz" temasın yarattığı sorunu çözer ve kaotik karanlıktan lumen quod superat omnia lumina'yı (tüm ışıkların üstünde yükselen ışığı) üretir.
>
> Anthropos'un açığa çıkması olağan herhangi bir dinsel duyguyla ilişkili değildir; Hristiyanlığa inananlar için Mesih görüşüyle neredeyse aynı şeydir. Bununla

> birlikte o, *ex opere divino* (tanrısal bir eylemin sonucu olarak) değil, *ex opere naturae* (doğanın bir eyleminin sonucu olarak) yukarıdan değil, kendisi kötüye yakın olan ve pagan vahiy tanrısının adını taşıyan Hades'ten, bir gölgenin dönüşümünün ürünüdür.[32]

Anlaşılabilir bir şekilde, Jung aynı zamanda daha aşağı Anthropos'u, Goethe'nin *Faust*'undaki, içgüdülerin, özellikle cinselliğin gücüne sahip olan, kahramanı yabancılaşmış entelektüel uğraşlarından karşıtların gerçek dünyasındaki dönüşüm arenasına çeken anlaşılmaz, ama dönüştürücü Mephistopheles figüründe somutlaştığını kabul etmiştir. Bu noktada Jung'un niçin bu vaazda bu yılanın şeytanla arkadaşlık ettiği ve insanlığı "kötü arkadaşlık" denebilecek bir şeye sürüklediğini ifade ettiğinin farkına varmak bizim için belki de daha kolay olacaktır. Korku, arzu, iç güçlerin materyal objelere yansıtılması, dönüşümün zulmü ve azabı; bunların hepsi bize Anthropos tarafından onun dünyaya ait olan yönünde getirilir. Daha önce de ifade edildiği gibi bireyleşmenin, sakin bir gönül rahatlığı ya da acının olmayışıyla pek bir ortak yanı yoktur. Bu yılan bize çatışmayla sunulur ve çatışma karşıtların ilişkililiği ve uzlaşmasını getirir. Vaazımızda Jung ayrıca bu yılanın derinlere indiğini ve orada fallik iblisini ya felç ettiğini ya da uyardığını da dile getirmektedir. Bu noktada *askesis* ya da dönüştürücü becerinin, Gnostik uygulamada görüldüğü biçimiyle –en azından bu uygulama eldeki kaynaklarda görünebilmektedir– iki zorunlu uç noktasını görüyoruz. Psişenin içgüdüsel kuvvetlerinin yoğun dönüşümün amaçları için kullanılabilmesi amacıyla olağanüstü bir uyarım durumuna getirilmesi gerekir. *Askesis* (spiritüel beceri) kendi karikatüründen, çilecilikten ayrıdır, çünkü olağan psişik enerji etkinliğine karşı olağanüstü psişik enerji etkinliği için çabalar. Yılanın kuvveti kendisini günlük yaşamın olağan, sıradan örüntülerine göre ifade ettiğinde sonuçlar dönüştürücü olmaz. Ancak libidinal kuvvetler ya katı bir kontrol ya da olağanüstü bir etkinlikle vecd noktasında harekete geçirildiğinde, *opus contra naturam*, olağan doğal örün-

tülere karşı çalışma, tamamlanmış olacaktır. Aynı şekilde Jung da bize bu Vaazda yılanın, kavrayışımızı atlatarak ya da bizi kovalamak için uyararak, sınırlılığımız içinde asla keşfedemeyeceğimiz gizli yolları bize gösterdiğini söyler. Bilge psişik enerji şeytanı Mephistopheles böylece Faust'u kışkırtır ve Goethe'nin dramatik görüşünün hayal gücü olmayan aliminin asla ulaşamamış olacağı bireyselleşmeyle ilgili etkinliklerin caddelerine ve modellerine doğru ona bu yolda rehberlik eder. Dünyanın bilmeceli, anlaşılmaz yılanının yararlılığı bu şekilde görünür hale gelir; zehriyle kollarımızın ve bacaklarımızın sağlığı ve aklımızın huzuru için sıkıntı ve acı verici olduğu söylenebilir ama Gnosis sürecinde kudretli yardımcımızdır.

Gnostiklerin yılankavi Anthropos'u, yoga uygulamalarındaki psiko fizyolojik uyanmalarının son dönemlerde artan bir yazınsal ve pratik dikkat topladığı Hint yılan tanrıça Kundalini mitinde ilgi çekici bir başka benzeşim bulmuştur. Anthropos'a çok benzer bir şekilde, Kundalini de varoluşun zirvesine çıkacağı ve sayısız aeon önce ayrılmış olduğu tanrısal ikiziyle buluşacağı dünyanın karanlık, nemli girintilerine girmiş, bir tanrısal varlık olarak canlandırılır. Hacı tanrıçanın, dünyadaki yolculuğu sırasında bir yılan biçimi aldığı ve bu koşullara uyabilen, hızlı sürüngen bedeniyle dünyevi yaşamda karşısına çıkan sayısız tehlikeyi atlatmayı başardığı düşünülmüştür. Mikrokozmik insan bedeni analojisinde, tanrısal yılanın meskeninin omurganın kökünde olduğu söylenir; tanrıça burada olağan koşullar altında uyur ve göksel kökeniyle ilgili rüyalar görür. Uyanma zamanı geldiğinde, tıpkı bir ağacın gövdesine sarılır gibi kendini omurgaya dolar ve eşi büyük tanrı Şiva'nın kendisini beklediği göksel bir lotus tahtına yerleşmiş, başın taç bölümünün üzerindeki göksel alanlara aeonial çıkış yolculuğuna başlar. Bir zamanlar Hindistan'da diplomatik bir görevde bulunmuş olan seçkin Şilili yazar Miguel Serrano, aşağıdaki kısa pasajı alıntıladığımız Hindistan'ın spiritüel dünyasını mükemmel bir şekilde anlattığı *The Serpent of Paradise* (Cennetin Yılanı)

başlıklı çalışmasında etkileyici ve oldukça Gnostik bir Kundalini Anthropos imgesi sunmuştur:

> Yılan Cennetin Ağacının çevresine dolanmadan önce, ağacın köklerinin altındaki akışkan derinliklerde yaşadı. Daha sonra bir insanın, belinin karanlık ve duyarlı bölgelerinden, gövdesinin serbestçe hareket eden üst bölümüne doğru yükselen omurgası gibi, Yılan da soluk, soğuk derisini güneşin ısıtabileceği üst dallara uzandı. Çıktığı gizli derinliklerde, dizginsiz bir güçten ve hazdan hoşlanıyordu, ama güneşin kuvvetiyle karşılaştığında aynı zamanda geri çekilmiş ve genişlemiş gibi göründü. Sonuç aydınlıkla karanlığın bir çatışması oldu, çünkü Yılanın kuvveti hem akışkandır hem de donmuştur; zehirler ve tanrılaştırır. Bazıları Yılanın zehrine Tanrı der; bazıları ise ona Ölümsüzlük adını verir.[33]

Jung da Kundalini mitiyle ilgilenmiş ve bu mitte insanın bireyleşmesiyle ilgili bir sembol yakalamıştır. Jung, Kundalini Yoga sistemini, dönüştürücü bilinçdışı içeriğin yansıtılması için bir aracı olarak insan bedenini kullanan, parçadan bütüne sembolik bir yolculuk biçiminde yorumlamıştır. Serrano, Jung'un arşetipik imgelemi konusundaki keskin farkındalığıyla, Hindistan yılan sembolizmindeki bu bireyleşmeyle ilgili öğelerden bazılarına şu şekilde yer vermiştir:

> Cennetin Yılanının Ağacın kendisinin köklerinin bulunduğu akışkan derinliklerden yükselmesi gibi, insan da kendi fiziksel oğullarını bu karanlık ve kasvetli bölgelerden üretir. Bu etten oğullar ölmeye yazgılıdır, ama insanın olgunluğu süresince ruhtan doğan oğullar, ölümün oğulları haline gelerek ebediyete ulaşma gücüne sahiptir... İnsan ömrünün yarısını geçirdiği andan itibaren ruh halinde bir oğul doğurmaya hazırlanmalıdır; yani bir ölüm oğlu doğurmaya. Bu oğul sadece Yılanla evlenerek ya da Şiva'nın fallus'u ve Krişna'nın flütüyle oynayarak doğabilir. Ayrıca bizi ölüm denizinin üzerinden taşıyabilir. Bizi fosfor gibi ışılda-

> yan mavnasıyla geçirecek ya da Tüylü Yılanın kanatlarına konmamıza izin verecektir.
> Bu yılanla evlenmiş olan bir insanın tuhaf, bu dünyadan olmayan bir görünümü olur. Yüzünde, zehirlenmiş olmaktan zevk almış bir kişinin huzuru vardır ve ölümün sükunetini yansıtır. Tanrının balığıyla birlikte yüzdüğü rüyalı sulara dalmış gibi görünür. Gözleri, kapalı olsa da, anlatılmaz bir sevinç yayar, dudaklarındaysa bir gülümsemenin gölgesi vardır; çünkü hazzın karanlık köklerine inme ve spiritüel bir birlik haline geri dönebilme ayrıcalığı onun olmuştur. Cennetin Ağacının tepesinde bulunan sarayda kendisini uzun zamandır beklemekte olan bir kişiyle karşılaşmıştır ve bu karşılaşmanın sevinci, gözyaşlarını yanaklarından aşağı akıtmıştır. Bu gözyaşlarından oluşan meyveler hem akışkandır hem de buza benzer ve bu gözyaşları düştüğünde çıngırdayan ziller gibi bir ses çıkarır.[34]

İşte, Serrano tarafından şiirsel bir şekilde anlatıldığı biçimiyle bireyleşme süreci ve başarıyla bireyleşen kişinin karakteri böyledir. Bu şekilde düşüncemizde uyanan imgelerin, hem kadim hem de modern belirmeleriyle Gnostisizm ile, yani Jung'un Gnostisizmi ile yakın, derin bir ilişkisi olduğu söylenebilir. Gnostiklerin muhaliflerinin duyduğu düşmanlığın büyük bölümünü, Gnostiklerin doğum süreci ve üremeyle ilgili anlayışlarının oluşturduğu söylenmektedir. Son buluşlar, Gnostiklerin *böyle* evliliğe ve doğurmaya karşı olmadıklarını, ama yukarıda Serrano tarafından dile getirilenlere yakından benzeyen bu sorunlar hakkında belirli psikolojik görüşlere sahip olduklarını göstererek bu konuya ilişkin karışıklığın bir bölümünün genel olarak ortadan kaldırılmasına yardımcı olmuştur. Bilinçdışı, Jung'a göre, bilinçdışının bilince getirmesi gereken içerikle sembolik bir ilişki taşıyan fiziksel eylemlerde kendini sonuna kadar yaşama yönünde önüne geçilemez bir eğilime sahiptir. Bireyleşme süreci bağlamında, insanlar için kendilerini yeni ve yeniden canlanmış varlıklar olarak doğurmak zorunlu hale gelir. Fiziksel doğum sürecinin bu içsel

doğumun büyük sembolü olduğu açıktır. Bu yüzden Gnostikler insanları, özellikle de kadınları, bu biyolojik olayı onun sembolizmi içinde gizli olan daha büyük psikolojik gerçeklikle karıştırmamaları gerektiği konusunda uyarmıştır. Luka İncili'nde İsa'nın kadınların kendilerini fiziksel çocukları dünyaya getiren tek kişi olarak görme yönündeki bilinçdışı tutumuna karşı olduğunu gösteren iki pasaj (11:27-28 ve 23:29) bulunmaktadır. Gnostic Thomas'ın İncili'nde bu tema çok daha büyük bir açıklıkla ve biraz daha birleşmiş bir durumda görünür:

> Kalabalıktan bir kadın ona şöyle dedi: Seni taşımış olan rahim Kutsansın, Seni beslemiş olan göğüsler de. O da cevap verdi: Baba'nın sözlerini işitmiş olanlar (ve) bu sözleri gerçekten kavrayanlar kutsansın. Çünkü sizin de diyeceğiniz günler olacak: Gebe kalmamış rahim kutsansın, emilmemiş göğüsler de.[35]

Doğum arşetipi kadınların yaşamında açıkça özel bir role sahipken, psikolojik bireyleşme sorununa karşı büyümenin spiritüel örüntülerini sonuna kadar yaşayan bilinçdışı her iki cinsin yaşamını da etkiler. Aslında, burada simyasal *opus contra naturam* (doğaya karşı çalışma) olarak bir başka bireyleşme örneği görüyoruz. Doğa, dünyanın yılanı olarak Anthropos, bize ya felç eden ya da uyandıran bir zehir enjekte eder. Bu yılanın kışkırtmalarını körü körüne ve bilinçsizce izlersek, daha da fazla bilinçsizliğe götürülür ve içsel gerçeklikleri fiziksel olarak sonuna kadar yaşayarak hoş duyguların ninnisiyle aeonial uykuya daldırılırız. Bazı Gnostik yazarlar tarafından söz edilen "bedenin tatlı cazibesi" aslında bilinçdışı bir şekilde bedensel bir bağlamda ifade edilen arşetiplerin cazibesidir. Serrano'nun yukarıda alıntılanan pasajda akıllıca söylediği gibi etten oğullar ölmeye yazgılıdır; bu, arşetipik gerçekliklerin bilinçdışı ifadesinden oluşan fiziksel eylemlerin, gerçek olgunluğa erişmeye dair hiçbir spiritüel vaadi olmayan çocuk düşürmelere benzediği anlamına gelmektedir. Diğer yandan, ruh halinde bir oğul doğurulduğunda,

böyle bir oğul spiritüel ebeveynin ölümsüzlüğünü garanti eder. Yeni benlik olan ve genellikle ömrün ikinci yarısında doğan ruhtan oğul ruhun hayatının taşıyıcısı haline gelir. Logos'un sözlerinin anlamını keşfeden ölümü tatmayacaktır, der Thomas'ın İncili. Yaşamın anlamını keşfedersek, ancak ve ancak ondan sonra yaşamaya layık oluruz ve bilinçdışının ölümünden kurtulabiliriz. Bu psikolojik olarak geçerli düşüncelerden, bazı kişilerin indirgemeci zihinleri, içsel, dönüştürücü kuvvetlerin fiziksel ifadesinin özünde kötü olduğu ve o ölümcül kucağından ruhu kurtarmak için nefsin isteklerinin kırılmasının zorunlu olduğu şeklinde hatalı sonuçlar çıkarmıştır. Jung'un *Vaazlar*'ı gibi Gnostik yazılar spiritüel gerçekliklerin fiziksel ifadesinin *tek başına*, bilinç olmaksızın, zararlı, en iyi ihtimalle yararsız olduğunu öğretir. Bunlar asla hayatın yalnızca zihinde yaşanacağı, bedenin ve onun deneyimlerinin kötü olarak ilan edileceği anlamına gelmez. Yine de bilincin gelişimini öğretmiş herkes alttaki Anthropos'un bilinci ölülerin ikamet ettiği ve kurtarılmamış psişik enerjinin kötücül ruhlarının dolaştığı karasal uykusunun karanlık derinliklerine çekme eğilimine karşı uyarmanın gerekli olduğunu düşünmüşlerdir. Altıncı Vaaz toprağa bağlı olan, kendi başınalık halinin üzerinden geçmenin yolunu bulamamış ruhlara değinir ve yılanın bunlarla ilişkili olduğunu söyler. Burada anlatılmak istenenin, kişi kör bir içgüdüselliği olan bir yaşam sürerken meydana gelen bu türde tutumla beslenen bilinçdışının ve ayrılığın kuvvetleri olduğu kolayca görülebilmektedir. Gerçek *askesis* (beceri) doğal insan yaşamını sürekli bir anlam keşfiyle birleştirme yeteneğine dayanır. Bu mümkün olduğunda, içgüdüselliğin yönelttiği fiziksel eylemler artık onlar yoluyla ifadelerini arayan gerçekliklere karşı olmaz. Yaşamın, bilinçli bir şekilde sahneye konan bireyleşme dramasının ritüelleşmiş bir ifadesi haline gelmesi işte bu anda olur. İçgüdüsel doğanın kuvvetlerinin değerini düşmanca inkar etme duygusu anlamında çilecilik bu nedenle bir çarpıtma ve kaba bir indirgemeciliktir. Altıncı Vaazdaki dünyevi yılan figürü bunu göstermektedir.

Günlük deneyimimizden bir parça daha uzak olan bir şey de Altıncı Vaazda gösterildiği gibi ikili Anthropos'un diğer ilkesidir. Bu, neredeyse kaçınılmaz bir şekilde bir beyaz güvercin biçiminde Kutsal Ruh imgesini akla getiren cennetten gelen beyaz kuştur. Yılanın elementlerin daha aşağı olanını, ya da dişilini, yani toprak ve suyu somutlaştırması gibi, beyaz güvercin de uçtuğu hava ve indiği göklerin ışık veren cismi olan güneş ateş elementinin ifadesidir. Yılanın içgüdü, cinsellik, üreme ve doğada gizli olan ışığı sembolize etmesi gibi, bu kuş da düşünceyi, ruhu ve üstünlüğü simgeler. Biri yerde ikamet eder ve onun deliklerinde sürünerek yol alırken, diğeri tahmin edilebileceği gibi, bir şaşkınlık ve dalgın bir küçük görme karışımıyla aşağı bakarak yerin çok üzerinde uçar. En ufak bir uyarı işareti olmaksızın vuracak şiddetli gücüyle soğukkanlı yılan ve havanın hafif, kırılgan, sıcakkanlı kuşu birlikte Anthropos'un kurtarıcı gücünün o garip ikili yönünü meydana getirir. *Principium individuationis*, psişik kurtuluşa yönelik yaratıcı tutku bu garip bir şekilde farklı, ama yine de tamamlayıcı figürlerde beden bulur. Hippolytus'un Gnostik Anthropos hakkında yazarken işaret ettiği gibi bu kurtarıcı ilke, Yunanlılar ve Romalılar tarafından sırasıyla Hermes ve Merkür olarak bilinen tanrılarla çok yakından ilişkilidir. *Vaazlar*'ın sembolizmi açısından bakıldığında, bu tanrının, miğferine ve sandaletlerine ilişik kanatlarla havada uçarken, aynı zamanda sırası geldiğinde kanatlı bir kürenin üstünden yükselen iki yılanlı bir asa taşıdığına dikkat çekmek ilginç olacaktır. Daha önce de söz edilen, simyasal *Rosarium Philosophorum* (buna basitçe *Aktarım Psikolojisi* başlığını iliştirmiştir) çalışmasındaki psikolojik yorumda, Jung bize simyacıların karşıtların birleşmesinin büyük kolaylaştırıcısı olarak kabul ettikleri, değişken ama süptil bir şekilde heyecan verici, hızlı kanatlı ve hafif ayaklı tanrısallık figürünün mükemmel bir betimlemesini sunmaktadır:

> Simyacılar onu uygun bir şekilde kurnaz ilham tanrısı, Hermes ya da Merkür olarak kişileştirmiştir; onların gözünü boyama biçimine dövünseler de yine de onu

> neredeyse tanrısal varlığa yakın bir yere getiren en yüksek adları verirler... Bununla birlikte, kendimi olumsuz Merkür betimlemesiyle -kurnazca şakaları, bitmek tükenmek bilmeyen buluşları, üstü kapalı olumsuz sözleri, şaşırtıcı fikirleri ve entrikaları, değişkenliği ve çoğu kez yanlış anlaşılmaz kötü niyeti- sınırlamam gerçekliğin tamamen gereksiz bir şekilde gizli tutulması demek olacaktır. O ayrıca tam karşıta da muktedirdir; ben de simyacıların Merkür'lerine, her ne kadar onun son derece hilebaz ve şüpheli karakterine göze batan bir karşıtlık içinde olsalar da niçin en yüksek spiritüel nitelikleri verdiklerini pekala anlayabiliyorum. Bilinçdışının içeriği aslında büyük bir öneme sahiptir, çünkü bilinçdışı kendi huşu uyandıran doğası anlatıldığında çok tehlikeli bir şekilde aldatıcı olabilir. Elde olmadan, Aziz Athanasius tarafından Aziz Anthony'nin hayatında söz edilen, oldukça dindar bir şekilde konuşan, mezmurlar söyleyen, kutsal kitapları okuyan ve –en kötüsü– gerçeği konuşan iblisler akla gelmektedir. Psikoterapötik çalışmalarımızın zorluğu, bize bulduğumuz yerde gerçeği, iyiliği ve güzelliği almamızı öğretir. Bunlar her zaman aradığımız yerde bulunmazlar: Çoğu kez toz içinde saklıdırlar ya da ejderhanın himayesindedirler.[36]

Cennetin beyaz kuşu, tıpkı dünyanın yılanının, fallik asanın, Merkür'ün tehlikeli ve zarar verici yanını sembolize etmesi gibi Onun spiritüel ve saygıdeğer bölümünü temsil eder. Bununla birlikte, her ikisi de cenneti ve dünyayı birleştiren ve simyacının tasında maddelerin dönüşümünü meydana getiren yaratıcı ve kurtarıcı bilgeliği simgeler.

Daha önce de işaret edildiği gibi, bu vaazdaki yılan her ne kadar yer altı tanrısı Phallos'un elçisi olsa da dişi olarak betimlenir, buna karşın kuş erildir ve *Mater Coelestis*'ten, göksel anneden gelir. Gnostik kaynaklarda Kutsal Ruh'a bir dişi varlık olarak yapılan göndermeler bulunabildiğine dikkat çekmek ilginç olacaktır. Jung Süleymanın Meselleri, Ecclesiasticus gibi İbranice yazılarda,

özellikle de Solomon'ın *Bilgelik Kitabı*'nda göründüğü biçimiyle Bilgelik figürüne kendini kaptırmıştır. *Göreve Cevap*'ta Jung, tüm bu kitapların içeriğine hatırı sayılır bir ayrıntıyla gönderme yapmış ve bu kitaplarda Aziz Yuhanna'nın Vahyi'nde Kuzu'nun gelini olarak görünen tanrısal şehir, yeni Kudüs'ün daha eski bir görünümüyle karşılaşmıştır. Jung Gnostik Anthropos'un dişi yönü olan bu figürü hemen tanımıştır: *Göreve Cevap*'ta, "O dişi Anthropos, eril ilkesinin karşılığı, tamamlayıcısıdır," diye yazmış ve ruhla maddenin uzlaşmasını gerçekleştirmek için ruhun vizyonuna getirilmesi gerekenin bu ilke olduğunu göstermiştir.

Aynı çalışmada başka bir yerde Jung ondan "metropolün dişi numeni, ...sevilen anne, İştar'ın bir yansıması" olarak söz etmiştir. *Numen* sözcüğü tanrısal varlık anlamına gelmektedir, bu yüzden Göksel Anne de özünde tasarlanması çok ilgi çekici bir arşetip olan, göklerdeki büyük şehrin tanrıçası olarak ortaya konur. Beşinci Vaazda, insan toplumlarının insanın zayıflıkları yüzünden gerekli olduğunun ve bunların annenin belirtisinde değilse, o zaman Phallos'un belirtilerinde göründüklerinin dile getirildiğini hatırlarsınız. Toplumsal yaşam, büyük ölçüde geleneksel ve eski kırsal köy yaşamı için gerçek görünen basit ihtiyaçlar ve içgüdüsellikle yönetildiğinde, bilinçdışının örüntülerinin sonuna kadar yaşanması için doğal bir arena görevi yapar. Köylüler, dış doğada ve kendi toplum yaşamlarında göründüğü biçimiyle büyük, temeli oluşturan kolektiflik örüntüleriyle desteklendikleri ölçüde mutlu olurlar. Dinin kozmik ve doğaya tapınma biçimleri gibi, kırsal toplumsal yaşam da mutlu ve rahat olabilir, ama yaratıcı ve dönüştürücü büyüme kuvvetlerinden yoksundur. Kırsal birey doğasından ötürü tutucudur ve alışılmamış fikirlerle deneyimlerin yeniliğinden uzak durur. Serbest bir şekilde çevrilmiş Latince sözcük *paganus* geri kalmış bir taşra budalası anlamına gelir, onun İngilizce'deki karşılığı *heathen* (putperest, dinsiz, kafir) ise aynı şekilde uygarlığın uzak sularında bulunan kişi anlamına gelir. Böyle kişiler, çok eskilerin inandığı gibi, yeni deneyimlere kendini alıştırmayı gerektiren kahra-

manca bilince pek ilgi duymazlar. Kırsal bilinçdışı örüntülerinin tersine, onların *Polis* ya da *Metropol*, şehir olarak bilinen bilinç oluşturma imgesinin arşetipini geliştirmeleri ve spiritüel olarak yüceltmeleri bu yüzdendir.

Tarihçiler bizi şehirlerin gelişiminin kültürlerin gelişiminde, belki de fizik alanında önemli bir atılım ya da sıçramayla bağlanabilecek, devasa bir adımı temsil ettiği konusunda bilgilendirmektedir. Babil, Mısır, Yunanistan ve Roma ilkel insanların oturduğu alanlardan, şehirlerin büyümesiyle felsefecilerin, kahinlerin, sanatçıların ve devlet adamlarının büyük ulusları haline gelmişlerdir. Özellikle antik Mısır uygarlığındaki değişim öyle ani ve dramatik görünmektedir ki hayal gücü daha kuvvetli, ama daha az rasyonel olan yazarlar Mısır'ın, Atlantis'in hayatta kalmış sakinleri ya da uzay çağı mitosu tarzında dış uzaydaki gelişmiş uygarlıklardan koloniciler tarafından kolonileştirilmesi hakkında spekülasyonlar yapmışlardır. Koşullar ne olursa olsun, herkes şehrin insanlığın en yaratıcı başarılarından biri olduğu konusunda hemfikirdir.

Şehirler sadece ticaret, sanayi, mimari, ilim ve insan zihninin diğer büyük ürünlerinin yerleri değildi, şehir aynı zamanda spiritüel bir bilinç arşetipi haline gelmişti. İbranilerin pastoral ve kırsal insanları bile bu arşetipin etkisinden muaf kalmamıştır. *Beth-El*'in, yani Tanrı'nın meskeni ya da ikamet yerinin kurulacağı yer kutsal şehri Kudüs oldu. İlk önce Museviler, daha sonrada Hristiyanlar ve Müslümanlar onu dinsel, kutsal ya da tanrısal şehir arşetipiyle ilişkilendirdiler. Peygamberlerin feryatlarının hitap ettiği yer Judea'nın toprağı ya da nehirleri ve tepeleri değildi, şehirdi:

> Yabancının toprağında
> Rabbin teranesini nasıl okuyalım?
> Eğer seni unutursam Ey Kudüs,
> sağ elim hünerini unutsun.
> Eğer seni anmazsam,

Eğer Kudüs'ü baş sevincimden
üstün tutmazsam,
Dilim damağıma yapışsın (Mezmur 137)

Gnostik etkileri olan Yuhanna'nın Vahyi'nde zamanıyla birlikte, bu kutsal şehir açıkça göksel bir arşetip, Kuzu'ya Gelin görevi yapan kısmen bir kadın ve değerli taşlardan yapılmış, "bir yasemin gibi, kristal kadar duru" olan kısmen bir mandala olarak kendisini göstermiştir (Vahiy. 21:10-11). Bu, beyaz kuşun anneden insanlığa uçtuğu şehirdir. Tanrıça'nın, Sophia, Barbelo, İştar'ın, Bakire Meryem'in bu kanatlı elçisi daha önce ölmüş olan, göksel Metropol'de vatandaşlığa erişmiş olan kutsaldan mesajlar getirir. Aynı şekilde, bu kuş insanlığın sözlerini yukarıya, anneye götürür. Elçi sadece onun kutsamasını değil bizim yakarışlarımızı da taşır.

Bu açıdan bakıldığında, Jung'un dişil şehir mandalasıyla zihninin meşgul olmasının derin ve ömür boyu süren bir meşguliyet olduğuna dikkat çekmek ilginç olacaktır. Gnostik ataları gibi, o da şehre bilincin, kendini gösteren tanrısal düşüncenin arşetipi olarak bakmıştır. Kadim Gnostik, Hermetik ve Yeni Eflatuncu düşüncenin potası olan eskinin İskenderiye'si gibi, şehir arşetipi de Jung için bilgelik, spiritüellik ve yaratıcı bilincin ikametgahı olarak kalmıştır. Jung şehri, hakkında "zaman başlamadan önce Tanrı ile birlikte olan ve zamanın sonunda kutsal evlilik yoluyla Tanrı ile yeniden birleşecek olan," diye söz ettiği bilge kadın Sophia'nın bir yönü olarak düşünmüştür.

Yaşamının sonuna doğru Jung Papa XII. Pius tarafından yapılan Bakire Meryemin göğe yükselişi tebliğinde büyük bir öneme sahip, çağların bir işaretini fark etmiştir. Aynı zamanda Protestan teologlar, hatta Katolik ekümenistler papalığa ait eski Meryem'e ibadetin bu yeni kanıtı yüzünden ellerini büyük bir korku içinde yukarı kaldırırlarken, Jung Papa'nın bu *Munificentissimus Deus*'unu, kadının açıkça tanrısal olmasa da gökselliğinin Hristiyanlık alemi tarafından uzun süre gecikmiş kabulünün

bir kanıtı olarak selamlamıştır. *Göreve Cevap*'ta, bu kabul etmenin insanlığın bilinçdışının derinliklerinden fışkırdığını ya da yukarı doğru itildiğini ve dünya barışı açısından insani sorunlarda büyük, yararlı bir etkisi olabileceğini yazmıştır. Bakire'nin yükselmesinin tamamen gerçek bir "ruhun derinliklerinde kımıldayan barış arzusu" olduğunu ve bunun "karşıtlar arasındaki tehdit edici gerilim"e gerekli bir karşılık görevi yapacağını yazmıştır.

Altıncı Vaaz annenin aracılık ettiğini ve uyardığını, ama tanrılara karşı hiçbir gücü olmadığını söyler. Yine de onun varlığı ve daha da önemlisi onun bir aracı ve karşılık unsuru olarak rolünün *bilinçli farkındalığı*, dünyada karşıtların tehdit edici geriliminin sonucu olan daha fazla korkunç savaş ve devrimi önleyebilir. Göksel anne mandalası kendini birçok biçimde ifade eder. Kadim Gnostikler onu Sophia, Barbelo ya da Maria Magdalena olarak görür; Jung ise göksel şehir karesi ve Tanrı'nın terkedilmiş kızı ve eşi olarak görür; uzay çağı mitosuyla dolu olan günümüz insanlarından bazıları da basının –gülünç bir şekilde sıradan, alışıldık düşüncesiyle– verdiği adla uçan daireler denen gizemli *uçan objeleri* fark ettikleri göklere gözlerini dikerler. *Flying Saucers, a Modern Myth*'te (Uçan Daireler, Çağdaş Bir Mit) Jung bu objelerin genellikle yuvarlak biçimde olduğunu ve bütün dünyada işe yarar bir önemi olan görevlerin onlara atfedildiğini kabul etmiştir. Papa'nın bedensel olarak göklere atanmış olduğunu bildirdiği Bakire figürü gibi, gök ve dünya arasındaki bu mekanik aracıların da nükleer Armageddon'u önlemeye ve dünyanın geçimsiz çocuklarına dünya barışının galaktik zeytin dalını getirmeye niyetli oldukları söylenmektedir. Öğretmenin Altıncı Vaazda söylediği gibi: "(Kuş) Uzaktan, önceden ölmüş olanlardan, mükemmelleşmiş olanlardan haber getirir." (Jung'un zamanından çok sonra ilan edilmiş olan bu mitin tuhaf bir versiyonunda, dünyadaki gizli deliklerden ileri doğru akın eden ve gereği gibi insanoğlunu yok olmayla tehdit eden, böylece de zihinlerimizi yararlı daire irfanının dengesizliğine karşı telafi eden daireler bulunmaktadır.)

Günümüzde, mutlak bütünlük mandalasının iki büyük bileşen parçasının bir kez daha birliğe yaklaşıyor olması imkansız değil. Ölüler diyarının gizlemesinden kurtulan dünyanın yılanı taçlı şahmaran başını gökyüzüne kaldırıyor. Umutsuz bir cinsel baskı altında tutmayla geçen yüzyıllar fallik yılanın daha büyük bir özgürlükle bilincin yüzeyinde dolanmasına izin verme eğilimi gösteren eğilimlere yol vermeye başlıyor. Yılanın uzun süredir bastırılan dişi doğası, tüm belirmeleriyle birlikte, hem erkek hem de kadınların dikkatini çekiyor ve onlardan kabul görüyor. Yukarıda nasılsa, aşağıda da öyle: Göğün beyaz kuşu görüş alanımıza daha yakın hareket ediyor, dünyanın al yılanı ise derinliklerden kudretli bir şekilde yükseliyor.

Psişedeki yılan da maddenin yılanıyla eşleştirilmektedir. Zihin kendi içinde bilinmeyen ya da katı bir şekilde bastırılmış bir kuvvetle her karşılaştığında, dış, fiziksel dünyada da buna karşılık parlak bir yıldızın doğduğunu gösteren çokça kanıt bulunmaktadır. Bu yüzden psişik zeminin fallik yılanı atomun çekirdeğinin ateşli yılanını çağırıyor, kolektif ruhta libidonun salıverilmesi ise Hiroshima üzerinde mantar şeklindeki bulutun yükselmesiyle karşılanıyor. Korkunç şahmaran huşu uyandıran gazabı ve güzelliğiyle tamamen yükselmiş durumda ve hiçbir insani güç onu tekrar yer altındaki eski girintilerine çekilmeye zorlayamayacaktır. Dünya pekala titreyebilir, çünkü zapteden yılan gelmiştir.

İki karşıtın, beyaz güvercinle yılanın buluşması gereken bir büyük hedef, son bir simya kasesi daha var: Bu insanoğlu, yeni, ebedi ve ezeli Anthropos'tur. Çok yıldızlı doruklarda, cennetin yedinci bölgesinde, Anthropos arşetipi ve prototipi kendi güneşsel savaş arabasına biner. Yılan ayaklarına bir insan gövdesi ve kollarıyla birleşmiş olan kuşun kafası, gökyüzünün ve yerin, kuşun ve yılanın birliği olarak Abraxas figürünü açığa çıkarmaktadır. "Bu dünyada," der *Vaazlar*, "insan Abraxas'tır." İnsanlığın Gnosisinden yeni bir Abraxas doğuyor.

Kova Çağı'nın, Kerubim'in bir insan biçiminde olması belki de saf bir rastlantı değil, eşzamanlılığın bir kanıtıdır. *Aion* adlı çalışmasında Jung Zodyak Çağı ya da Kova Çağı kuramını psikolojik açıdan kabul etmiştir. Kova burcunun işareti, zodyak sembolü olarak, bir su tasından dökülen insandır. Bu figür yüce insan, hava elementinin meleğe benzer amblemi olan Orta Çağ ve Kabalistik ilimle eşit sayılır. Jung, bilinçdışının derinliklerinden ortaya çıkan geometrik mandala dizaynlarıyla ilgili incelemelerinde bu mandalalarda, yukarıda sözü edilen kerubim gibi Anthropos ya da "eksiksiz insan"ın ifadesinin bulunabileceği sonucuna varmıştır. Psychology and Alchemy'de aynı düşünceyi tekrarlamış ve dörtlü mandala sembollerinin psişe "içindeki tanrı"yı gösterdiğini dile getirmiştir. Ayrıca, dehşet içinde, çağdaş insanlar tarafından çizilen mandalaların, dizaynın merkezinde, belki de daha önceki dönemlerde var olan, bir tanrı imgesini neredeyse hiç içermediğini fark etmiştir. Şöyle yazar: "Mandalada hiçbir tanrısal varlık yok, bir tanrısal varlığa boyun eğme ya da uzlaşma da. Tanrısal varlığın yeri insanın bütünlüğü tarafından alınmış gibi görünüyor." Daha sonra şiirsel bir tarzda devam ediyor:

> Tanrılar ilk önce karla kaplı dağların doruklarında ya da mağaraların, ormanların ve denizlerin karanlığında, insanüstü bir güç ve güzellik içinde yaşadılar. Daha sonra tek tanrı halinde bir araya geldiler, sonra da bu tanrı insan haline geldi. Ama günümüzde Tanrı insan bile tahtından inmiş ve sıradan insan olarak yok oluyor gibi görünüyor.[37]

Kova Çağında, Anthropos kişilik olmuş ve insan haline gelmiştir. Artık tanrı aslan, kartal ve boğa, hatta Gnostik olmayan Hristiyanlığın ikili balık maskesini bile takmaz. İnsan Abraxas olmuştur ve Yedinci Vaazın sözleriyle, kendi dünyasını yaratabilir ve mahvedebilir. Spiritüel hümanizmi olan yeni bir dünyanın doğuşu beklenebilir ve endişe etmeden, iyi niyetli insanlar tarafından memnuniyetle karşılanabilir. Yok etmede ise durum öyle

değildir. Kova Çağı tehlikesi, artık mandalada bir tanrının olmamasında onu kolayca istila edebilecek tanrı benzeri gücü olan insanlığın egosunun şişkinliğidir. Sadece bireyler ego şişkinliğinin küstahça saygısızlığına kurban gitmez, devletler de bireysel ruhun özgürlüğünü ezerek, çok korkunç, devasa bir hipertropinin boyutlarını üstlenen totalitercilikle sonuçlanan bir şekilde şişkinlik içindedir. İnsan ırkının en büyük tehlikesi –*Undiscovered Self* (Keşfedilmemiş Benlik), *Modern Man in Search of a Soul* (Bir Ruh Arayışındaki Modern İnsan) gibi çalışmalarında Jung'un da kabul ettiği gibi– gezegenin akılsızca atıklarla kirletilmesi ya da çok korkulan nükleer katliam olmayacaktır. Bu tehlike insanların yaşamları üzerinde kontrol hakları ve uygulanan kitle zihinliliğiyle, Gnostik sözlerle yaratılışın archonlarının kötülüklerini kopyalayan totaliter devletlerin şimdi var olan şişkinlikleri olacaktır. Devlet düzeyinde kolektif şişkinlikle materyalizm ve ölümcül bir rasyonalizm biçimindeki bireysel şişkinlik, Yahuda'nın insanın tanrısallığına ihanet fidyesindeki gibi, bir paranın iki tarafıdır. Şöyle yazmıştır Jung:

> Devletin bireyi yakalamasıyla aynı şekilde birey de psişeyi yakaladığını ve onun ellerinin arasında tuttuğunu sanır.[38]

Jung bu noktada materyalizmin ve rasyonalizmin, psişedeki aşkın öğeyi inkarı yoluyla, kolektif bilinçdışındaki daha derin köklerinden yabancılaşmaya götüren bilinç tek yanlılığını geliştirmeye başlamış olduğunu kabul etmektedir. Bu yabancılaşma onu daha sonra pozitif ya da negatif bir doğası olan şişkinliklere maruz hale getirir. Olağan alanın ötesinde, spiritüel gerçekliklerle tümüyle bağdan yoksun olan modern laik devlet bu bireysel felakete yakın bir benzerlik göstermektedir.

Yine de, bu bireysel ve kolektif şişkinlik tehlikelerine rağmen ve belki de bunlar yüzünden, yeni Gnostik Anthropos'un gelişimi hızla ve transpersonel düzenin önceden belirlenmiş örüntüsüne göre ilerlemektedir. Zulüm tehlikesi özgürlük aşık-

larının ihtiyatını arttırır; bilge olmayanların yaptığı eziyetler bilge olanın adanmasını güçlendirir. Büyük bir acı içinde yaşamış olan mistik şair Hölderlin doğru bir şekilde, tehlikenin kurtuluşu ortaya çıkaracağını söylemiştir. Tarihte her zaman olduğu gibi, geriye doğru bir yol yoktur. Tanrılar gerçekten günümüz mandalasının merkezinden ayrılmışsa, onların yerine insanlığı kabul etmek zorunda kalabiliriz. Bu insanlık, mandalanın merkezindeki bu Anthropos, on dokuzuncu yüzyıl rasyonalizminin zayıf bir ürünü olmamalıdır, olmamak zorundadır; şirket yöneticilerinin tasarladığı istatiksel olarak tasarlanmış bir tüketici robotu olmamalıdır; ya da insan doğasının temel kötülüklerinin politik kuvvet ve ekonomik değişimle çözülebileceğine safça inanan proleter devrimcinin günün şartlarına uymayan Marksist imgesi de. Tersine, yeni erkek ve kadın Abraxas gibi olmalıdır: Bilgeliğin ve içgörünün Logos'uyla gölgelenen kafasıyla, yılanın içgüdüsel kuvvetine ve libidinal esnekliğine sahip hızlı ayaklarıyla. Bu karşıtlar daha sonra gerçek ve gizlenmemiş insanlığın, hiçbir ahlaksal, ekonomik ya da politik özür dilemenin gerekmediği bir insanlığın nitelikleriyle bir araya getirilmeli ve birbirine kaynamalıdır.

Anthropos'un bu Su Taşıyan Eon'unda ortaya çıkabileceği umudu var. Dünyanın vaatleri ve gökyüzünün kehanetleri insanlığın beklentilerini ve özlemlerini bir noktaya yöneltiyor ve besliyor. Eski Anthropos Osiris, aeonial savaş alanında öldürülmüş ve parçalanmış bir şekilde yatıyor, oysa İsis yeniden canlanmış gölgesinin tohumuyla bir kez daha mükemmel. Tanrısal rahimde Osiris o şahin gagasını açarak kımıldanırken, majinin ve dönüşümün Efendisi Toth sabırla aydınlığın fetheden kahramanının doğuşunu bekliyor. Kadim Khem'in ölüm örtülü sislerinde, katedrallerin bozulmamış alacakaranlığında, günümüz dünyasının metropollerinin neon ışıklarında hep böyledir. Anthropos hep yeniden doğar; o hep gelendir; zamanın majik rahminin aeonial evladıdır. Bizler, bu Büyük İnsan'ın bedenindeki spiritüel hücreler, hep olma halindeyiz, ama asla olmayız.

Zamanın işlerinin hedeflerini bilmek bize düşmez. Bizim işimiz izlemek ve beklemek, çalışmak ve ummaktır, bilgelikle güçlendirilmiş ve nezaketle yol gösterilmiş bir şekilde. Hem zaten, eskiden kimin yılanlar kadar bilge ve beyaz güvercinler kadar yumuşak olduğu, şimdi kimin olduğu ve ileride kimin olacağı *in illo tempore*, bu zamanlarda bize söylenmemiş midir?

Yedinci Vaaz – Yıldızların Arasındaki Evine Dönen

Yedinci vaaz belki içlerinde en kısa olanı, ama asla Basilides'in inatçı ölülere hitap ettiği vaazların en önemsizi denemez. Daha önceki öğretiler arşetipik temaları kullanırken, Yedinci Vaaz doğrudan ve açıkça insan olgusuna değiniyor. *Vaazlar*'ın hepsinin insana değindiği, *Pleroma*, Tanrı ve Şeytan, *Abraxas* ve diğer bütün büyük sembolik motiflerin aslında bireyin içinde olduğu elbette doğru. Bununla birlikte, *Vaazların mitosu* öyle bir kuruluyor ki bu temalar psişenin dışında gibi görünüyor. Hep böyle olur; zihin kendi en derin ve en güçlü içeriğini, görünür ve görünmez dünyaların görünüşte dış perdesine yansıtır. Olimpos Dağının gökyüzünü dolduran tanrı ve tanrıçaların en önemli yerleşim yeri insan zihni olmuştur. Gümüşi ay bilinçdışının gizemli parlaklığını yansıtırken, kırmızı gezegen Mars insanın savaşçı ruhunda beden bulmuş şiddetli gücün imgesini taşır. Lusifer ve Hesperus ikili yönleriyle Venüs başlangıcı ve bitişi, aşkta olan ruhun günlük döngüsünün alfa ve omegasını hatırlatır. Her halkın yaratılış miti, evrenlerin ve suları, bitkileri ve hayvanları olan dünyevi kürelerin değil, bugün bilinçdışı dediğimiz o içsel uzayın engin rahminden bilincin doğuşunu anlatır. Aynı şekilde, insanlık tarihindeki bilge ve kutsal ruhların yaşamları çevresinde kurulu olan ilham veren masallar, insanlığın Krişna, Buda ya da Mesih tarafından tarihsel kurtarılışını değil, bireyleşmiş ego paradigmasıyla acı çeken zihnin kurtulmasını ilan eder.

Yukarıda nasılsa aşağıda da öyle: İyiyle olduğu gibi kötüyle de. Çok eskiler doğru bir şekilde *Homo homini lupus*, insan in-

sanın kurdudur, demiştir; insanoğlunun kendisinden daha büyük bir düşmanı yoktur. Kötü insanlar, bizim dışımızdaki dünyada değiller, fakat onlarla ilişkimiz garip ve gizemli bir şekilde içimizde saklanmış olan üzücü başarısızlıklar ve keder veren yetersizliklerle birbirine bağlıdır. Dışarıdaki kötü adam içimizdeki istenmeyen ve kötü olan her şeyin tek yumurta ikizidir. Dünyayı kötü adamların elinden kurtarmak için yiğitçe işlere kalkıştığımızda, ilk önce içimizdeki kötü adamdan kurtulmayı başaramadığımız sürece savaşlarımız başarısızlığa mahkumdur. Dünyayı özgürlük adına güvenli hale getirmek için açılmış savaşların insanlığı artan bir kölelik içinde bırakması ve devrimlerin saltanatlarına son verdikleri zorbalardan daha sert zorbaları yönetime getirmesi işte bu yüzdendir. *"Gelen gideni aratır"* Alman dilinde eski ve geçerliği sınanmış popüler bir deyiştir ve pek de o kadar bir kinizm ürünü değildir, çünkü deneyimden çıkmış bilgeliğe dayanır.

Tarihte ve bireysel hayatlarında insanlar dönüşümle değişimi genellikle karıştırmıştır. Bu karıştırma sonucunda felaket getirir, çünkü dönüşmeden değişmek boşuna bir uygulamadır. Jung'un büyük saygı duyduğu simyacılar dört elementten oluşan doğal dünyanın kendisini dönüştürmediğine, sadece değiştiğine inanmışlardır. Pre-Sokratikler, özellikle Heraklit'in verdiği ipuçlarını izleyerek bu elementlerin birbiriyle sonsuza dek savaş halinde olduklarını, ama aslında bu savaşlarının ortasında aynı kaldıklarını söylemişlerdir. Ancak *opus contra naturam*, doğaya karşı büyük çalışma, simyacılar tarafından üstlenildiğinde elementler mutlak dönüşümün mümkün olacağı bir şekilde gerçekten değişir. Doğal dünyanın toprak, su, ateş ve havası artık o ana dek bilinen biçimlerinde var olmadıklarında, evet ancak bu durumda dönüşüm meydana gelebilir. Bu yüzden, değişimin dünyasının dönüşümün dünyasıyla yer değiştirmesi gerekir ve doğanın çalışması doğaya karşı çalışmaya döndürülmelidir.

Bireyde anlamsız değişimin sona ermesi ve anlamlı dönüşümün gelmesiyle birlikte, yansıtmaların aldatıcı draması da

azalır. İnsan zihninin artık kendini Pleroma'nın paradokslarında ya da Tanrılar, Şeytanlar, Yananlar ve Büyüyenler'in dehşet verici ikiliğinde, hatta dünyanın yılankavi cinselliği ve göğün kanatlı spiritüelliğinde seyretmesine gerek kalmaz. Simyacının karşılığı içinde majik kozmosun dönüşümüyle birlikte, Abraxas'ın ateşli gösterisi bilinç üzerindeki kontrolünü yitirir. İnsan canlı bir felsefecinin taşı haline geldikçe, yansıtılmış imgelerinin akseden ışıkları olmaksızın kendi iç doğasının ışığıyla karşılaşmaya hazır hale gelir. İnsan Benlik'i kendine döner ve en azından kendisinin geçmişte olan, şimdi olan ve hep olacak olan her şeyin özü, var olmanın tek varoluşsal gerçekliği olduğunu fark eder. Pleroma'nın ışığı yedi küreden inmiştir ve insan psişesinde dinlenmeye başlamıştır. *Yedi Vaaz* bizi –bu önceden belirlenmiş ve çok büyük ölçüde arşetipik yediler örüntüsüne göre– soyuttan varoluşsala, imgeden ve bu imgenin imgesinden, imgeyi yapana, kendimize götürür.

Yedinci ve son Vaazda verildiği biçimiyle insan figürü tuhaf ve paradoksal bir figürdür. Hermetik ve Gnostik kaynakların ifadeleriyle kusursuz bir uyum içinde, Jung da ilk önce insanı makrokozmosla mikrokozmos arasındaki yegane bağ olarak betimler. Biri büyük diğer küçük denen bu iki dünya, kendi uzun tarihi boyunca alternatif gerçeklik geleneğinin sembol sisteminde son derece önemli bir yer işgal etmiştir. Zümrüt Tablet olarak bilinen, yukarıdaki ve aşağıdaki göklerle yukarıdaki ve aşağıdaki yıldızlardan söz eden oldukça saygı gören bir belgeyle başlayıp, Victorian ve Edward zamanlarında çeşitli gizli birlikler tarafından törensel majisyenlerin büyü kitaplarının yeniden canlanmasına kadar, büyük ve küçük kozmos önemli bir rol oynamıştır. Hem antik hem de modern hanedan armacılığında çok popüler olan pentagram ya da beş köşeli yıldız hatırlanamayacak kadar eski zamanlardan beri küçük olanın yani *mikrokozmosun* sembolü olarak kullanılmıştır. Beş köşesi insan bedeninin beş ucundan Mesih'in bedenindeki beş yaraya kadar sayısız benzeşimle ilişkili olmuştur. Dünyamızın iki büyük karşıt gücü Birleşik Devletler

ve Sovyetler Birliğinin kendi hanedan amblemleri olarak beş köşeli mikrokozmik yıldızı kullanmalarına dikkat çekmek ilginç olacaktır: Birleşik Devletler tipik çoğulcu tarzıyla eyaletlerinin her birini bayrağındaki bu tür bir yıldızla temsil ederken, Sovyetler Birliği kendi kan kırmızısı bayrağında orak ve çekicin yanına tek bir yıldız koymuştur.

Mikrokozmos'un, küçük dünyanın tersine, altı köşeli yıldızın, hegzagramın atandığı büyük dünyaya, yani *makrokozmosa* verilen bir onay daima söz konusu olmuştur. Hegzagramın Pleromik bir kusursuzluğun dengeli yapısını sembolize ettiği, pentagramın ise, dengesiz bir tasarım olarak, küçük dünyanın büyüme ve dönüşüm yönünü simgelediği söylenir. Yedinci Vaaz insanoğlunu dış ve iç ya da büyük ve küçük dünyaların bağlandığı bir ana kapı olarak anlatır. *Mikrokozmos* ve *makrokozmosun* burada biri iç, diğeri dış iki ebediyet olarak betimlendiğine dikkat etmek ilginç olacaktır. "Küçük ve önemsizdir insan; geride kolayca bırakılabilir, böylece bir kez daha sınırsız uzaya, mikrokozmosa, iç ebediyete girilir." Bu ifadenin içermeleri çoktur ve ancak bunların bazıları aşağıdaki kısa açıklamalarla üstü kapalı bir şekilde dile getirilebilir. *Makrokozmos* ve *mikrokozmos* terimlerinin, hem Jung'un yazılarında hem de genelde Hermetik literatürde, zaman zaman insanın dışındaki ve içindeki dünyayı belirttiğini akılda tutmak yararlı olacaktır; kimi zamansa bunlar transandantal varlık dünyası ve kişisel deneyimin daha aşağıdaki küresinin dünyasına karşılık gelirler.

İnsan psişesinde buluşan iki *mikrokozmos* ve *makrokozmos* ebediyetinin sırları, Jung'un daha sonraki çalışmalarında genelde düşünüldüğünden çok daha geniş ve kapsamlı içermeler taşıyan bir kavram olan *eşzamanlılık* adını vereceği kavramla yakından ilişkilidir. Zamanında nedensellik ilkesi bilimsel düşünüşte kesinlikle geçerli olarak görülmüş ve zaman içinde olayları bağlayan nedensel olmayan bir ilke olabilmesi tamamen imkansız diye düşünülmüştür. Bilimsel çabaların işlemsel alanı büyük ölçüde dünyayla ya da en fazla güneş sistemiyle sınırlı

olduğu sürece, nedensellik ilkesine ciddi biçimde meydan okunmamıştır. Deneysel, bilimsel araştırma uzayın kozmik alemine ve maddenin atomaltı alemine genişlemeye başlar başlamaz, nedenselliğin mutlak geçerliliği de parçalanmaya başlamıştır. Nedensellik ilkesinin mutlaklılığını paramparça eden felsefe ya da din, hatta psikoloji değil, tersine fiziksel bilimlerin kendisi olmuştur. Bu bilimler doğal yasaların istatistiksel geçerliliğini kabul ettikten sonra, istatistiksel yöntemin gün ışığına çıkardığı bu yasalara istisnalar da dikkat gerektirmiştir. Bir yandan kozmik uzay, diğer yandan atomaltı aleme ilişkin istisnalar çoğalmış ve o ana dek inanıldığı biçimiyle, nedenselliğin mutlak geçerliliğinin bu istisnalar karşısında çöktüğü bir boyuta ulaşmıştır. Bununla birlikte kendi amaçlarımız doğrultusunda, Newton sonrası yeniden yapılanan gerçekliğin öncelikle sınırsız derecede büyük ve sınırsız derecede küçük alemlerine gözlemin katılmasından ötürü meydan gelmiş olduğuna dikkat etmek en önemlisidir. Öyleyse bu durumda en azından Yedinci Vaazın "iç ebediyet" ve "dış ebediyet" dediği şeyin iki görünümü karşımıza çıkmaktadır.

Einstein ve diğerlerinin fiziksel bilimlerde, özellikle kuramsal fizikte başardıkları şeye Jung psikoloji aleminde dikkat çekmiştir. İnsan yaşamının işleyişi -Jung'un da farkına varmaya başladığı gibi– sadece bilinç tarafından değil, bilinçdışı tarafından da koşullanan çok sayıda olgu içerir. Bu olguları, tıpkı Einstein'ın gözlemleri gibi, açıklamak için sıradan nedensellik dışında bir ilkeye gereksinim duyulur. Neden olunmamış bazı olaylar vardır ya da Jung'un yazdığı gibi "Olayların bağlantısı belirli koşullarda nedenselden başka bir şey olabilir ve açıklamak için başka bir ilke gerektirir." ("Synchronicity, An Acausal Connecting Principle," C. G. Jung's Collected Works, Vol.8, par. 819) Yukarıdaki çalışmada (par.843), Jung bir eşzamanlılık deneyimini anlatır. Tam da bir hastasının altın rengi bir bokböceği hakkında gördüğü bir rüyayı anlattığı sırada, altın böcek denilen bokböceğine benzer bir böcek yavaşça pencereye konmuştur. Bu iki ayrı

olay, yani bokböceğiyle ilgili bir rüya ve altın böceğin görünmesi, elbette nedensel olarak hiçbir bağlantı olmamasına karşın, bir anlam benzerliğiyle birbirine bağlanmıştır. İç olay (rüya) dış olayla (penceredeki böcek) güçlendirilmiş ve anlamlı bir şekilde dikkati buna çekmiştir.

Jung nedenselliğin eksikliğini gideren, kimi zaman da nedenselliğin yerini alan bu ilkeye *eşzamanlılık* adını vermiş ve bunu "aynı ya da benzer anlama sahip, nedensel olarak ilişkisiz iki ya da daha fazla olayın aynı zamana rastlaması" olarak tanımlamıştır. İkinci ifadenin can alıcı bir önemi bulunmaktadır, çünkü *Vaazlar'da* defalarca dikkatimizi çekmiş olan ve Jung'un bilimsel yazılarının oluşturduğu külliyatta da hep bulunan oldukça önemli insani anlam faktörüne işaret eder. Jung'un gerçeklik modelinde *insan anlamın yapıcısıdır*. İnsan bilinci tarihte ve psikolojide muazzam bir öneme sahiptir, çünkü anlamı veren, materyal ve psişik dünyaların karanlığına anlamlı bir ışık katan odur. Anlam –*Vaazlar* hakkındaki yorumlarımızda daha önce de ifade edildiği gibi– objektif, ölçülebilir türde bir şey değildir, her zaman tamamen sübjektif değer biçmeler niteliğindedir. Jung'un telaffuz ettiği biçimiyle eşzamanlılık kavramı da eşzamanlı olguları dikkatle inceleyenlerin çoğu kez ihmal ettiği bu sübjektif faktör yüzünden sık sık tekrarlanan yanlış anlamalara tabi olur. Jung "aynı zamana rastlama" derken, mekanik saat zamanına bağlı olan saf bir eşanlılığı (simultaneity) kastetmemiştir. Onun söz ettiği eşanlılık durumu çok daha süptil ve anlamlı olan, göreli ya da sübjektif bir eşanlılıktır. Zaman ve uzay psişenin, sübjektif gerçekliklerinin anlam uyarınca değiştiğine işaret eden belli deneyimleriyle göreli hale getirilir. Eşzamanlı bir deneyimin anlamlı bölümü hiçbir şekilde olayların objektif astronomik zamandaki saf bağlantısı değildir, kendini dış bir olaya dinamik olarak ilişkilendiren psişedeki sübjektif imgede bulunan anlam gücündeki bağlantıdır. Hayatının son dönemlerinde Jung'un birlikte çalıştığı en yakın kişi olan Aniela Jaffe bu çok önemli gerçeği aşağıdaki şekilde açıklamaktadır:

> Dış bir olayla rastlaşan iç bir imgenin sübjektif deneyimi olarak anlaşılması gereken *göreli bir eşanlılıktır*. Ancak bu deneyimde zaman farklılığı lağvedilir, çünkü bu olay, ister geçmişte ister gelecekte olsun, doğrudan doğruya şimdidedir. Bir iç imge ve dış olayın objektif, saat zamanına göre bir eşanlılıkla birbirine bağlanması gerçekleşebilir, Jung'un eş zamanda olan (synchronous) yerine eşzamanlı (synchronistic) terimini seçmesi ve eş zamanda olma (synchronism) yerine eşzamanlılıktan (synchronicity) söz etmesinin nedeni de budur.[39]

Jung'un eşzamanlılık ilkesini çok önemli olarak gördüğüne pek kuşku yok. Bununla birlikte, aynı sebeple büyük bir tedbirle yaklaşmış ve bunu açıkça dile getirmekten sakınmıştır. Jung'un eşzamanlılık teorisini daha 1930'larda formülleştirdiğini gösteren çokça kanıt bulunmaktadır, çünkü hem bu kavramı hem de bu terimi, *I Ching*, kehanet klasiği çalışmalarının psikolojik mantığında söz ederken büyük Çin bilgini Richard Willhelm'e hitabında dile getirmiştir. Jung'un eşzamanlılık konusuna geri dönmesi yirmi iki yıldan daha uzun bir süre almıştır. En sonunda bu konu hakkındaki çığır açan denemesini, Nobel ödüllü fizikçi Wolfgang Pauli'nin ilişkili bir konuda yazdığı uzunca bir denemeyle birlikte yayınlamıştır. *Vaazlar'da*, özellikle de Yedinci Vaazda gördüğümüz, bu daha sonraki teorilerin şifreli habercileriyle anlamlı bir şekilde ilişkili olan belli düşünceleri ön plana çıkaran işte bu çalışma ve Jung'un Pauli ile ilişkisidir.

Yedinci Vaaz "insan, tanrıların, iblislerin ve ruhların dış dünyasından iç dünyaya –büyük dünyadan küçük dünyaya– girilen bir ana kapıdır" der. Tanrıların, iblislerin ve ruhların dış dünyası, kendilerini duyum ve algı alemine iliştiren yansıtmalar ve eşzamanlı deneyimler alemi olarak düşünülebilirken diğer yandan küçük dünya ise bu durumda bireyin bilinçdışının iç, psişik ve psikoit bölgelerini betimliyor olabilir. Eşzamanlılık teorisinin önemli içermelerinin giderek açık hale gelmesi, bu görü-

nüşte dış ve görünüşte iç olanın, büyük dünyayla küçük dünyanın ilişkisi içindedir. Eşzamanlı bir olgu nasıl meydana gelir? Bir arşetipin ön planına gelme yoluyla, der Jung. Eşzamanlı olguların meydana gelmesi için temel gereklilik doğal bir psişik yetenek ya da bazı yoga egzersizleri veya büyük bir duygusal coşkunluk değildir (her ne kadar, bunların tümü ya da içlerinden biri belki ikincil unsur olarak bulunabilse de.) Daha çok, etkin bir psişe durumunda güçlü ve genellikle duygusal enerjilerin bilince ve bilinçdışına doğru birlikte hareket ettiği bir arşetipin yıldızlaşmasıdır. Vaazımızda söz edilen tanrılar, iblisler ve ruhlar, duyum, algı makrokozmosunun perdesine yansıtılmış olan bu tür arşetiplerdir. Bir ana kapı ya da kapı aralığı olarak insanın içinde bu arşetipik kuvvetler ve imgeler psişenin iç mikrokozmosundan karşılık gelen yönleriyle buluşur. Jung'un eşzamanlılık ilke ve teorisindeki bu dikkate değer olguya imalar şifrelidir. Bu formülleştirmesinde Jung arşetipi, diğer yazılarından bazılarını okuduğumuz için genellikle varsayacağımızdan çok daha fiziksel ya da en azından potansiyel olarak fiziksel göstermektedir. Bir eşzamanlı olgu niçin hem bir fiziksel hem de bir psişik yön niteliği taşısın ki? Bunun nedeni Jung'un bir kez daha söylediği gibi bir arşetip tarafından düzenlenmesi ve arşetiplerin kendilerinin bütünüyle psişik (psişenin doğasından ötürü, rüyanın öğeleri) değil, aynı zamanda psikofiziksel ya da psikoit (sadece kısmen psişik) olmasıdır. Psişik fiziksel olayların beklenmedik, bu yüzden de dramatik bir şekilde etkileyici paralelliği, arşetipin Jung'un *itaatsizlik* dediği bir karakteristiği yüzündendir. Bu şekilde bir arşetip, içsel olarak psişik bir imge ve dışsal olarak fiziksel bir olay, hatta arada sırada fiziksel bir nesne biçiminde görünerek, ikili bir tarzda kendini gösterebilir. Bu bölünmeye rağmen, yine de arşetipin ikilikleri ve zıtlıkları arasında daima temeli oluşturan bir birlik vardır; doğrusu eşzamanlı olayın, gerçekten amacı değilse de ayırt edici işareti olan her varoluşsal anlam deneyimi bu birliğe bağlıdır. Aniela Jaffe şöyle der:

> Bildiğimiz gibi, bir şey ancak bir başka şeyden ayrı olduğunda bilinçli olur. Dolayısıyla, paralel psişik ve fiziksel olayların birbirinden ayrı olduğu, ama yine de eşitlikleri yoluyla bağlandıkları, böylelikle de anlamlı bir bütün meydana getirdikleri eşzamanlı olgular bir arşetipin bilince yaklaşması olarak görülmelidir. Genelde, bilince yaklaşma iç psişik bir süreçtir; bir şeyin diğer bir şeyden karakteristik farkı, bir bireyin düşünceleri, rüyaları ve sezgilerinde meydana gelir. Bu eşzamanlı olgularla farklıdır. Burada, bilince yaklaşan arşetipin zıtlıkları ve paralellikleri, çeşitli yüzleri parça parça ayrılır. Bunlar kendilerini psişik ve fiziksel olarak farklı zamanlarda ve farklı yerlerde gösterirler
> Bu yeni oluşan bilince yaklaşma öylesine tamamen kendine özgü ve şaşırtıcıdır ki aklımız birlikte ait oldukları olayların benzeyişini kabul etmeye karşı mücadele eder. Yine de psişenin sınır bölgelerinde, yani bilinçdışının araya girdiği yerlerde, artık bilincin dünyasında zorunlu olan açık ve mantıksal bağlantılara güvenemeyiz.[40]

Bu arşetip, eşikteki esrarengiz bir sakin olarak eşzamanlı bir olayda kendini gösterdiğinde, tamamen mucizevi değilse bile gerçekten huşu uyandırıcıdır. Aynı anda hem psişik hem de fiziksel olan bu sakin, iki yüzü olan Roma tanrısı Janus'a benzetilebilir. Bu arşetipin iki yüzü aynı kafadadır; bu kafa insanın bireyleşmesinin başlıca karakteristiği olan anlamdır.

Kendisi ortaya çıkabilen bu farkındalık çok şeyi etkileyebilecek bir unsur olabilir, yine de eşzamanlılık alanından çıkan içgörülerin en büyüğü ve en hayret verici olanı değildir. Jung'un bu düşüncelerden ortaya çıkan görüşü aşağıdaki ifadede hissettirilmektedir: "Daha dar anlamda eşzamanlılığın sadece genel nedensel olmayan düzenlenmişlikle –yani, psişik ve fiziksel süreçlerin eşitliğiyle– ilgili özel bir durum olduğu görüşüne aslında eğilim göstermekteyim." ("Synchronicity," C. G. Jung's Collected Writings, Vol.8, par. 965.) Bu imalar temelinde ortaya çıkabilecek harika ve sevinçli haberi (gerçek "Evangel") kavramak

için kuşkusuz çok erkendir. Bununla birlikte, hem psişik hem de fiziksel olgularının tümünün temelini oluşturan nedensel olmayan bir düzenle ilgili genel bir ilke fikri belki de zamanımızın en umut verici ve heyecanlandırıcı keşiflerinden biridir. Jung ve birlikte çalıştığı Wolfgang Pauli tarafından bize verilen küçük işaretler, bir an için bölünmelerin olmadığı bir kozmik psikolojik düzenlenmişliği görmemizi sağlamaktadır. Beden ve zihin, madde ve ruh, hatta doğa ve doğaüstünün karşıtsal ikiliğinin oluşturduğu var olan bu kötü durumun, belki böyle bir girişimde çözümleri bulunabilecektir. İkili kuvvetler –bunlar, çok uzun zamandır, hiç kuşkusuz anlaşılır bir şekilde, büyük düşünürler ve en yüce mistikler tarafından asıl ve uzlaştırılamaz olarak gösterilmişlerdir– bu şekilde kökleri aynı nedensel olmayan düzenlenmişlikte bulunan ve özdeş bir anlam içeriği gösteren eşitlikler olarak görülebilecektir. Canlandıran *psişe* ve canlandırılan *fizik*, her ikisi de var olmanın bir Pleromik tamlık halinde bulunan adsız ve bilinemez güçler tarafından bir yandan öbür yana taşınan transandantal, kendi kendine var olan anlamın esrarlı satranç tahtasındaki yüceltilmeye değer iki piyon olabilir. Doğrusu evrensel varoluşun iki kutbunu kapsayan ve bu kutuplar arasında nedensel olmayan bir anlam bağlantısı gösteren önsel bir düzenlenmişlik varsa, bu durumda içimizde Pleroma'nın ikiye bölündüğünü söyleyen *Vaazlar'ın* acı veren gerçeğini bile gözden geçirip düzeltmek zorunda kalabiliriz. Böylece çok uzun süredir demiurge'un kumar yardakçılarının oyuncağı olan tanrısal varlığın yekpare giysisi onarılabilir, Pleroma'nın bütünlüğü yeniden kurulabilir. Efendileri Osiris'in parçalanmış organlarını sabırla bir araya toplayan ve bunları yeniden birleşmiş bir tanrı bedeninde inanılmaz bir şekilde bir araya getiren İsis ve Toth gibi, eşzamanlılık misterlerindeki Jung ve diğer öncüler de bu daha aşağıdaki aeon'da yaşamın başına bela olan dağıtma ve parçalama güçlerine karşı aeonial savaşı kazanabilirler. İnsan, mikrokozmos ve makrokozmos arşetiplerinin buluştuğu ve uzun süredir aradıkları o yeniden bir olmayı kutladığı anlamına gelen

ana kapı, kapı aralığı, gerçekten de daha önce hiç yaşanmamış olan ve kahinlerin en iyi rüyalarında bile nadiren düşünülen farkındalığı getirebilecek bir gnosis papazı, majisyeni, simyacısı haline gelebilir. Jung'un insan ırkının spiritüel gelişimine yaptığı katkılar pek çok olmakla birlikte, bu özel katkı hepsinin içinde en harikuladesi olacaktır. Saf dileklerle motive edilmiş fantezilere dair bir şiir yazıyor olmakla suçlanmayalım diye, daha önce sözü edilen fizik dalında Nobel ödülü sahibi Wolfgang Pauli'nin aşağıdaki sözlerini burada aktarabiliriz:

> Fizikte "kendini çoğaltan arşetipler"den değil, "birincil olasılıkları olan istatistiksel doğal yasalar"dan söz edilmesine karşın, her iki formülleştirme de eski, daha dar "nedensellik" (determinizm) fikrini, daha genel bir doğadaki "bağlantılar" biçimine genişletme eğiliminde buluşur. Psikofiziksel sorun (yani eşzamanlı olgular sorunu) da bu yöne işaret etmektedir. Bu yaklaşım benim bilinçdışının kavramlarının kendi dar terapötik uygulamaları çerçevesinde gelişmeye devam etmeyeceği, yaşam olgusunu araştırma konusunda bilimin genel akımıyla birleşmelerinin onlar için son derece önemli olmasını ummama olanak veriyor.[41]

Şimdiye kadar eşzamanlılık ilkesinin bu çığır açan önemi ancak çok az kişinin dikkatini çekmiştir. Yüzyıllardır nedenselliğin mutlak geçerliliğine inançla dolu olan Batı düşüncesi, nedensel olmayan bağlantılar adına nedensellik ilkesinden vazgeçmeyi neredeyse imkansız bir şey olarak görür. Yine de psişik ve fiziksel olayların paralellikleri, kendi sürekli tekrarlayan gizemli örüntülerine göre meydana gelmeye devam etmektedir. Hem fiziksel bilimler hem de psikoloji giderek geleneksel mantığın ve doğrudan gözlemin olağan menzilinin ötesindeki bölgelere doğru itilmektedir. Makrokozmik uzayın enginliğinden ve mikrokozmik atomlarla atomaltı yapıların ufacık sınırsızlığından fiziksel olguların ardındaki özerk bir düzenle ilgili bir görüş ortaya çıkmaktadır. Yansıtmaların psikolojik makrokozmosunda ve psi-

koit arşetipik kuvvetlerin karşılık gelen mikrokozmosunda, fizik aleminde açığa çıkan olgulara benzeyen, psişenin olgularının ardındaki bir gerçekliğin ortaya çıktığını görüyoruz. Jung'un Eon'da ifade ettiği gibi:

> Er geç nükleer fizik ve bilinçdışı psikolojisi birbirine daha da yakınlaşacaktır, çünkü her ikisi de, birbirinden bağımsız bir şekilde ve karşıt yönlerde, transandantal alana doğru itilmektedir; biri atom kavramıyla, diğeri ise arşetip kavramıyla.[42]

Bu eşzamanlılık teorisi ve ilkesinin gelecekteki gelişimini tahmin edemeyiz. Bununla birlikte, eşzamanlı olguların var olmasının bize madde ve ruh ya da beden ve zihin adını alan, geleneksel ayrı varlık kategorilerinin temelini oluşturan imkan dahilindeki bir psikofiziksel birlikle ilgili güçlü işaretler verdiği oldukça açıktır. Jung, nedensel bağlantıların ve nedensel olmayan bağlantıların ruh ve maddeyle uzlaştığı yeni ve bölünmez bir gerçeklik modelinin açık ve kahince bir işaretini sunar:

> Psişe ve madde bir ve aynı dünyada kapsandığına, üstelik birbiriyle sürekli bir temas halinde olduklarına ve eninde sonunda temsil edilemez, transandantal faktörlere dayandıklarına göre, psişe ve maddenin bir ve aynı şeyin iki farklı yönü olması bile sadece imkan dahilinde değil, açıkça olasıdır da.[43]

Dünyanın uzun süredir kayıp birliği böylece yavaş yavaş insanlığın görüş alanına getirilmektedir. Çağdaş yaşamın ayrılığı ve ikilikleri, bir zamanlar geçerli olan ama artık pratik olmayan gerçeklik modellerinin parçalanması bütüncül bir sentezin eşiğinde olabilir. Bu yüzden eşzamanlılık ilkesinin öneminin psikoloji ve fiziğin çok ötesine uzanabileceği görülebilmektedir; bu aslında insan zihni tarafından hep ortaya atılmış olan en büyük felsefi ve dinsel sorulardan birine yaratıcı ve birleştirici bir yanıtın şafağının habercisi olabilir.

Jung'un Yedinci Vaazda iki ebediyetin uzlaşabileceğini ima etmesi, sonra da bize kendi eşzamanlılık ilkesinin içermelerini sunması gibi gibi, aynı Vaazda Jung dikkatimizi spiritüel yaşamın en büyük ve en eski problemine çekmektedir: Hala karşımızda durmakta olan büyük soruya, insanın Tanrı'yla ilişkisine. Bu Vaaz bu soruya lirik bir şekilde ince bir güzellik taşıyan bir cümleyle yer verir: "Tahmin edilemeyecek bir uzaklıkta, cennetin en yüksek noktasında kendi başına bir yıldız hafifçe parıldar. Bu yalnız olanın tek Tanrı'sıdır. Bu onun dünyasıdır, onun Pleroma'sı, onun tanrısallığı." Daha sonra da insanoğlunun Abraxas'a benzer yaratıcı ve yok edici rolüne yapılan imanın ardından, öğretmen Tanrı'yla insanın ilişkisinin betimlenmesiyle devam eder: "Bu yıldız insanın Tanrı'sı ve amacıdır. O onun yol gösteren tanrısallığıdır; onda insan sükunu bulur. Ruhun ölümden sonraki uzun yolculuğu ona gider; onda aksi taktirde insanı harika bir ışığın parlaklığına sahip daha büyük dünyadan koruyabilecek her şey parıldar." Kişisel bir Tanrı fikri, Jung'a yaklaşan birçok çağdaş kişi için büyük bir engeldir. İnsanları ve dünyasını yöneten tek tanrıcı bir tanrısal varlık kavramının katı yorumuyla birlikte, Musevi, Hristiyan, Müslüman dinini benimseyen karşı konulmaz büyüklükteki kitlelerin tek yanlılığı, birçok zihinde bu "Tanrı" fikrine karşı bir kuşku yaratmıştır. Sami tanrı kavramına sahip kültürümüzdeki çok sayıda oldukça zeki ve yaratıcı kişinin bıkkınlığı, aynı kişilerin tüm tanınabilir biçimlerinde dine karşı kuşkulu olmalarına ve düşmanca bir tutum izlemelerine yol açmıştır. Bu tutumlara karşı olarak, Jung pek alışılmamış bir pozisyon almıştır. Jung gerçekten dinsiz bir kişi diye bir şeyin olmadığına, sözde ateistin sadece kendi bilinçdışının önemli bir alanını kabul etmeyen bir kişi olduğuna inanmıştır. Bilinçli bir şekilde dinsiz olan kişiler, dinsel konularla ilgili güçlü bilinçdışı kaygılar taşır, çünkü bilinçdışı kaçınılmaz bir şekilde bilince telafi niteliğinde bir ilişki içindedir. Kendi bilinçdışında doğrulanmış kuşkucu, aslında, kendisinin itiraf etmekten hoşlanacağından daha fazla bir inanandır; bilinçli bir agnostik tutum, bilinç-

dışından tamamen Gnostik bir karakterin tepkilerini uyandırır. Aykırılık avcıları ve kötüye karşı mücadele eden bağnaz savaşçılar genellikle bilinçdışlarının büyük kuşkular ve kendi kabul edilmiş ölü itikatlarına karşı antagonizmler barındıran kişilerdir. Aynı şekilde ateistin rüyaları ve fantezileri de genellikle dinsel imgeler ve transandantal görünümler taşır. Bununla birlikte, tüm bu görüşlerle beraber, Jung bir kez daha klasik anlamda tamamen Gnostik olarak tanımlanabilecek bir tutum ortaya koymuştur. Jung kısaca insanoğlunun dinsel bir gereksinimi olduğunu, bu gereksinimin dinsel bir *inanç* değil, dinsel *deneyime* yönelik olduğunu söylemiştir. Dinsel deneyim ruhun bütünleşmesine yönelik psişik bir olaydır, bu yüzden de bir bütün olarak psişenin işlemesini temsil eder. Din bilincin fark etmeyi başaramadığı daha yüksek gerçekliklerin kabul edilmesidir ve tam bir psikolojik gerçekleşmeye taşınırsa insanın iç birliğini ve bütünlüğünü meydana getirir. Bu hedef –Jung'un Hristiyanlığın ilk yüzyıllarındaki spiritüel atalarının verdiği adla *Gnosis*– asla fikirlere inanışlarla başarılamaz, ancak deneyim biçiminde farkına varmayla başarılabilir.

Jung'un olumlu bir anlamda Tanrı'dan söz ederken bir fikirden söz etmediği bu faktörlerde açıkça görülebilmektedir. Jung'un Tanrı'sı düşünce değildi, inanılan ya da uydurulan, fikirlerle kavranan ya da açıklanan bir Tanrı da değildi, onun Tanrı'sı yaşanan bir şeydi. Sadece insanın tanrısal olanı deneyimi canlıdır; hakkında inandığı şey ölüdür.

İnanılacak bir Tanrı yerine, Jung bize yaşayabileceğimiz varoluşsal bir gerçeklik sunmuştur. O bu gerçekliğe *Tanrı imgesi* (imago Dei), zaman zaman da *Tanrı sembolü* adını vermiştir. Eskinin Gnostikleri gibi, Jung da metafor niteliğinde ve entelektüel bir Tanrı temsili olarak "inancın tanrısı"nı reddetmiş ve psikolojik canlılığı olan bir imge ya da sembolün gerçekliğini seçmişti. Çokça istismar edilen inanç kavramı yerine, Jung *Gnosis* ya da Tanrı bilgisine bir araç olarak imgelemin gücünü kullanmayı savundu. Paracelsus, Albertus Magnus ve alternatif

gerçeklik geleneğinden çok sayıda temsilcinin övdüğü muhteşem majik yeti, yani imgelem, Jung tarafından bilinçdışının içeriğinin bir gerçekleşmesi olarak görülmüştü. İmgelem gücünü kullanan kişi, bilinçdışının imgelerinin (fantezilerinin) yaşamına katılır, ama aynı zamanda belirli bir bilinçli kontrolü kullanmaya da devam eder. Etkin imgelem ya da imgeleme etkin katılım, gün ışığına çıkarılan bilinçdışının içeriğinin kesinlikle ciddi bir şekilde ele alınmasını, diğer yandan aynı zamanda bu tarzda ortaya çıkarılan imgelerin geleneksel gerçeklik anlamında gerçek olmadığının, psişenin temeldeki hareketlerinin sembolik ifadeleri olduğunun farkına varılmasını gerektirir. Maji, simya ve ilgili Gnostik disiplinlerde *imaginatio* kavramı daima ezoterik çalışmaların başarısı için en önemli anahtar görevi yapmıştır. Simyada kullanılan sembolizm Jung'un kendisi tarafından psikolojik olarak büyük ölçüde belgelenmiştir.

Klasik antikitenin teurjistler ve goetik uygulamacıları tarafından Orta Çağlara aktarılan ve eninde sonunda antik şamanik kökenlerine dönen sembolik bir dönüşüm sistemi uygulanırken, törensel maji çalışmasında da benzer bir sembolik süreç kullanılmıştır. Açıkça çizilmiş bir koruma dairesinde duran majisyen dairenin dışındaki bir kendini gösterme alanında spiritüel varlıkları uyandırır ya da bu alana onları çağırır, sonra da onlarla belirli bir formül uyarınca konuşur. Daire, majik imgelem yoluyla kendini gösterme alanında görünmeleri sağlanmış bilinçdışının kuvvetleri altında egonun ezilmesine izin vermeyecek olan bilinç korumasını simgeler. Trans durumlarının tersine, majik uyandırma ve çağırmalarda majisyen bilinçle teması asla bırakmaz ve bilinçli iradenin eldeki kontrollerinden yararlanır. Majisyenin zihninin ruhların kendilerini göstermesini sağlayan büyü altında kalmasına da asla izin verilmez, majisyen kendi bilinçli egemenliğini koruyarak büyü yoluyla çağırmış olduğu varlıklarla bilinçli bir güç konumundan konuşur. Bu tür imgelem uygulamalarının, çağdaş bakış açısında arkaik görünebilmelerine karşın, kişiliği genişlettiği, bilinçdışının baskın kuvvetini azalttığı

ve genel olarak egonun yararlı değişimlere uğramasını sağladığı bilinmektedir. Simyasal ve majik işlemler psişik içeriğin sistematikleştirilmiş bir şekilde yansıtılmasıyla ilgili en açık örneklerden bazılarıdır; bunlar imgelemin psişenin önemli yönlerini hareke-te geçirdiği ve yansıttığı güçlü psişik olaylardır. Törensel majinin bir zamanlar, tanrısal varlıkların çalışması ya da tanrıların kendilerini göstermelerinin sağlanması olarak çevrilen *teurji* uygulamasını içerdiği unutulmamalıdır. Iamblichus, Proclus ve daha bir çoğu gibi teurjistler genellikle kendi dinlerinin tanrılarının, eğitimli majik imgelemleri yoluyla gözle görülür biçimde ortaya çıkmalarını sağlarlardı. Jung *tanrı imgesi* ya da *Tanrı sembolü* terimlerini ileri sürerken, bir kez daha modern psikolojik formülleştirmeler verdiği eskimeyen majik, mistik geleneğin ayak izlerini takip ediyordu.

Jung'a göre, her insan aslında bir tür teurjisttir, çünkü hepsi kendi imgelemleri yoluyla kendileri için Tanrı imgeleri oluşturur. Yaratılan Tanrı imgesi bu yüzden insanın dışında birini ya da bir şeyi algılamanın ya da onunla temas kurmanın sonucu değildir, daha çok onun, zihnin kavramak için dışlaştırdığı spiritüel bir gerçeğin yaratıcı formülleştirmesinin, psişik bir gerçekliğin ifadesi olduğu söylenebilir. Geleneksel zihniyetteki dini inanç sahipleri ya da okültistler elbette bu görüşe karşı isyan edeceklerdir. Jung her iki taraftan kişilerce defalarca "psikolojizm" suçlamasıyla itham edilmiştir. Bununla birlikte, kendisini eleştirenler arasında açık fikirli olanlar onun bu bakış açısının varoluşsal ve deneysel anlamda inkar edilemeyecek pratik avantajları olduğunu neredeyse itiraf etmişlerdir. Haklı çıkmış görünen kuşku ve korkulardan bazılarını gidermek için en azından iki önemli faktörden söz edebiliriz. İlk olarak, Jung'un psişede ortaya çıkan Tanrı imgesinin kişisel bir geçici hevesin yarattığı bir şey olduğunu ima etmediğinin farkında olmalıyız. Bu tür bir imge herhangi bir bireyin, hatta herhangi bir insan topluluğunun kaprisinin çok ötesindeki bir alemde varlık bulur. Tanrı imgeleri yaratılmazlar, tanrı imgesi olurlar. İkinci faktör ise

Jung'un *psişik* olduğunu söyleyerek herhangi bir spiritüel ilkenin boyutunu sınırlamayı amaçlamamıştır. Tanrı imgesine *psişik bir gerçek* derken, onun *sadece* ya da yalnızca psişik olduğunu söylemez. Kendisine, iddia edilen psikolojizmleriyle psişeyi tanrılaştırıp tanrılaştırmadığı sorulduğunda, Jung oldukça temkinli bir şekilde kendisinin hiç böyle bir şey yapmadığını, yaratıcının psişeyi tanrılaştırmış olduğunu söylemiştir. Bireyin bilincinin, hatta bilinçdışının Tanrı'yı yaratması beklenemez; ancak, psişenin belli kişisel üstü işlevlerinin Tanrı imgesini yarattığı söylenebilir. İnsanlar başkalarının izlemesi için bilinçli bir şekilde Tanrı imgeler yaratmanın bir yolunu bulduklarında, aslında putperestliğin en kötü biçiminden suçlu olurlar. Çağdaş zamanlarda bu tür oyma putlar, genellikle, laik ve çoğu kez politik kılıklar altında çok daha sık görünmektedirler. Irk ve ulusun refahı (Alman Nasyonal Sosyalizmi) ya da proletaryanın çıkarları, sınıfsız toplumun başarılması (Marksizm'de) bazı örneklerdir. Gerçek Tanrı imgesi –bu tür vekil Tanrı imgelerinden ayrı olarak– asla bilinçli bir irade eyleminin sonucu değildir. İnsanlar Tanrı imgesini yaşayabilirler; onun ne şekilde kendini göstereceğini ya da hangi yolu alacağını belirleyemezler.

Jung'un bakış açısına göre Tanrı nedir ya da kimdir? Yedinci Vaaz Tanrı'yı yukarıda ölçülemez bir uzaklıkta hafifçe pırıldayan, ama bununla birlikte bireyin amacını, rehberliğini, huzurunu, hatta fiziksel ölümden sonraki yolculuğunun varış yerini de temsil eden bir yıldız olarak anlatır. Bilimsel yazılarında Jung bu aynı Tanrı ya da Tanrı imgesini, eninde sonunda yaşamın kendisinin güç ve yoğunluğunun ifadesi olan muazzam bir güce ve yoğunluğa sahip özerk bir kompleks olarak göstermiştir. Bu Tanrı imgesinin gücü bilinçli, kişisel iradenin gücünden çok daha büyüktür, çünkü o, iradenin tersine var olmanın sınırsız kolektif kaynaklarına erişebilen objektif psişe ya da kolektif bilinçdışından niteliğini alır. Yedinci Vaazın da dediği gibi: "Bu onun dünyasıdır, onun Pleroma'sı, onun tanrısallığı." Kökleri var olmanın tamlığında, objektif psişenin içinde olduğu için, Tanrı imgesi ge-

leneksel dinin çoğu kez her şeye gücü yeten diye tanımladığı şeye sahiptir. Bu noktada Vaazın bir sonraki pasajı önemli bir anlam taşımaktadır: "Bu Tek'e insan dua etmelidir. Böyle bir dua yıldızın ışığını çoğaltır. Böyle bir dua ölüm üzerinde bir köprü kurar. Mikrokozmosun hayatını çoğaltır; dış dünya soğuduğunda, bu yıldız yine de parıldar." Ne kadar çok sayıda bireyin kendi bireysel kişiliklerinden üstün olan bir güce güvenmek yerine, ego olarak kendilerine güvenirse, perişanlığa ve yabancılaşmaya o kadar mahkum olacakları, çağdaş yaşamın inkar edilemez bir gerçeğidir. Hiçbir insan egosu, sadece kendi ışığıyla hayatını yaşamak için yeterince sağlam, yeterince bilge, yeterince iyi değildir. Bir fikir değil bir deneyim olarak Tanrı'nın gerçekliği insan egosunun yetersizliğinin sebep olduğu kötü duruma en güçlü çözümü sunmaktadır. Bunlar Tanrı'nın özerk bir kompleks olduğunun söylenmesinin ardından yazılacak garip sözcükler. Günümüzde çok az kişi Tanrı'nın cennette olduğu metaforunu gerçekten kabul eder, ama daha da az sayıda insan Tanrı'nın ruhta olabileceğini düşünebilir. Jung, oldukça mantıklı bir şekilde sadece Tanrıyı yaşamada insanoğlunun tanrısal yaratıcı gücün niteliğini taşıdığını söylemiş, ama aynı zamanda fiilen de bunu doğrulamıştır. Haklı olarak şu soru gündeme geliyor, bu nasıl olabilir?

Görünürdeki ikilemin yanıtı psişik gerçekliğin ya da ruh gerçekliğinin aslında hakiki olduğu savında yatmaktadır. Kültürümüze öncelikle Gnostik olmayan Hristiyanlığın aşılamış olduğu psişik olan her şeyin "sadece" psişik, bu yüzden de ikinci derecede olduğuna dair vahim düşünceden kendimizi vazgeçirmemiz gerekiyor. Psişede var olan ne varsa, gerçekten de *var* demektir ve bu psişik varoluş en az fiziksel gerçeklik kadar gerçektir. Durum bu olduğuna göre, Tanrı imgesi dışımızdan çok içimizde var olması hiç de imkansız değildir. Ona ne kadar güvenirsek, ona ne kadar bel bağlarsak, bilgeliğine ne kadar boyun eğersek –doğru bir şekilde Tanrının hediyesi denmiş olan bilinçli yargımızı koruyarak– objektif psişenin zahmetsiz yaratıcılığının niteliğini de bir

o kadar taşımaya başlarız. "Benim boyunduruğum rahat, benim yüküm hafif," der ruhtaki Tanrı imgesi. İnsan egosu tamamen kendine yönelik kibrini terk edebildiğinde –kadim Gnostiklerin diyebileceği gibi arkonların bedduası– Tanrı imgesinin kişisel üstü kaynaklarının ihtişamı da onun etkinlik alanını aydınlatmaya başlar. Tamamen kendine yönelik yaratıcılık hiç de yaratıcılık değildir, oysa kendini kendine bırakma yaratıcılığı, her varoluşun mutlak tamlığının kıvılcımının niteliğini taşır. Yabancılaşmış egonun küstahça kibri Tanrı imgesine güvenmeye içerler ve kendisine ait sözde yaratıcılık ve kişisel artistik ya da benzer şeyleri tekrarlayıp durmaya devam eder. Bununla birlikte, yaratıcı güç kendi ebedi ve ezeli olarak takdir edilmiş olan örüntülerine göre kendini gösterecekse, daha küçük olan daha büyük olana ast bir partner haline gelmek durumundadır ve insan Tanrı adı verilmiş olan bu varoluşun önünde, kendi kibrini nasıl kıracağını öğrenmek zorundadır. Yeni Ahit'te yazılan, egonun kendine düşkünlüğü ile ilgilidir: "Yaşayan Tanrının eline düşmek korkutucu bir şeydir."

Yedinci Vaazdan daha önce alıntılanmış olan pasajda da ifade edildiği gibi dua sorunu bu konuya daha da açık bir dikkat çekmektedir. Nasıl insan egosu yaratıcılık için Tanrı'ya bağımlı ise, Tanrı da varolma paradigması ya da Tanrı imgesi de arşetipik maksatla, itimat ve güven içinde beslenebilmek için egoya tabidir. Tanrı'nın insana bağımlılığı ve insanın Tanrı'ya bağımlılığı birbirinin kaçınılmaz sonucudur. "Böyle bir dua yıldızın ışığını çoğaltır" der Vaazımız. İlk çalışmalarından biri, *Psikolojik Tipler*'de Jung, Angelus Silesius'un bu Vaazda ifade edilen aynı psikolojik gerçekliği yansıtan ünlü mistik dizelerini hemfikir olarak alıntılamıştır:

> Biliyorum ki ben olmadığımda
> Tanrı bir an bile yaşayamaz;
> Ben ölecek olursam, O da
> Artık daha fazla sağ kalamaz.

Ben Tanrı kadar büyüğüm,
O da küçük benim kadar işte;
Ne O üzerimde olabilir benim
Ne Onun altında ben de.

Tanrı bende bir ateştir
Ve Onda ben bu ateşin parıltısı;
Bizim hayatımız birliktedir,
Büyüyemeyiz birbirimizden ayrı.

O Tanrıdır bana göre ve insan,
Doğrusu her ikisiyim ben de Ona göre;
Benim onun susuzluğunu doyuran,
O da yardımcım olur her gereksindiğimde.

Tanrı Onun gibidir işte, iyisiyle kötüsüyle,
Ben de olmak zorunda olduğum;
İkisinden birini bilirsen gerçekten de
Hem beni bilmiş olursun hem de onu.

Onun diktiği asmayım ben,
Diktiği ve üstüne en titrediği;
Yetişen meyveler ki benden
Tanrıdır işte, Kutsal Ruh'un kendisi.[44]

İnsanın Tanrı'ya bağımlılığı doktrini dinsel vaazlarda ve öğretilerde çok sık dile getirilmesine rağmen, birbirinin kaçınılmaz sonu olma durumu, yani Tanrı'nın insan ruhuna bağımlılığı çok az ifade edilmiştir. Bu fikre Tanrı'nın göreliliği denmiştir, Jung da bu görelilikte hem önemli Gnostik motifleri yeniden canlandırmış hem de kendi alternatif gerçeklik geleneğinin birkaç örneğiyle kendi farkındalıklarını birbirine bağlamıştır. Tanrısal yıldızın ışığı insanoğlunun dualarıyla çoğalır, bunun nedeni kesinlikle bu yıldızın insanoğlunun dışında değil, içinde olmasıdır. Tanrının göreliliği doktrini teolojik inanç ya da felsefi spekülasyona değil deneyime dayanır. Yedinci Vaazda ima edilen dua türünün, insanın olağan anlamda Tanrı'dan ricada bulunması demek olmadığını söylemeye gerek yok. Batı'daki mistik din, kadim Gnosise uygun olarak, Tanrı'dan sadece yararlanmak için ricada

bulunmanın çok ötesinde olan bir dua biçimini daima kabul etmiştir. Bu görüş hep duanın en saf biçimiyle, Tanrısal Varlığın kendisiyle tam bir paylaşım deneyiminden ruhun keyif alması olduğuna inanmıştır. Tanrı'dan herhangi bir şey istemek yerine, böyle bir dua ruhun kendisini keyifle Tanrı'ya bütünüyle ve vakur bir şekilde vermesidir. Onun bütüncül birliğinin en içteki benlikle bulunması ruhun ayrı varoluşu ile Tanrı'nın tümlüğü arasındaki son engellerin kalkmasıdır. Jung bir defasında Tanrı'yı tüm insan deneyiminin ötesinde var olan mutlak Tanrı'nın tersine, her zaman acil ve hayati bir önem taşıyan bir mesele olan, kişinin kendi ruhu içindeki kudretli bir etkinlik olarak tanımlamıştır. Amerikalı Transandantalist felsefeci Ralph Waldo Emerson bunu eşsiz bir açıklık, dolaysızlıkla söylemiştir: "İnsan yardımı kendi dışında aradığı ölçüde zayıftır. Ancak tereddüt etmeksizin kendi içindeki Tanrı'ya yönelebildiğinde kendi gücünü öğrenir ve mucizeler yaratmaya başlar. Ancak diğer tüm destekleri atıp sadece içindeki Tanrı'ya dayandığında gerçek güçlerini açığa çıkarır ve başarının kaynaklarını bulur." Bu sözler çok önemli bir ilkeyi, yani kullanılmayan şeyin kaybedileceğini, göstermektedir. Bu söz İncillerde, yeteneklilerin meselinde çok iyi gösterilmektedir. Laik çağdaş insan sadece kendi bilinçli egosuna güvenir ve dini bütün kişi yardım için bir dış güce dua ederken, her ikisinde bulunan yaratıcı enerjiler de körelmeye uğrar. Dış egoyla objektif psişenin var olan yetenekleri arasında ilişkinin gelişmesi gerçek *gnosis kardias*'ı, ruh bilimini meydana getirir. Egonun uyanma ve bu tanrısal içkinlikle paylaşımdan zevk alma arzusu, bu Vaazda şiirsel bir şekilde bir yıldız olarak gösterilmiş olan Tanrı imgesinin parlaklığını arttıran gerçek duadır.

Yedinci Vaaz aynı zamanda Abraxas'a da, adeta ana temanın arasına serpiştirilmiş olan iki gönderme yapmaktadır. Bu ifadelerin ilkinde şu yazılıdır: "Bu dünyada, insan Abraxas'tır, kendi dünyasını yaratan ve mahveden." Vaazın daha ileri bir bölümünde ise şunu okuyoruz: "İnsan bakışlarını Abraxas'ın coşturan gösterisinden başka tarafa yöneltebilirse, onu kendi Tan-

rı'sından ayırabilecek hiçbir şey yoktur." Abraxas, daha önce de belirtildiği gibi, psişik yaşamın temelinde karşıtların tarih öncesi çağlara ait birliği görevini yerine getiren coşkun kuvvettir. Abraxas'ın klasik Gnostisizmde, göksel konakların yedincisine yerleştirilmiş kozmik bir hükümdar olarak görünmesi gibi, Vaazlardaki Abraxas sembolü de bireyin kişisel kozmosunu oluşturan ve dönüştüren psişenin bu yaratıcı yaşamıdır. Jung'un çalışmaları boyunca bize insanın spiritüel doğasının ya da kimi zaman dediği biçimiyle "ruh"un iki işlevini gösterdiği görülecektir. Bunlar yaratma gücü ve anlamı yaşama gücüdür. Yaratma gücü, Vaazlarda kullanılan terminolojiden yararlanacak olursak, Abraxas gücü olarak adlandırılabilir. Bu durumda Abraxas gücü her olasılıkta bilinçdışının, henüz bilince varmamış olan bölümü demektir. Bunun tersine, anlamı yaşama gücü bilinçdışının, bilincin üstünde olan bölümü olarak düşünülebilir. Jung, *bilinçaltı* ya da *bilinçüstü* gibi kavramları bilerek kullanmamıştır, çünkü bilinçdışı fikrine bir "değer biçme" unsuru katmak istememiştir. Onun görüşüne göre, bilinçdışı bilincin üstünde olduğu kadar altındadır ve bu tanımlamaların herhangi birine hiçbir değer yargısı iliştirilmemelidir. Aynı zamanda, henüz bilince varmamış olan yaratıcı güçle bilincin üstünde ya da bilince üstün olan anlam öğesi arasında bir ayrım da yapılmalıdır. Tüm bunlarla birlikte yaratıcılığın, Jung'un öğretilerinde bile bir çeşit bilmece olarak kaldığı da itiraf edilmelidir. Onun çeşitli ifadelerinden ortaya çıkan aşağı yukarı tek kesinlik, yaratıcılığın daima her ne kadar bağlantı türü ve bağlılık derecesi değişse de, bilinçdışıyla bir şekilde bağlantılı ve bilinçdışına bir şekilde bağlı olduğudur.

Jung ekolünden ders kitapları sıkça bireyin bilincinin doğasını göstermek için bir imge kullanır; bu imge sanki çevresini saran bir okyanustan ortaya çıkar gibi bilinçdışından ortaya çıkan bir ada imgesidir. Elimizdeki faktörler ışığında, okyanustan yükselen bir ada biçiminde görülebilecek bu imgenin iki kuvvete atfedilebileceğini söyleyebiliriz. Adanın yukarı doğru hareketi ilk

olarak kara parçasını aşağıdan yukarı doğru iten Abraxas kuvvetinden, ikinci olarak da Tanrı imgesinde sembolize edildiği biçimiyle tanrısal anlamın parlayan yıldızının yukarıdan aşağıya doğru olan yerçekimsel kuvvetinden kaynaklanır. İlki doğal enerji ya da ham psikolojik kuvvet verirken, ikincisi rehberlik, güven ve mutlak anlam vermektedir. Bu yüzden mecazi olarak konuşursak, varlığının henüz bilince varmamış olan doğal zemini ile yine varlığının, zaten bilincin üstünde olan göksel tacı arasında işleyen insanı görebiliriz. Psişenin bu iki kutbunun (bu bize Kabalistik Hayat Ağacının iki ekstremitesinden birini yani Malkuth, en aşağı sephira ve Kether, en yüksek sephira'yı hatırlatır) her ikisi de bilinci etkiler, ama farklı biçimlerde; biri yaratır ve yeniden yaratır, diğeri anlamla kutsallaştırır. Belki de bunlar nitelik olarak farklı olsa da birbirine bağlı olan doğacı psişe ve spiritüel psişe olarak adlandırılabilirler. Kişisel altı ve kişisel üstü, doğa ve doğaüstü, ortak bir birliğe ulaşmaya yazgılıdır ama bu birlik ancak birbirleriyle bir rekabet halinde olmadıklarında gerçekleştirilebilir. İfadelerinden birinde, Jung ruhun insanı aşırı bir psişe yüceltilmesi –tüm yaşamın ruha kurban edilebileceği ya da bizim terimlerimizle Abraxas'ın yıldıza kurban edilebileceği bir akıl çelinmesi– durumunda yaşama karşı döndürebileceği bir tehlikeden söz etmiştir:

> Hayat ruhun gerçeklik kriteridir. İnsanı hayatın ancak yetecek imkanlarının ötesine taşıyan ve sadece kendisinde bir ergi arayan bir ruh sahte bir ruhtur... Hayat ve ruh iki kuvvet ya da zorunluluktur, insan da bu ikisinin arasındadır. Ruh, hayatına anlam ve daha büyük gelişimler imkanı bahşeder. Ama hayat ruh için vazgeçilmezdir, çünkü ruhun gerçekliği, o yaşayamazsa hiçbir şeydir.[45]

Belki de çok da büyük bir sıklıkla karşılaştığımız diğer uçta, Yedinci Vaazı bizi uyardığı olanağı, yani Abraxas'ın coşturan gösterisinin psişenin dikkatini anlam ve spiritüel rehberliğin yıldız ışığından başka yöne çevirmesi olanağını görürüz. Sözü edi-

len "coşturan gösteri" birçok biçim alabilir ve bunların hepsi doğasında ruhun anlamı için bir tehlikedir. Abraxas'ın yaratıcı gücü sayısız etkinlik ve yaşama uğraşında bulunur, bunların her biri psişeyi yıldızın görüşünden uzaklaştırıcı bir etki haline gelebilir. Sadece sıradan sözde maddecilik, materyalizm, tensel zevklere düşkünlük, şahsi ve egotistik güdü ve çabalara bağlılık özellikleri değil, daha ince olan başka birçok etki de bu kategoride sayılabilir. Tam da bu niteliklerden ötürü Jung'a yöneltilen bazı temelsiz eleştirilerin konusu olan bu kendine özgü tuzağın aldatıcı inceliği yüzünden, coşturan gösterinin görünümlerinden birini biraz daha kapsamlı bir şekilde işlemeliyiz. Bu genellikle benimsenen, spiritüel açıdan belli bir "sahte iyimserlik" tutumu dur. Bir anlamda bu sahte iyimserliğin kökleri, Tanrı'ya ait, bu yüzden de iyi olarak gördüğü bir dünyanın zevkleri ve fiziksel yaşamın değerlerini daha primitif bir tarzda öven Sami geçmişi olan Batının dinsel mirasında bulunmaktadır. Jung, bilinç olarak ve fazladan anlam ve dönüşüm kazanma fırsatı olarak çok daha bütüncül bir şekilde yaşamın önemine de işaret etmiştir.

Kendisinden önceki eski Gnostikler gibi Jung da bakış açısında kasvetli ve kötümser olmakla suçlanmıştır. Belki de onun tutumunun en iyi örneği, daha önce de sözünü ettiğimiz, rüyasında tehlikeli bir maddeyle dolu olan bir çukura battığını, sonra da Jung'un "Dışından değil, içinden!" sözleriyle kendisini doğrudan çukura ittiğini gören bir kadın hastasının rüyasında bulunabilir. Jung'un bu özel rüyayı insanların önünde her tartıştığında, kendi asıl tutumuyla ilgili böyle açık bir farkındalığın hastasının rüyasında ortaya çıktığı gerçeğinden sevinç duyarak gözle görülür bir keyif aldığı gözlenmiştir. Jung'a göre, yaşam her zaman iki harekete sahiptir: biri yukarı doğru, diğeri ise aşağı doğru. Spiritüel açıdan büyüme çağındakilerin Pollyanna iyimserliğine göreyse sadece tek bir yön ya da hareket vardır ve o da yukarı doğrudur. İster eski popüler sloganı "tek yol" ile sözde "yeniden doğmuş" Hristiyanlığa, ister evrim kavramına ve olumlu düşünce gücüne yönelik obsesyona yakın tutumlarıyla

on dokuzuncu ve yirminci yüzyılın Yeni Düşünce ekollerine bakalım, bu sahte iyimserlik göze çarpan bir şekilde kendini göstermektedir. Hakiki spiritüel gelişimin bu koşullar altında mümkün olup olmadığından kuşku duyulmalıdır. Kabul edilen acı, farkına varılan karanlık ve anlaşılan keder ruhun otantik yaşamı için çok değerli niteliklerdir. Soğukkanlılık, dinginlik, otantik psişik sağlamlık; bunların hepsi kötünün ve karanlığın farkına varılması ve kabulünden ortaya çıkar, sahte iyimserlik yüzünden inkar edilmelerinden değil. Diğer yandan, pervasız neşelilik neredeyse kaçınılmaz bir şekilde, er geç kedere ve hoşnutsuzluğa döner, çünkü yaşamın önemli bir yönünün gerçekliğini inkar eder. Jung'un son katibi Aniela Jaffe bu konuda Jung ile ilgili olarak şunları yazmıştır:

> Jung, hareketin kendine özgü gerçekliğine uygun olarak, yaşamın aşağı doğru hareketini izlemiştir. Ancak çok az kişinin yapabildiği bir şekilde karşısına her ne zaman çıktıysa keyfi yaşamış ve başkalarının keyfine bütün içtenliğiyle katılmıştır. Ancak yıllar geçtikten ve onu daha iyi tanıdıktan sonra gerçekten onun daima gizli bir bakım gerektiren bir yarası olduğu keşfedilebilir, çünkü o yaşam sarkacının oyununu biliyordu, "yüksek" ve "alçak"ın kaçınılmaz telafisini. Uygun bir zamanda, yarı alaylı, yarı eğlenir bir şekilde "bir başarıdan acı duydun" mu diye sorabilirdi. Nerede biteceğini görmüştü.[46]

Jung'un kişiliğinin bu yönüyle ilgili anılarını sürdürerek devam ediyor Aniela Jaffe:

> Herhangi bir türde "neşeli Hristiyanlık" ya da duygusal güzelleştirme Jung'u çileden çıkarırdı. Bir çocuğun doğumunu bildiren alışılmış süslerle donatılmış bir kart alması üzerine onun hor görme ve öfke dolu patlamalarını asla unutmayacağım. Yaşamın acıları, zamanın zavallılığı, onun için her an dayanılması gereken gerçeklikler olarak canlıydı ve öyle bulunuyordu.

> Bu gözü açık uyanıklığın başkalarında olmasını da beklerdi.[47]

Gnostiklerin diyebileceği biçimiyle demiurge'un büyüsü altında olanların nefret ettikleri şey kesinlikle işte bu "gözü açık uyanıklık"tır. Hem zaten var olmanın acı gerçekliklerinin bilmezlikten gelinecek olması bu aracı güçlerin –kötü niyetli kozmik psikolojik kompleksler gibi, ruhların yanlış iyimserliği ve şevkini emen– avantajına değil midir? Gnostiklerin soracağı biçimiyle insanları, çocuksu saflığın kendisini çocuksu masumiyet ve güven gibi gösterdiği hayaller üzerine kurulmuş bir mutluluğa hapsetmek demiurge'un adeti olmamış mıdır hep?

Bu yüzden, Yedinci Vaazın yıldızın rehberliğinden ayrı düşmemek için insanın bakışlarını Abraxas'ın coşturan gösterisinden başka yöne çevirmesi gerektiğini düşünmesi tamamen anlaşılabilir bir durumdur. Bu görüşe karşı her tür itiraz yükselebilir, ama bu itirazların hiçbiri tarihin kahinleri ve bilge adamlarının sözleriyle doğrulanmış bir karşılaştırmanın geçerli incelemesine karşı gelemeyecektir. Buda çocuğun dünyaya gelişine gözyaşı dökenin bilge olduğunu söyler. Gnostikler, yeni eflatuncular, Hristiyanlığın en büyük mistikleri ve başka birçok kişiyle birlikte tüm bunların hepsi doğacı psişenin, yaşamın yaratıcı enerjisini sağlamaya hizmet etmesine rağmen, ruhun anlam veren işlevi ve yol gösterici etkisini gasp etmesine izin verilmemesi gerektiğini biliyordu.

Jung Vaazın son bölümünde şiirsel bir şekilde dikkatimizi insan egosuyla spiritüel Tanrı imgesi arasındaki karşıtlığa çekiyor: "İnsan burada, Tanrı orada. Zayıflık ve önemsizlik burada, ebedi ve ezeli yaratıcı güç orada. Burada sadece karanlık ve nemli bir soğuk var. Oradaysa her şey güneş ışığında yıkanıyor." Bir psikolojik gerçek olarak Tanrı, egonun bir iş arkadaşı olan Tanrıyla aynı değildir. İster teolojik olarak tanımlanmış, ister psikolojik olarak ima edilmiş olsun, Tanrı aynı anda hem yakınımızda hem de uzağımızdadır. *"Nah ist und schwer fassen der*

Gott," Tanrı'yı kavramak, yakındır ama zordur der Alman şair Hölderlin. Her ne kadar spiritüel deneyimimizin menzili içinde olsa da, Tanrı imgesi psişenin diğer esrarlı güçleriyle birlikte var olmanın, yaşayabileceğimiz ama büyük bir tehlike dışında kendimizle doğrudan özdeşleştiremeyeceğimiz gizemli kategorisine aittir. Bu nedenle var olan Tanrı'nın yaşanması, önemi kişiliği ve egonun bütün amaçlarını aşan bir süreçtir. Jung'un oldukça Gnostik kitabı *Göreve Cevap*'ta çok açık bir şekilde dile getirdiği gibi, bu farkındalıklardan insanda Tanrı'nın aslında kendi dönüşümünün tamamlanması olduğu görüşüne sadece kısa bir adımdır. Hayatın olayları, yabancılaşmanın ıstırabı, dönüştürücü yolculuğun acıları ve sevinçleri son çarede Tanrı'nın gelişiminin görünümlerinden başka bir şey değildir. Tanrısal Varlığın ortaya çıkma örüntüsüyle yaşamlarımızın mandalasına basılmış durumdadır ve bunda, kendi majik dairemizin içinde hareket ettiğimiz yollar sırası gelince Tanrı adına, bütünlüğün başarılması için anlamlı ve yararlı olurlar. Bizim insani deneyimimiz Tanrı'da olup bitenle ilişkilidir; zayıflığımız Tanrı'nın da zayıflığıdır, başarılarımız kusurlu Tanrı'yı kendi Pleroma'sına ya da Var olmanın mutlak tamlığına daha da yaklaştırır. Yedinci Vaazın son bölümü insanla tanrıyı ayıran benliği doğrular görünürken, *Göreve Cevap* da dahil olmak üzere diğer çalışmalarda ikisinin bu karşılıklı ilişkililiği gösterilmektedir. Jung'a göre, Tanrı asla teolojik ya da felsefi bir önerme olamaz, o psikolojik bir gerçekliktir; bir öz değil bir deneyimdir. Bu yüzden bu Tanrı'nın uzak olarak yaşanabilmesi ve aynı zamanda insanın dönüşümünde hem sübje hem de obje olarak çok yakından içerilebilmesi sadece doğaldır. Bir kez daha, psişenin deneyiminde birleşmeye yüz tutan karşıtlar ilkesinden söz etmiş oluyoruz.

Aion adlı kitabında Jung, orijinali Cizvit tarikatının kurucusu olan aziz İgnatius Loyola tarafından yazılmış olan bir ifadeyi psikolojik açıdan başka sözcüklerle anlatmıştır. Jung'un versiyonu aşağıdaki gibidir:

> İnsanın bilinci (1) daha üst düzey bir birlik halinden indiğini fark edebilmesi; (2) bu kaynağa yeterli ve dikkatli saygıyı gösterebilmesi; (3) onun komutlarını akıllı bir şekilde ve sorumlulukla yerine getirebilmesi; ve (4) bu şekilde bir bütün olarak psişeyi en uygun yaşam ve gelişim derecesinde kullanabilmesi amacıyla yaratılmıştır.[48]

Bu ifadede, belli açılardan insan psişesiyle onu gölgeleyen yıldıza benzer Tanrı imgesi ilişkisinin özü olarak düşünülebilecek şey özetlenmektedir. Daha üst düzey bir birlik halinden indiğimizi ve ona bağlılığımızı fark ettikten sonra, efsanevi Bethlehem yıldızı gibi kendi yeni oluşan tanrısallığımız üzerinde parlayan bu yıldızın farkına varırız. Bireyleşmenin diğer tüm basamakları, yukarıdaki ifadede de ana hatlarının verildiği gibi, bu farkındalıktan gelir. İnsanın Tanrı'sı ve hedefi olarak anlatılan yıldız bireyleşen insan zihinlerinin en içteki girintilerinden parlayan ve eonial bilinçdışına ve kavrayamamaya daldığı karanlık geceden, ortaya çıktığı karanlık geceden, bireyleşmiş egoyla yükselen tanrısal ruhun ya da Tanrı imgesinin parlak aydınlığıdır. Yabancılaşmanın ve kişisel kaygıların nemli ve karanlık soğuğunun çok üzerinde, insan yaşamının yol gösteren yıldızı parlar. Ona doğru uzun yolculuğumuz belki de sadece ölümden sonra olan değil, aynı zamanda yaşamımız süresince devam eden bir yolculuktur. Çektiğimiz zahmetlerden ve araştırmalarımızdan, en sonunda mutlak anlamın dinamik basitliğinin doğal olarak en alçakla en yükseği birleştirdiği, tüm insan bilgisinin *Gnosis* ile yer değiştirildiği bir görüşe varırız. Bizim için geriye yücedeki mucizeden başka bir şey kalmaz. Her şey anlamlıdır; her şey kendi anlamı içinde mucizevi bir şekilde doğrudur; ve bu doğruluk göğün en uzak yıldızlarının en küçük ışık demeti kadar şefkatli bir şekilde rahatlatıcı, bununla birlikte Abraxas'ın gümbür gümbür hareket eden savaş arabası kadar da güçlüdür.

Mutlak anlamın özünden gelen bu doğruluğu bir derece yaşayabilirsek, yavaş yavaş bilincin ötesinde meydana gelen psişik olaylar ve amaçların bilgeliğine güven ve derin bir itimatla dolu bir yaşama geçeceğiz demektir. Zihnin ve ruhun uzaylarındaki haccımızın bizi karanlıkta ve aydınlıkta, sevinçte ve kederde, güneş ışığında ve nemli soğukta yine de her şeyin yolunda olduğunun farkına varmaya ve var olmanın tamlığına götürdüğünü göreceğiz. Hem cennetin hem de dünyanın sevinçli bir farkındalıkta birleştiği bu asıl doğruluğun kutlaması olarak da ruhun sessiz sesi yükselecektir:

> Ey yıldız, parlayan, sakin, cennetin kristal göğünde
> Bir balık gibi yüzen, parlak, bir huzur okyanusunda,
> Gel yolculuk edelim, sakin ve hızlı, fırtınayı göğsümüze sıkıştırarak
> Yol gösterilmiş, beslenmiş ve kutsanmış bizzat Kendinin armağanıyla.[49]

Epilog

Bir Zamanların ve Geleceğin Gnosisi

Yedi Vaazın gizemli panoramasını iyice inceledikten sonra, insanın aklına filozof Bacon'ın bir sözü geliyor: "Animus ad amplitudinem Mysteriorum pro modulo suo dilatetur; non Mysteria ad angustias animi constringantur." (Bırakın zihin, mümkün olduğunca gizemlerin tamlığına açık olsun; gizemlerin zihnin dar sınırlarına uymaya zorlanmasına izin vermeyin.) Belki de Jung'un *Vaazlar*'ı hiçbir okuyucu tarafından çözülemeyecek anlaşılmaz bir anagramla kapatması çok uygun olmuştur. Bu pekala onun bu teze gizemli bir sınırsızlık, garip bir izlenim bırakan açık uçluluk niteliği iletme biçimi olabilir. Zihinlerimizin Vaazlardaki gizemlere kendisini ne kadar açabildiğinin, bunları ne kadar tasavvur edebildiğinin bir önemi yok ve aynı gizemler bilinçli zihnin sınırlarının içine asla alınamazlar. *Gnosisin* tüm gerçek görünümleri gibi, *Vaazlar'ın* içeriği de sığ yerlerde bir çocuğun ayaklarını serinletebildiği, aynı zamanda gözüpek gemicilerin enginliğini keşfetmeye kalkışabildiği ve işinde iyi olan dalgıçların batık hazineleri araştırmak için derinliklerine dalabildiği okyanusa benzetilebilir.

Birçok ortodoks eleştirmenin iddialarının tersine, Gnostisizm asla insan egosunun ve daha büyük olanın aşkın gücünü daha küçük olanın yararı ve büyümesine yönlendirmesinin kavranmasıyla ilgili gizemlere tabi olmaya çalışmanın suçlusu olmamıştır. Eskinin Gnosisi daima aklın ego bilgisinden çok, bir *gnosis kardias*, kalbin bilgisi olmuştur. Aynı şekilde, Jung'un günümüz Gnosis yaklaşımı da bilinçdışının "mysterium tremendum et fascinans"ı (huşu uyandıran ve büyüleyici gizem) söz konusu

olduğunda kalbin bilgisinden başka türde herhangi bir bilgiyle asla tatmin olmamıştır. Son zamanlarda sıklıkla Jung'un adından ve kavramlarından yararlanan gelişme psikolojileri, hümanistik ve holistik eğilimlerin basitleştirici, bilinçli yaklaşımı ona göre değildir. Gnosise giden yolun yarısındaki bu spiritüel evlerin sakinleri, sıkıcı günlük dünyanın pratik gerçekliklerinden uzaklaşıp içe, Goethe'nin annelerin alemi diyebileceği aleme dönen şahsi duygular ve bilincin genişlemesine aşırı vurgu yaparlar. Bu ekolden bazı kişiler aydınlanmaya giden yolun, "yüksek benlikler" ve "içsel rehberler" biçiminde zihninizin kişileştirilmiş yansıtmalarıyla kendinizi çevreleyerek, arşetiplerle, objektif psişenin fantezi figürleriyle diyaloglar kurmayı içerdiğini iddia ederler. Öyle değil, der bir zamanların ve geleceğin Gnosisinin sesi, çünkü bu kesinlikle annenizin, Sophia'nın uzun zaman önce yaptığı şeydir. Sophia, Valentinus'un bizi bilgilendirdiği biçimiyle, kendi kibri içinde anlaşılmaz Dipsiz Uçurumu kişisel olarak kavrama görevini, o imkansız görevi şiddetle arzulamıştı. Bu yüzden büyük üzüntüsünün, korkusunun, şaşkınlığının ve bilgisizliğinin yansıtılmış belirmeleri olarak ortaya çıkan toprak, su, ateş ve hava elementleriyle hapsedilmiş, karanlık bir ıstıraba ve acıya düşmüştü, ardından tam da kendi bilincinin sınırlamalarının hükümdarları ve efendileri haline gelen çok korkunç çocuklar dünyaya getirdi. Kişisel zihin ebediyetin engin ve kudretli gizemlerinin kuvvetleri için hiç de uygun bir araç değildir. Varolmanın derinliklerinin dehşetli karanlığına yönelik kolay bir tutum benimsemek tatmin edici bir sonuç vermez. Günümüz psikolojisi felsefenin eski hatasına düşer ve anlatılmaz büyüklüğü sıradanlaştırmaya çalışırsa, bu hem ölümcül hem de acınacak bir şey olacaktır. Aynı şekilde, Jung'un Gnosisinin karanlık gizemlerini kendi sınırlamalarının sığ düzeyine indirenlerin "yeni çağ" iyimserliği ve yüzeyselliği de insanları böyle umursamazca işledikleri bilinçdışının kurbanları haline getirir. Kendi kişisel amaçları için safça arşetipleri kullanmak isteyenler kendi acımasız zulümlerine tabi hale geleceklerdir.

Ölülere Yedi Vaaz gizemlerin kişisel zihnin sınırlı kapsamına uydurulamayacağını bildiren gerçek bir Gnostik ilke örneği görevini yerine getirir. *Vaazlar'ın* sırrı önceden kalkıştığımız türde bir yorumla hiç azaltılmaz. Hayır, bu tür girişimlerin sadece gizemi daha da derinleştirdiği ve sırrı daha büyük bir sır haline getirdiği bile söylenebilir. Jung'un en yaratıcı izdeşlerinden biri olan Marie Louise von Franz (şahane çalışması, C. G. Jung: His Myth in Our Time'da [C. G. Jung: Zamanımızdaki Miti]) Jung'un kendisini Arthurian ve Grail mitosunun arşetipik majisyeni Merlin figürüyle çok yakından ilişkili gördüğüne işaret etmiştir. Jung tarafından söz edildiği biçimiyle Grail Destanının Fransız versiyonunda, Merlin koruyucusu papaz Blaise'e Kutsal Kase'nin öyküsünü yazdırmış ve bunu yaparken katibe şu talimatı vermiştir: "Havariler, Efendimize (İsa'ya) ilişkin kendileri için görülmemiş ya da duyulmamış olan hiçbir şey yazmadılar; sen de benden duydukların dışında benim hakkımda hiçbir şey yazmamalısın. *Çünkü ben karanlığım ve hep öyle olacağım, bırak kendimi göstermeyeceğim yerlerde bu kitap da karanlık ve gizemli olsun.*"[50] Vaazların esrarlı derinliği, böylece, Merlin'in örneğine göre, Jung'un kendisinin karanlık gizeminden başka bir şeyi açığa çıkarmayan içermelerdir.

Jung'un gerçekte kim ya da ne olduğu, doğrusu, sonsuza dek bir sır olarak kalabilir. Jung eski metinlerde rüzgarda, okyanusta, kartalın uçuşunda ve her şeyi saran değişen, şekil değiştiren bir ruh olarak kahraman insanlıkta somutlaşmış görünen majik ve simyasal Tanrı Merkür'den hiç de farklı olmayan bir figürdü. Aşağıdaki sözleri, Merlin'e ormandaki gizli yolunda katılan Galli majisyen ve ozan Taliesin gibi, Jung da söylemiş olabilirdi:

Ben rüzgarım denizin üstünde esen;
Ben okyanus dalgasıyım;
Ben büyük dalgaların uğultusuyum;
Ben yedi taburum;

Ben güçlü bir boğayım;
Ben kayadaki bir kartalım;
Ben güneşin bir ışınıyım;
Ben bitkilerin en güzeliyim;
Ben yürekli bir yaban domuzuyum;
Ben sudaki bir som balığıyım;
Ben ovadaki bir gölüm;
Ben kurnaz bir sanatçıyım;
Ben dev gibi, kılıç kullanan bir galibim;
Şeklimi, tıpkı bir tanrı gibi, değiştirebilirim.[51]

Taliesin'in şiirini bazı açılardan kopya ederek, Jung Bollingen'deki yaşamını anlatırken şöyle demiştir: "Bazen kendimi sanki kırların üzerine ve nesnelerin içine yayılmışım gibi hissediyorum, sanki kendim her ağaçta, dalgaların sıçrattığı sularda, gelip geçen bulutlarda ve hayvanlarda, mevsimlerin geçişinde... Burada... psişenin iç bölgesinin... sonsuz krallığında yaşıyorum."[52]

Bu gizem psişenin iç bölgesi, Jung'un gerçek krallığıdır aynı zamanda *Ölülere Yedi Vaaz*'ın meydana geldiği ve vaazların gerçek anlamının hep gölgelerde dinleneceği krallık. Merlin'in ünlü haykırışı gibi, Jung'un Gnostik sesi de insanlığın zihninin büyük ormanlarında, kayadan kayaya, ağaçtan ağaca yankılanarak duyulmaya devam edecektir. Mitolojik kahramanın Merlin hakkında yazdığı sözler kendisine ve kendi Gnosisine uygulandığında da doğruluğunu korumaktadır:

> İnsanlar onun haykırışlarını hala işitiyor, böylece efsane de devam ediyor, ama insanlar bu haykırışları anlayamaz ya da yorumlayamaz... Persifal Hristiyan bir kahramandır, Merlin ise onun karanlık kardeşi. On ikinci yüzyılda, efsane ortaya çıktığında, henüz onun kendine özgü anlamının anlaşılabileceği hiçbir öncül yoktu. Dolayısıyla sonunda sürgüne gönderildi ve bu yüzden "le cri de Merlin", ölümünden sonra da or-

> manda çınlamıştır... Onun öyküsü daha bitmedi, o hala ortalıkta dolaşıyor. Merlin'in sırrının simyayla, öncelikle Merkür figüründe taşındığı söylenebilir. Öyleyse Merlin benim bilinçdışı psikolojime yeniden katılabilir ve bu güne kadar kavranılmamış kalır![53]

Jung'un kültürümüzün ruhuna katkısıyla ilgili ulaşılabilir külliyat buradadır, hepimizin görmesi için. Onun yazıları emsalsizdir. Bilgelik, aklı başında olma ve insan hayatına dengeli ve yaratıcı bir yaklaşım dile getirerek, daha küçük zihinlerin herhangi bir açıklama ya da yorumundan daha yüksek sesle konuşurlar. Aynı zamanda, tüm mistik ve Gnostik yazılar gibi, bunlar da gösterdiklerinden çok daha fazlasını gizler. Merlin'in haykırışı bunlardan çıkar ve büyüyen, dönüşen ruh, kendi iç gelişiminin sonucu olarak kavrayabileceği şeyi ancak bu haykırışta bulur ve anlar. Zamanın değiştirmediği, eleştiriden etkilenmemiş, rasyonalistin öfkesinin ya da ortodoksun dogmacılığının iftiralarından kirlenmemiş olan Jung'un fikirleri, günümüzde, onun ilk dile getirdiği zamanda oldukları gibi durmaktadır, tıpkı fırtınalı bir denizdeki heybetli ve hiç kımıldamadan durabilen kayalar gibi.

Jung, bebeklik dönemi işlevleri ve cinsel bastırmayla sıkıcı bir derecede meşgul olan Freud indirgemeciliğini karşısına aldı. Devlet ve yönetimin Behemoth (Kutsal Kitap'ta söz edilen suaygırına benzer bir hayvan ç.n.) yapıları içinde bireyin cüceleştirilmesini benimseyen hem solun hem de sağın politik ideolojilerine meydan okudu. Onun öğretileri, anlam arayışında olan sayısız bitkin ve kalbi aç insana imgelemin ışığını, yaratıcılığın, romansın ve varoluşsal cesaretle sevincin yenileyici gücünü getirdi. Mesajının etkisi, eski Gnosislerini kaybetmiş olan teolojilerin kısıtlayıcı kabuğunu yardı, akademik filozofların boş ağız kavgalarının ölü olduğunu gösterdi, mantıksal denklemler ve dilbilimsel analiz üzerine yapılan faydasız beyin etkinliklerini düşürdü ve bilim olarak kendini göstermeye çalışan ruhsuz materyalizmin zafer yürüyüşünü dengeledi. Yine de, tüm bunlar ve

onun dıştaki itibarıyla birlikte, Jung sadece kendisinin Merlin benzeri haykırışının ürkütücü kadanslarla(*) dışa doğru yankılandığı içsel bir gizemle uğraşmaya devam eder.

Hep böyle olmuştur. Dünyanın büyük dediği kişileri tarihsel bir perspektiften gözlediğimizde, başlıca iki insan kategorisi görürüz. İlk kategori kendi ömürleri içinde büyük gözüyle bakılmış olan, ama itibarları genellikle ölümlerinden sonra giderek azalan bireyleri içerir. Bu geçici büyüklüğün, böyle kişilerin başlıca kendi bilinçli ya da zamana bağlı benliklerinin düzeyine göre yaşamış ve hareket etmiş oldukları gerçeğinin sonucu olduğu söylenebilir; bu benlik gözden kaybolduktan sonra da onların büyüklükleri bu benlikle birlikte kayıplara karışmaya yönelmiştir. Öte yandan, diğer kategorideki büyük insanlar zaman içinde, adeta geçmişte değil de bizden önde yer almış gibi görünmektedirler. Büyüklükleri geçen zamanla birlikte giderek açık hale gelen, itibarları tarihten fiziksel olarak kaybolduktan sonra da artan göze çarpan kişiler daima olmuştur. Her ne kadar zaman onları, büyücü kadın Morgan'ın Merlin'e yaptığı gibi, ölümün sihirli ormanına sürgüne gitmeye mahkum etmişse de, onların gölgelerden gelen sözleri belki de gün ışığında olduğundan daha kuvvetli olmuştur. Gerçekten büyük ruhlar kendi ömürlerinin üzerinden yıllar geçtikten sonra, tarih sahnesinde daha çok önem taşırlar. Carl Gustav Jung'un başına gelen ve başına gelmekte olan şey de tam olarak budur. Sadece dünyanın yaratıcı seçkinlerinin ellerinde ve raflarda kitaplarının giderek daha fazla görünmesi değil; Batı dillerinin çağdaş ağzına kattığı sözcüklerin artık kültürümüzde sayısız insanın sözcük dağarcığının bir parçası olması da değil; bunlara –ve onun etkisinin derinliğini ve kapsamını kanıtlayan başka birçok açık gerçeğe– ek olarak, bu adamın, ancak kadim Gnostiklerin *pneumatikoi*, ruhu olan insan diyeceği kişiler tarafından idrak edilebilen gizemli, tanımlanamaz bir büyüklüğü vardır. Jung'un en pnömatik biyografi yazarlarından biri olan Laurens van der Post neredeyse aciz bir hay-

* müzikte, perdenin derece derece inmesi, parçanın sonu ç.n.

retle şunları söyler: "Ama bu büyüklüğü oluşturan şeyi tanımlamak hemen hemen imkansızdır. Ben kendim bunu yapmaya kalkışamam... Hadi kalkıştım diyelim, yapabileceğime inanmıyorum."[54]

Elinizdeki bu kitabın yazarının bakış açısına göre Jung'un bu tanımlanamaz büyüklüğüne Gnostik terimler dışında bakmak imkansızdır. Pleroma'nın tarifsiz büyüklüğü, var olmanın tamlığı, kendi içlerinde bu tamlığı hatırı sayılır bir boyutta yenilemiş olan Jung gibi kişilerde bulunduğu açıkça görülebilir. Bu dünyanın eon'u, Gnostik incillerin bildirdiği gibi, böyle kişiler için Pleroma olmuştur. Jung'un hiç kuşkusuz, çağdaş karakterine rağmen, yine de organik olarak eskinin Gnosis ve Gnostisizmine bağlı olan yeni bir Gnosis ve Gnostisizmin habercisi ve öncüsü olarak görülmesi gerekmesinin nedeni budur. Jung on dokuzuncu yüzyıl Avrupa'sı akademik çerçevesi anlamında bakıldığında kültürlü ve eğitimli biriydi. Geçmişi, eğitimi, yetişme biçimi; bunların tümü onu yüzyıllardır (doğrusu, bir anlamda sözde Yunan düşüncesinin Altın Çağından beri) Batının bilimsel ve felsefi disiplinlerini karakterize etmiş olan farklılaşmış ve dışa dönük bilinç tutumlarının entelektüel geleneklerinin sınırları içinde bir hekim ve bilgin olmaya hazırlamıştı. Buna rağmen Jung araştırmasında dikkatinin en önemli bölümünü antik dünyanın İskenderiye ve Helenistik evresinin ruhuna çevirdi. Batı entelektüellerinin hüküm süren tarz ve disiplinlerine karşın, o Gnostisizm, Hermetizm ve aynı türden gizli disiplinlerin öğretilerinde kendi psikolojisinin seleflerini ve atalarını gördü.

Günümüzde on dokuzuncu yüzyılda ve yirminci yüzyılın başlarındaki Batı düşüncesinin yalnızca Gnostisizmi değil, aynı zamanda antikitenin spiritüel tarihinin bütün Helenistik dönemini nasıl da karalama eğiliminde olduğunu hatırlamak zor olabilir. Hakim görüşe sahip bilginler klasik Yunan felsefe ve bilimine, Sokrat, Eflatun ve Aristo tarafından ifade edildiği biçimiyle, Batı kültürünün kaynağı ve ilhamı olarak bakmışlardır. Genellikle entelektüel dünya tarafından, Helenistik dönemin Gnosisinin,

ilk Yunan ruhunun temsilcilerinin aradığı entelektüel bilgiyle keskin ve olumsuz bir karşıtlık gösteren bir çöküş olgusu olduğu kabul edilir. Batı entelektüelleri yüzyıllardır gizemle ilgili araştırmada Yunan felsefesinin Altın Çağının berraklığı dediği şeyi kesin bir şekilde tercih etmişler, Gnostikler, Hermetikler ve benzerlerinin gösterdiği dışa dönük gerçekliğe güvenmemişlerdir. Filozoflara, öğrencilerin üniversitelerimizde öğrendikleri gibi, kesin mantıksal kavramlar ve bilimsel düşünceyle fantezi ve miti yenmek, bunu tamamen değiştirmek salık verilmiştir, ayrıca Helenistik ruhun imajinasyon, mit ve ritüelle ilişkisine, klasik dünyanın sağlıklı zihinlerinin bozulmasının bir geri dönme ve gerileme belirtisi gözüyle bakılmıştır ki Roma'nın ve genel anlamda antik dünyanın çok tutulan "gerileme ve çökme" sloganıyla da hiç kuşkusuz bağlantılıdır.

Bu görüşe karşı Jung, spiritüelliğin bu küçümsenen ve güya çökmüş belirmelerinin, psikolojik açıdan Aristo'nun mantıksal ve rasyonel açıklığından çok daha değerli olabilecek dönüştürücü içgörüler ve ilham verici bir bilgelik bulmuş olabileceğinin farkındaydı. Jung Batı düşüncesinin felsefi ve bilimsel mirasını reddetmiş değildir. Tam tersine! Jung bu mirası, yok olmasına izin verilemeyecek Batı insanın farklılaşmış ve dışadönük egosunun haklı bir başarısı olarak görmüştür. Aynı zamanda, ister Batılı olsun, ister olmasın insanın farklılaşmış egonun yalnızca katı yiyecekleriyle yaşamadığını ve bunun yanı sıra içindeki bilinçdışı gizeme değinmek zorunda olduğunun da farkına varmıştır. Son dönem antikite tarihinin Helenistik dönemi, Jung'a göre, kesinlikle kültürün gelişiminin, bu içsel görevin bir kez daha zorunlu hale geldiği ve acil bir farkındalık gerektirdiği bu tür bir evresidir. Gnostikler ve yoldaşları, tıpkı Jung'un çağdaş dünyanın psişesinde ortaya çıkan benzer bir acil duruma karşılık vermesi gerektiğini hissetmesi gibi, psişenin bu isteğine karşılık vermişlerdir. Ünlü incelemesi Bir Ruh Arayışındaki Modern İnsan'da Jung analiz etmiş ve kahince bir içgörüyle, çağımızda kadim Gnosisin ve Gnostisizmin yeniden doğuşunu önceden haber vermiştir:

Bizim için anlamak ne kadar güç olsa da önceki çağların ıskartaya çıkardığı bir şeyin birdenbire dikkatimizi çektiği gerçeğini kabul etmek zorundayız... Bunu sadece İsa'dan sonraki birinci ve ikinci yüzyıllarda Gnostik düşüncenin gelişmesiyle karşılaştırabiliriz. *Günümüzün spiritüel akımları, aslında, Gnostisizm ile derin bir benzerlik taşımaktadır.* [İtalik vurgu S. Hoeller'e aittir.] Bugün Fransa'da Gnostik bir kilise bile var, ben de Almanya'da kendilerini açıkça Gnostik ilan eden iki ekol olduğunu biliyorum. Sayıca çok etkileyici olan modern hareket, kıtasal kardeşi Antropozofi ile birlikte Teozofidir kuşkusuz; bunlar Hindu giysileri giyinmiş saf Gnostisizmdir. Bu hareketlere kıyasla, bilimsel psikolojideki ilgi önemsenmeye değmez boyuttadır. Gnostik sistemlerle ilgili dikkati çeken şey, bu sistemlerin özellikle bilinçdışının görünümlerine dayanıyor olmaları ve ahlaksal öğretilerinin, hayatın gölgeli yanı karşısında duraklamamalarıdır... Modern insanın, on dokuzuncu yüzyıldaki kardeşinin tersine, dikkatini çok büyük beklentilerle psişeye çevirdiğini; ve bunu herhangi bir geleneksel ölü itikatı hesaba almayarak, daha çok Gnostik anlamda dinsel deneyimde yaptığını söylerken çok ileri gittiğime inanmıyorum... Modern insan inancı benimsemiş dogmatik önermelerden ve bunlara dayalı dinlerden nefret etmektedir. Bunların ancak kendi bilgi içerikleri psişik yaşamın derinliklerine ilişkin kendi deneyimine uygun gibi göründüğü sürece geçerli olduğuna inanmaktadır.[55]

Jung yıllar önce "önceki çağların ıskartaya çıkardığı" bir şeyin bir kez daha bizimle olduğunu fark edebilmiştir: Gnosis'in. Yapıcının ıskartaya çıkardığı taş, yapının temel taşı olur; ruhun büyük ekonomisinde, reddetme kaybı gerektirmez. İnsanlığımızın günümüzde zulüm, varlığını yer altında sürdürme ve boşlamayla

geçen uzun yıllardan sonra bir kez daha açık görüşe çıkan, Batı kültürünün radikal ve acımasız bir şekilde reddettiği bir öğesine haklı olarak elini uzatabilmesi işte bu yüzdendir. Bu doğanın bir yeniden keşfi gerekliliğinin hiçbir zaman günümüzdekinden daha büyük olmadığı iddia edilebilir, aslında edilmiştir de. Günümüz dünyasında hepimizi aslında muazzam ve görülmemiş felaketlerin kenarına çok yaklaştıran büyük bir kriz olduğu ad infinitum (sonsuz bir şekilde) -(kimi zaman da ad nauseam; [bıktıracak, kusturacak kadar çn.])- söylenmiştir. Kendi eğilimleri ve önyargılarına bağlı olarak, farklı insanlar bu tehlikeyi radikal bir şekilde farklı yönlerden algılar. Nükleer silah tehdidi, doğanın ekolojisinde yol açılan dengesizlikler, dünyanın aşırı nüfusu, dünyayı istila etmeyi ve dünya devrimini gerçekleştirmeyi aklına koymuş totaliter rejimlerin uzayan gölgesi gibi faktörler ve başka birçoğu küresel felaketin nedenleri olarak gösterilmektedir. Bu tahminlerin birçoğuna yapılan vurgu, insanoğlunun hep var olan kıyamet günü sendromunun görünümleri olarak haklı bir şekilde ortadan kaldırılabilir, ama içinde bulunduğumuz durumda ciddiyetle ele alınması gereken bazı unsurlar da bulunmaktadır.

Çağdaş dünyayı, eski Romalıların son derece olumlu gördükleri ve "sine ira et studio" (düşmanlık ya da çıkar olmaksızın) dedikleri tutumla gözlediğimizde, kültürün ciddi rahatsızlıklarının tümünün, ardında insanın davranış ya da eylemiyle birleşen psikolojik kaygılarla ilişkili gibi göründüğünü fark ederiz. Bizi böylesine felakete götüren şey ne politika, ne ekonomi, ne ekoloji, ne de petrol, kömür ya da nükleer fizyon gibi fiziksel enerji kaynaklarıdır; bizi felakete götüren şey davranışımız ve davranışımızı motive eden etiktir. Acılarımızın arkasındaki şey politik zekamız, ekonomik yeterliliğimiz ya da doğa anlayışımız değil, daha çok etik bir krizdir; bu etik kriz sırası geldiğinde diğerleriyle birlikte bu kaygı alanlarını etkiler. Hem Jung'un rolünün hem de onun sıkça dile getirdiği yeniden keşfedilen Gnosisin ilgisi, kesinlikle bu en acil etik alanında ya da davranışın motivasyonu alanında bulunabilir.

Eflatun ve Sokratik felsefenin başlangıcıyla birlikte, Batı kültüründe etiğin bir metafizik biçimine dayandığına dair genellikle geçerli bir ilke söz konusu olmuştur. İnsanın eylemlerinin anlamı ve yaşamın değeri hep doğayla dünyaya ve insanın anlamına ilişkin daha kapsamlı bir soruyu içermiştir. M.S. üçüncü ve dördüncü yüzyıllardan beri, Batı kültürüne egemen olmuş metafizik yapı, evrenin tek yasa yapıcısı ve yargıcı (ayrıca polisi ve celladı) görevini yerine getiren antropomorfik, yani insan yapımı Tanrı inancı olmuştur. Ertesi on beş yüzyılın gelenekçiliğinin ahlak doğruluğu bu tanrısal varlık tarafından verilen yasalara dayanmaktadır. Ancak itaatsizlik ederek canını sıkmamaları koşuluyla Göksel Babaları tarafından müşfik ve sevgi dolu bir şekilde davranılmayı bekleyebilecek olan çocukları emirlerine yeterince uyduğu sürece Tanrı hem kendi cennetinde hem de dünyadaydı. Zamanın geçişiyle birlikte, bu antromorfik bir şekilde yönetilen evren, insanlığın düşünen elitine giderek daha az inanılır gelmeye başladı. Yehova'nın hegemonyasına ilk ciddi saldırı fiziksel bilimlerin en soyutundan geldi: Astronomiden. Kepler, Kopernik ve Galile Rönesans zamanındaki ortaçağ dünya resmine ciddi bir şekilde meydan okunmasına yol açtılar. Onların buluşları Engizisyon'un uyanıklığıyla ve bilimin bu buluşları yeterince benimseyememesiyle çok kişiyi, çok şeyi etkileyecek sonuçlar doğurmaktan alıkondu; ama Yehova'nın dünyasının yavaş yavaş yok olma süreci sadece yavaşlatılabilirdi, önlenemezdi. Böylece, Isaac Newton'un gelişiyle birlikte, eski dünya imgesine karşı artık onulmaz bir darbe vurulmuş oldu; bu darbe büyük, tanrısal biri tarafından kişisel olarak yönetilen evren modelini, kendi kendini düzenleyen ve kendi kendini sevk eden bir makineye benzeyen bir başka evren modeline dönüştürdü. Newton kişisel bir yönetici unsura ne gerek duyan ne de böyle bir unsura sahip olan otomatikleştirilmiş bir evrenin varlığını kurdu. Birkaç yüzyıl sonra, Charles Darwin sadece yıldızların ve güneş sisteminin değil, aynı zamanda canlı organizmaların mikrokozmosunun da kendi kendini düzenlediğini,

canlı yaratıkların özel bir tanrısal yaratıcıya göksel cisimlerden bile daha az ihtiyaç duyduğunu kanıtladığında, eski antropomorfik gerçeklik modeli çok daha ciddi bir yara almış oldu. Dünya, tanrısal olarak yönetilen bir kozmostan otomatik olarak yönetilen bir makineye dönüştü; antropomorfizimin yerini mekanomorfizm almış oldu.

Filistinli saygıdeğer tanrısal gri sakalın on yedi, on sekiz ve on dokuzuncu yüzyıllar boyunca potansiyel olarak öldürücü yaralar aldığı rahatlıkla söylenebilir, ama ölümü ve gömülmesi ancak bizim yirminci yüzyılımızı bulacaktı. Freud ve modern derinlik psikologları çok sayıda kişiyi, insanın ruhu ya da zihninin artık daha fazla kanıt göstermediğine ve kişisel bir tanrının varlığı için astronomi ya da biyolojiden daha büyük bir gereksinim duyulmadığının kanıtlandığına ikna ettiklerinde, antropomorfizme indirilen öldürücü, kesin darbe denebilecek şeyin de başlıca unsurları oldular. Batı düşünce tarihi Newton'un Yehova'yı doğadan sürdüğünü, Darwin'in yaşamdan kovduğunu; Freud'un ise son büyük kaleden, insan psişesinden uzaklaştırdığını göstermektedir. Newton'cu dünya imgesi yerini vahiy teolojisine bıraktı ve Aydınlanmanın doğal teolojisine yer açtı. Freud daha sonra tanrının ölümü teolojisinin yolunu hazırlayarak geriye kalan teoloji izlerini ortadan kaldırdı. On sekiz ve on dokuzuncu yüzyıllarda düşünürler için eski zaman dininin yok olmasının eski zamanın dokunulmamış gelenekçiliğini gizemli, mantığa aykırı bir şekilde bırakacağını; Yehova'nın Yehova yasasının ölümünü ilan etmeyeceğini varsaymak hala mümkündü. Freud'un 1900 yılında rüyaların yorumu hakkındaki çağ açan kitabının yayımlanmasıyla birlikte, kültürümüze aniden giren psikolojik devrim bu saf umudu etkili bir şekilde ortadan kaldırdı. Kant ise kişisel tanrı, emirlerin yazarı evrenden sürülmüş olsa da "içteki ahlak yasası"nın insana yön verebileceğine inancına hala tutunabilirdi. On dokuzuncu yüzyılın saf düşünürleri hala "Bir insan evrenin kör, yaşamın da amaçsız olduğuna inanabilir, ama yine de bir aziz kadar soylu ve neşeyle davranabilir" diyebilirdi. Fre-

ud'dan sonra bu tür fikirler çok daha savunulamaz ve etkisiz hale geldi. Bilinç, Kant'ın kategorik zorunluluğu, en azından uygarlaşmış insanlığın aslında var olduğu düşünülen nedeni anlaşılamaz ahlaksal yükümlülük, tüm bu güçlü parolaların maskesi, büyüklerinin rahatlığı için genç adama empoze edilen koşullamanın sonucu olarak, Viyanalı ikon kırıcı tarafından kaldırıldı. Freud'un ünlü çalışması Totem and Tabu'da (Totem ve Tabu) da ifade ettiği gibi, primitif zamanlardan beri güç eliti, yaşlı ve güçlülerin gençlere özgü ya da proleter rekabet olmaksızın zevk almak istediği hazlardan kendilerini uzak tutmamaları düşünülen gençlerin ve güçsüzlerin zihinlerine kısıtlamalar aşılamıştır.

Modern psikolojinin diğer öncülerinin, özellikle C. G. Jung'un, insan psişesinin derinlikleri ve doruklarının sağladığı verilerden farklı sonuçlar çıkarmış ve hem dinin mitosuna hem de ahlak doğruluğunun mantığına daha merhametli yaklaşmış olduğu elbette doğrudur. Yine de Freudyen rasyonalist iddia daha etkili çıkmış ve eskinin ahlak doğruluğuyla eski zaman dininin geriye kalan payandalarının fiili yıkımına yol açmıştır.

Batı kültüründe antropomorfik temelli ahlak doğruluğundan bilincin kurtulması o ana dek oldukça yavaş ilerlemiştir. Eski ahlak doğruluğunun başarısızlığının ve yenilgisinin az çok tutarlı bir resminin ortaya çıkması neredeyse üç yüz yıl almıştır. Bugün bile –hatta belki şöyle dememiz gerek; özellikle yarın bile– bu ölmüş ahlak doğruluğunu hayata geri döndürmek için tasarlanmış karmaşık haçlı seferlerini sürdüren çok sayıda insan vardır. Yakın tarih, yukarıda belirtilen verilerden çıkarılan sonuçların çok sayıda insan tarafından serbestçe alındığı iki büyük özgürleştirici dönem yaşamıştır: Sözünü ettiğimiz dönemler 1920'lerle 1930'ların ilk bölümü ve 1960'ların sonlarıyla 1970'lerin başlarıdır.

Bu dönemlerin sadece özgürleştirici etkilerinden değil, aynı zamanda kendi isteklerini frenlememe ve takıntılı uyuşmazcılıklarıyla da dikkat çektiği gözlemlenebilir. Bu doğrusu psişenin işleyişinin yasasıdır; karşıtlar daima birlikte varolurlar ve birbirini

tamamlarlar. *Vaazlar'ın* doğru olarak söylediği gibi: "Güneş Tanrı'nın her hediyesine Şeytan kendi bedduasını iliştirir." İlerlemeye ve özgürlüğe eşlik eden aşırılıklar, bilincin gelişme doğrultusunda yeni fırsatlar aldığı tarihteki bu anların değerini anlamamızı engellememelidir. Bu uçup giden taşkınlık ve yeni kurtulmuş zihinlerin kompulsif hararetinin unutulmasından çok sonra, bu tarihsel dönüm noktalarının devam eden başarıları hala görünürde olacaktır.

Bu özgürleşmiş bilinç dönemlerinin ikisinin de ardından, önceki kazanımların hemen hemen yok olduğu nispeten gerileme ve tepki dönemleri gelmiştir. Flapper(*) çağını Avrupa'da Nazizm ve Faşizmin korkunç zorbalıkları izlemiş, Amerika'da ise depresyon ve savaş ayaklanmaları neo-püritenizmden çok, bütünüyle bilinçsiz sıradan zihinlilikle karakterize edilmiş 1950'lerin boş, anlamsız dönemine götürmüştür. Hippi'lerin çağını da şimdi karşı evrimci kuvvetlerin dikkati çektiği bir saldırgan tepki döneminin izleyeceği sonucuna varmak hiç de mantıksız değildir. Bununla birlikte, bunlar zorunlu olarak *Zeitgeist*'in (zaman ruhu, belli bir dönemin zihinsel ruhu) süpürmesine bırakılmaya yazgılı olan geçici gelişmelerdir. Eski ahlak doğruluğu ölüdür, diğer yandan yeni hiçbir ahlak doğruluğunun ortaya çıktığı söylenemez, bu yüzden de kültürün ıstırabı devam etmektedir.(**) Jung da *Keşfedilmemiş Benlik* adlı çalışmasında çağımızdan, tanrıların metamorfozunun meydana geldiği, antik Yunanlıların *kairos*, doğru zaman dediği bir dönem olarak söz etmiştir. İnsanlığın ruhunda bu zamandaki önemli dönüşüme değinmiş ve bu olguyu insanın bilinçdışındaki bir değişim olarak belirtmiştir. Sonra da şunları yazmıştır:

* 1920-1930'larda son moda giyinen kız ç.n.

** Çağımızdaki ahlaksal krizin ayrıntılı bir analizi için okuyucu merhum Gerald Heard'ın fevkalade içgörülü ve kahince üçlemesi Morals Since Nineteenhundred, Pain, Sex and Time ve The Third Morality'ye başvurabilir. Heard eski antropomorfik dinselliğin eski ahlak doğruluğunu birinci, günümüz geçiş durumunu ikinci ve önümüzdeki spiritüelleştirilmiş ve bilinçli etik yönelimi de üçüncü ahlak doğruluğu olarak adlandırmıştır.

Hristiyanlık Çağının başlangıcında olduğu gibi, bugün de bilimsel, teknik ve sosyal gelişimimize ayak uydurmayı başaramamış olan ahlaksal gerilik sorunuyla karşı karşıyayız. Çok fazla şey şansa bağlı, çok fazla şey de modern insanın psikolojik yapısına. Modern insan, gücünü büyük bir dünya yangını sahneleme amacı doğrultusunda kullanmaya ayartılmaya direnebilecek mi? Hristiyanlığın kendisi için çok değerli saydığı içsel adamla ilgili hayat koruyan miti kaybetme noktasında olduğunu biliyor mu? Bekleyen şeyin bu felaketi başına getireceğinin farkında mı? Hatta, bunun bir felaket olacağını hiç fark edebiliyor mu? Son olarak da, kendisinin belli bir ağırlığı tamamlasın diye eklenen bir ağırlık olduğunu fark ediyor mu?

Mutluluk ve memnuniyet, ruhun sükuneti ve yaşamın anlamı ancak birey tarafından yaşanabilir; bağımsız bireyler topluluğundan başka bir şey olmayan ve sürekli olarak bireyi felç etmek ve bastırmakla tehdit eden bir Devlet tarafından değil... Zamanın sosyal ve politik koşulları açıkça çok büyük bir önem taşımaktadır, ama bu koşulların bireyin refahı ya da acısı açısından önemi sınırsız bir şekilde fazla değerlendirilmiştir, çünkü yegane karar verici faktörler olarak düşünülmüşlerdir. Bu açıdan bakıldığında, sosyal amaçlarımızın tümü amaçladıkları insanın psikolojisini gözden kaçırma ve çoğu kez de yalnızca insanın yanılsamalarını geliştirme hatasına düşmektedir.

Ne aşırı iyimserlik içindeyim, ne de yüksek idealleri olan bir sevgi... sadece ayrı ayrı insanın kaderiyle ilgileniyorum; dünyanın bağlı olduğu ve -Hristiyan mesajını doğru anlarsak- Tanrı'nın da amacını aradığı sonsuz küçük birim olan insanla![56]

Yirminci yüzyılın bu son çeyreğindeki dünya pek de umut veren bir yer gibi görünmüyor. Bundan önce kaide olarak kabul edilmiş hayat tarzları ve adetler, birçok kişinin yaşamında en azından kısmen bir limboya geri çekilmiş durumda, diğer yandan sesi çok çıkan birkaçı umutsuz bir şekilde kendilerini onarmaya çalışıyor. İsa'nın geri dönüşüne dair beklentilerden tutun, Marx'ın politik çıkışına yönelik istek ya da dinsel tutuculuğunun şiddetle kolaycı tiranlığına kadar değişen, kendini kurtarıcı sayan kehanet ve hareketler çokça bulunuyor. Tarihte daha önce hep olduğu gibi, bu gelişmeler öncelikle ayrı ayrı insanların psişik kurtuluş ve anlam ihtiyacının yansımaları gibi görünüyor. İnsanların parçalara bölünmüş ruhları ıstırap içinde haykırıyor ve büyük bir kolektif ruh zayıflığı bitkinliği örtüsü ülkeyi sarıp sarmalıyor. William Butler Yeats'in ünlü şiiri *"The Second Coming"*de (İkinci Geliş) dile getirdiği gibi: "Merkez dayanmayacak... en iyi olan her inançtan yoksun, en kötü olansa hararetli bir keskinlikle dolu."

Yine de, insanlığın spiritüel tarihinin ilerleyişinin bu tür geçici olgularla durdurulabileceği sonucuna varmak hatalı olacaktır. Bugün yaşamakta olduğumuz şeylerin, yeni ahlak doğruluğunun doğum sancılarıyla birleşmiş olan eski ahlak doğruluğunun uzun süren ölüm ıstırabından başka bir şey olmaması muhtemelden de öte. Kafese kapatılmış hayvanların serbest bırakıldıklarında çoğu kez yeniden geri aldıkları güçlerinin farkına varmaları için zamana ihtiyaçları olduğundan söz edilmiştir. Aynı şekilde, ahlaksal özgürlük de alışmayı gerektiriyor, böyle bir alışma için gereken dönem ise yüzlerce yılı geçebilir. Yeni bir yaşam, yeni bir ahlak doğruluğu, yeni bir dünya "doğmak için Bethlehem'e doğru ağır ağır ilerliyor." Peki bu, insan ruhunun mücevherinin dinleneceği ve artan parlaklığıyla ışık saçacağı daha iyi bir dünya, daha değerli bir mekan mı olacak? Böyle bir olasılığı arttırmak için, yapabileceğimiz bir şey varsa, ne yapabiliriz? Kendi eşsiz tarzıyla Jung bize yanıtı vermiştir: "Sürekli olarak tekrarlanan 'Ne yapabilirim?' sorusuna, 'Hep olduğun şey

ol' dışında, yani uygarlaşmış, bilinçli varoluşumuzun ortasında kaybettiğimiz bütünlük, o olduğunu bilmeden hep olduğumuz bütünlük dışında başka hiçbir yanıt bilmiyorum."[57]

Günümüzde, tıpkı ikinci ya da üçüncü yüzyıllarda olduğu gibi, insanlığın en büyük ihtiyacı ruha Gnosis biçiminde gelen var olmanın bütünlüğü ya da tamlığını kazanmadır. Dinsel ve ahlaksal ateşlilik, Tanrı'ya ya da politik ideolojilere inanç, katı yasaların ve sıkı bir düzenin savunulması, apokaliptik kurtarıcı şevk, bunlar sadece sorunlarımıza kusurlu çözümler değildir, aynı zamanda gerçekte hiçbir şekilde bir çözüm de değillerdir. Çok sayıda birey tüm sorunlarının kendileri dışında çözüleceğini ve tüm hastalıkların kendileri dışında iyileştirileceğini umduğu sürece, insaniyetsizlik üzerine insaniyetsizlik, katliam üzerine katliamla kuşatılacaklardır. Karşı karşıya olduğumuz şey, çözebileceğimiz bir sorun değil, kendimizi kurtarmamız gereken bir bela; kendi otantik doğamızla ilgili özel, kişisel ve ilk elden bir bilginin olmayışı, *agnosis* belasıdır.

Bir zamanların ve geleceğin Gnosisi yeniden bizimle birlikte. Bilincin yükünü üstlenmeye istekli insanlar dünya üzerinde dolaşıyor ve bu yükle birlikte üzerlerine aynı ağırlıkta bir özgürlük yükü de almış oluyorlar. Onlar, hep olduğu gibi şimdi de dünyanın ruhunun ifade düzeyinin değiştirileceği toprağın tuzu ve hamur mayasıdırlar. Jung bu yeni Gnostiklerin, günümüz bilinç kahramanlarının göreviyle ilgili şunları yazmış:

> Her birey üzerindeki gerçekleştiğinin görülmek isteneceği etki yüzlerce yıl boyunca başlamayabilir, çünkü insanoğlunun spiritüel dönüşümü, bırakın bir kuşak içinde meyve vermesini, yüzyılların o ağır yürüyüşünü takip eder ve herhangi bir rasyonel yansıtma süreciyle aceleye getirilemez ya da engellenemez. Bununla birlikte bizim menzilimizde olan şey ise, kendi tanıdık gruplarında benzer düşüncede olan diğer kişileri etkileme fırsatına sahip olan ya da bu fırsatı yaratan bireylerdeki

> değişimdir. Bunu derken ikna etmeyi ya da vaaz vermeyi kastetmiyorum, daha çok, kendi eylemi hakkında içgörü sahibi olan, bu yüzden de bilinçdışına erişme imkanı bulan bir kişinin istemeyerek de olsa çevresine bir etki yapacağına dair o bilinen gerçeği düşünüyorum. Onun bilincinin derinleşmesi ve genişlemesi eskilerin "mana" dediği türde bir etki ortaya çıkarır. Bu, başkalarının bilinçdışında kasıtlı olmayan bir etki, bir tür bilinçsiz bir prestijdir ve etkisi bilinçli bir amaçla karıştırılmadığı sürece devam eder.[58]

İşte görev bu: Her zaman olduğumuz şey haline gelmek ve başkalarına da aynı şeyi yapmaları için yavaşça ve akıllıca yardım etmek. Bu, neredeyse iki bin yıllık Gnosisin doğrudan devamıdır ve buna uygun bir şekilde Gnostik bir görevdir. Valentinus tarafından esinlenen *Gospel of Truth* yüzyıllar önce bildirmiştir: "Yüksekten gelen günün gecesi yoktur... Bu kusursuz günün kendiniz olduğunu söyleyin kalbinizde... Yaşamaya devam etmeyi başaran bu ışığın içinizde olduğun... Doğruyu konuşun, onu arayanlarla ve Gnosisi, kendi hatalarıyla günah işlemiş olanlarla. Siz, anlayan kalbin çocukları... Kendisini keşfetmiş olan adama sevinin ve uyandırın ve kutsayın onu, kör olanların zihinlerini açmış olanı." Jung, çağımızın anlayan kalpli adamı, bu bildiriyi tekrar etmiştir.

Laurens van der Post, ölümünden kısa bir süre önce Jung'un bir rüya gördüğünü söylemiştir. Jung rüyasında "yüksek bir yerin tepesinde" tamamen güneşin altında iri bir kaya parçası görmüş. Bu kaya parçasının üzerine şu sözler kazılıymış: "Bunu ulaştığın bütünlüğün ve olduğun tekliğin bir işareti olarak kabul et." Belki de bu şekilde arşetipik tanrılar yıllanmış Gnostiğe, olanların bilicisi bu yaşlı adama kendi saygı ve şefkatlerini son bir sembolle sunmuşlardır. Uzun yıllar önce, ölüler diyarına inip kendi krallıklarında bu diyarın sakinleriyle karşılıklı konuştuğunda, aynı arşetipik tanrılar ona *Ölülere Yedi Vaaz* dene-

cek olan gizemli tezi de sunmuşlardı. Esrarlı gücün imgeleri ve sembolleriyle gösterilen ağarmış alegorilerle örtülü bu vaazlar, onun dünyayı dönüştüren eserinin önemli bir bölümünün tohumlarını atmıştır. Ondan, Merlin'in ruhunun ölümcül gözlerden gizlendiği kaya parçası ya da ağaç olarak, bir zamanların ve geleceğin Gnosisinin sözleri, Merlin'in haykırışı ortaya çıkmıştır. Bu haykırışı işitmek ve taşıdığı mesaja kulak asmak işitecek kulakları olanların belirlenmiş görevidir. Dünyanın Carl Gustav Jung dediği bu yirminci yüzyıl Basilides'i, bu yeni Merlin, onlardan daha fazlasını talep etmez, ama daha azını da kabul etmeyecektir.[58]

Ek

Almanca'dan İngilizce'ye Çevirenin Notu

Septem Sermones Ad Mortuos'un yukarıdaki çevirisi bu tezin özel olarak basılmış bir Almanca basımından hazırlanmıştır; bu edisyon telif hakkı ve tarihi olmadan basılmıştır, bununla birlikte tahminen 1920'lerin başlarında ve kesinlikle 1925 yılından önce basıldığı sanılmaktadır.

Elinizdeki çalışmanın başlangıç bölümünde de anlatıldığı gibi, bu Almanca metin yazar tarafından 1949 yılında elden çoğaltılmış ve özel inceleme amaçlarından ötürü elinde tutulmuştur.

1962 yılında Rascher Verlag Zurich ve Stuttgart'ta Aniela Jaffe tarafından redaksiyon yapılan Anılar, Rüyalar ve Yansımalar'ın ilk Almanca basımını yayımladığında, iki ayrı ek bölümü içermekteydi; her ikisinde de oldukça şaşırtıcı bir dipnot bulunuyordu: "Nur in der deutschen Ausgabe" (yalnızca Almanca basımda). İlk ek bölümü (s. 387) Jung'un Red Book'uyla ilgiliydi ve Jung tarafından 1959 yılında ve sonrasında hala yayımlanmamış olan gizemli incelemesine ilişkin konmuş işaretler içeriyordu. *Red Book*'ta Jung'un yaptığı ve 1959 tarihini taşıyan son kayıt bu ek bölümünde çoğaltılmıştır. Bu son kayıt onun *Red Book* üzerinde on altı yıl boyunca çalıştığını kabul ettiğini göstermektedir, bu süre genellikle tahmin edilenden oldukça uzun bir döneme karşılık gelmektedir.

İkinci ek bölümü ise *Septem Sermones ad Mortuos* ile ilgilidir ve Aniela Jaffe'nin, Jung'un bu yazısının yine Jung tarafından

özel olarak broşür biçiminde basıldığını bildiren bir ifadesiyle başlar. Bu ek bölümü Vaazların tam metnine yer vermiştir (s. 389-398). Bu metnin, elinizdeki kitabın yazarı tarafından 1949 yılında kopyalanan orijinal metinle tamamen aynı olduğu görülmüştür.

Aşağıda *Vaazlar*'ın yayımlanma tarihçesinin bir özeti verilmiştir:

İlk Almanca Basım, özel olarak basılmış, tarih ve telif hakkı yok.

İlk İngilizce Basım, John M. Watkins tarafından 1925 yılında telif hakkı olmaksızın özel olarak basılmış. (H. G. Baynes tarafından çevrilmiştir.)

İkinci İngilizce Basım, Random House Inc. Tarafından basılmış ve yayımlanmıştır, telif hakkı 1961, 1962 ve 1963.

Üçüncü İngilizce Basım Robinson & Watkins, Ltd. London tarafından basılmış ve yayımlanmıştır, telif hakkı 1967.

Aniela Jaffe'nin redaksiyonunu yaptığı, Richard ve Clara Winston tarafından çevirisi yapılan, 1961 yılında New York'ta Pantheon Books tarafından yayımlanan Anılar, Rüyalar ve Yansımalar'ın İlk Amerikan basımı, Almanca basımdaki ifadeye sadık kalarak, Yedi Vaaz'ın metnini içermemiştir.

Vintage Books (Alfred A. Knopf, Inc. ve Random House, Inc.) tarafından yayımlanan ve telif hakkı 1961, 1962 ve 1963 olan sonraki Amerikan basımı *Yedi Vaaz*'ı Ek V (s. 378-390) başlığı altında yayımlamıştır.

Özet Bir Gnostik Sözlük

Abraxas (yabancı sözcük) Karşıtların birliğine ilişkin mitolojik bir figüre Basilides ve ondan sonra diğer Gnostikler tarafından verilen ad.

Achamoth (İbr.) Daha aşağı ya da yetersiz biçimindeki Sophia.

Anthropos (Alm.) İnsan. Gerçek tanrısal varlık tarafından yaratılmış göksel bir insanlık prototipi.

Archon (Alm.) Hükümdar. İnsan ruhuna hükmeden ve ona sınırlamalar empoze eden ikinci derece kozmik bir varlık.

Yabancı sözcükler Bilinen herhangi bir dilden kaynaklanmayan, genellikle sesli harflerden oluşan ve Gnostik kutsal yazılarda güç formülleri olarak sıklıkla kullanılan sözcükler.

Barbelo (İbr.) Tanrısal Dişinin mükemmel halindeki bir temsili.

Carpocratian Carpocrates'in takipçisi. Bu okul pek çok yazar tarafından tekrardoğuş kavramıyla ve güçlü özgürlükçü eğilimlerle ilişkilendirilir.

Demiurge (Alm.) Daha aşağı dünyanın yapıcısı; kendisi sınırlı bir zekaya sahiptir ve kusurludur.

Gnosis (Alm.) Spiritüel bilgi, sezgisel olarak elde edilir.

Ialdabaoth (yabancı sözcük). Demiurge'un adlarından biri.

İncil (Gospel; İng. Evaggelion; Alm.) Gnostik kullanımda insanlığın aydınlanmasını ya da Gnosisisini geliştirmeyi amaçlayan herhangi bir kutsal yazı.

Kabala (İbr.) Museviliğin bir zamanlar gizli bir geleneği. Çoğunlukla Yahudi Gnostisizmi olarak adlandırılır.
Logos (Alm.) En yüce Tanrı'nın Sözü. Çoğu kez İsa ile eşit sayılır.
Mandaean'lar (Arami dili) Orta Doğu'da hala varlığını sürdüren, Gnostiklerin tartışılmaz tek doğrudan varisleri.
Manichaeism (Fars.) İlk olarak Persli Mani tarafından öğretilen ve 20. yy'a kadar varlığını sürdürmüş olan Gnostik sistem.
Norea (İbr.) Gnostik kutsal yazılardan söz edilen Noah'ın karısı.
Nous (Alm.) Daha yüksek zihin için kullanılan Eflatuncu terim; Gnostik kullanımda Üstün Tanrısal Varlık'ın ilk bilinçli görünümü.
Ogdoad (Alm.) Genellikle yedi gezegen küresinin aşılmasını gösteren kutsal sekiz katlı ilke.
Ophite (Alm.) Tanrısal yılan sembolüyle ilişkili olan Gnostik okul.
Pistis (Alm.) İnanç ve İnananlar. Çoğu kez *Pistis Sophia* olarak adlandırılan, Sophia'ya atfedilen bir spiritüel güven niteliği.
Saclas (Arami dili) Budala. Demiurge'un adlarından biri.
Simonian (İbr.) Tarihteki ilk Gnostik öğretmen geleneğine göre Simon Magus figürüne bağlı okul.
Sophia (Alm.) Bilgelik. Evrenin ve insanın yaşamı ve tezahüründeki dişil ilkenin adı. Her Gnosun yardımcısı ve ilham verenidir.
Valentinian (Lat.) Valentinus'a bağlı Gnostik okulu. Tüm Gnostik okullar içinde en Hristiyanı olarak bilinir.

NOTLAR

1. Jacques Lacarriere, *The Gnostics*, s. 59.
2. Hippolytus, *Philosophumena.* Ayrıca bk. G. R. S. Mead, *Fragments of a Faith Forgotten*, s. 259.
3. H. P. Blavatsky, *The Secret Doctrine*, 1. Cilt (Adyar, Madras, India: Theosophical Publishing House, 1971), s. 91-92.
4. Friedrich Nietsche, *Thus Spake Zarathustra*, Kısım 3, 11. Bölüm.
5. C. G. Jung, *Civilization in Transition*, Bütün Eserler, 10. Cilt, Bollingen Serisi XX, çev. R. F. C. Hull (Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1970), para. 567.
6. C. G. Jung, *Psychology and Religion: West and East*, para. 292.
7. *The Gospel of Philip*, Logion 10.
8. Hermann Hesse, *Demian* (New York: Bantam Books, 1966) s. 76.
9. A.g.e. s. 78.
10. A.g.e. s. 92-93.
11. Miguel Serrano, *C. G. Jung and Hermann Hesse: A Record of Two Frendships* (New York: Shocken Books, 1966), s. 6-7.
12. Joseph Campbell, *The Hero with a Thousand Faces* (Cleveland ve New York: The World Publishing Co., 1970), s. 391.
13. Jung, *Psychological Types*, Bütün Eserler, 6. Cilt (1977), para. 357.
14. Wing-Tsit Chan, çev., *Source Book in Chinese Philosophy* (Princeton, N. J.: Princeton University Press, 1969), s. 166.
15. Lacarriere, *The Gnostics*, s. 74-76.
16. Jung, *Archetypes of the Collective Unconscious*, Bütün Eserler, 9. Cilt (1977), para. 217.
17. Dag Hammersjold, *Markings* (New York: Alfred A. Knopf, 1964), s. 169.

18. Jung, *The Psychology of Religion: West and East'in* "Transformation Symbolism in the Mass" bölümü, para. 391.
19. Jung, *Psychology and Religion: West and East*, para. 206.
20. Jung, *The Practise of Psychotherapy*, para. 390.
21. Jung, *Psychology and Religion: West and East*, para. 433 ve 435.
22. Jung, *Freud and Psychoanalysis*, Tüm Eserler, 4. cilt (1970), Giriş Bölümü.
23. Jung, *On Psychic Energy*, Tüm Eserler, 8. Cilt (1981), para. 345.
24. Johann W. Goethe, *Faust*, çev. Bayard Taylor (New York: Appleton-Century 1946), Bölüm 1, Oyun 1.
25. Jung, *Aion*, para. 24.
26. A.g.e., para. 14.
27. Jung, *Mysterium Coniunctionis*, para. 226.
28. Jung, *The Development of Personality*'nin "Marriage as a Psychological Relationship." bölümü, Tüm Eserler, 17. Cilt (1954), para. 40.
29. Johann W. Goethe, *Faust*, çev. Louis Macneice (New York: Oxford University Press, 1951), II. Kısım, son kıta.
30. *The Gospel According to Thomas*, 45. ayet
31. Jung, *Alchemical Studies*, Tüm Eserler, 13. Cilt (1976), para. 40.
32. Jung, *The Psychology of the Transference*, Tüm Eserler, 16. Cilt (1954), s. 54-55.
33. Miguel Serrano, *The Serpent of Paradise* (London: Rider & Co., 1963), s. 15.
34. A.g.e., s. 17.
35. *The Gospel According to Thomas*, 79. ayet.
36. Jung, *Psychology of Transference*, s.24-25.
37. Jung, *Psychology and Alchemy*, para. 245.
38. Jung, *The Undiscovered Self* (New York: Mentor Books, 1957), s. 23.
39. Aniela Jaffé, *From the Life and Work of C. G. Jung*, çev. R. F. C. Hull (New York: Harper & Row, 1971), s. 20.
40. A.g.e., s. 37-38.
41. Wolfgang Pauli, "Naturwissenschaftliche und erkenntnisthe-

oretische Aspekte der Ideen vom Unbewussten" Dialectica (6. Cilt, 1950) s. 300-1.
42. Jung, *Aion*, para. 412.
43. bk. Jung, *"On the Nature of the Psyche." The Structure and Dynamics of the Psyche*, Tüm Eserler, 8. Cilt (1981), para. 418.
44. Jung, "The Relativity of the Idea of God in Meister Eckhart", *Psychological Types*, 5. Bölüm, 4 (b).
45. Jung, "Spiritual Problems of the Present", *Contributions to analytical Psychology* (London: Beilliere, Tindall ve Cox, 1920), s. 400.
46. Jaffé, *Life and Work of Jung*, s. 104.
47. A.g.e., s. 104.
48. Jung, *Aion*, para. 253.
49. Original verse by the author, inspired by a sonnet by Frederick Baron Corvo.
50. As quoted in Marie-Louise Von Franz, *C. G. Jung: His Myth in Our Time*, s. 276.
51. A.g.e., s. 281.
52. Jung, *Memories, Dreams, Reflections*, s. 225-26.
53. A.g.e., s. 228 ve 216.
54. Laurens Van der Post, *Jung and the Story of Our Time*, s. 4.
55. Jung, *Modren Man in Search of a Soul* (New York: Harcourt, Brace & World, 1960), s. 238-239.
56. Jung, *Undiscovered Self*, s. 123-125.
57. Jung, *Civilization in Transition*, para. 722.
58. Jung, *Undiscovered Self*, s. 120-121.

Bibliyografya

Gnostisizm Üzerine İlk Kaynaklar

Foerster, Werner, ed. *Gnosis, a Selection of Gnostic Texts.* Çev. R. McL. Wilson. Oxford: Clarendon Press. 1. Cilt, 1972; 2. Cilt, 1974.

Greenlees, Duncan, ed. *The Gospel of the Gnostics,* 13. Cilt., The World Gospel Serisi. Adyar, Madras, India: Theosophical Publishing House, 1958.

Greenlees, Duncan, ed. The Gospel of the Prophet Mani, 12. Cilt. The World Gospel Serileri. Adyar, Madras, India: Theosophical Publishing House, 1958.

Grant, R. M., ed. *Gnosticism, a Sourcebook of Heretical Writings.* New York: Harper & Row, 1961.

Mead, G. R. S., *Fragments of a Faith Forgotten.* New Hyde Park, N.Y.: University Books, n.d.

Mead, G. R. S., *Pistis Sophia: A Gnostic Miscellany.* Blauvelt, N.Y.: Multimedia Publishing Co., 1973.

Robinson, James M., ed. *The Nag Hammadi Library in English.* San Francisco: Harper & Row, 1977.

Gnostisizm Çalışmaları

Dart, John. *The Laughing Savior, the Discovery and Significance of the Nag Hammadi Gnostic Library.* New York: Harper & Row, 1976.

Jonas, Hans. *The Gnostic Religion, the Message of the Alien God and the Beginnings of Christianity.* Boston: Beacon Press, 1958.

Lacarriere, Jacques. *The Gnostics.* New York: E. P. Dutton, 1977.

Pagels, Elaine. *The Gnostic Gospels.* New York: Random House, 1979.

Quispel, Gilles. *Gnosis as Weltreligion: die Bedeutung de Gnosis in der Antike.* Zurich: Origo Verlag, 1972.

Gnostisizmle ilgili Hristiyan Kaynaklı Çalışmalar

Kuhn, Alvin Boyd, *A Rebirth for Christianity.* Wheaton: Theosophical Publishing House, 1970.

Pfeiffer, Charles F. *The Dead Sea Scrolls and the Bible.* New York: Weathervane Books, 1969.

Smith Morton. *The Secret Gospel, the Discovery and Interpretation of the Secret Gospel According to Mark.* New York: Harper & Row, 1973.

Yadin, Yigael. *The Message of the Scrolls.* New York: Simon and Schuster, 1957.

Jung üzerine Biyografik ve Otobiyografik Çalışmalar

Brome, Vincent. *Jung.* New York: Atheneum, 1978.

Hannah, Barbara. *Jung, His Life and Work, a Biographical Memoir.* New York: G. P. Putnam's Sons, 1976.

Jung, C. G. *Memories, Dreams, Reflections.* Aniela Jaffé editörlüğünde, New York: Pantheon, 1961.

Van der Post, Laurens. *Jung and the Story of Our Time.* New York: Pantheon, 1975.

Von Franz, Marie-Louise. *C. G. Jung: His Myth in Our Time.* New York: G. P. Putnam's Sons, for the C. G. Jung Foundation for Analytical Psychology, 1975.

C. G. Jung'un Gnostizmle ilgili Çalışmaları

Jung, C. G. *Tüm Eserler,* Bollingen Serileri XX. Çev. R. F. C. Hull. Princeton, N.J.: Princeton University Press.

Aion, Cilt 9ii, 1970.

Mysterium Coniunctionis, 14. Cilt, 1970.

Psychology and Alchemy, 12. Cilt, 1968.

Psychology and Religion: West and East, 11. Cilt, 1969.

The Symbolic Life, 18. Cilt, 1976.

Symbols of Transformation, 5. Cilt, 1967.

BİLİNMEYEN JUNG

Aklı ve sağduyusuyla yaptığı onca deneysel çalışmaların yanı sıra, çok güçlü bir sezgisel yaşama da sahip olan *C. G. Jung*, 1912-1917 yılları arasında kendi içinde aşkın süreçler yaşamıştır. Yeryüzünde yaşamış pek çok deha sahibi varlık gibi, bu sezgisel yaşamıyla edindiği bilgi birikimi onu yaşam ve ölümle, iyi ve kötüyle, eril ve dişille, yeryüzünün tüm karşıtlıklarıyla ilgili olarak çok önemli anlayışlara ulaştırmıştır. İşte böyle aşkın bir şuur deneyiminin ürünü Ölülere Yedi Vaaz'ın tam metnini de içeren *Bilinmeyen Jung*, bizi anlaşılamayan dahinin pek göstermek istemediği yönlerine, o çok özel sezgisel dünyasına bir yolculuğa çıkarmaktadır.

Ömrü boyunca *Jung* keşiflerinin kökenlerini, çoğu kez Hermetik gizleme eğilimine çok benzeyen bir tedbir örtüsü altında tutmuştur. Kesin bir ön bilişin sonucu olan gnosisin, *Jung*'un kaderi olduğu açıktır. Yazdığı pek çok şeyin, çalışmalarının büyük bölümü ne kadar ezoterik ya da mistik görünürse görünsün daima psikoloji alanındaki deneyime dayandığını işaret ederek deneysel kanıtlara dayalı olduğunu defalarca söylemiştir.

Jung, bilimsel çalışmalarını hiçbir zaman mistik ya da sezgisel yaşamından ayrı tutmadığı gibi, bu ikisi ayrılmaz bir şekilde birbiri[illegible], bilim adamı *Jung*'a rehberlik e[illegible] yandan doktor ve psikolog *Jung*[illegible]lır hale getirip pekiştirerek den[illegible].

ISBN 975-8515-